

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

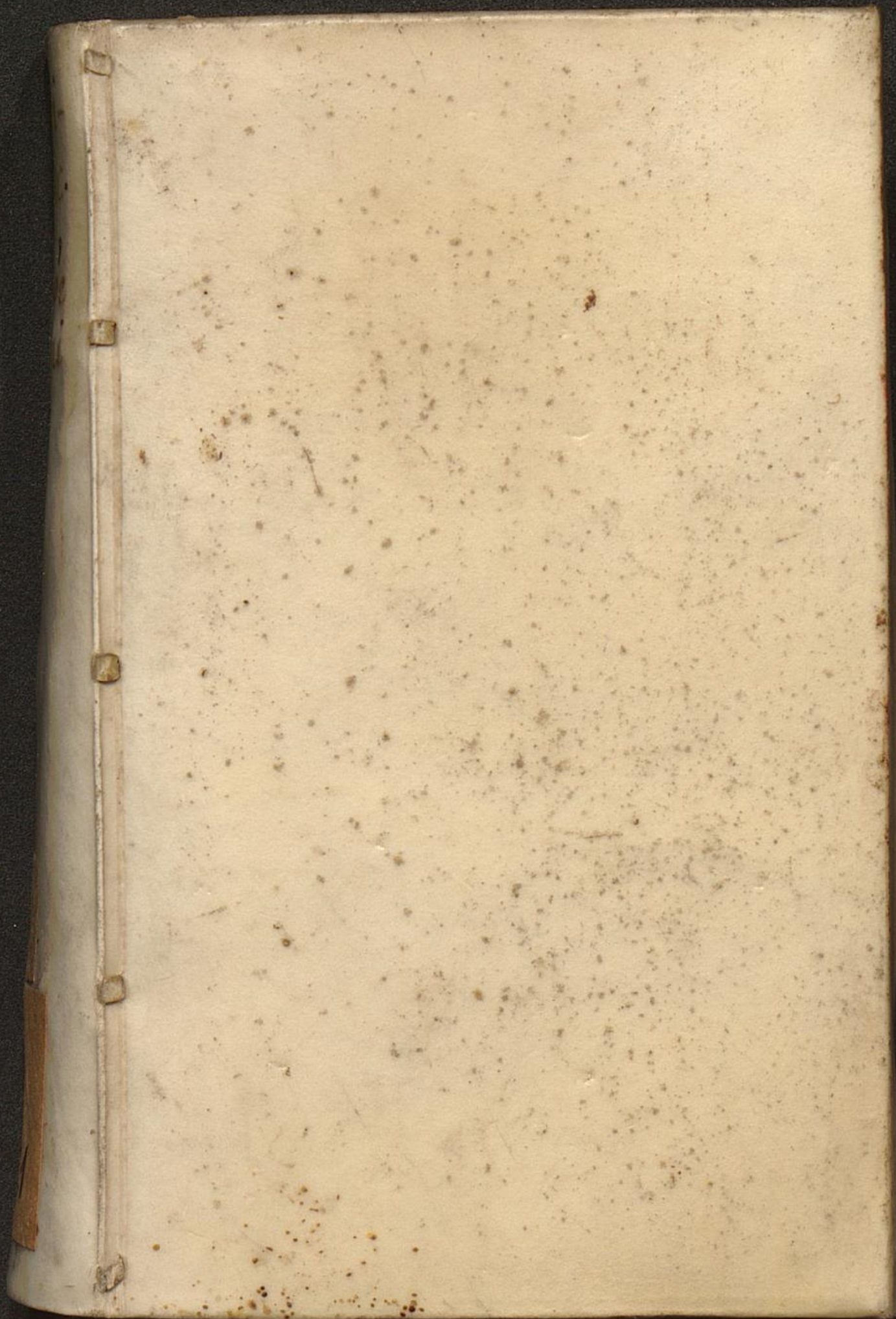
**Ant. Augustini Archiep. Tarracon. De Emendatione
Gratiani Libri Duo**

Agustín, Antonio

Dvisbvrge ad Rhenvm ; Arnhemii, 1676

urn:nbn:de:hbz:466:1-10603

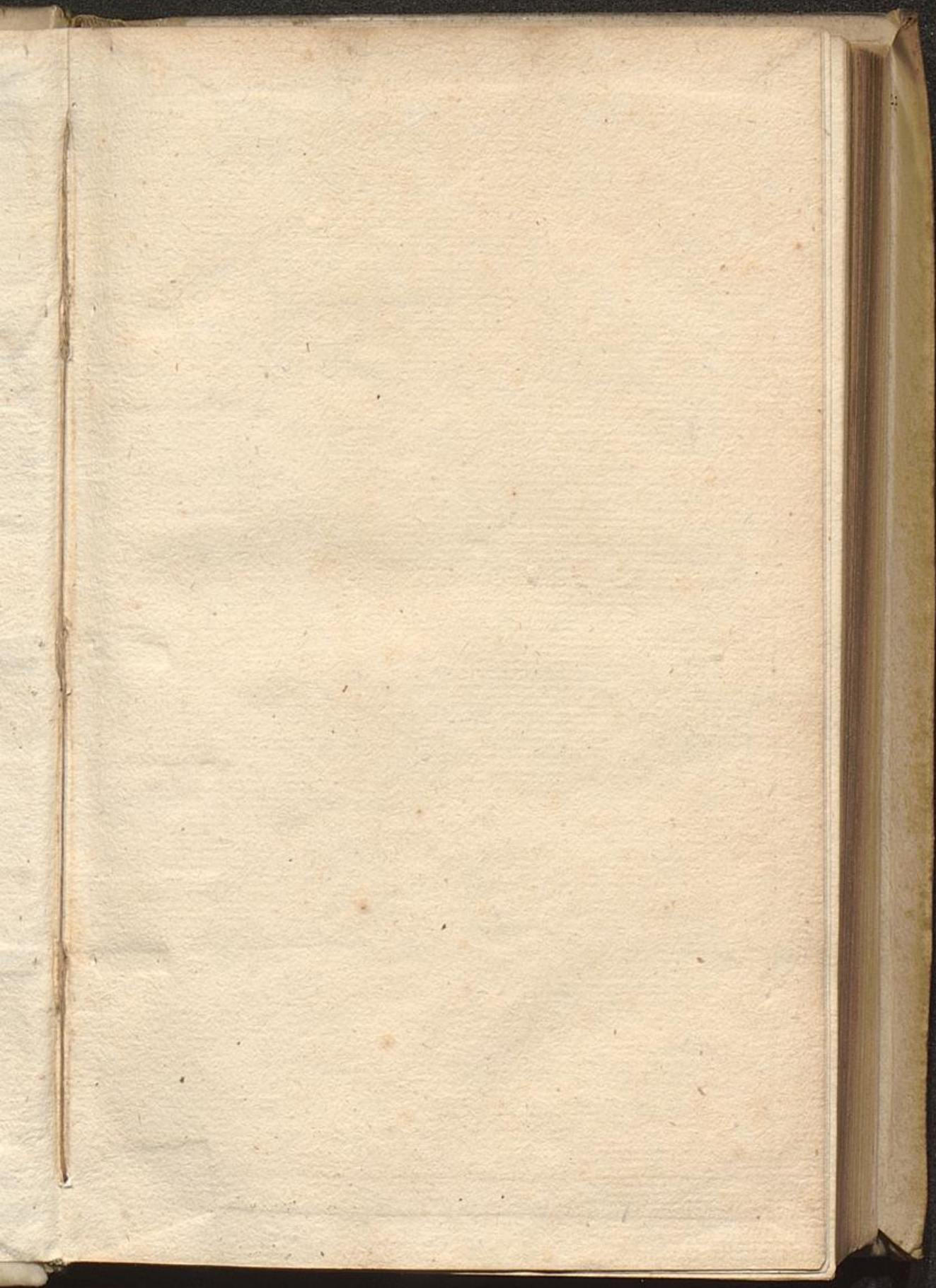

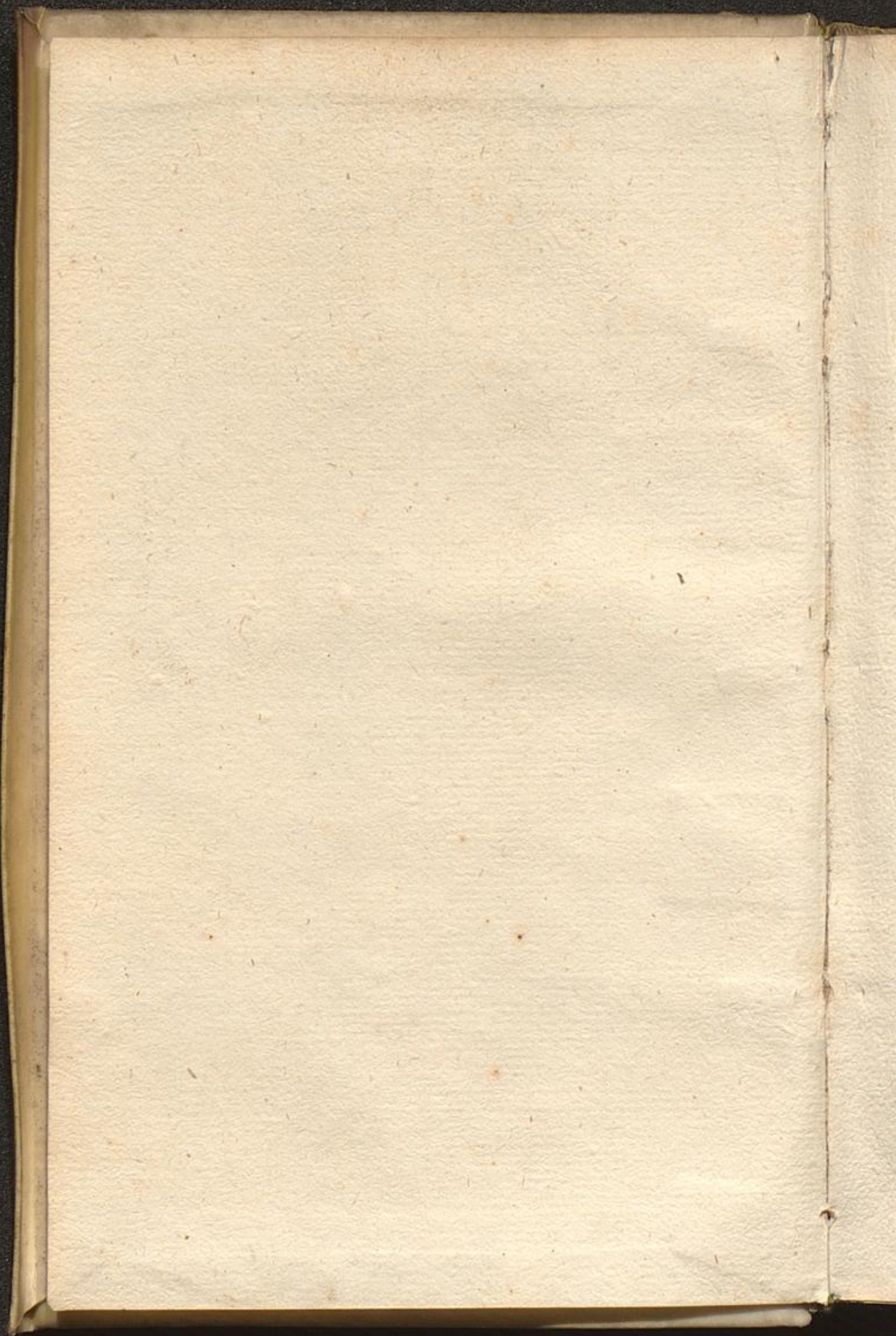
M. 1 Th. 4821.

24.

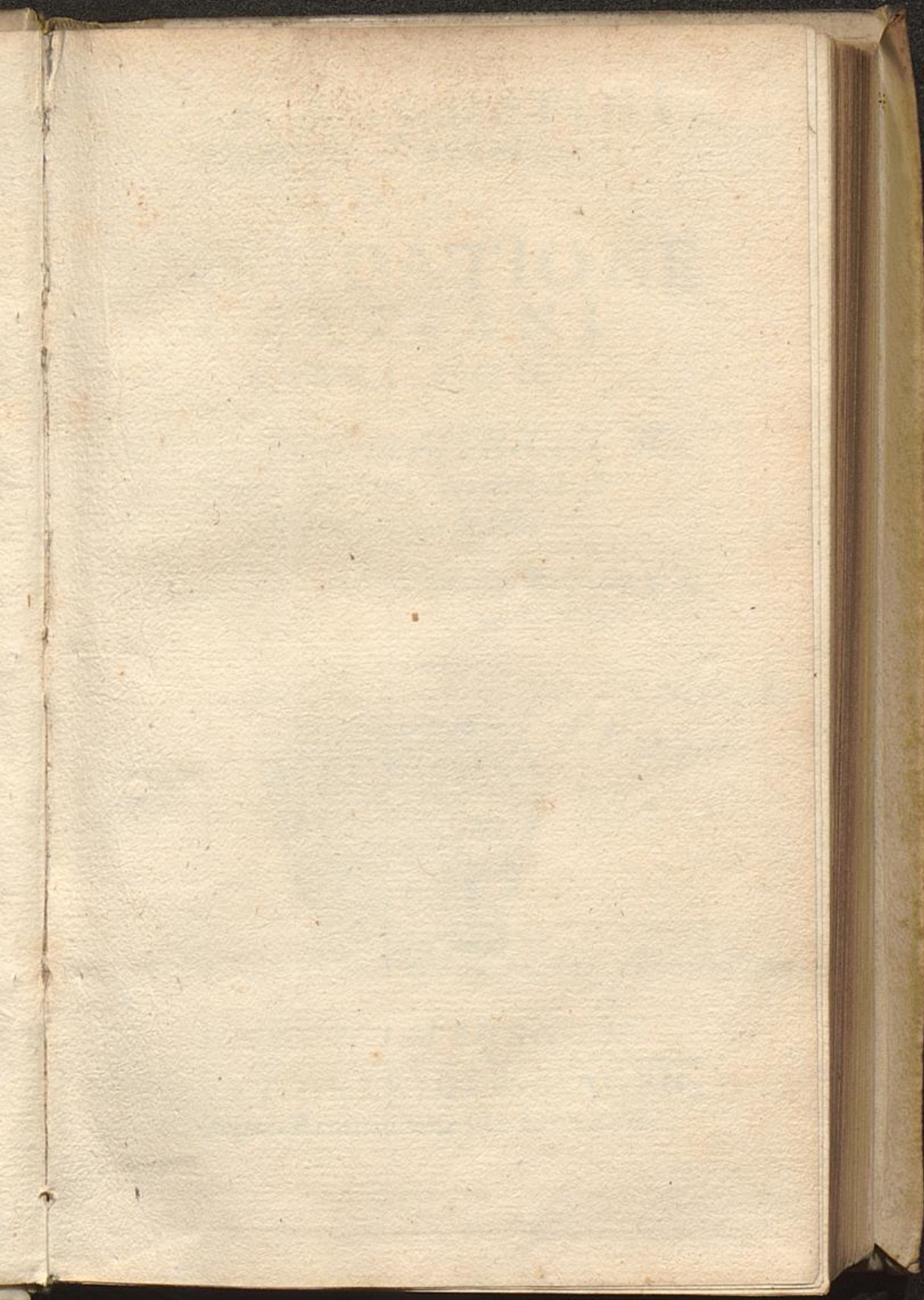

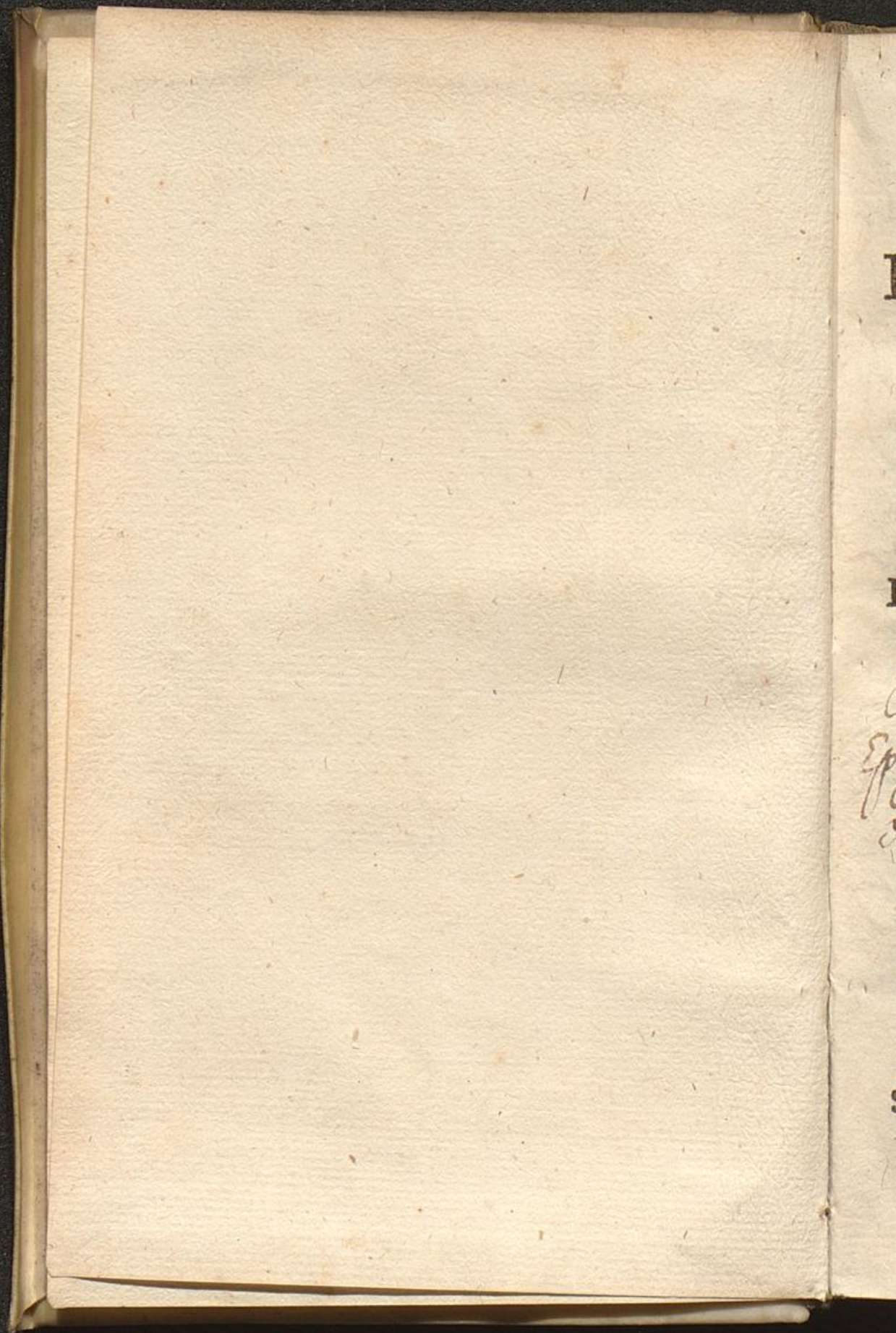

ANT. AUGUSTINI
ARCHIEP. TARRACON.

DE
EMENDATIONE
GRATIANI
LIBRI DUO.

^a
GERH. VON MASTRICHT JC.
*edidit iterum, recensuit &
in hanc formam digessit.*

In fine addita est Oratio ANDREÆ
SCHOTTI, de Vita & Scri-
ptis Auctoris.

*Ex legato Celsi principis Ferdinandi
Episcopi paderbornensis et Monachi
Anno abss*

Collegii Societatis Jesu paderbornæ

DUISBURGI ad RHENUM;

Sumptibus JOH. FRIDER. HAGEN,
Bibliopol. Arnhemienf. clc lcc LXXVI.

ANT. AUGUSTINI
ARCHIEP. LARAGON.
DE
FIRMENDATIONE
GRATIANI
LIBRI DUG.

GERH. VON MASTRICH JC.
editit iterum, revidit et
in hunc formam digessit.
In hoc addita est Oratio A. 1788
SCHOTTI, de Viri B. 1788
per A. 1788.

BOISSIERGIA RHEINOM.
Superior JOH. FRIDER. HARTZ
Biblioth. Arnhem. de 1788.

P R Æ F A T I O

EDITIONIS PARISIENSIS.

CUM Maximi Pontifices hac nostra
Ætate de Gratiani emendatione tan-
tum laborarint, ut illius erratis corri-
gendis non quoscumque viros, sed erudi-
tione, atque auctoritate valde præstan-
tes præficiendos esse judicarint; selectis
aliis, quorum opera adjuti, quod erat in
animo, perficerent: sane dubium esse ne-
mini potest, rem magni esse momenti,
Christianæque reipub. universæ pluri-
mum interesse. Ac quidem vero, quam-
vis tot summorum hominum, & ecclesiæ
Principum auctoritas, etiam sine alia
caussa, multum apud omnes valere de-
beat; tamen si res diligenter considere-
tur, licet eadem indigeremus, ratione i-
tem constat, majus hoc quiddam esse,
quàm vulgo homines opinantur, qui to-
tum hoc studiorum genus pro nihilo ha-
bentes,

P R Æ F A T I O.

bentes, jurisque contextum contemnentes, se totos ad interpretes conferunt. Quibus ego, ut eos magni faciant, & tamquam duces, ac magistros habeant, cum concessero; illud tamen constanter affirmabo, juris Pontificij tantam esse dignitatem, ut non solum ipsarum rerum, sed & verborum, immo & litterarum, ac interpunctionum sit maxima ratio omnino habenda. Si enim homines splendidi cum aedificia exstruenda suscipiunt, non necessitatem, aut utilitatem solum, sed pulchritudinem potius ante oculos sibi proponunt; neque tantum atria, porticus, & conclavia, sed etiam partes singulas, ut columnas, lapides, eorumque coagmentationem, & res alias minutas considerant; dantque operam, ut singula omnia lepore quodam ita inter se consentiant, ut nusquam nisi venustam, & apte connexum quidquam reperiatur: multo magis in juris Pontificij contextu, quo non voluptas parva, aut aliqua commoditas exigua quæritur, sed ipsa respub. Christiana regitur, moresque hominum conforman-

P R Æ F A T I O.

formantur, ac effrenatæ cupiditates coercentur, illud curandum est, ut partes omnes aptæ, & integræ sint, nullumque verbum suspiciosum appareat. Quamobrem cum Gratiani collectio, qua magna pars juris Pontificij veteris continetur, mendor. caussa, quibus temporum illorum vitio abundat, multorum sibilis exploderetur; summa rei amplitudo jure suo postulare videbatur, ut Maximi Pontifices de illius emendatione cogitarent, & viris exquisitis ingeniis, omnibusque naturæ, & doctrinæ præsidiis instructis totum negotium committerent. Cumque extra Urbem non deessent, qui hanc provinciam possent juvare, quod in hoc studiorum genere satis versati invenirentur: unus tantum, quod sciam, vir pro dignitate numquam satis laudatus, totius Christianæ reip. lumen clarissimum, deque ea optime meritus Ant. Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis, qui superiori anno nobis ereptus fuit, hunc auctorem suscepit scriptis suis illustrandum. Quid effecerit, ex his duobus libris dialogo-

P R Æ F A T I O.

rum more contextis, quos ante Romanam editionem conscripsit, & ea perlecta censuit edendos, licet judicari. Est namque Gratiani contextus ager quidam incultus, tot herbis asperis, & agrestibus vestitus; ut licet viri selecti tamquam diligentes agricolæ multam culturam adhibuerint, & aratro illum sæpe perstrinxerint: aliquot tamen, si non herbæ, fortasse radicum fibræ, quæ radicitus evelli non potuerunt, adhuc restare videantur. Quare dabunt ipsi veniam, si fructus laborum tanti viri, cujus memoria recens in benedictione est, eritque in perpetuum, communi utilitati percipiendos proponimus; in quibus omnia fere Gratiani erratorum genera notantur, multa emendatione illustrantur, ac denique totus ita examinatur, ut non solum rerum ipsarum, verum etiam verborum pondera expendantur.

JUDI-

JUDICIA ET EULOGIA DO-
ctorum Hominum & Jurisconsul-
torum de ANT. AUGUSTINO.

JOANNES MENOCHIUS J. C.
*insignis lib. Possess. recuperandæ re-
medio 15. num. 5590.*

ANTONIUS AUGUSTINUS, Juris
nostri verus alter instaurator:
quandoquidem sua illa assidua, & in-
defessa diligentia, plura restituerit ve-
tustate collapsa, quæ maximum alio-
qui nostris negotium faciebant.

PET. VICTORIUS *lib. VIII. Variar.
lect. Cap. XXIV.*

ANT. AUGUSTINUS in suis Emen-
dationum & Opinionum eruditissimis
libris, miro studio curaque ab ipso
confectis.

*Idem lib. XXXVIII. variarum le-
ctionum cap. IX.*

Huic gravi malo remedium, quod
potuit, adhibuit, doctissimus & opti-
mus vir, ANT. AUGUSTINUS. *Ibidem
post pauca:* Sed redibo ad Augustinum.
Est

Est ille quidem multo gravioribus literis instructus, & iis demum omnibus, quæ conveniunt personæ Episcopi, quam sustinet: sed tamen has quoque humaniores litteras enixè adjuvit, ut notum omnibus studiosis ipsarum.

ANDREAS SCHOTTUS lib. v. observationum humanarum, cap. xxxiv.

Pertendere est animus in jure non nihil enucleando, cum magno illo & nunquam satis laudato juris sacerdote, ANT. AUGUSTINO.

HADRIANUS TURNEBUS lib. xxxiii. Advers. Cap. xvii.

ANT. AUGUSTINUS vir & eruditissimus, & optimè de literis elegantioribus meritis, VARRONIS verò vindex, assertor, patronusque unicus habendus: imo vero ejus potius Æsculapius existimandus.

JOSEPH. SCALIGER JUL. CÆS. F. Præfat. in Varronem.

Non ignoro quantus vir sit AUGUSTINUS, quem sanè eruditissimum ex
suis

fuis scriptis expertus sum: & scio longè felicius eum potuisse tractare hoc negocium, si voluisset.

PAULUS MANUTIUS, & ALDUS F. eruditissimum Virum sæpe appellant. Ille in Cic. librum v. ad Famil. epist. xix.

Omitto Car. Sigonij, Gabr. Faërne, & Fulvij Ursini in Notis Cic. & passim judicia. Onuphrij item Panvinii, qui in Romæ descriptione pleraque ANT. AUGUSTINO accepta esse referenda ait.

AND. PATRICIUS, POLONUS, & CAR. SIGONIUS in Frag. Ciceronis, Orat. in Toga candida.

Auctoritas sanè eruditissimi Antistitis, ANT. AUGUSTINI Ilerdæ Episcopi, penitus eam opinionem exemit: qui, ut in posterioribus suis Scholiis adnotavit Sigonius, pro *avunculus* legit acutissima nimis conjectura, à *te Baculus*.

STEPHANVS PIGHIVS in Anno-
tationibus ad Cap. 7. lib. 2. Val.
Maximi.

Vir nostro sæculo summus ANT.
AUGUSTINUS.

ARTHVR. DVCK, de usu & au-
thorit. juris civil. in Domin. Chri-
stianor. lib. 1. cap. 7. §. 4.

De Canonibus vero Conciliorum,
dictis Patrum & Constitutionibus
Pontificum in Decreto, licet negari
non possit sæpè errasse Gratianum in
iis transcribendis, multaque ex Libris
incertis & supposititiis inseruisse, in
iis tamen explicandis restituendis &
corrigendis insigniter laborarunt Did.
Covarruvias, Ant. Contius, & præ
aliis omnibus Ant. Augustinus Epi-
scopus Herdensis, vir ad miraculum
doctus, cui Jus utrumque Civile &
Canonicum suam puritatem & nito-
rem præsertim debet.

V.C. EZECHIEL SPANHEMIUS
de usu & præstantia nummis-
tum in præfatione editionis
secundæ.

Versantur quidem in omnium ma-
nibus

nibus soli ferme, qui hactenus studiosos antiquitatis his mysteriis initiant, Antonii Augustini Dialogi, viri, si quisquam alius sua ætate, Romanæ & antiquitatis & jurisprudentiæ studiis exculti egregie & perpoliti, judicii autem, quod pluris adhuc facio, exacti valde ac limati. Verum, quamquam culti sint illi valde ac luculenti:annon tamen sitim potius horum studiorum excitant, quam explent? annon toti ferme in Romanis, iisque, qui hodie pro vulgaribus habentur, aut vero patriis nummis enarrandis versantur, infinitam autem illorum sylvam, seu eos non viderit, (etsi jam tum Romæ, ubi diu floruit, ac alibi in Italia magna extaret eorum copia) seu plures demum postea reperti, qui Græcas, Asiaticas, Africanas antiquitates ac memorias recondunt, non attingunt iidem, ne dum exponunt aut illustrent?

Idem Dissert. prima pag. 25. & 26.

Dignitate quidem inferiorem eadem

dem dedit Hispania, sed quem religio foret præterire hoc loco, *Antonium Augustinum* Tarraconensem Archiepiscopum, quo nemo adhuc forte felicius hanc ornavit provinciam, aut lucem illi ac dignitatem suam luculentius adseruit.

JOH. DALÆUS de Pseudepigraphis Apostolicis, lib. 3. cap. 3. pag. 454.

Denique idem quoque agnovit ac docuit, Celeberrimus ac Doctissimus Archiepiscopus *ANT. AUGUSTINUS*, dum scribit, Mercatorem (*Isidorum*) probare hos canones quos *Isidorus* rejecerat. *vid. pag. 101. hujus editionis.*

CASPAR BARTHIUS. lib. xxxiv. advers. cap. 12.

Septuaginta ipsi anni sunt cum hic oratoris locus ab *Hottomanno*, *AUGUSTINO*, *Pantagatho*, celeberrimis literarum Heroibus, varie interpolatus est.

Idem lib. xl. cap. 14.

Duram originationem, ait *ANT. AUGUSTINUS*, Vir summus.

E

DE EMENDATIONE GRA-
TIANI LIBRI DUO.

PRIORIS, DIALOGI XX.

- I. **D**E titulo libri Gratiani, &
de mendis pag. 1.
- II. De Gratiani erratis in propriis
nominibus 13
- III. De eodem erratorum genere 26
- IV. De eadem re. 43
- V. De aliis mendis Gratiani 63
- VI. De Gratiani majoribus erratis
75
- VII. De capitibus sumptis à sexta
synodo 107
- IIX. De eadem re 121
- IX. De eadem re. 138
- X. De Martino Bracarenfi, & de
Martini Papæ concilio 150
- XI. De eadem re. 167
- XII. De aliis Martini Bracarenfis
capitibus, & de Gratiani er-
ratis 192
- XIII. De falsis inscriptionibus apud
Gratia-

	num, & de fragmentis quibusdam conciliorum, & epistularum Pontificiarum	205
XIV.	De eadem re	220
XV.	De eadem re, & de aliis Gratiani erroribus	233
XVI.	De B. Antonini censura in Gratianum, & de Romanorum selectorum sententia	253
XVII.	De aliis majoribus erroribus Gratiani ex B. Antonini sententia	269
XIIX.	De eadem re	281
XIX.	De erroribus quibusdam, & mendis Gratiani in distinctionibus	297
XX.	De eadem re	318

POSTE-

POSTERIORIS LIBRI DIALOGI XX.

- I. **D**E Gratiani emendatione
ex conciliis non editis 344
- II. De eadem re, ex eodem concilio
Eugenii, & Leonis. 358
- III. De eadem re. 368
- IV. De Callisti II. Romana synodo.
do. 378
- V. De eadem re. 386
- VI. De duplici octava synodo 395
- VII. De eadem synodo octava Hadriani.
406
- IIX. De eadem re, & de falsa inscriptione
quorundam capitum Gratiani ex I IX. & IX. synodo
inscriptorum 414
- IX. De eadem re. 427
- X. De Capitularib. Caroli, & Ludovici,
& aliorum Imperatorum. 442
- XI. De eadem re. 451
- XII. De Nicolai I. epistulis, & responsis.
460
- XIII. De

XIII.	De eadem re.	471
XIV.	De eadem re.	483
XV.	De eadem re.	495
XVI.	De quibusdam locis Gratiani Romanæ editionis, & de a- liis Nicolai capitibus.	507
XVII.	De aliis Nicolai Papæ capiti- bus.	517
XIIX.	De eadem re.	526
XIX.	De eadem re.	538
XX.	De Hispaniæ conciliis non edi- tis, & de aliis veteribus li- bris.	551

ANT.

AN T. A U G U S T I N I
ARCHIEP. TARRACONENSIS

De

EMENDATIONE
GRATIANI

Dialogorum libri duo.

LIBER PRIOR.

DE TITULO LIBRI GRATIANI;
ET DE MENDIS.

DIALOGUS PRIMUS.

Interlocutores

A. Anton. Augustinus. B. Petrus Ga-
lesius. C. Vincent. Augustinus,
Vincentii F.

. Nisi tibi molestum est
vehementer cupio à te di-
scere; quid sit, quod Romæ
de Gratiani emendatione
tanta cura per tot annos aga-
tur: ut necesse fuerit, à tri-
bus Pontificibus ut audio,
multos amplissimos viros ex Purpuratis suis, &
alios doctissimos homines hac una in re assidue
A versari.

versari. A. Mihi quidem nihil molestiæ adferes, cum à me aliquid postulaveris, quod tibi fore gratum existimem, ea præsertim de re, quæ studiis tuis sit opportuna. Cave enim putes, illius libri lectione, quem Gratiani Decretum falso vocant, si recte scriptum legatur, & ex suis fontibus singula capita deducta sint, quod potissimum in emendatione est, quidquam juris Pontificij studiosis utilius esse. Qua de re aliquid fortasse dicere possum: quid autem Romæ actum sit, aut agatur; diligentius hæc poterit nobis B. narrare. C. Didici ego quidem ab eodem multa, quæ curiosius petebam; quibus Pontificibus, quot viri peritissimi, & quotiens colligerentur; qui ex eis excellerent vel inveniendis, vel discutiendis singulis quibusque; quo etiam pacto quædam privatis studiis paucorum agerentur; quædam omnium collatione emendarentur. Quot etiam libros veteres habuerint, ex quibus ad veterem scripturam, quæ, ut fieri solet, certior est, Gratiani librum perducerent. Hos libros esse aut ipsius Gratiani nomine conscriptos, aut eorum, ex quibus Gratianus illa sumpisset, tum ex aliorum simili collectione, ut Burchardi, Ivonis, Anselmi, & aliorum id genus; tum ex ipsis, ut modo dicebas, fontibus conciliorum, ut arbitror, libris & Pontificum Romanorum epistulis, & sanctorum virorum scriptis, & ex
jurs

DIALOGUS PRIMUS. 3

jure civili : hæc in quam , & alia non pauca B. noster ; sed à te dicebat esse quærendum , quid in ipso volumine tantopere desideraretur. Sed quid est , quod dixisti , falso hunc librum Gratiani Decretum dici ? an non ita dicitur , ut Burcharði , & Ivonis Decretum ? aut librarij nos suis titulis decipiunt , aut ipsi scriptores sic scribi voluerunt , à quorum scriptura hanc etiam emanasse verisimile est. B. Antequam C. nostro respondeas , ego dicam , quod ab illis selectis viris accepi ; in nullo fere veteri libro Gratiani eam inscriptionem exstare : sed hanc ; *Concordia discordantium Canonum*. Sic etiam in melioribus editionibus Antonij Democharis , & Antonij Contij , vox illa Decretum , ut pote inepta , in multitudinis vocem mutata est. Quod in librorum inscriptionibus aptius esse , vel Cicero testis est ; quippe qui noluit de officio , aut de fine scribere , sed de finibus , & de officiis. Itaque *Decretorum collectanea* Demochares , *Decretorum canonico-rum collectanea* Contius inscripserunt. Decretorum vero collectionem esse hanc nemo negaverit , non unius decreti explanationem. Sic etiam dicimus Decretorum Doctorem , non Decreti , juris Pontificij consultum. C. Non equidem nego , Decreta Pontificum aptius dici , ut Magistratum decreta in jure civili , unde etiam Decretalium epistularum appellatio manavit , cum

A 2   decerni

decerni aliquid in singulis epistulis videamus. Sed putabam Gratianum eam vocem à Burchardo, & Ivone accepisse. B. Ne hoc quidem in veteribus libris affirmant inveniri. A. Recte tu de Gratiani, & Burchardi inscriptione. Neque enim in veteribus libris ea vox *Decretum* est. Gratiani quidem possum vobis multos ostendere; sed & Burchardi, & Ivonis aliquot sine hac inscriptione. Et ut video, Ivoni Carnotensi magis placuit *Excerptiones* appellare, sic enim scribendum est, non *Exceptiones*. Ejus verba tam in Panormia, & in Decretorum grandiori volumine, quam quod caput est, in epistularum libro hæc sunt: *Excerptiones ecclesiasticarum regularum, partim ex epistulis Romanorum Pontificum, partim ex gestis conciliorum catholicorum Episcoporum &c. in unum corpus adunare curavi.* Panormiæ titulus in veteri libro hic est: *Incipit liber sacrorum canonum.* In eodem libro nulla est præfatio, nullumque scriptoris nomen. Hildeberti quoque Cenomanensis Episcopi, & postea Turonensis, qui Nannetensi concilio non edito præfuit ab Honorio Minore confirmato, qui fuit Callisti Minoris successor, epistula quadragesima nona edita est, cujus initium, *Plerumque fit.* In ea epistula hæc verba leguntur: *Exceptiones Decretorum* (vel potius *Excerptiones*) *quas in unum volumen ordinare disposuimus, ad suum finem*

finem nondum perducta sunt. Mendose autem hujus Hildeberti epistulis adscripta sunt illa ipsa Ivonis verba: *Excerptiones ecclesiasticarum regularum* &c. Burchardi vero libri veteres carent inscriptione. Sed in edito non *Decretum*, sed *Decretorum libri XX.* appellantur. *Collectiones* Burchardi Vormaciensis appellat^a Ivo in quadam epistula. Anselmi Lucensis voluminis inscriptionem sine nomine ejusdem in tribus libris legi. Unius eorum hæc est. *Incipit autentica, & compendiosa collectio regularum & sententiarum Sanctorum Patrum, & auctorabilium conciliorum.* Sed ut ad Gratianum redeamus, in ejus libris veteribus illa inscriptio est, quam audisti: *Concordia discordantium canonum.* Similem legi Romæ in veteri libro Cresconij: *Concordia canonum, & ipsi canones.* C. Quid est, quod his verbis significare voluerunt? an putandum est, canones conciliorum ita esse inter se contrarios, ut egeant concordia? A. Quantum ego potui ex Cresconij libro elicere, *concordiam* vocat collectionem similium sententiarum, ut qui scripturæ sacræ verba collegerunt, Concordantias Bibliæ appellarunt; quibus verbis, quod pace vestra dicere liceat, nihil excogitari potest ineptius. C. Gratianus igitur sic Concordiam dicit, quasi collectionem similium canonum. Cur vero addit vo-

A 3

cem

^a Ivo episto. 74. vel 32. ad Will. Abbatem.

cem discordantium, quæ sola refugit hanc interpretationem? A. Vere tu quidem ais. Nam si inscripisset, *Concordiam canonum*, ut Cresconius fecit; aut Concordiam concordantium, & discordantium canonum: hanc reciperet interpretationem. Nunc vero significare videtur, concordiam inter discordes versari. Sed & si quis librum ipsum Gratiani consideret; sæpe videbit uti distinctionibus non solum in prima ejus voluminis parte, sed etiam in postrema de pœnitentia, & consecratione. In ipsis quoque questionibus singularum causarum apertius utrimque adfert contraria decreta, & canones: quæ aliis distinctionibus allatis in concordiam reducit. Canonum autem appellatione non solum conciliorum ut existimas, regulas, atque sententias; sed etiam aliorum librorum quibus jus Pontificium constat, intelligere eum facile apparet ex ejus verbis. ^a *Ecclesiastica*, inquit, *constitutio canonis nomine censetur. Canon Græce, Latine regula nuncupatur. Regula dicta est, quæ^b recte ducit &c.* quæ ex Isidori lib. vi. etymol. sumpta sunt. Mox ait: Porro canonum alij sunt decreta Pontificum, alij statuta conciliorum. Sic ante Gratianum *Corpus canonum*, vel *Codex canonum* dicebatur is liber, qui conciliorum, & Pontificum Rom. regulas continebat. Ejus libri

^a *Distin. 3. in princ. &c. & 2.* ^b *eo quod.*

bri mentionem facit Burchardus, enumerans libros, ex quibus ejus collectio constat. Sed antiquiora sunt testimonia Nicolai primi, & Leonis IV, apud^a Gratian. Sic Ivo *Excerptiones ecclesiasticarum regularum* & Anselmus *Authentica collectio regularum, sive Canonum*, collectiones suas appellant: ut etiam vetus meus Panormiæ codex, *Liber sacrorum canonum dicitur*. Idem dicendum est de Græcis collectionibus, quas *Nomocanones* vocant, nomine ex legibus, & regulis efficto: item de Apostolorum regulis à Clemente primo editis, & de aliis sanctorum virorum Dionysij, & Petri Alexandria Episcoporum & Gregorij Neocæsariensis, Athanasij Alexandrini, Basilij Cæsariensis, & Gregorij Nyssæni, & alterius Gregorij Theologi, & aliorum de quibus cap. secundo sextæ Synodi repetitæ in Trullo. Neque enim recte apud^b Gratianum, & alios eorum opuscula dicuntur confirmari, sed canones, in Græco archetypo. C. Habeo ista. Ex quibus facile intelligo, jus quoque *Canonicum*, quod tu jus *Pontificum* appellare soles, hinc originem duxisse. At vero *Canon Missæ*, & *Canonici seculares*, ac *regulares* cur dicti sunt?

A. Diximus canonem regulam significare: Missæ igitur regula, vel formula vetus, est ille ipse

A 4

Missæ

^a Dist. 19. c. 1. & dist. 20. c. 1. ^b Dist. 16. c. 7. quoniam,

Missæ Canon. Canonicos vero regulares qui dicunt, eandem rem bis dicunt, ut cum Abba pater vocatur, vel Thomas Didymus, sive Geminus, atque alia simili ratione. Sed fingamus duas esse regulas, alteram laxiorem Canonicis sæcularibus scriptam, alteram duriorē regularibus solis conditam. Utrosque sub canone esse dicemus, & canonicos, sed hos durioribus cancellis circumscriptos. C. Hæc placent. Sed quid aliud est in Gratiani libro mutandum præter titulum libri, sive inscriptionem? A. Ita multa sunt, ut non facile omnia uno die explicari possint. Sed genera tibi errorum quorundam proponam, ut postea de quibus magis placebit, agamus. Sæpe erratum esse video in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum, & aliarum rerum, quæ postea exemplis apertiora fient. Sæpe falsæ sunt inscriptiones, & quæ conciliorum sunt, Pontificum Maximorum esse dicuntur; & quæ sunt unius Episcopi inferioris, Romano Pontifici, aut concilio generali, vel provinciali tribuuntur. Ex hoc genere sunt illa, quæ ex concilio Martini Papæ, aut Hadriani Papæ sumpta esse feruntur, quæ vel Martino Bracarensi, & Græcis conciliis, vel Engelramo Episcopo, vel Hadriano ad Engelramum inscribi debuerunt. Multa Gregorij, Ambrosij, Augustini, vel Hieronymi verba esse dicuntur, quæ
aut

aut nusquam exstant, aut aliena sunt. Illa quoque ipsa, quæ inscriptiones habent veras, non recte referuntur. Sæpe enim contrarias sententias referri scimus, sæpe valde præcisas. Jam vero, quæ ex Græcis fontibus manant, ex variis interpretationibus afferuntur, quasi sint aliorum scriptorum: ac sæpe aliud Græce, quam Latine significant. C. Tu vero me in silvam quandam errorum inducis, cujus nullum exitum video; sed malo, ut de primis quibusque à te dictis agas, ut præcis his ramis interiora illustriora fiant. A. Quid autem B. nostro placet? B. Ego vero hæc ipsa, quæ proponis, exspecto; sed non is sum, qui operæ pretium esse existimem, tam multa de solo Gratiano dici. Hic enim, ut nosti, & ut facile omnes concedunt, compiler insignis, nihil fere habet valde utile, quod proprium dicere possis; sed corniculæ illi similis, ut est in fabulis, risum scientibus, admirationem ignorantibus movet. Si verba consideres, nihil illo tritius; si artem requiras, & ordinem docendi, frustra laborabis. Ita multa refert alieno loco ponenda, ita pro certis incerta constituit; ut malis illa eadem in ipsis libris non solum conciliorum, sed etiam Burchardi, & Ivonis, & aliorum collectorum requirere. Itaque dum tu quid apud Gratianum mutandum sit, dices; in veteri me confirmabis opinione, qui frustra hunc

scriptorem mendis purgari putem. Te vero potius hortari, & si pateris, monere non desinam; ut in eam tantum rem incumbas, ut meliorem harum regularum, five decretorum collectionem edas. A. Ludis tu quidem, ut soles perurbane, & mihi videris pro tua præclara dicendi facultate magnas res contemnere, & pro nihilo ducere; minores vero in cælum tollere, atque augere dicendo. Nam ut dem tibi, nihil fere, aut pauca de suo Gratianum attulisse, quod falsum est; adfert enim multa, quæ in aliis collectionibus non invenies: qualia sunt, quæ post Burchardum, & Ivonem sunt nata; item multarum difficultatum solutiones: sed quamvis nulla attulerit, felicior tamen ceteris collectoribus fuisse negare non poteris; quos in tenebris diu fuisse novimus, dum hic in omnium manibus versatur; multorum interpretum illustratur lucubrationibus; refertur denique in judiciis omnibus atque à Theologis non minus, quam à juris utriusque peritis in pretio habetur. Quod si in illo verborum elegantiam desideras, temporis est, non hominis culpa; tritis utitur verbis, ut omnibus prodesse possit. artem, & ordinem docendi flagitas: quasi vero meliore ceteri sint usi. Quod vero postremo hortaris; ut collectionem aliquam edam potius, quam hanc ita perturbatam, & imperfectam ornem: facis tu quidem

DIALOGUS PRIMUS. 11

dem ludos, ut dixi. sed hac de re posterius cogitabimus. Nunc quando utrique vestrum non displicet, ut de Gratiani erratis agamus, in crastinum diem differo, quod sum pollicitus. Alia enim urgent his potiora.

A D D I T I O N E S.

HIS scriptis editum vidi Romæ Gratiani volumen hac inscriptione. DECRETUM Gratiani emendatum, Gregorij XIII. Pont. Max. jussu editum. Et initio distinctionis primæ: Concordia discordantium canonum. Et in admonitione ad lectorem ita scribitur. In plerisque vetustis hujus collectionis exemplaribus hæc tanquam inscriptio rubris litteris posita est: Concordia discordantium canonum, addita in quibusdam dictione Incipit, sine ulla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scriptura paleas esse prepositas dictum est, ante ipsas paleas est hic titulus. Decretum Gratiani Monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis Sancti Benedicti, compilatum in dicto Monasterio anno Domini MCLI. tempore Eugenij Papæ tertij. In aliis vero duobus codicibus in extremo est: Explicit decretum compilatum à Gratiano Monacho Monasterii S. Felicis de Bononia. In eadem admonitione hæc etiam verba leguntur. Novissimus istorum omnium, præter auctorem Panormiæ, nam is recentior

recentior fortasse est, Gratianus Monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod superiores fecerant, operam dedit: sed Ivonis fortasse præfatione excitatus, eo potissimum incubuit, ut certis quæstionibus præpositis, quod in utramque partem ex canonibus, qui inter se nonnunquam pugnare videbantur, dici posset, ipse & afferret, & explicaret; omninoque eorum varietatem, quæ speciem dissensionis habebat, ad concordiam revocaret. *Hæc in Romano. In hoc libro A. Ant. Augustinum Archiepiscopum, B. Petr. Galesum, C. Vincentium Augustinum Vincentij F. significat.*

In editione Gregoriana cap. 7. Quoniam. dist. 16. multa mutata sunt, & notis ornata: & quamvis dicatur, Et opuscula Theophili. &c. tamen in notis^a Ivonis verba relata sunt: Confirmamus Sanctorum Patrum canones, & Synodos &c. & Græca verba canonis referuntur, & Latina interpretis, quibus apparet non opuscula, sed canones appellari. Quod etiam verba à Gratiano relata indicant: Confirmamus & ceteros sanctorum canones, & synodos.

De

^a Ivo par. 4. cap. 106. & 134. decr. & lib. 2. tit. 11. c. 29. pan.

*De Gratiani erratis in propriis
nominibus.*

DIALOGUS SECUNDUS.

B. Et tempus, & locus aptus est; ut te promissi tui admoneamus. Quid enim hac hortorum amœnitate jucundius? avidas autem aures adferimus ego, & C. noster. A. Video nihil diutius vobis posse deberi. Sed libris aliquot nobis opus est, & in primis Gratiano editionis ejus, quæ habeat duorum Antonior. notas. C. Eum librum mecum attuli, quod eum potissimum à te laudari sciebam; & ut viderem, quid tu de singulis erratis esses dicturus, & ut melius id memoriæ mandarem. A. Laudo providentiam tuam. Ego quoque in adversariis quibusdam, quæ attuli, scripseram ordine litterarum aliquot Gratiani errata, quæ facilius referam. Vos etiam alia suggeretis. Et quoniam heri diximus, in nominibus propriis sæpe fuisse librarios lapsos: ab eisdem initium sumamus. Principio duo ex sacris libris loca corrigenda sunt: cum pro Ochozia Rege^a Achab editus est, & pro Achan, sive Achar, Achor. ^b Verba Gratiani sunt. ^c Sed *objicitur illud Ambrosij*: Ambrosij verba quæ-
rantur:

^a 4. Reg. 1. b.   ^b 26. q. 2. in prim.   ^c 23. q. 4.
c. 29. si illic. p. sed objicitur.

rantur : Ad preces Heliae ignis descendit de cœlo, ut Prophetæ vindicaretur injuria quod tunc intelligitur factum, quando Achab Rex Israël &c. misit duos quinquagenarios : nostis reliqua.
 1 Alter locus ita scriptus est. Cum enim Achor de anathemate furtim surripuisset &c. Ita cecidit fors super Achor. 2 Bis Achor pro Achan scriptum legimus. B. Ego Gratianum errasse arbitror, non librariorum. A. Si Gratiani erratum est, memoriæ erratum est, qualia multa & apud Ciceronem, & apud alios scriptores sæpe adgnita sunt : si librariorum peccatum est, cur Gratianus notatur ? 2 Tertius locus est. In inscriptione

2 Josu. 7. b.

1 In editione Romana 23. q. 4. c. 29. si illic. p. sed obicitur : nomen Achab editum est, sed in margine est, Ochozias filius Achab. & in scholio Achab. Confundit historiam &c. in fine post illa verba, sub Ochozia, additur, cujus filius fuit Achab, ut legitur 4. lib. Reg. in princ. & 3. Reg. ult. Quod vero in contextu verborum dicitur, illud Ambrosij, Ad preces Heliae &c. habet in margine, supra ead. quod Christus. 4. Reg. 1. Id caput est inscriptum Ambrosio lib. 7. commentarior. ad cap. 9. Lucæ. Sed illic nihil de Achab dicitur ; neque apud Ambros. eadem verba inveni.

2 In Romana editione 26. q. 2. in princ. Achar editum est, non Achor, & in margine, alias Achan, & Josue 7.

ptione quadam pro Carthaginensi concilio Agathense primum scribitur. ^a Est autem caput xi. concil. Carthag. I. 3 Alibi Alexandrinus Episcopus Leander Hispalensis dicitur. ^b Atque idem Leonardus Episcopus alio in loco. ^c Prior locus est *distin. XXXIIX.* ubi post verba B. Augustini additur: *Idem ad Alexandrinum Episcopum. Indignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati.* Hæc non Augustini verba sunt, sed Gregorij in præfat. Moralium in Job cap. ult. qui liber ad Leandrum Episcopum inscriptus est. ^d Hoc non fugit Joannem And. F. Sunt, qui putent additum esse hoc caput Gratiani discipulo Palea, ut id, quod proximum est, cujus inscriptio non vocem, *Idem*, habere debet; sed hanc, *Augustinus*. ⁴ Alter locus est ex epistula quadam

^a 15. q. 7. c. 3. si quis. ^b Dis. 38. c. 13. indignum. ^c De consec. dis. 4. cap. 80. de trina. ^d Joan. And. in c. ad audientiam. in fine. de rescript. d. c. 80.

3 In Gregoriana editione inscriptio capitis tertij Siquis tumidus. 15. q. 7. hæc est. Item ex concilio Carthaginensi primo cap. II. Mox additur. Sic est emendatum ex vetustis codicibus; nam in vulgatis erat, Agathensi primo, cum unicum duntaxat Agathense memoretur.

4 Inscriptio capitis 13. Indignum, *distin. 38. in Grego-*

dam Gregorij ad eundem Leandrum Episcopum de trina merfione baptismatis, quæ extat, ut notat Demochares, lib. 1. epist. quadragesima prima registri. Ejusdem mentionem invenies in concilio Toletano quarto cap. v. & in concilio Vormaciensi item cap. v. & apud ^aIvonem, & Ansel. Lucens. & alios collectores. s C. Quis hic Leander fuit? A. Tres fratres germanos insignes pietate, & eruditione viros habuit Hispania Reccaredo Rege, Leandrum, Isidorum, & Fulgentium: duo illi Hispalenses Episcopi fuerunt, hic tertius Astigitanus. Leandro acceptam ferimus Gotthor. Arianorum in catholicam fidem conversionem. Cum hoc Gregorius

amicitiam

^a Ivo lib. 1. tit. 2. c. 53. panorm. & par. 1. cap. 130. decr. Ansel. lib. 9. c. 17. & 61. Caesar. lib. 12. cap. 43. Tarrac. lib. 4. c. 10.

Gregoriana editione est hæc. Item Gregorius ad Leandrum Episcopum Hispalensem in præfat. Moraliū ad finem. Et capitis 14. Locutio, inscriptio est. Item Augustinus de vera religione c. 49. & 50. Palea.

5 In dicta Gregoriana editione inscriptio capitis 80. De trina. de consec. dist. 4. est hæc. Item Gregorius Leandro Episcopo Hispaniar. lib. 1. epist. 41. & in margine additur. Et in Tolet. 4. c. 5. & in Wormaciensi c. 5. Sent. ibid. (hoc est sent. 4. dist. 3.) Poly. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 61. Ivo p. 1. c. 130. Pan. l. 1. c. 60.

DIALOGUS SECUNDUS. 17

amicitiam inivit Constantinopoli; venerat enim illuc alter Pelagij Pontificis, alter Regis sui legatus ad CP. Imperatorem. B. Hic idem *Alexander* semel vocatur ab Anselmo Lucensi, iterum *Leander*. Fieri potest, ut idem nomen sit. ut Josue, Jesus, & Jason. Scander Berg, pro Alexandro Magno, avorum memoria, insignis vir peritia rei militaris, dictus est. A. Quid tu *Leandrum Musai* putas eundem esse cum *Alexandro Macedone*? B. Non ego eundem virum esse dico, sed idem nomen. quamvis in etymo utriusque hæreo. A. Sequitur *Anastasius* sæpius ex *Athanasio* mutatus. Dum enim narrat Gratianus Athanasij pueri, simulati Episcopi factum, qui catechumenos aqua salutari tingeat, tempore Alexandri Episcopi Alexandrini, eum *Anastadium* vocat. Sed ex Rufini historia lib. x. cap. xiv. mutari nomen debet. ⁶ Idem erratum in duabus inscriptionibus est. Altera hæc est: ^b *Felix Papa Anastasio, & omnibus Orientalibus Episcopis*. Scribe, Felix Papa secundus Athanasio, & omnibus &c. ex conciliis. ⁷ In altera est: ^c *Anastasius Patriarcha*

B

Papa

^a I. q. I. c. 58. spiritus. p. ecce. ^b 5. q. 2. c. ultimo. ^c 9. q. 3. c. II. fuit.

⁶ In eadem editione Romana I. q. I. c. 58. spiritus. par. Ecce. per Athanasium puerum scriptum est.

⁷ In eodem Gregoriano libro inscriptio cap. ult. 5.

Papa Felici. Scribe, *Athanasius Patriarcha Alexandrinus Felici Papa secundo.* Referunt horum capitum verba Burchardus, ^a Ivo, ^b & Anselmus. ^c ⁸ Alterius Athanasii nomen invenio in Anastasium esse mutatum. Etenim in concilio Chalcedon. actione xiv. de quodam Athanasio Episcopo Parrhenorum * agitur, qui cum à Patriarcha suo deponeretur, cum sibi inimicum esse conquestus est, iterumque au liri jubetur. Idemque Nicolaus refert in epist. ad Michaëlem Imp. cujus initium est; *Proposueramus.* At Gratianus hunc *Anastasium* appellat. ^d ⁹ B. Eadem ratione

^a *Burc. lib. 1. c. 221.* ^b *Ivo par. 5. c. 15. & 335. decr.* ^c *Ans. lib. 2. c. 50. & 51. * Parænorum.* ^d *3. q. 5. c. 14. nulli. p. 1. & c. 15. quod suspecti.*

q. 2. hec est. Item Felix Papa II. Athanasio, & omnibus Orientalibus Episcopis epist. 1. cap. 3. Additur in margine *Burc. lib. 1. c. 221. & Ivo p. 5. c. 335.*

⁸ In eodem libro inscriptio capitis 11. Fuit semper. causa 9. q. 3. ita scripta est. Item Athanasius Patriarcha Papa Felici secundo. & in margine est. In romis conc. & Ivo p. 5. c. 15.

⁹ In eodem libro 3. q. 5. c. 14. Nulli. par. 1. Athanasius appellatur: sed in margine est: al. Anastasius. Sed capite 15. Quod suspecti, Athanasius dicitur sine ulla varietate. & multa de eodem dicuntur.

III

DIALOGUS SECUNDUS. 19

ratione Athanasii libris aliquot Anastasii Antiocheni, ut existimo, libri mixti sunt. Ut cum plebeji in patricias familias inferebantur. A. Illud æquo animo ferendum est, quod pro *Asello* Anselmus scriptus est in inscriptione cujusdam capitis^a his verbis: *Item ex concilio Milevitano, cui interfuit Augustinus, & Anselmus Romanae Ecclesiae legatus contra Pelagianos.* In concilio Carthagin. vi. & vii. mentio fit trium legatorum Romanæ Ecclesiæ, Faustini Episcopi, & Philippi, & Aselli presbyterorum. Hi à Zosimo Papa missi sunt, & in Africa post ejus mortem fuerunt. Interfuisse hos legatos in concilio Milevitano, mihi non constat. sed præsentibus eisdem lectos fuisse canones ejus concilij, & aliorum multorum, constat ex concilio Africano, & ex concilio Carthagenensi Græce conscripto. Sunt etiam Milevitani concilij litteræ ad Innocentium, qui ante Zosimum fuit, & Innocentij ad eandem synodum. ¹⁰ Arfacij Episcopi no-

B 2

men

^a De conse. d. 4. c. 152. placuit.

tur in notis ex concilio Chalcedonensi actione 14. Mendose autem in margine dicitur actione 24. in fine. (Vide lib. 2. dial. 12. add. 6.)

¹⁰ De consecrat. distin. 4. c. 152. Placuit igitur, hanc habet inscriptionem in Romano libro. Item ex concilio Milevitano, cui interfuit Augustinus, & An-

men invenio apud Anselmum, ^a qui *Thracius* dicitur à Gratiano ^b in relatis Pelagii verbis. Sed in alio veteri Anselmi libro idem *Tertius* vocatur, & scriptor epistolæ *Gelasius*. Sic omnia sunt nobis incerta. Tantum hoc in variis lectionibus conscribi potest. ¹¹ Illud certum est, quod alibi pro *Ascanio* Tarraconensi Episcopo, *Asconius* apud ^c Gratianum legitur in Hilarij Papæ verbis. Namque in conciliis aperte *Ascanius* appellatur, ad quem sunt duæ Hilarij epistolæ. & de eodem agitur in concilio Romano ab Hilario habito. In eodem Gratiani capite de Barchinonensi Ecclesia agitur, sed scribendum est, *Barcinonensis*. Et postea. *Talis protinus de clero proprio & Barchinonensibus ordinetur Episcopus.* dele *Et*, atque scribe, *Barcinonensibus*. Melius hæc ^d Anselmus habet.

^a *Ansel. lib. 12. c. 46.* ^b *23. q. 5. c. 44. quali.*
^c *7. q. 1. c. 30. remoto.* ^d *Ansel. lib. 6. c. 101.*

& Anselmus Romanæ Ecclesiæ Legatus contra Pelagianos c. 1. *Additur in margine.* & in *Afric. c. 76.* & mox ad vocem *Anselmus*, videtur mendum in hoc nomine.

II In eodem Romano libro 23. q. 5. c. 44. *Quali. Pelagij*, *Thracius* editum est sine ulla varietate. *In margine est. Ansel. l. 12. c. 46. Pauli ibid. (hoc est, lib. 7. tit. 5.)*

bet. ¹² Sic etiam male scribi solet *Terracona* pro *Tarracone*, & *Barchinona* pro *Barcinone*, & *Terraconensis* pro *Tarraconensi*. Sed & *Terraconensis* pro *Tarracinensi* invenies apud Gratianum. ^a At ex registro B. Gregorii constat agi de Fundensi Ecclesia, & *Tarracinensi* eidem Episcopo commissis. ^b Coniungi autem debent duo capita ex eadem Gregorij epistula sumpta ad Agnellum Episcopum, quæ est epist. XIII. c. LII. libri secundi. Hæc etiam recte Anselmus conscripsit, ^c & liber Cæsar augustanus. ^d ¹³ C. Eadem ra-

B 3

tione

^a 21. q. I. c. 5. relatio. & c. illud. ^b Vid. Gregor. lib. 2. epist. 14. c. 53. & lib. 7. c. 20. ind. 1. ^c Ansel. lib. 5. c. 25. ^d Cæs. lib. 3. c. 48.

¹² Caput 30. Remoto, 7. q. I. hanc in eodem libro habet inscriptionem, Item Hilarius Papa Episcopis *Tarracon.* c. 3. & postea est. Remoto ab ecclesia *Barcinonensi* & c. & de clero proprio *Barcinonensibus* & c. & frater *Ascani*. In margine est, Anl. l. 6. c. 109.

¹³ In Romana editione 21. q. I. c. 5. Relatio; Gregorio adscribitur lib. 2. ep. 13. seu. c. 52. ad Agnellum Episcopum. Initium capituli est, Relatio cleri, simul & populi *Tarracinensis*. In notis hæc hæc scripta sunt. *Tarracinensis*. Sic est emendatum ex vetustis, cum in vulgatis esset *Tarraconensis* gentis. In originali autem legitur, *Tarracinæ*

tionem fortasse apud Gregor. IX. sub titulo de immunitate ecclesiarum capitis secundi inscriptio mutanda est. ^a A. Recte admones: idque ex lib. VII. registri ejusd. Gregorij constat, ut diximus in notis ad collectionem Bern. Papiensis, & in collectione conciliorum Tarraconensium. ¹⁴ Venio nunc ad aliam, ut hic noster appellare solet, metamorphosin. In Gratiani libro legitur distinct.

^a c. 2. de immu. eccles. in 1. collect. & apud Gregor. IX. Dist. 54. c. 3. Magnus.

racinæ degentis. In extremo capite hæc etiam addita sunt. *Alia est sententia B. Gregorii, ac Gratianus putare videatur.* Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Episcopus, quod ea civitas ab hoste esset vastata, Tarracina Cardinalem constituit sacerdotem, ut in sequenti capite. De qua re notatum est supra dist. 71. c. fraternitatem. *In margine hujus capitis est.* Ansel. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8. Capite proximo est, Tarracinensis ecclesiæ cardinalem, & Tarracinensis Ecclesiæ.

¹⁴ Caput secundum de immunitate ecclesiarum in Romana editione hanc habet inscriptionem. Gregorius Archiepiscopo Tricen. & in margine. Gregorius Agnello Terracon. Episcopo. Alias Terracin. Episcopo. Item Gregorius Agnello Episcopo. lib. 7. Epist. 20. ind. 1. registri B. Gregorii. Vide c. 2. eo. tit. in 1. compilat.

distinct. LIV. *Ex concilio Maguntinensi cap. IIX.*
Palea. Magnus Episcopus Augustudensis dixit.
Carthaginensi primo pro Magunt. scribendum
 esse admonuit Ant. Demochares. *Astigitanensis*
 pro *Augustud.* scribi etiam debuit ex conciliis.
Astunagensis habent Burchardus, ^a & Ivo; ^b Au-
 gustensis, Bernardus Papiensis & Gregor. IX.
^c 15 C. Cur nomen hoc, *Palea*, adscriptum est
 B 4 huic

^a Burch. lib. 2. c. 36. ^b Ivo. par. 6. c. 137. de-
 cret. ^c c. un. de oblig. ad ratio. in 1. collect. & a-
 pud Gregorium IX.

15 Caput tertium distin. 54. in odicione Romana
 hanc habet inscriptionem. (Ex concilio Carthagi-
 nensi primo c. 8.) *Palea.* Ejus initium est. Ma-
 gnus Episcopus Astiagensis dixit. In notis scri-
 bitur. In codicibus impressis citatur ex Mogun-
 tinensi. Emendatum vero est ex Burchardo,
 Ivone, Decretali. in c. uni. de obligat. ad ratio. In
 margine hac sunt. Extra de obligat. ad ratio, c.
 Magnus. Burch. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 137. In
 eadem editione caput. uni. de obligatis ad ratiocinia
 hanc inscriptionem habet. Ex concilio Carthag. &
 hoc initium. Magnus Episcopus August. dixit. In
 margine hac sunt. Concilium Carthaginense pri-
 mum c. 8. refert Burchardus libro 2. decreti c.
 36. Ivo part. 6. c. 137. & in 1. compilat. eo-
 tit. c. uni. Gratianus dist. 54. c. 3. ubi falso tri-
 buit

huic, & aliis quibusdam capitibus? Sunt enim, qui putent in certis, & inutilibus id adjectum. Sed tu discipuli Gratiani nomen esse dixisti. A. Ego duorum Jurisconsultorum testimonium habeo, Joan. Andreæ, & Catelliani Cottæ. Sed & video in veteribus Gratiani libris illa capita desiderari; & in Joannis Teutonici scholiis raro ad verba eorum capitum aliquid adscribi. Itaque existimo illa capita postea adjecta fuisse. Huc accedit, quod Bernardus Papiensis nonnulla ex his in librum suum retulit, quod de Gratiani capitibus non facile invenies. Sed quid B. selecti illi viri Romæ de Palea dicunt? B. Hoc ipsum audiui, in veteribus libris non inveniri. Paleæque nomen esse hodie familiæ cuidam Cremonensi proprium. Neque tamen carere auctoritate, aut esse reicienda hæc capita, sed aliqua nota esse à cæteris distinguenda, quasi addita post Gratiani lucubrationes. ¹⁶ A. Hoc fit

---

buit concilio Maguntinensi. & est difficilis textus. *sed vide, quæ dixi in notis hujus capituli. (Cur hæc postrema verba edita sint, querendum.)*

¹⁶ De Palea hæc sunt in admonitione Gregorianæ editionis. De nomine Paleæ sunt variæ doctorem hominum sententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes, ac leves continerentur, hoc nomine appellari censuerunt; alii quasi τὰ παλαιὰ, id est

fit hujus diei pensum. Cras, si videbitur, pluribus de cæteris agemus.

De

id est antiqua: alii quasi additiones quasdam, derivata, aut potius depravata voce ab adverbio *πάλιν*, id est rursus, quo scriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verum Joannes Andræ in addition. ad Specul. tit. de disputation. & allegation. prope finem, (quem Imola in rubr. de verbor. obligat. Alexandrin. in procemio Decretal. (*scribe, Decreti*) Jason in rubr. tit. de action. & alii sunt secuti.) putat quendam Protopaleam, quem Jason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adjunxisse. Atque ut in re tam incerta aliquid elici conjectura possit, exponetur, quid in collatis exemplaribus observatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulo post Gratiani ætatem, paucissima ex hujusmodi capitibus habentur. In uno valde emendato sunt apposita in margine sine ulla nota, sed non omnia, quæ in impressis: quamvis vicissim in illo additiones aliquæ sint, quæ in his non habentur. In alio literis perantiquis descripto Paleæ ipsæ recentiori scriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleræque & partim quidem cum Paleæ nomine, partim vero sine ullo à ceteris capitibus discrimi-

De eodem erratorum genere.

DIALOGUS TERTIUS.

C. Antequam cetera dicas, quæ mendosa tibi esse videntur: velim scrupulum auferas mihi de his mendis cogitanti, qua de re cum B. egi; sed cum is aliquid mihi dixisse videretur, postea iterum in eandem incidi dubitationem. A. Quid tandem illud est? C. Quidnam interest, Gratianum pro *Leandro Leonardum*

discrimine. Ex qua observatione illud videtur posse colligi, has Paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano, ut sit, inter componendum, aut relegendum: quas deinde librariorum quidam obmiserint, quidam in contextu posuerint, interdum conjuncte cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo discrimine. Falsam vero esse illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo constat, quod multæ & in Decretalibus & apud vetustiores Gratiano collectores habentur: quod suis locis indicabitur. (*In meis libris non Protopalea, sed apud Joan. Andr. qui postea Palea, est; apud Faso. Quotapalea Cardinalis, apud Imol. Paucapalea, vel Pocapalea Cardin. apud Card. Alex. Procapaleas.*

DIALOGUS TERTIUS. 27

dum scribere, aut pro *Athanasio Anastasium*?
 Nam cum jus Pontificium tractetur, id æque
 in Leonardo, & Anastasio vim suam obtinebit,
 atque in Leandro, & Athanasio. A. Quid ad
 hæc B. noster dicebat? C. Exemplo ex sym-
 bolo sumpto vim argumenti eludere conabatur.
 Namque dicebat, si quis diceret, Christum
 passum sub Pontico Pilativo; non sub Pontio
 Pilato: non convenire in symbolo fidei crede-
 retur cum catholica Ecclesia; nisi eum rusticum
 fuisse, & imperitum Latini sermonis constaret.
 Atqui in re nihil interfuit, Pontius ille, an Pon-
 ticus diceretur, sub quo Christus passus esset.
 A. Mihi exemplum non displicet. Tu vero
 quid ad hæc? C. Non mihi videtur Gratianus
 aliquid habere cum symbolo commune. A.
 Quid ita? C. Symbolum formula quædam est,
 à qua cadere ne verbo quidem licet, aut syllaba.
 At Gratiani scripta *licet vel tota contemnere*.
 nisi forte verum est, quod ajunt quidam, ab
 Eugenio Tertio fuisse confirmata. A. Malo te
 illa priora credere, quam hæc. Etenim in illis
 unum, atque alterum vitium est: in his de o-
 mnibus agitur. C. Non satis intelligo, quid di-
 cas. A. Tu si Leandrum credas Leonardum
 dici, erras, sed error hic unus est: item unus,
 si credas Athanasium alio nomine vocari: at si
 credas omnia, quæ Gratianus scripsit, Aposto-
 lica

lica esse auctoritate confirmata; multiplex hic error erit tuus, & omnia complectetur hoc volumine conscripta. C. Nunc plane intelligo. Sed quo pacto probas non esse confirmata? A. Tu qui ais, redige in memoriam? Vidistine unquam Eugenij confirmationem? C. Minime gentium. A. Habesne aliquem dicere, qui se dicat vidisse, aut qui ex ea partem aliquam referat? C. Ne hoc quidem. Sed sunt, qui asserant eum confirmasse. A. Sunt etiam, qui id negent. C. Age vero, quid tu dicis ad id, quod initio petebam mihi satisfieri? A. Id, quod dici solet de his, qui glandibus vescuntur inventis frugibus. An si tu puero dederis exscribendam epistulam, quam patri, vel fratri tuo mittere velis: ille tibi multa nomina immutaverit, litteras addiderit, vel dextraverit; & cum illi iratus fueris, & iterum eam describere coegeris: ille hac ratione utatur; nihil inter esse Leander sit, an Leonardus; Augustus, an Augustinus, cum de re ipsa constet; probabisne, quod dicet? C. Minime vero. A. Idem de librorum mendis dicendum est, quod de epistulis. Alii tamen aliis errores præcellunt. Sunt leves aliquot fateor: sed totum hoc genus emendationis contemnere, in humanum, & à ratione alienum esse arbitror. Sed quid ait B. noster? B. Mihi vero hoc ipsum, quod tu ais, ita

ita verum esse videtur; ut nihil amplius te addere velim: sed ad cetera venire Gratiani mendo-
se scripta. A. Est nobis principio ab inferis ex-
citandus ^a *Belisarius*, qui cum Gratiano conten-
dat, cur ab eo *Guilifarius* dicatur. *Silverius* etiam
Pont. Max. expostulabit, cur *Silvester* appelle-
tur. Admonuit Demochares hoc ipsum de Sil-
verio, de Belisario Contius. Illud ab utroque
male editum est: in *palatium Principis*, pro *pin-*
cis. ^b Anselmus paullo melius hæc refert. Hæc
ex conciliis accepimus. ^c Plura errata sunt in
illis verbis quæstionis tertiæ causæ XXI, Quod
autem

^a 23. q. 4. c. 30. ^b *Ansel. lib. 12. c. 8.*

^c 21. q. 3. c. 1. & 2.

I In Gregoriana editione 23. q. 4. c. 30. hanc
habet inscriptionem. Item objicitur illud Silverii
Papæ ad Amatorem Episcopum. Et postea. Gui-
lifarius patritius noster mandavit. Et in notis. In
tribus vetustis exemplaribus ex quibus caput hoc
restitutum est Silverio (antea enim tribueba-
tur Silvestro) legitur Bellifarius. Sed quia est
initium capitis, non est mutatum. In margine
est. Poly. l. 1. tit. 7. Ansel. lib. 12. c. 8. & 9. In
eodem capite editum est: in palatium Pincis. & po-
stea: ante prædictam patritiam. & in notis addi-
tur. Sic mutatum est ex ipsa epistula, & vita
Silverii, ubi hæc patritia vocatur Antonina.
Antea legebatur, prædictum patritium.

autem clerici sæcularium negotiorum procura-
tores esse non valeant : auctoritate Carthaginen-
sis concilii primi probatur ; in quo Nicolaus Pa-
pa Episcopis Castilianis dixisse legitur. *Palea.*
Pervenit in sanctam synodum &c. Quis um-
quam crederet , Nicolaum Papam , qui tot sæ-
culis vixit posterior omnibus synodis Carthagine
habitis , aliquid in prima synodo dixisse ? Ver-
ba autem , quæ Palea addidit , ^a sunt ex concilio
Chalcedonens. *cap. III.* de quibus Burchardus ,
^b Ivo , ^c & Anselmus ^d tractant , & Gratianus *di-*
stinctione XXCVI. extrema. Omnes recte ex Chal-
cedonensi concilio , inscripserunt. C. Cur igitur
Gratianus , vel Palea , ex concilio Carthagi-
nensi , in quo *Nicolaus Papa &c.* An in concilio
Chalcedonensi Nicolaus Papa interfuit ? A. Id
concilium habitum est sub Leone Papa , & Mar-
ciano Imperat. Nicolaus scripsit ad Michaëlem
Imp. de Ignatij , & Photij schismate aliquot po-
stea sæculis. Nicolao successit Hadrianus Secun-
dus , sub quo synodus octava generalis habita
est contra Photium. Chalcedonensis hæc quar-
ta dicta est. C. Mendum igitur est in concilij &
Papæ nomine. Quid si Leonem pro Nicolao , &
Chalcedonens. pro Carthaginensi substituamus ?

A. Cave

^a *Dist. 86. c. ult.* ^b *Burch. lib. 2. c. 145.* ^c *Ivo*
part. 6. c. 218. decret. ^d *Ansel. lib. 6. c. 181. in*
Rom.

A. Cave feceris. Neque enim Leo in eo concilio interfuit. Præstat auferre, quæcumque Palea interposuit. Ea autem sunt illa: *Pervenit in sanctam &c.* usque ad illa: *Credo placere &c.* quæ sunt ex Carthag. ^a *primo cap. VI.* & pro illis: *Nicolaus Papa Episcopis Castilianis*: scribendum fuit; *Nicasius Episcopus Culustitanus*. C. Apparent vestigia emendationis in margine librorum Democharis, & Contij: & bis posita inscriptio ante caput utrumque indicat, inscriptionem prioris capitis non esse ad Paleæ verba referendam. A. Confirmantur hæc tum ex conciliis, tum ex ^b Burchardo, & ^c Ivone; quorum alter scribit: *Nicasius Evasitanus Episcopus dixit: Credo &c.* alter *Evaristanus* pro *Evatistanus*, cetera totidem verbis. ^a B. Ex hac emendatione poterit
C. noster

^a 21. q. 3. c. 1. & 2. ^b Burch. lib. 2. c. 150.
^c Ivo part. 6. c. 223. decr.

2 Capitis primi inscriptio 21. q. 3. in Romana editione hæc est. Auctoritate Carthaginensis concilii primi probatur: in quo Nicasius Episcopus Culustitanus dixisse legitur. c. 6. Palea. Pervenit in sanctam &c. In notis hæc sunt. Emendata est hæc inscriptio ex ipso concilio, & vestutis Gratiani codicibus cum antea mendose legeretur: Nicolaus Papa Episcopis Castilianis. Perinet autem hic titulus ad c. Credo proxime post

C. noster à sua sententia discedere : cum videat tot vulneribus facile fuisse medicinam adhibitam. C. Ego vero manus libenter do : cum hoc exemplo cognoverim, multum interesse scire, unde singula capita sumantur, quæ verba Gratiani, quæ Paleæ sint, & quæ aliorum. A. Id ipsum assequi non poteris, nisi menda tollas inscriptionum, & nisi cum conciliis, & veteribus collectionibus Gratiani contuleris lucubrationes. Sed cetera persequamur. *Joannis Chrysostomi* nomine sæpe librarii sunt abusi : pro *Joanne Octavo* in *caussa XXVII.* his verbis. *Item Joannes Chrysostomus Rostanno Archiepiscopo.* ^a *Attho presentium lator &c.* Hanc emendationem ^b Ivo-
nis col-

^a 27. q. 2. c. 46. *Attho.* ^b *Ivo par. 14. c. 64. decr.*

post paleam interjectam sequens. *In margine est.* In conc. Chalc. c. 3. sup. di. 86. pervenit Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 228. * *In extremo capite hæc adduntur.* Hic idem canon tertius concilii Chalcedonensis affertur sup. di. 86. c. fin. ex alia versione. Abest autem hæc Palea à collatis exemplaribus exceptis duobus. *In margine capit. 2. Credo placere, hæc sunt.* sup. di. 54. Magnus. Burch. l. 2. c. 150. *Caput ult. dist. 86. ita inscribitur.* Unde in Chalcedon. concilio c. 3. legitur *Pervenit ad sanctam &c.* *In marg. est.* Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218.

* 218. scr. vel. 223.

DIALOGUS TERTIUS. 33

nis collatione didicimus. ³ Pro *Chromatio* sæpe litterarum similitudine ducti *Chrysostomum* scripserunt. ut *caussa XXII*. Hinc etiam *Joannes Chrysostomus* ait. *Juramenti hujusmodi &c.*
^a scribe, *Chromatius cap. IV. in fine in Matthæum*. Et de pæniten. *distinct. I. Idem Joannes Os aureum. Non potest quis gratiam &c.*
^b scribe, *Chromat. cap. IV. in Matthæum*. Hæc etiam verba invenies mendosa, de consecrat. *distin. IV. cap. IV.* Sic etiam *cap. X. ejusd. distin.* itidem mutandum est. ^c + Hæc ex libris Mich.

C

Tho-

^a 22. q. 5. c. 12. *juramenti.* ^b De pæniten. d. 1. c. 41. *non potest.* & de consecr. d. 4. c. 4. ^c De consecr. d. 4. c. 10. *nunquam aqua.*

---

³ In eadem Romana editione 27. q. 2. c. 47. est, quod ego 46. appello. Ejus capituli inscriptio hæc est. Item *Joannes Octavus Rostanno Archiepiscopo. Atho præsentium lator &c. In notis est. Octavus]* sic est restitutum ex plerisque vetustis, & Ivone. In vulgatis erat *Chrysostomus. In marg. hæc sunt. Ivo par. 14. c. 64.*

⁴. Capituli duodecimi 22. q. 5. inscriptio in *Gregoriano libro est*. Hinc etiam *Chromatius in c. 5. Matthæi. Juramenti hæc caussa &c. In notis hæc sunt. Chromatius]* antea citabatur *Chrysostomus*; cui errori occasionem dederat similitudo

pri-

Thomasi Ilerdensis Episcopi accepi, qui unus ex selectis Romæ viris, atque ut audio, magna pars ejus belli fuit, idque ex littèris ejusdem accepi. B. Non sine Theseo Petro Ciacone, sive Ciaconio, cujus sudoribus, atque eruditione magnos progressus fecit. A. ^a Syricius in Cyricum mutatus est distinctione XX. in illis verbis *Quarti Leonis de corpore canonum. Et cum illis regula præsulum Romanorum Silvestri, Cyrici, Innocentii.* Si quis librum ipsum legat,

^a *Dis. 20. c. 1.*

primarum litterarum. Proximo capite pro Idem est in marg. alias item. *De peniten. dist. 1. cap. 41. Non potest, ita inscriptum est. IDEM. Significatur autem Joannes os aureum, cujus est caput 40. Perfecta. In margine est. infra de consecr. dis. 4. Non potest. At de consecratione dist. 4. c. 4. hanc habet inscriptionem. Item Joannes Chrysostomus. Non potest quis &c. In margine hæc sunt. forte Chromatius. & Sent. 4. dist. 12. sup. de pœnit. dis. 1. Non potest. Caput vero decimum ejusd. distin. quartæ, hanc inscriptionem habet. Item Chromatius in Matthæum c. 6. Nunquam aquæ &c. Et in notis hæc sunt. Antea citabatur Chrysostomus, apud quem non est inventum, sed in fragmentis Chromatii. Et in marg. est. Sent. 4. dist. 3.*

DIALOGUS TERTIUS 35

legat, quem Corpus canonum dicimus, videbit, eosdem Pontifices à Syricio ad Gregorium Junio-rem epistulas quasdam, & cano-nes conscripsisse. Eodem capite, dum conci- lia enumerantur, post vocem Gangrensum, hæc desiderantur; *Antiochen- sum, Laodicen- sum, Constantinopolitanorum, Chalcedonensium.* Hæc melius apud Ivonem, ^a & Anselmum, ^b & in libro, quem Deusdedit Cardinalis scri- psit, ^c & in libro Cæsar augustano ^d inve- niuntur. ⁵ Ex epistula. B. Augustini CLXIV.

C 2

ad

^a Ivo lib. 2. tit. II. c. 31. panor. & par. 4. c. 72. decr. ^b Ans. lib. 3. c. 115. ^c Deus ded. c. 2. ^d Cæsar. lib. 2. c. 11.

⁵ Capitis primi distin. 20. in Romana editione verba sunt. Quibus autem in omnibus Ecclesia- sticis utimur judiciis, sunt canones Apostolo- rum, Nicænorum, Ancyrenorum, Neocæsa- riensium, Gangrensum, Antiochensum, Lao- dicensium, Constantinopolitanorum, Epheso- rum, Chalcedonensium, Sardicensium, Afri- canensium, Carthagenensium; & cum illis regulæ Præfulum Romanorum Silvestri, Sy- ricii, Innocentii &c. In margine est. Apud Anselmum, & Polycarpum desunt omnia Pon- tificum nomina. In notis hæc sunt. Indicat cano- nes, & regulas, ex quibus constat Corpus, vel

ad Emeritum duo capita apud Gratianum leguntur, alterum *caussa prima*, ^a cuius initium est, *Sacramenta*: alterum *caussa XXIII.* ^b cuius principium est, *Nostri adversus. Ad Demetrium*, pro *Ad Emeritum* utrobique scriptum est, atque ita scriptum, ut nescias libri titulus, sit an epistolæ. Videndus Deusded. cap. 11. ^c Non minus erratum est in illis verbis,

^a 1. q. 1. c. 34. ^b 23. q. 3. c. 3.

vel Codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in judiciis utebantur &c. *Id admonitione ad lectorem hæc de Codice canonum dicuntur.* In Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum magistra solitos esse asservari conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac ceteris Ecclesiis communicari, plane compertum est. Atque in usu præcipue videtur fuisse collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. si Romanorum. dist. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones, & regulæ illæ, quæ recensentur à Leone IV. cap. de libellis. dist. 20. Hujus Codicis tria manu scripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntiae An. Sal. MDXXV. &c.

6. Inscriptio capitis 34. *Sacramenta. 1. q. 1. in eodem*

DIALOGUS TERTIUS. 37

verbis, quæ refert Gratianus *dist. XVI.*^a
 Quinta in Constantinopoli contra *Theodorum*
Mesochœnum,^b & omnes hereticos &c. tempo-
 ribus Justiniani Principis, Julii Papæ Romani,
 domini Antiocheni, Eutychii Const. Vigili pro
 Julii scribendum recte notavit Demochares
 tam hoc *cap. X.* Isidori, quam *IX.* Bedæ. Ne-
 que enim Julius Papa fuit temporibus Justi-
 niani Imp. Sed & Domni pro domini scri-
 bendum fuit, ^c & *Mopsuestenum* pro *Meso-*
chœnum ex conciliis. Mopsuestenum adgnovit
 Contius. 7 Idem Theodorus Mosophenus appel-

C 3

latur

^a *Dist. 16. c. 10. prima autem. p. quinta.* ^b *10. pri-*
ma autem. p. quinta. ^c *Vid. Ivo par. 4. c. 148. decr.*

codem libro Romano hæc est. Idem (Augustin.)
 Ad Emeritum epist. 164. Et in margine. Alge-
 rus l. 3. c. 9. Polyc. l. 7. tit. 10. Similis inscri-
 ptio est *cap. 3. Nostri. 23. q. 3. in cujus margine*
hæc sunt. Ivo 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26. & in
notis dicitur additam esse negationem ex originali,
& Ivone, & alia esse emendata.

7 Caput 10. *dist. 16. cujus initium Prima au-*
tem par. Quinta, in editione Gregoriana sic habet.
 Quinta in Constantinopoli contra Theodorum
 Mopsuestenum, & omnes hæreticos &c. tem-
 poribus Justiniani Principis, Vigili Papæ Ro-
 mani, Domnini Antiocheni, Eutychii Con-
 stan-

latur *caussa XXIV. questione secunda extrema* his verbis etiam apud eundem Contium. ^a *Item Rabanus sanctæ memoriæ Episcopus factus Edissenæ civitatis, qui in sacerdotibus resplenduit, Theodorum Mosophenum post mortem in Ecclesia anathematizavit. Pro Rabanus scribe Rambulas, & pro Mosophenum Mopsuestenum.* ³ B. Hicne est Theodorus, quem laudat Isidorus in viris illustribus & ait, ab Acephalis fuisse damnatum? A. Negare non possum eundem esse. Sed existimo Isidorum tunc non legisse acta quintæ synodi generalis. Sic etiam apud Ivonem *parte quarta cap. XXCI. decret.* de

^a 24. q. 2. c. ult. p. item Rabanus.

stantinopolitani. *Et in marg. est, alias Domni pro Domnini. Capite nono extremo, cujus initium Sexta synodus, hæc verba sunt. Quinta item Constantinopoli temporibus Vigilii Papæ sub Justiniano Principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos. Et in margine. Pann. l. 2. c. II.*

8. *Capite ult. 24. q. 2. par. Rambulas, hæc verba sunt in Romana editione. Rambulas sanctæ memoriæ Episcopus factus Edessenæ civitatis, qui in sacerdotibus exsplenduit, (al. resplenduit.) Theodorum ipsum Mopsuestenum etiam post mortem in Ecclesia anathematizavit.*

de Sozomeni historia dicitur : Eam sedes Apostolica suscipere recusat , quando multa mentitur , & Theodorum inconsuete nimium laudat. Pro *inconsuete*, scribo *Mopsuestia*. B. Vehementer placet. A. Male autem factum est , cum pro concilio *Emeritensi* , concilium apud *Emerich* ^a scripserunt , *caussa X.* quæstione tertia. Ejus concilii mentionem facit Innocentius Tertius *lib. 11. epist. CXXI. registri* , & ex eo in decretis ait caput esse , cujus initium *Priscis*. Est autem *caput XVI.* ejusdem concilii , quod non editum vidi. Et ex eo negatio auferenda est ab editis Gratiani libris : *Cui sua plenissime sufficere non possunt*. Etenim legendum est , *sufficere possunt*. B. Vox *plenissime* aperte ostendit negationem non fuisse scribendam. 9 A. Sic alibi pro *Epannensi* concilio,

C 4

Hip-

^a 10. q. 3. c. 2. *priscis*.

9. *Inscriptio capitis secundi Priscis* , 10. q. 3. *in eo libro hæc est*. Item ex concilio Emeritensi c. 16. *In notis hæc sunt*. Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manu scriptis corrupte citabatur ex concilio Merech. Est autem in Emeritensi c. 16. cujus concilii duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Hujus concilii , & capitis meminit Innocentius tertius

Hipponense scriptum est. Hæc enim est *capitis* XXX. de consecratione inscriptio. ^a *Item ex concilio Hipponensi cap. VI. Altaria si non fuerint lapidea &c.* Scribendum, *Epaunensi cap. XXVI. & XXVII.* Melius Burchardus, ^b quam Ivo ^c id caput referunt. ¹⁰ Quis etiam ferat,

^a *De consec. d. I. c. 30. altaria.* ^b *Burch. libro 3. c. 25.* ^c *Ivo lib. 2. tit. 4. c. 5. panor. & par. 3. c. 30. decr.*

tius in Epistolis Romæ impressis lib. 2. epistola Petro Compostellano scripta his verbis. Emeritense vero concilium authenticum esse multis rationibus altruebas, tum quia cum aliis conciliis continetur in libro, qui Corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit: tum quia de ipso concilio sumptum est caput (priscis quidem canonibus) quod continetur in corpore decretorum. *Et mox. Sufficere possunt*] Sublata est negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari concilii, & à vetustis Gratiani conciliis abest: & hoc modo magis convenit cum ratione legis.

¹⁰ *Capitis 31. Altaria. de consecrat. dist. 1. inscriptio est in editione Gregoriana.* Item ex concilio Epaunensi c. 26. & 27. Et in notis est. Ivo citat, ut vulgatæ Gratiani exemplaria, ex concili-

DIALOGUS TERTIUS. 41

rat, quod *caussa* XV. dicitur? ^a *Item ex concilio apud Ephesum habito presente Henrico Rege? Placita secularia &c.* Quis Rex interfuit Ephesi in synodo, quæ habita est sub Theodosio Minore, si de generali loquimur? Si de alia, quid Henrico cum Epheso? Apud Burchardum ^b pro voce Ephesum est *Erphesfurt*, quæ vox Germanica est: apud Ivonem ^c *Ersphord*, non sine mendo. B. Memini videre Romæ notas tuas ad Hadrianum, sive Engelramum, in quibus de hac emendatione dicebatur. Eamque aliis Burchardi, ^d & Ivonis ^e locis confirmabas. A. Inveni

C 5

postea

^a 15. q. 4. c. 2. ^b *Burc. libro 13. c. 21.* ^c *Ivo par. 4. c. 53. dec.* ^d *Burc. lib. 11. c. 77. & lib. 13. c. 27. & 28.* ^e *Ivo d. p. 4. c. 59. & 60. & par. 14. c. 125. decr.*

concilio Hypponenſi. Sed ex Burchardo, & vetuſtis Gratiani codicibus reſtitutum eſt Epau-
nenſi, ex cujus 26. & 27. capitibus conſectum
eſt. Et in marg. hæc ſunt. Burch. l. 3. c. 25. Ivo
par. 3. c. 30. Pann. lib. 2. c. 32. (*Eſt autem
in hac diſtinctione varietas numerorum capitum à
noſtris dialogis: quæ oritur ex diſiſione primi capi-
tis. Nobis enim non duo capita ſunt initium diſtin-
ctionis Conſecrationem, & illa verba Tabernaculum
enim &c. Quod non fugit ſelectos viros, qui ve-
niam petunt ob citationem doctorum.*)

postea in quibusdam chronicorum libris Gal-
liæ, & Germaniæ, ^a ejus loci, & concilii
mentionem; item loci tantum, in epistulis
Zachariæ, & Bonifacii Martyris. ¹¹ Sed an-
choras tollamus.

De

^a Regino in add. an. 936. Lamber. an. 935.

II. Inscriptio capituli secundi 15. q. 4. in eodem
libro hæc est. Item ex concilio apud Erphesfurt
habito præsentem Rege Henrico. Et in notis. In
vulgatis legebatur ephesum, quasi hoc esset de-
cretum aliquod concilii Ephesini habiti tempo-
re Cælestini Papæ, & Theodosii junioris. Hoc
vero est Germanicum concilium habitum præ-
sentem Henrico Rege, prout etiam apud Bur-
chardum, & Ivonem dicitur. Et codices Gra-
tiani manu scripti habent, quemadmodum est
restitutum. In hoc autem oppido petiit Boni-
facius à Zacharia Papa constitui Episcopum,
& impetravit, Quod apparet ex prima episto-
la Bonifacii ad Zachariam, & ultima Zachariæ
ad Bonifacium. Et in marg. hæc sunt. Burc. l. 13.
c. 21. Ivo p. 4. c. 53.

DIALOGUS QUARTUS. 43

De eadem Re.

DIALOGUS QUARTUS.

C Incidi, Gratiani librum hodie legens, in quædam verba *capitis primi*, ^a & *secundi distinctionis LXIII.* de quib. scire velim, quid sentias. A. Quid illud est? C. Dixisti nuper, ^b Nicolaum, & Hadrianum Minorem contra Photium pro Ignatio scripsisse, & sub Hadriano octavam synodum habitam fuisse. A. Dixi fateor, idque verum esse existimo. C. At non *Photius*, sed *Fotinus* bis dicitur dicto capite secundo, quod inscribitur, ex octava synodo, & ejus initium est: *Hadrianus Papa secundus, quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat, missos suos &c.* A. Utere vellima, vel sponsia mea, quas Græcis verbis Isocrateis adornatus nuper vidisti ΦΙΛΟΜΑΘΗΣ ΠΟΛΥΜΑΘΗΣ: & pro *Fotino*, scribe *Photium*. C. Hic ille est, cujus Bibliotheca laudatur, & xiv. tituli Nomocanonis cum Theodori Balsamonis commentariis extant Latini nuper facti? A. Hic ipse est. Sed quid de primo capite quæris? C. Idemne Hadrianus est primi capitis scriptor; an primi primus, secundi secundus? A. Utrumque ca-
put

^a *Distin. 63. c. 1. & 2.* ^b *Dial. 3. ante add. 2.*

put ex octava synodo est sub Hadriano Minore
cap. XXII. Referunt Ivo, ^a & Anselmus, ^b &
 Deusdedit, ^c & liber Cæsaraug. ^d & tuus.
 B. Tarraconen. ^e C. Cur igitur utrumque
 non conjungitur, & omnia, ut in ipsa synodo
 octava sunt, leguntur? B. Si Gratianus ex
 fontibus suis aquas derivasset; id fecisset. Sed
 ex his, & aliis permultis constat, neque con-
 cilia vidisse, neque registra Pontificum, neque
 alia sanctor. Patrum scripta: sed eum, quæ in
 variis collectionibus reperta ab eo sunt, ea in
 medium protulisse. A. Non nego, hæc ita se
 habere: sed non facile invenire poteris omnia,
 quæ retulit Gratianus. B. Quis ille est Episco-
 pus *Neophesinus* Roma missus? nomen Eccle-
 siæ audiui numquam. A. *Nepefinus* scriben-
 dum est. B. Hoc maxime placet, ab urbe
 Nepete, ut opinor. A. Maxime. ¹ Sed de aliis
 videat.

^a Ivo lib. 3. tit. 2. c. 1. Panor. & par. 5. c. 122.
 decr. ^b Ans. lib. 6. c. 20. ^c Deusd. d. c. 1. ^d Cæ-
 sar. lib. 3. c. 63. ^e Tarrac. lib. 1. c. 47.

I Distinctione 63. in Romana editione caput pri-
 mum ita inscriptum est. Unde Hadr. PP. in 8.
 syn. Constantinopoli sub ipso celebrata. Et al-
 terum caput hanc habet inscriptionem. Item ex o-
 ctava synodo actione prima, Hadrianus Papa
 secun-

DIALOGUS QUARTUS. 45

videamus. *Gallia pro Galicia scripta est causa x. extrema Gratiani, a in illis verbis Toletani concilii. Querimonias etiam parœcialium presbyterorum Gallia provincia sollertissime discernere. Ejus capitis verba sunt in Toletano concilio septimo cap. quarto, non quarto concilio, quod Demochares*

a 10. q. 3. c. 8. inter cetera.

secundus, (quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat,) missos suos, Donatum scilicet Hostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum &c. *Et postea. schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes &c. In hoc extremo capite hæc adduntur. Si hic addatur ver. Quisquis. ex capite antecedente; erit integer 22. canon. 8. synodi. In vulgatis sequebatur vox clerus, quæ in vetustioribus est glossa interlinearis. In extremo capite primo hæc etiam sunt in notis. Hic citantur partes quædam 22. canonis 8. synodi sub Hadriano Papa II. habitæ, & ab Anastasio bibliothecario Latinitate donatæ. Et in marg. ejusd. c. 1. Ansel. lib. 6. c. 23. & 27. Ivo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusdedit p. 1. Et in vers. Quisquis. infra c. prox. Polyc. l. 2. tit. 1. Et in marg. c. 2. Ansel. l. 6. c. 23. Ivo p. 5. c. 122. Pann. & Deusd. ubi supra. Et ver. Consecrationes, Polyc. l. 2. tit. 1.*

mochares etiam animadvertit, sed cetera non mutavit. Scribe igitur *Galicia*, pro *Gallia*; & *parochianorum*, pro *parœcialium*.² *Gennadium* pro *Germano*, & *Thaumaturgum* pro *Trimegisto* scribere oportet *dist. XVI. cap. VII.*² Sunt enim verba sextæ synodi repetitæ in *Trullo cap. II.* Quis autem umquam *Gregorium Trimegistum* dici audivit? καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Καισαρείας τῶ θανματουργῶ, scriptum est in Græco canone. Et postea, καὶ Γενναδίου πατριάρχου

² *Dist. 16. c. 7. quoniam.*

² *Capitis octavi Inter cetera, 10. q. 3. in eadem editione inscriptio est. Item ex concilio Toletano septimo c. 4. In eodem capite hæc verba sunt: querimonias etiam parochialium presbyterorum Gallia. Et in marg. al. parochianorum. In notis additur. In conciliis impressis, & aliquot Gratiani exemplaribus legitur Gallicia: In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice conciliorum. Lucensi regio habetur, Gallicanæ provinciae. Nam eo tempore Archiepiscopus Narbonensis, & ejus provinciae Episcopi ad synodos Toletanas conveniebant; quod ex subscriptionibus Toletani tertii apparet, &c. (Ego vero Gallicia retineo: sequitur enim mentio synodi Bracarensis.)*

ταυτα &c. Minus mendosi sunt Ivo,^a & Casarang. liber^b in *Thaumaturgo*, at Germanum retinent. Contius rectè Gennadium in margine scripsit, & *Thaumaturgum*.³ Inscriptio capitis ultimi distin. XCV. ^c ita scripta est. Item ex concilio Genuensi cap. IV. *Palea*. Nusquam id concilium invenies. Scribendum censeo, Ex concilio Neocæsarien. cap. XIII. Videndus Martinus Bracaren. cap. LVI. Burchardus,^d Ivo,^e & Anselmus,^f & liber Casarangustanus.^g 4

Hæc

^a Ivo li. 2. tit. II. c. 29. panor. & par. 4. c. 134. decr. ^b Cas. lib. 2. c. 2. ^c Dist. 95. c. ult. ^d Burch. lib. 5. c. 44. & 45. ^e Ivo par. 2. c. 53. & 54. decr. ^f Ansel. lib. 7. c. 188. ^g Casar. libro. 8. c. 18.

3 Distinctione 16. cap. 7. Quoniam, in Romano libro hæc verba sunt. Gregorii Thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi &c. Gennadii Constantinopolitani Episcopi &c. Et in marg. al. Germani.

4 Inscriptio capitis ultimi distin. 95. in eodem libro est. [Item ex concilio Neocæsariensi c. 13.] *Palea*. Et in notis est. Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex ceteris collectoribus. Est autem hæc fere Dionysii versio. Et in marg. hæc sunt. Ansel. l. 7. c. 188. Burch. l. 5. c. 44. Ivo p. 2. c. 53.

Hæc certa sunt. Illa verisimilia ex Ivone. *Caussa XXIV. capitis quarti principium est.* ^b *Audivimus, quod hereticus Ravennas dictus Archiepiscopus &c. Henricus pro hereticus scribendum.* ⁵ In nomine *Hieremie* bis errasse librariorum invenio. De *pœnitentia* capite sexagesimo septimo, ^c ubi in *Hieronymum* mutatus legitur. *Vide cap. XVII. Hieremie.* Et mox *cap. LXIIX. Alioquin & in reverentiam loquitur Deus. Pro in reverentiam, scribe in Hieremia.* ^d ⁶ Ex libro Joann.

^a Ivo lib. 5. tit. 5. c. 10. panor. & par. 14. c. 57. *decr.* ^b 24. q. 1. c. 4. ^c De pœn. d. 1. c. 67. *si agamus &c. 68. quamobrem. p. rursus.* ^d Hier. 17. d.

⁵ In eadem editione inscriptio cap. 4. *Audivimus. 24. q. 1. hæc est.* Unde Alexander secundus scribit Valeriano Episcopo Martyri. *Audivimus, quod Henricus, Ravennas dictus Archiepiscopus &c. In marg. est. Ivo p. 14. c. 57. Pann. l. c. 133.*

⁶ De *pœnitentia* dist. 1. cap. 67. *Si agamus. in eadem Romana editione ita scriptum est. Rursum juxta eundem Hieremiam. Et in marg. Hierem. 17. Et in notis. Hieremiam* (Sic est emendatum ex ipsis commentariis B. Hieronymi, & unò vetusto exemplari Gratiani. nam in ceteris est, quemadmodum in vulgatis, juxta eundem Hieronymum promittit prospera, si pœnitentiam

Joann. Andree de vita, & laudib. B. Hieronymi, Gratiani libri mendosi circumferuntur in ejus nomine; quædam enim Augustino, quædam Gregorio tribuuntur. Exemplum sumamus ex hoc loco in ^a Democharis, & Contii editione mendoso relicto, XIV. *caussa, quaestione prima extrema.* Item *Gregorius in epist. ad Fovinianum. Quod precipitur, imperatur &c.* est enim scribendum, *Hieronymus lib. I. contra Fovinianum.* Error errorem sequitur, ut idem ^b Jo. And. ait, eadem enim verba posita sunt, ut Gregorii, *lib. V. Decretal. sub titulo de verb. significat.* Eadem si placet, in collectione veteri secunda quæramus. C. Exstat sub eod. titulo caput unicum tertio Cœlestino inscriptum, & in eo bis nomen ^c *Gregorii* reperi. Item *secundum Gregorium, quod precipitur, &c.* Et postea. *Quod*

D

juxta

^a 14. q. 1. c. ultim. in fine. ^b c. 15. in bis. de verb. signifi. ^c 22. q. 5. c. 11. humane.

tiam egerimus. Quod si negligentia &c. Capite 68. *Quamobrem. par. Alioquin. hæc verba sunt. Alioquin & in reverentiam loquitur Deus &c. Et in marg. est. Hieremia) or. vera lectio. Hier. 17: Et in notis.* Quæ sequuntur, ut etiam multa alia, emendata, & locupletata sunt ex originali, præter verbum reverentiam, (quod esse debet Hieremia) idque ob glossam.

juxta eundem Gregorium, non debet aliquis verba considerare &c. A. Hæc postrema vere Gregorio adscribuntur, ut apud Grat. invenies. C. Quænam alia loca sunt Gregorio, aut Augustino falso adscripta? A. Recte à Demochare conscripta invenies. *ut causa VII. cap. quadragésimo primo.* ^a *In apib.* quod Gregorio inscribatur. Sic Augustino *cap. VI. distin. IX.* ^b & *dist. quinquagesima cap. XIX.* ^c 7 *In Ilerda, & Ilerdensi*

^a 7. q. 1. c. 41. *in apib.* ^b c. 6. *ut veterum. distin. 9.* ^c c. 19. *cum exaudiero. distin. 50.*

7 *Extremum caput questionis primæ causæ 14. them. ult. ita in Romano inscribitur. Item Hieronymus libro primo contra Jovinianum. Quod præcipitur &c. In marg. est. In vulgatis erat: Gregor. in epist. ad Jovianum. Et in scholiis. Quod præcipitur. Hic Grego. innuit differentiam &c. Inscriptio cap. 15. de verb. signif. est. Cælestinus tertius. In his, quæ &c. Et postea. Item secundum Gregorium, quod præcipitur, &c. In marg. est. Cap. unico eod. tit. in 2. compilatione. In casu ead. verba sunt. Et in scholiis. Quod præcipitur. 14. q. 2. quod præcipitur. Bern. (mendose) Inscriptio cap. 41. cau. 7. quæst. 1. hæc est. Item Hieronymus ad Rusticum monachum epist. 4. In apibus &c. In marg. est. Ivo P. 5. c. 356. Caput 6. distin. 9. uno verbo Idem inscribitur*

DIALOGUS QUARTUS. 51

Ilerdensi concilio duplex error esse solet. sæpe enim in *Hillerdam*, & *Hyllerdam*, atque *Hillerdense*, & *Hyllerdense* mutantur: semel rectè *Ilerdam* editum est à Demochare, *caussa prima* cap. CXVII. in inscriptione. ^a *Item universis Episcopis per Ilerdam provinciam constitutis. Quibusdam* narrantib. &c. Pro voce *Ilerdam* in margine posita est vox minus cognita *Helledam*: sed mutanda est in *Helladem*, quæ Græciam significat. Fons ejus capitis est, Demochare teste, *Gregorius lib. IV. epist. LVI. cap. c.* sive postremo. C. Non video ex hoc fonte probari posse, scribendum esse *Ilerdam*, & *Ilerdense* concilium. A. Mihi satis est, *Helladem* probare. De *Ilerdæ* scriptura B. noster tibi num-

D 2

mis

^a I. q. I. c. II7. *quibusdam.*

inscribitur. caput vero quintum Idem (Aug.) ad Hieron. ep. 19. *In notis est.* Verba hujus capitis sunt B. Hieronymi ad Lucinium Beticum epist. 28. sed mutata non est inscriptio ob glossam. *In schol. Græci. Hieron. in secundo prologo bibliae &c.* Sed Aug. ad primitivam Ecclesiam respicit &c. Magis credendum est Hieron. quam Aug. &c. (*Desidero censuram hor. verbor.*) *Caput 19. dist. 2. ita inscriptum est.* Item Hieronymus ad c. 3. Micheæ. Cum exaudiero &c. In casu est. Probat Aug. in hoc c. &c.

mis veteribus & titulis monumentorum, & carminibus veterum Poëtarum satisfaciet. ⁸ *Hylerdens.* concilium pro *Triburiensi* refert Gratianus *distin. quinquagesima quinta cap. x.* ^a & Burchardus, ^b & Ivo, ^c *Vide cap. xxxiii. Triburien. concilii.* ⁹ Pro *Justiniano Jovianus* scribatur oportet *cap. vi. de pœnitentia.* ^d Ejus enim refertur constitutio, cujus initium est: *Si quis non dicam rapere &c.* ^e Quæ cum in Codice Theodosii legatur, ^f certum est, Justiniani non esse. Sunt etiam alia hujus rei testimonia. ^g

Eadem

^a *Dist. 55. c. 10. si quis.* ^b *Burch. libro 2. c. 15.* ^c *Ivo lib. 3. tit. 5. c. 1. panor. & par. 6. c. 34. decr.* ^d *De pœnit. d. 1. c. 6. si quis.* ^e *C. de Epif. & cle. l. 5.* ^f *Cod. Theod. lib. 9. tit. 25. const. 2.* ^g *Vide hist. triper. lib. 7. c. 4.*

⁸ *Quod in eadem editione est, l. q. l. c. 117. Quibusdam. hanc habet inscriptionem. Item universis Episcopis per Elladem provinciam constitutis, eod. lib. 4. epist. 56. seu cap. 100. Et in marg. hæc sunt. Et eod. l. ep. 51. & 55. & l. 5. ep. 7. Et Burch. l. 1. c. 21. Ivo p. 5. c. 108.*

⁹ *Capitis. 10. Si quis in infirmitate. distin. 55. in eodem libro inscriptio est. Item ex concilio Ilerdensi. Et in margine. Concordat Triburiense. c. 33. Et Burch. l. 2. c. 15. Ivo p. 6. c. 34. Pann. l. 3. cap. 42.*

DIALOGUS QUARTUS. 53

Eadem constit. relata est *caussa* xxxvi. ^a cum eodem errore. ¹⁰ Nunc tibi C. poculo Circeo, aut virga opus est, ut *Vincentium* in *Juvencum* mutes. C. Prius mihi *caussa* à te dicenda est, cur hic gentilis meus alienam personam induerit. A. *Distinct.* xv. ^b in veteri librorum censura Gelasiana post Sedulii laudes legimus. *Item Vincentii nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed imitatur.* Juvenci scribendum est ex conciliis. B. Id quidem probo: sed in verbo, *imitatur*, mendum est. An Gelasius carminibus cum synodo est usus? A. Recte admones. *miramur*, scribendum est. Bene utrumque Burchardus, ^c male Ivo in panormia, recte

D 3

idem

^a 36. q. 2. c. 3. ^b *Dist.* 15. c. 3. *sancta. p. item venerabilis.* ^c *Burc. libro 3. c. 220.*

---

¹⁰ De pœniten. *distin.* 1. c. 6. *Si quis non dicam.* In Romana editione ita inscribitur. Cod. lib. 1. de Episcopis, & cler. Imperator Jovianus. Et in marg. hæc sunt. Tit. 3. & Cod. Th. l. 9. tit. 25. l. 2. 36. q. 2. Si quis non dicam. Triper. hist. l. 7. c. 4. Poly. l. 4. tit. 35. Capitis tertii 36. q. 2. eadem inscriptio est, nisi quod Jovianus pro Jovianus editus est. In margin. est. Sup. de pœn. d. 1. Si quis non dicam. 1. in Cod. Theod. l. 9. ti. 25. le. 2.

idem in decretis, ^a & liber Cæsaraugust. ^b & ut suspicor, Episcopus Segobienfis. ¹¹ Quod dicam, non ita certum est. Idem Juvenci nomen mutatum invenio *caussa prima questione* ^{111.} in inscriptione cujusdam capitis Urbani Secundi, quæ sic edita est. *Item Urbanus Episcopus servus servorum. Dei, dilecto filio Præposito Ecclesiæ sancti Vincentii salutem, & Apostolicam benedictionem.* ^c *Salvator prædicit &c.* Exemplum hujus epistolæ inveni, in quo erat L. post vocem filio, quod Laurentium fortasse significat; & pro sancti Vincentii, erat, sancti Juvenci Ticinensis. Ejusdem epistolæ partem inveni apud Anselmum *libro tertio extremo, in libro Romano.* Poterit B. noster ex Italia nos certiores facere, num sit aliquis sanctus Juvencus, vel Juvencius Ticinensis, cujus hæc sint. Interea hæc in

^a Ivo lib. 2. tit. 11. c. 3. panor. & par. 4. c. 69. decr. ^b Cæsar. lib. 2. c. 6. ^c 1. q. 3. c. 8. Salvator.

II In eadem editione cap. 3. Sancta Romana. par. Item venerabilis distin. 15. hæc verba sunt. Item Juvenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Et in notis hæc sunt. Antea legebatur, Item Vincentii, restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivone. De quo Juvenco meminit B. Hieronymus in catalogo.

DIALOGUS QUARTUS. 55

in variis lectionibus conscribantur. Miror autem, cur post hanc inscriptionem edi Demochares passus sit hæc verba. *Quære in Evangelio prohibetur investitura Ecclesie à laicis fieri?* B. Hocne, obsecro te, editum est? A. Inspice. quid tibi videtur? B. Nunquam hoc Demochares edidit. deleri oportet duas illas voces, *in Evangelio*. A. Immo tota clausula. In eodem capite hæc leguntur. *Sed beatus antecessor noster Paschasius libro de consecratione affirmavit &c.* Errare aliquos scio in hoc nomine *Paschalis*, & pro eo *Paschasium* substituunt. Liber de consecratione Paschalis Papæ nullus exstat. Sed vox libro auferenda est. Sic enim in exemplo hujus epistolæ est. *Sed beatus antecessor noster Paschalis de consecratione affirmavit, quod quisquis eorum alterum vendiderit &c.* Hæc Paschalis Primi sententia posita est à Gratiano *cap. vii. ejusdem questionis ex epist. ad Mediolanenses*,^a ut ex veteribus libris cognovi. Quod caput etiam referunt Ivo,^b & Anselmus,^c & Deusdedit,^d & liber Cæsaraugust.^{e 12} In alia inscrip-

D 4

ptione

^a I. q. 3. c. 7. si quis. ^b Ivo lib. 3. tit. 9. c. 7. panor. & par. 2. c. 84. decr. ^c Ans. lib. 7. c. 190. ^d Deusded. cap. 2. ^e Cæsar. lib. 4. c. 43.

---

12 Capitis 8. Salvator. I. q. 3. in eodem libro
hæc

ptione posita cap. quinquagesimo sexto de consecratione scriptum est. Item Macarius Papa. Nul-
lus

hæc inscriptio est. Item Urbanus II. Episcopus servus servorum. Dei dilecto filio L. Præposito Ecclesiæ sancti Iuventii apud Ticinum, salutem, & Apostolicam benedictionem. *Et in margine.* Lucio. Ansel. Et Deusdedit p. 2. Ansel. l. 5. c. 42. *Et in notis.* Integram epistolam Urbani II. dilecto filio L. præposito ecclesiæ B. Iuventii apud Ticinum, refert Deusdedit in sua collectione. *In summa huius capituli hæc tantum sunt rubrica notata:* De eodem. *In indice librorum ante Gratiani verba edito hæc sunt.* Urbani II. concilium Placentinum, & fragmentum alterius concilii, & epistola L. Præposito sancti Iuventii, ex Vaticana. *In eodem capite par.* Sed & beatus. ita editum est. Sed & beatus prædecessor noster Paschalis de consecratione affirmat, quod quisquis &c. *Et in marg. est.* sup. ea. c. si quis. *Et in notis.* Antea legebatur Paschalis libro de consecratione. restitutus autem est locus ex vetustis codicibus, & originali. Citatur enim hic, quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ. *Et inscriptio capituli 7.* Si quis objecerit. hæc est. Item Paschalis Papa. *Et in notis hæc sunt.* Auctor vero huius capituli, ac totius illius epistolæ est Paschalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epistola

DIALOGUS QUARTUS. 57

lus Episcopus &c. ^a Quis umquam audivit, *Macarium* Papam fuisse? Pro *Macario Zacharias* scribendus est, qui in synodo Romana non edita cap. XIII. & XIV. illis verbis utitur. Videndus Burchardus, ^b & Ivo, ^c & liber Cæsaraugust, ^d qui hæc Zachariæ adscribunt, ¹³ Illud

D 5

leve

^a De conf. d. 1. c. 56. nullus. ^b Burch. l. 3. c. 230. & 231. ^c Ivo par. 3. c. 271. & 272. dec. ^d Cæs. libro 4. c. 48.

epistola Paschalis est post decreta Hadriani II. cum decreta Paschalis II. sint post Urbanum II. eo plane ordine, quo sibi successerunt: quod etiam in sequenti capite indicatur. Et in marg. Deusded. p. 2. Magist. l. 4. di. 25. Polyc. l. 7. tit. 6. Ans. l. 13. c. 33. Ivo p. 2. c. 84. Pann. l. 3. c. 123.

¹³ De consecrat. distin. 1. in libro Romano cap. 57. Nullus Episcopus. hæc inscriptio est. Item Zacharias Papa in synodo Romana c. 13. & 14. Et in notis hæc sunt: Antea legebatur Macarius. Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus & ceteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in concilio manu scripto Zachariæ. Et in marg. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230. & 231. Ivo p. 3. c. 271. & 272. (Varietas numeri capitulum hujus distinctionis pendet à cap. 1. ut antea diximus.)

leve videatur, quod mendosum est *caussa* xvi. *Prima actione Theodulphi Malechitanae Ecclesiae Antistitis &c.* Scribendum *Malacitanae*, ex concilio Hispalensi secundo *cap. i.* Et postea, *Ægabrensis*, non *Egabiensis*.¹⁴ *Masonem* pro *Massanum* scribo *distin. quinquagesima cap. xxix. in inscriptione.*^b Item *Isidorus ad Massanum Episcopum. Domino sancto, meritisque beato fratri Massano Episcopo Isidorus Episcopus salutem. Scribo, Masoni, pro Massano.* Recte apud Gratianum *caussa xxxiii. editum est.*^c De his ita scribit *Isidorus ad Masonem Episcopum.* Exstat eadem epistula ante libros sententiarum, sive de summo bono. Refert Rabanus in libro *pœnitentium cap. i.* Burchardus,^d & Ivo,^e & Anselmus,^f & liber Cæsaraugust.^g & Tarraconensis.^h¹⁵ Sed quid

vos

^a 16. q. 3. c. 13. prima. ^b Dist. 50. c. 28. domino. ^c 33. q. 2. c. 11. hoc ipsum. ^d Burc. lib. 19. c. 43. & 73. ^e Ivo lib. 3. tit. 11. c. 17. panor. & par. 6. c. 397. & 398. & par. 15. c. 86. & 95. decr. ^f Ans. lib. 8. c. 37. ^g Cæs. libr. 8. c. 69. ^h Tarrac. lib. 3. c. 84. & 85.

14 In eadem editione 16. q. 3. c. 13. ita inscriptum est. Item ex concilio Hispalensi 2. cui interfuit Isidorus, c. 1. Prima actione Theodulphi Malacitanæ Ecclesiæ Antistitis &c. ab ecclesiis Astiginæ, Eliberitanæ, atque Ægabrensis &c.

15 *Distin. 50. cap. 28. in eodem libro hæc inscriptio*

DIALOGUS QUARTUS. 59

vos inter vos? B. Quærit C. à me, cur melius sit *Masonem*, quam *Massanum* scribere. Ego illi postea me dicturum respondi. A. Quid autem dicturus eras? B. Quæ tu de Masonibus in Papiria familia scripsisti. Unde Marso ille apud Ciceronem, à te Maso dictus, in tenebris diu jacuerat, quod Petrus Victorius laudat. A. Ego vero jam istorum eram oblitus. Veteres tantum libros sequendos dixissem. Sed cetera persequamur. Quid vos *Melchiam* esse creditis

---

scriptio est. Item Isidorus ad Massanum Episcopum. Domino sancto, meritisque beato fratri Massano Episcopo salutem. *Et in margine. al. Masonem. al. Massenum) or.* Et Ans. l. 8. c. 37. Poly. l. 4. tit. 39. Ivo p. 6. c. 397. p. 15. c. 57. & 86. Burch. l. 19. c. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pæ. l. 1. c. 1. *Et in notis hæc sunt.* Sic habet hoc caput in epistola, quæ nuper una cum aliis Isidori operibus est impressa Parisiis, & ita inscribitur: Isidori Hispalensis Archiepiscopi Epistola ad Massanum Episcopum &c. *Inscriptio cap. 11. Hoc ipsum 33. q. 2. hæc est.* De his ita scribit Isidorus ad Massonem Episcopum in præfatione ad librum de summo bono. *Et in marg. al. Massenum. Et Raban. l. pœnit. c. Poly. l. 4. tit. 39. Ans. l. 8. c. 37. Ivo p. 6. c. 398. & p. 15. cap. 91.*

ditis *distinct.* xxxii. cap. x. ^a B. Vocem sine mente, ut βλήττει, sive βλίττει. A. Licebitne *Melphiam* substituere. B. Immo ex asse heredem instituas, licet. Incidi enim Romæ aliquando in Urbani secundi synodum apud Melphiam habitam. A. In ea synodo cap. xii. quod Gratianus refert, exstat. Ivo in Panormia *Melphiam* scribit ^b minus mendose. ¹⁶ Gregorii verba sunt apud Gratianum *caussa* xvi. ^c *Et temporum qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Musitanam unire debeamus Ecclesias. Musinatium, pro Musitanam habet Anselmus. ^d Misenatem, vel Misenatium malo, ut habet Joan. Diacon. lib. iii. cap. xiv. de vita B. Gregorii. Fons est Gregor. lib. ii. epist. & cap. xxxi. ut refert Demochares. ¹⁷ Idem *caussa undecima**

^a Dist. 32. c. 10. eos, qui. ^b Ivo lib. 3. tit. 8. c. 18. panor. ^c 16. q. 1. c. 48. ^d Ans. lib. 6. c. 100.

¹⁶ Inscriptio capituli 10. dist. 32. in Romano libro hæc est. Item Urbanus II. in synodo apud Melphiam c. 13. Eos, qui post subdiaconatum. Et in margine. Pann. l. 3. c. 101. Et in indice librorum ante Gratiani verba. Urbani II. synodus apud Melphiam, ex Vaticana, & à Jacobo Pammelio canonico Brugenfi.

¹⁷ Quod exstat 16. q. 1. c. 48. ita editum in Grego-

DIALOGUS QUARTUS. 61

decima cap. XLIII. ^a pro *Milevitano* concilio, *Toletanum* tertium cap. XIII. edidit. Sed cum ejusdem capitis fieret mentio quaestione secunda, ^b vocem *Milevitani* reliquit. ¹⁸ Postremo ex Grego-

^a II. q. I. c. 43. *inolita.* ^b II. q. 2. c. un.

Gregoriana editione est. Unde Gregorius Papa scribit Benenato Episcopo, lib. 2. epist. 31. Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitatur, ut Cumanam. atque Misenam unire debeamus Ecclesias. *Et in notis.* Misenam. Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorii: quamvis in vulgatis, sicut etiam apud Gratianum, esset Musitanam. *Et in marg.* Ans. l. 6. c. 108. Poly. l. 3. tit. 30.

¹⁸ Capitulum 42. *Inolita* II. q. I. haec est in eodem libro inscriptio. Item ex concilio Milevitano. *Et in marg.* In Tolet. 3. c. 13. *Et in notis.* In concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c. si diligenti. de foro compe. Habetur autem in Toletano 3. c. 13. Et in eadem causa quaest. 2. c. un. Quod vero culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo Milevitani concilii liquido constat. *Et in mar. supra q. I. inolita.* (Varietas numeri capitulum quaest. I. oritur ex cap. 10. Si quis clericus. quod in libro meo est II. nam decimum est, Episcopus non flagitetur. quod in Romano est pars cap. 9. testimonium.)

Gregorii epistula^a *Monothelitas* liceat iterum damnare, quos constat, à Martino primum Pontifice in concilio Romano fuisse damnatos mortuo jam Gregorio. Locus Gregorii sumptus est *ex libro ix. epist. sexagesima prima* ad Quirinum, & ceteros in Hibernia Episcopos, ut habet Demochares. aliis, in *Hiberia*, magis placet. Apud Ivonem,^b & in libro Cæsaraugust.^c vox Hibernia non mutatur; *Monophysitas* pro *Monothelitas* mutatur: quod probo. *Monophysitas* est in veteri Anselmi libro in additis capitibus.¹⁹ Claudite jam rivos pueri: sat praeta biberunt.

De

^a De consecrat. d. 4. c. 44. ab antiqua. ^b Ivo lib. 1. tit. 2. c. 81. panor. & par. 1. c. 153. decr. ^c Caesar. lib. 12. c. 68.

¹⁹ De consecrat. distin. 4. cap. 44. Ab antiqua, in libro Romano hanc habet inscriptionem. Item Gregorius Quirino Episcopo, & ceteris in Iberia Episcopis, l. 9. ep. 61. Et in notis. Iberia) Sic emendatum est ex originali manu scripto Vaticano. Antea erat Hibernia. Et in marg. Poly. ibid. (hoc est, l. 3. tit. 10.) Ivo p. 1. 153. Pann. l. 1. c. 88. Et in eodem capite. Monothelitas vero, & alios &c. In notis hæc sunt. In originali, & in Polycarpo, & apud Ivonem in textu est, Mono-

DIALOGUS QUINTUS. 63

De aliis Mendis Gratiani.

DIALOGUS QUINTUS.

A. Nihil magnum veteres Romani, nisi auspicato, inchoare solebant: non solum in bello, sed in pace; tam publice, quam privatim. in eo cæci fuerunt; quod auxilia, & signa ab avibus, à canibus, à deorum simulacris petebant: tamen natura duce Dei auxilium petebant. Nobis nihil agendum Paulus præcipit, nisi in nomine Domini. Auspicato igitur hodie à Petro, & Paulo Principibus Apostolorum Dei incipiamus. Gelasii verba sunt apud Gratianum *Distinct. LIV.^a Magnis quippe studiis, secundum B. Petrum Apostolum præcavendum est; ne fides, & disciplina Domini blasphemetur.* Ubi Petrus hoc dixerit, ignoro. Sed Paulus priori ad *Timotheum epistula cap. VI.* id scripsit. Et vidi in veteribus libris prima littera hæc nomina conscribi, Ita *P. Apostolum scriptum olim fuisse, postea*

^a *Dist. 54. c. 12. generalis.*

Monophysitas. De qua hæresi scribit Joannes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus & Nicephorus, & alii, Sed ob glossam non est mutatum.

stea Petrum Apostolum credo. Fons est Gelasii *epist. 1. cap. xvi.* ut notat Demochares. Ivo vocem^a Petrum omittit, licet in margine habeat *Petri epist. 11. cap. 11. & Pauli ad Roman. cap. 11.* Si Petrus id dixit: nihil mutandum erit. Si non dixit, aut Paulus scribendus erit, aut vox Petrus delenda. B. Selecti viri tollunt vocem Petrus, & in marg. addunt, *1. Tim. vi.* ubi pars verborum Gelasii invenitur.¹ A. Isidori locus sequitur apud Gratianum.^b *Nam sub Octaviano Cesare suffecti Consules Papius, & Pompejus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia, & Pompeja. Poppæus pro Pompejus, Poppæa pro Pompeja scribendum est ex fastis capitulinis, & variis scriptoribus, ut in legibus scripsimus. Idem Contius notat.*² Pompejo victo

^a Ivo par. 6. c. 100. decr. ^b Dist. 2. c. 7. quædam.

¹ In editione Gregoriana cap. 12. Generalis. distinct. 54. hæc verba sunt non longe à fine. Magnis quippe studiis, secundum beatum Apostolum, præcavendum est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. Et in marg. *1. ad Tim. 6. & 2. Pet. 2.*

² Distinct. 2. cap. 6. Quædam. in eadem editione, his utitur verbis. Nam & sub Octaviano Cæsare

DIALOGUS QUINTUS. 65

victo Renaldus vincendus est, cujus mentio fit
 in concilio Triburiensi ^a apud Gratianum in
Palea nomine additis. Omnes, inquit, presbyteri
interfectores compositione Episcopi, ad cujus paro-
chiam pertinent, solvantur. ita videlicet, ut me-
dietatem Renaldus Episcopus ejus utilitati Ecclesie,
cui præsuerit, tribuat. B. Hic Renaldus Episco-
 pus est, facile à te vincetur. A. Quid si vobis
 vocem aliam Renaldo fortiozem substituam?
 B. Quænam ea est? A. *Uvirigildi.* C. Estne
 hoc Episcopi nomen? A. Non est, sed compo-
 sitionis. Apud Burchardum *lib. VI. cap. XI. ita*

E
est.

^a 17. q. 4. c. 26. omnes.

Cæsare suffecti Consules Papius & Poppæus le-
 gem tulerunt, quæ à nominibus eorum appel-
 latur Papia Poppæa. *Et in notis hæc sunt.* Antea
 legebatur Papius, & Pompejus, & paulo post,
 Papia, & Pompeja. Emendatum est ex manu-
 scriptis exemplaribus Isidori: Nam in impres-
 sis notaverat errorem Alciatus lib. 3. disp. c. 3.
 In tabulis autem Capitolinis anno urbis DCCLXI.
 ex Kal. Jul. suffecti Consules numerantur M.
 Papius, Q. Poppæus. (*Varietas numeri capitum*
hujus distinct. cum meis dialogis oritur ex capite pri-
mo, quod mihi est initium distinct. sumptum ex
verbis Isidori: ejus non habetur ratio in eo libro Ro-
mano.)

*est. Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad
cujus parochiam pertinebat, solvatur. ita videli-
cet, ut medietatem Uvirigeldi ejus Episcopus uti-
litatibus Ecclesie, cui præsuit, tribuat. Eisdem
verbis utitur Ivo parte x. c. CXL. decret. & Ber-
nar. Papien. cap. II. de pœnis in prima collectione
decretal.^a Sed Gregorius IX. eam vocem noluit
repetere, compositionis voce contentus. Ex
his, & aliis, quæ in Capitularibus Caroli, &
Ludovici leguntur, pro illis verbis, *Omnes
presbyteri interfectores compositione Episcopi &c.*
*scribo, Omnes presbyteri interfecti compositione
Episcopo solvantur.*³ De Sacratio Rege Arrago-
num*

^a c. 2. de pœnis, Capit. lib. 4. c. II.

³ In eodem libro caput 26. Omnes. 17. q. 4. ita
scriptum est. [Item ex eodem (hoc est, Tribu-
riensi concilio) c. 5.] Palea. Omnes presbyte-
ri interfectores compositione Episcopo, ad cu-
jus parochiam pertinent, solvantur: ita videli-
cet, ut medietatem Uvirigeldi, ejus Episcopus
utilitatibus Ecclesie, qui præsuit, tribuat &c.
Et in marg. al. Uvirigildi. Et Capitul. l. 4. c.
15. ext. de pœnis c. presbyteri. Burc. l. 6 c. II.
Ivo p. 10. c. 140. Pann. l. 8. c. 6. Et in notis.
Hæc quoque Palea in uno tantum Vaticano
codice habetur. Est autem in Capitularibus,
(unde

DIALOGUS QUINTUS. 67

num sub Hormisda Papa, quod Renaldi fabulis simile videtur, aliquid dicamus. Apud Gra-

E 2

tianum

(unde citatur in Pannormia) lib. 4. c. 15. & in Decretalibus tit. de pœnis c. presbyteri. In concilio etiam Triburiensi, quod extat c. 4. habetur quiddam simile. *Et postea.* Interfectores) sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet interfecti. In Capitulari legitur: Presbyteri interfecti Episcopo, ad cuius parochiam pertinent, solvantur, secundum capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri: ita videlicet &c. *Verum in Decretalibus* & apud Burchardum, & Ivonem hoc modo. Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cuius parochiam pertinebat, solvatur: ita videlicet &c. & similis locutio habetur in concilio Triburiensi c. 4. Sed quoniam est initium capitis, nihil visum est hic mutandum: reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis. *Et postea.* Uviregaldi) Antea legebatur Renaldus, Emendatum ex ceteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abest utraque vox: legitur tamen in prima collectione. *Caput 2. de pœnis in editione Romana ita scriptum est.* Ex concilio Triburiensi. Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cuius parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem &c. *in marg.* Est in concilio Triburiensi sub

tianum causa xxxi. ^a questione secunda post Hormisdæ caput legimus. Item Sacratio Regi Arragonum. De neptis tuæ conjugio &c. Apud Ivonem ^b in Panormi eadem verba sunt: non tamen post Hormisdæ verba, sed post Urbani, quæ etiam Gratianus refert ante Hormisdæ epistolam. Apertius idem Ivo ^c parte lxx. decret. Urbanus Satino Regi Arragonum. In libro Cæsaraugustano ^d Cartusianor. qui Hieronymi Zuritæ fuit, recte est. Urbanus secundus Sanctio Regi Arragonum. Errati occasio fuit, quod Palea Hormisdæ caput inseruit inter duo Urbani ^e rescripta. C. Hoc idem Didacus Cobarrubias Segobienensis Episcopus divinaverat. A. Gaudeo nos idem dicere, quos veri inquirendi studium conjunxit, & amicitia non vulgaris. ⁴ In Sisebuti,

^a 31. q. 2. c. 2. & 3. ^b Ivo lib. 6. tit. 8. c. 8. panor. c. 1. d. q. 2. ^c Ivo par. 8. c. 24. decret. ^d Cæsar lib. 10. c. 14. ^e lib. 4. c. 11. var. resol.

sub Arnulpho Imp. c. 4. Sed aliis verbis referunt Burchardus lib. 6. decret. c. 11. Ivo par. 10. c. 140. & Gratian. five Palea 17. q. 4. c. Omnes presbyteri.

⁴ Capituli tertii: de Neptis 31. q. 2. in eodem libro inscriptio est. Item Urbanus secundus Sanctio Regi Arragonum. Et in notis. Sanctio) Sic est

buti, vel *Sisenandi* Regis Hispaniæ nomine sæpe erratum invenio. *Distinct. quadragesima quinta cap. v.*^a ex concilio *Toletano* IV. cap. LVI. ut *Demochares* etiam notat. temporibus religiosissimi Principis *Zizebuti*. scribo *Sisebuti*: quidam *Sisenandi* scribunt, ut *Burchardus*,^b & *Ivo*.^c quæ varietas in concilior. libris est. Item *de consecratione distin.* IV. cap. XCIV.^d quod dicitur esse ex *Toletano* concilio quinto. sed ex *Toletano* quarto cap. LIX. est *Demochari*: illic ita scriptum est. *De quibus consulti piissimi,*

E 3

ac

^a *Dist. 45. c. 5. de Judeis.* ^b *Burc. lib. 4. c. 82.*
^c *Ivo lib. 1. tit. 2. c. 65. panor. & par. 1. c. 276. decr.* ^d *De consec. d. 4. c. 94. plerique.*

est emendatum ex vetustis exemplaribus, *Pannormia*, & historiis Regum *Aragonum*. Nam antea erat *Sacratio*. *Et in marg. Ivo p. 8. c. 24. Pann. l. 6. 109. Capitis 2. Tua. ejusdem quest. hæc inscriptio.* [Econtra *Hormisda* Papa scribit *Eusebio* Episcopo] *Palea. Et in notis. Palea hæc in Decretalibus est c. 1. tit. de despon. impu. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: sed in prima Decretalium collectione, ex Hormisda, ut hic. Ejusdem cap. 1. de despons. impu. in eadem editione inscriptio est. Hormisda Eusebio Episcopo. Et in marg. cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

ac religiosissimi domini nostri Sifemundi Regis, hoc
sanctum decrevit concilium. in margine Sigismun-
 di nomen est. Apud Burchardum, ^a consultu
 pro consulti est aptius, & Sisenandi pro Sise-
 mundi. item apud Ivonem in panormia. ^b sed
 in decretis *consultum*, & Sifemandi habet; non
 recte. ^s C. Quinam hi Reges fuerunt Sisebu-
 tus, & Sisenandus? A. Hæc alio die accipies.
 Hoc tantum scire hodie potes, Sisebutum cœ-
 pisse anno secundo Heraclii Imp. & sub eo
 Hispalense concilium habitum anno Christi
 DCXIX. Sisenandum cœpisse anno DCXXXI.
 duobus

^a Burc. libr. 4. c. 85. ^b Ivo lib. I. tit. 2. c. 68.
 panor. & par. I. c. 279. decr.

5 Distinct. 45. cap. 5. De Judeis. in eodem li-
 bro ita inscribitur. Unde in concilio Toletano 4.
 c. 56. statutum est. In eodem ita legitur. Sicut
 factum est temporibus religiosissimi Principis
 Sisebuti. Et in marg. hæc sunt. Burch. l. 4. c. 82.
 Ivo p. I. c. 276. & par. 13. c. 94. Pann. l. I.
 c. 72. Capitis 94. Plerique de consecr. dist. 4. in-
 scriptio est. Item ex concilio Toletano 4. c. 58.
 In eodem hæc verba sunt. De quibus consultu
 piissimi, ac religiosissimi domini nostri Sise-
 mundi Regis &c. Et in marg. Burch. l. 4. c. 85.
 Ivo p. I. c. 279. Pann. l. I. c. 75. (scribi de-
 buit, Sisenandi pro Sifemundi.)

duobus Regibus interpositis Reccaredo minore, & Suinthila, qui à concilio Toletano quarto, de quo agimus, damnatur. Id habitum est concilium anno tertio Sisenandi. Ex quo fit, ut cap. LVI. recte Sisebutus scribatur, at cap. LIX. Sisenandus. C. Erat igitur tunc vivus Sisenandus, mortuus Sisebutus. A. Ita est. De Gelasii^a verbis nunc agemus. *Ita nos Syllanorum cedes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit.* Qui Syllani Pontifices fuerint, non inveni. Apud Ivonem^b Carnoten. ita scriptum est. *Gelasius Majorico, & Joanni Episcopis. ita nos quidem Latinorum cedes geminata Pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit.* Apud Anselmum^c Lucensem hæc leguntur. *Gelasius Papa. Ita nos Scyllacenorum sedes geminata Pontificum, horrendi sceleris atrocitate confudit.* In his verbis *sedes* pro *cedes* non recte est, at de voce *Scyllacenorum* considerandum. Est enim urbis nomen *Scyllaceum*. Credo fuisse duos Episcopos ejus urbis occisos Gelasii temporibus. ⁶ Theodori Mopsuesteni in

E 4

quinta

^a 25. q. 2. c. 25. ^b Ivo par. 10. c. 18. decr.^c Ans. lib. 6. c. 140.

⁶ Inscriptio cap. 25. Ita nos. 25. q. 2. in libro Romano hæc est. Unde Gelasius Papa scribit. Et
mox.

quinta synodo damnati mentionem fecimus. in eadem synodo Theodoriti scripta contra Cyrillum Alexandrinum damnata sunt. Id Gregorius apud Gratianum *distin. xv. cap. 11.*^a refert. sed non *Theodoriti* nomen editum est, sed *Theodori*. Videndus Gregorius *lib. 1. epist. xxiv. registri*, & Gregorius VII. *lib. 119. epist. 1. registri*, & Ivo,^b & liber Cæsaraugust.^c & Tarron.^d Non omnium librorum erratum est, sed paucorum, quod ex Ecclesiastica historia Rufini *lib. ult. cap. xix.* sumitur.^e Cum apud Thessaloniam seditio esset exorta &c. scribendum, *Thessalonicam*.

^a Dist. 15. c. 2. sicut sancti. ^b Ivo par. 4. c. 117. decret. ^c Cæsar. lib. 1. c. 36. ^d Tarr. lib. 1. c. 140. ^e 11. q. 3. c. 69.

mox. Ita nos Syllacænorum cædes Geminata Pontificum &c. Et in marg. al. Squillatinorum. al. Syllanorum. & Polyc. l. 3. tit. 30. Ansel. l. 6. c. 148. Ivo p. 10. c. 18.

7 Distinct. 15. cap. 2. Sicut sancti. in eodem libro ita scriptum est. Quintum quoque concilium pariter veneror, in quo epistolæ, quæ Iba dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam &c. & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur &c. (Male in casu uterque Theodorus dicitur.)

DIALOGUS QUINTUS. 73

salonicam. Et apud Ivonem^a ex Paulino in vita B. Ambrosii. *Causa Thessalonensis civitatis non minima tribulatio successit Ambrosio, scribe, Thessalonicensis.* Videndus idem Ivo^b capite huic eidem proximo ex historia tripertita sumpto.⁸ Postremo^c Gregorii verba sunt *lib. II. epist. xxxv.* ut Ant. Demochares notat, vel ut aliis placet. Joannis Diaconi in vita B. Gregorii *lib. III. cap. xiv.* qui refert Gregorii epistolam ad Joannem Episcopum Veliternum. *Ideoque fraternitati tuae curam, gubernationemque Treverensium Ecclesiae praevidimus committendam. Pro Treverensium, scribo Trium tabernensium,* quod recte apud Joan. Diacon. editum inveni. Etenim non longe fuerunt Tres tabernae à Velitris urbe. Et sic Anselmus habet *lib. v. cap. xxiv.* quamvis liber Caesaraugust. Gratiani scripturam confirmet.⁹

E 5

Hæc

^a Ivo par. 10. c. 48. decret. ^b Ivo c. 47. e. par. ^c 16. q. 1. c. 49. postquam. Caesar. libr. 7. c. 35.

⁸ In Gregoriana editione cap. 69. cau. 11. q. 3. inscriptio, & initium est. Item ex libro undecimo Ecclesiasticae historiae Rufini c. 18. cum apud Thessalonicam seditione exorta &c.

⁹ Eodem in libro cap. 49. Postquam hostilis. 16. q. 1. inscriptio est. Idem (Gregorius) Joanni Episcopo Veliterno lib. 2. epist. 35. Et post alia. guber-

Hæc in adversariis de Gratiani erratis ordine literarum in propriis nominibus. B. Multo his plura colligere posses, si velles. & ut aliud ex alio, in Pontificum Romanorum nominibus maxime Gratianus aberrat. ut cum *Anicetus* ab eo appellatur *Anitius*, Miltiades *Melchiades*, Xystus *Sixtus*, Anteros *Antberus*, Callistus *Calixtus*, Cælestinus *Celestinus*, Hyginus *Higinus*, Zosimus *Sozimus*, aut *Zozimus*, Zephyrinus *Zepherinus*. Ita etiam in nominibus conciliorum, cum *Nannetense* concilium vocat *Ananetense*, vel *Manetense*, vel *Navatense*; *Ancyranum* vocat *Anquiritanum*, vel *Ancyritanum*, vel *Anquirense*; *Arausicanum* *Aurasicense*, *Cablonense* *Bylonense*, *Epaunense* *Epanense*, *Hispalense* *Bispalense*, vel *Spalense*; *Matifconense* *Maticense*, *Vormaciense* *Vuarmatiense*. A. Hi non

gubernationemque Trium tabernensium Ecclesie providimus committendam &c. *Et in marg.* Joan. Diaconus l. 3. c. 15. & 7. q. 1. Temporis qualitas. Ans. l. 5. c. 24. Poly. l. 1. tit. 9. *Et in notis.* Trium tabernensium) In vulgatis legebatur Treverensium. Emendatum est ex aliquot vetustis, & originali, & Joanne Diacono. Nam ut is testatur, hæc epistola scripta est Joanni Episcopo Veliterno. Oppidum autem Trium terbernarum Velitris vicinum est.

non Gratiani errores sunt, sed illorum temporum. Sic in conciliis edi solitum est: sic habent Burchardus, Ivo, & Anselmus, & ceteri collectores.¹⁰ B. Habeo alia majora crimina, an errata dicam: quæ si pateris, in medium proferam. A. Hodie id fieri non sinam; cras ad clepsydram Gratianum accusare poteris.

De Gratiani majoribus Erratis.

DIALOGUS SEXTUS.

A. Permittitur tibi B. in Gratianum dicere; sed ita, ut singulis criminibus probationes adferas, nisi res probatione non indigeat. B. Conditionem accipio. Ea enim adferam, quæ nemo negaverit. Et principio de *Anastasio secundo* videamus, quem ait ab Ecclesia Romana repudiatum, & à Deo fuisse percussum.
Hæc

---

¹⁰ Nomina propria melius edita sunt in Gregoriana editione, quam in ceteris. Erratum tamen est in his. *Zozimus* pro *Zosimo*, *Melchhiades* pro *Miltiade*, *Hostiensis* pro *Ostiensis*, *Calixtus* pro *Callisto*, *Iginus* pro *Hygino*, *Sixtus* pro *Xysto*, *Bracharensis* pro *Bracarensi*, *Zepherinus* pro *Zephyrino*, *Thelephorus* pro *Tellesphoro*.

Hæc Gratianus *distinct. xix. extrema*,^a & *caus-
sa prima cap. xcvi.*^b A. Dixisse fateor Gratia-
num, sed non solum. Idem enim adfert Pon-
tificialis verba,^c quæ etiam Ivo,^d & liber Cæ-
sar August.^e & tuus Tarraconem.^f B. Majus
crimen falsi intenditur, cum verba Pontificalis
corruptit. Ea enim Ivo Carnotensis, & liber
Cæsar Augustanus referunt in hunc modum.
*Et quia occulte voluit revocare Acacium, & non
potuit, quia divino nutu percussus est Acacius.*
Gratianus voce *Acacius* deleta, & alia voce *quia*,
ita scripsit. *Et quia occulte voluit revocare Aca-
cium, & non potuit, divino nutu percussus est.*
A. Deletum id à Gratiano probare debes. B.
Non refert ea verba. A. Ita fortasse in suis libris
legerat. Unde quod ad *Acacium* erat referen-
dum, ad *Anastasium* retulit. Sed & non in o-
mnibus libris ea vox *Acacius* legitur. B. Dece-
ptum esse Gratianum fateris; non persequar
hæc latius, cum id satis acerbè Albertus Pi-
guis, & alii prosequantur. A. Modestiam in
eis requiro, sed causæ suæ inserviunt. Mihi
hoc verum videtur, *Acacium* fuisse divino nu-
tu

^a Dist. 19. c. 8. secundum. in fine. ^b I. q. 1. c.
96. dictum. p. quod vero. ^c c. 9. e. distin. Anasta-
sius. ^d Ivo par. 14. c. 40. decret. ^e Cæs. lib. 14.
c. 43. ^f Tarrac. lib. 1. cap. 70.

tu percussus, *Anastasium* ei numquam communicasse. Quod si suspiciones suorum effugere non potuit, non id nocet aliis, qui culpa carent. B. Aliud adferam crimen, quod adversus

I. *Distinst. 19. cap. 8. Secundum ecclesiæ. extremo. in libro Romano hæc verba sunt.* Ideo ab ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo. *Cap. 9. Anastasius secundus natione Romanus &c.* & quia voluit occulte revocare Acacium, & non potuit, nutu divino percussus est. *Et in marg.* Ex libro (ut in corpore conciliorum citatur) Pontificali. Ivo p. 14. c. 40. *Et in notis.* Caput hoc habetur quidem tomo secundo conciliorum in vita Anastasii: sed esse omnino confictum, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifeste ostenditur, quod Acacius (sicut Nicephorus lib. 16. c. 12. & Euagrius lib. 3. c. 18. & sequentibus, & clarissime Anastasius bibliothecarius in chronologia testantur) tempore Felicis III. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio epistolæ suæ, & cap. 1. ad Anast. Imp. Acacium mortuum jam, & ante judicem Christum una cum Felice adstare scripsit, ut Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infra 24. q. 2. c. nec quisquam. Quomodo ergo potuit Anastasius de eo

revo-

versus Romanos Pontifices. His verbis utitur *distinct.* LVI. *post cap.* I. ^a Exemplis, & auctoritatibus

^a *Dist.* 56. *cap.* I. & 2.

revocando tractare, qui jam obierat? Qui casus scripsit, satisfacere videtur, ita scribens.) Occulte voluit revocare Acacium defunctum in hæresi, ut orationes pro eo in ecclesia fierent: & ideo multi clerici recesserunt ab obedientia ejus, & lepra percussus est. Gratiani etiam opinio improbatur in notis cap. 7. Ita dominus. ejusdem *distinct.* par Hoc autem. verba Gratiani sunt. Anastasius autem secundus favore Anastasii Imp. quos Acacius post sententiam in se prolatam sacerdotes, vel levitas ordinaverat, rite fungi acceptis officiis debere decrevit ita inquit. In notis hæc sunt. Minime verum est sensitse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, rite fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim dumtaxat inquit in capite seq. firmam esse Sacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod verissimum est, sicut & aliæ omnes sententiæ, quas in ea epist. ex B. Aug. Anastasius accepit, veræ sunt. Habetur autem hæc eadem Anastasii Papæ II. epistola in corpore canonic. quod Romana Ecclesia semper approbavit, ut infra *dist.* 20. c. de libellis. est adnotatum. Itaque
fine

tibus non solum sacerdotes, sed etiam summi sacerdotes fieri possunt. Loquitur autem de filiis presbyterorum. Mox addit. *Unde Damasus Papa scribit Hieronymo presbytero. Osius Papa fuit filius Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa Jucundi presbyteri &c.* Mox alios enumerat, qui longe post Damasi, & Hieronymi tempora fuerunt. Cur vero Osiu ante alios numeraverit,

sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano. *Capite quoque 96. Dictum est. I. q. 1. verba Gratiani sunt.* Quod vero per hæreticos sacramenta dignitatis ministrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anastasii Papæ, qui ordinationem Acacii &c. Sed hoc eum illicite, & non canonice, immo contra decreta suorum prædecessorum fecisse, probant Felix, & Gelasius &c. Unde etiam ab Ecclesia Romana repudiatur: & à Deo fuisse percussus legitur in gestis Romanorum Pontificum, hoc modo. [Anastasius II. natione Romanus &c.] Require retro in tractatu decretalium epistolarum. *In marg. est, supr. distin. 19. In notis hæc sunt, Sed hoc eum) Supra distin. 19. c. Anastasius.* ostensum est immerito reprehensum esse Anastasium, & verissima esse, quæ ipse de Acacio scripsit, & decrevit. (*Pro c. Anastasius, videtur scribendum c. Ita dominus.*)

rit, & eum subdiaconi filium dixerit, cum de presbyterorum filiis agatur. quærendum. A. Si in eo crimen versatur, quod dixerit, fuisse aliquos summos sacerdotes filios presbyterorum: dixit hoc Ivo in præfatione excerptionum his verbis. *Et ita genitos ex presbyteris non solum ad presbyteratum, sed etiam ad summum sacerdotium promoveri permiserunt. Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum Pontificum, Felix tertius &c.* Et in Panormia ex libro Pontificatus, vel potius Pontificali, ut in veteri^a libro est, eadem referuntur. *Felix tertius &c.* Sed & in ipso libro Pontificali, qui exstat, post Damasi collectionem de vitis Pontificum, sequuntur aliorum vitæ. In singulis nomina parentum adscribuntur. Unde credendum est aliquem confecisse verba ab Ivone, & Gratiano relata. B. Cur ergo Damaso tribuit Gratianus, quæ aliorum sunt? A. Id non Gratiani, sed Paleæ erratum esse suspicor, cuius nomen edidit Demochares. Aut si Gratianus id scripsit, ex titulo libri Pontificalis Damasi deceptus est. B. Cupio scire à te, unde Paleæ verborum initium sumas. A. Aut ab illis verbis, *Unde Damasus*; aut ab illis, *Osius Papa*. B. Finem verborum Paleæ quemnam facis? A. In

^a Ivo lib. 3. tit. 5. c. 11. panor.

A. In illis verbis, *filius Fucundi presbyteri*. Ut ea, quæ sequuntur, *Felix enim tertius*, sint Gratiani, vel Pontificalis libri ab eo relati. C. Cur non totum illud caput, *Osus &c.* Paleæ adscribis? A. Quia video eum proposuisse exemplis ostensurum, aliquos summos sacerdotes fuisse. Huc accedit, quod Ivo de Felice tertio, & aliis ex libro eodem Pontificali, sive ex gestis Romanorum Pontificum idem affirmat comprobari. B. De *Oso* nihil dixisti. A. Fateor, me nihil habere, quod dicam. Tantum scio, multos Episcopos olim Papas fuisse dictos. & *Osi* Cordubensis nomen celebre est tam in concilio Nicæno, quam in Sardicensi. Subdiaconi filium fuisse ignoro. ² B. Quando te patronum habet Gratianus;

F titanus;

---

² *Distinct. 56. cap. 1. extremum in Romano libro ita editum est. non solum sacerdotes, sed etiam summi sacerdotes fieri possunt. [Unde Damasus Papa scribit] Palea. Osus Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius & c. Silverius Papa filius Silverii Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi. Felix enim tertius natione Romanus &c. Et in margine initio cap. 2. est. In Pontificali. Et prope vocem Silverii est. al. Hormisdæ. Et Ivo in prologo. Pann. in prol. c. trigesimo & lib. 3. c. 52. Et in notis hæc sunt.*

tianus ; tuas adferam reprehensiones. Apud Gratianum ex *Theodosianis* legibus verba referri scimus,

sunt. In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Paleæ in decimo Vaticano & aliis quibusdam habetur conjuncte cum verbis superioribus Gratiani à vers. Felix enim tertius, usque ad finem. In alio autem satis etiam emendato ista eadem coherent cum superioribus, sed post illa verba, ex patre Cordiano presbytero originem duxit, sequitur : unde Damasus Papa scribit. Deusdedit Papa &c. Bonifacius Papa & Felix Papa &c. Agapitus Papa &c. Theodorus Papa &c. Silverius Papa filius Hormisdæ Episcopi Romæ. Complures etiam &c. Nec vero magnopere mirandum est hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, qui hinc enumerantur. Liber enim, qui Pontificalis dicitur, ubi hæc scripta suis locis leguntur, à Damaso coeptus est scribi. Ideoque licet ab aliis multa deinde sint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem fere ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam hujus capituli, saltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo hujus distinctionis. Auctor vero Paleæ,

scimus, quæ sunt *Pauli* in libris ^a sententiarum, & ejus interpretis *Aniani*. Gratianus *caussa secunda questione vi. capite xxii. & aliis quinque capitibus.* ^b cum ignoraret, quæ *Pauli* essent, quæque interpretis, omnia congeffit. A. Sumpsit hæc Gratianus non ex ipsis fontibus, sed ex *Ivonis panormia*, aut ex decretis, sive excerptis ejusdem. In panormia ita scriptum est. ^c *Excepta de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus propter superfluum &c. In Theodosianis legibus cap. xxxvi. Ab eo &c.* Sic etiam in decretis paucis exceptis. B. Qui fieri potest, ut Theodosianas leges interpretaretur Paulus, qui sub Alexandro, & Gordiano vixit? A. Nulla

F 2

ratione

^a *Paul. lib. 5. senten. 35. 36. 37. 38. 39.* ^b 2. 9. 6. c. 22. propter superfluum & postea. ^c *Ivo lib. 4. tit. 12. c. 3. 4. 5. 6. 7. panorm. & par. 5. c. 281. 282. 283. 284. 285. decret.*

lex, dum unum per se caput conficere voluit, Ordinem perturbavit, præsertim in repetitione Felicis tertii, & illud de *Osio* temere adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit. In scholiis additum est. *Osius*) alias *Orosius*. (Ego scriberem *Deusdedit*. Idem enim de utroque dicitur. Illa verba, *Felix* enim &c. usque ad finem erant aliis litteris scribenda, ut Gratiani verba scribi solent.)

ratione fieri potuit. Sed existimo, Theodosianas leges dictas esse eum librum Alarici tempore conscriptum, quod etiam Contius notat, in quo ex Theodosiano Codice, & Novellis, & ex Caji institutionibus & Pauli sententiis excerpta sunt multa. Sic melius est Gratianus locutus, quam Ivo Carnotensis. 3 B. *similis error est*

caussa

3 Quod causa 2. q. 6. c. 22. Propter superfluum, & aliis inscribitur ex Theodosianis legibus in Romana editione ita scriptum est. Unde in Theodosianis legibus sic statutum invenitur. Et in marg. In sententiis Julii Pauli cum interpret. Aniani lib. 5. tit. 33. c. 1. Ivo p. 5. c. 281. Pann. l. 4. c. 127. Et in notis. Hoc & quattuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiarum Julii Pauli, cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has sententias conjunctas fuisse cum Codice Theodosiano, seu breviario Alarici. Alaricus autem in præfatione proficitur se volumen illud non ex solo Theodosiano Codice, sed ex variis libris collegisse, & in legum collectione, atque interpretatione Episcoporum præcipue opera usum fuisse. Capite 23. Habitu in marg. est. ff. si quis cau. l. 1. Et in notis. Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Ivone, & Pannormia. In uno autem Gratiani valde emendato est in margine

caussa xxxv. questione v. extrema.^a Enumerantur gradus adgnatorum, & cognatorum totidem verbis, quot Paulus utitur lib. i v. sententiarum. Sed & interpretis Aniani verba referuntur mixta Pauli verbis. & inscriptio est: *Item*

F 3

Isidorus.

^a 35. q. 5. c. 6. primo gradu. Vid. infra. l. 2. dialogo 10.

marginē superioris capitis tanquam glossa quadam. *Inscriptio cap. 24. Ab eo est.* Item ibidem tit. 34. *Et in marg.* Ivo p. 5. c. 282. Pann. l. 4. c. 128. *Et ver. Ista jam. est in marg.* Sunt verba interpretis. *Inscriptio cap. 25. Quicumque est.* Item ibidem tit. 35. c. 2. *Et in marg.* Ex interpretatione. Ivo p. 1. (scribes.) c. 283. Pann. l. 4. c. 129. *Inscriptio c. 26. Quoties. est.* Item ibidem tit. 36. c. 1. *Et in marg.* Ex interpretatione. Ivo p. 5. c. 284. Pann. l. 4. c. 130. *Es ver. Si propter. est in marg.* Ex Paulo ibidem. *Inscriptio c. 27. Omnino est.* Item ibidem tit. 37. c. 1. *Et in marg.* Ivo p. 5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131. Ex Paulo. *Et in notis hec sunt. Omnino puniendus*) In sententiis Pauli legitur, *Omnimodo probandum est &c.* Sed quia est initium capituli, & de huiusmodi punitione multa sunt à Doctoribus adnotata, non est mutatum. Tantummodo ductus orationis est emendatus, addita particula *ut.*

Isidorus. A. Si credis Demochari, Isidorus eadem^a scripsit lib. ix. cap. v. etymolog. Si vis antiquiorem scriptorem, Burchardus lib. vii. cap. xxix. ex Isidoro de septem gradibus consanguinitatis. Idem Ivo in panormia. At in excerptionibus, sic ait. Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis, S. Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura apertius depicta ordinavit. cap. i. de septem gradibus consanguinitatis. In margine Ivonis adscriptus est locus Isidori in etymologiis à Demochare notatus. B. Quid si Isidorus à Paulo si fatetur, fumpfit: si negat, surripuit? A. Id minime dubium est, non à Paulo solum, sed ab ejus interprete sumpta omnia esse. B. Habeo, quod volebam. ⁴ Venio nunc ad *Miltiadis* verba, quem

^a Ivo lib. 7. tit. 12. c. iii. panor. & par. 9. c. 64. decret.

⁴ Capitis sexti, Primo gradu. 35. q. 5. in libro Romano inscriptio est. Item Isidorus. Et in marg. Isid. l. 9. c. 5. In sententia Julii Pauli lib. 4. tit. 11. de gradibus. Hugo de S. Viçt. par. 11. l. 2. c. 14. Burch. l. 7. c. 28. Ivo par. 9. c. 64. Pann. l. 7. c. 89. Et ver. Illæ persone. in marg. Anianus interpres Pauli. & postea. In notis est. Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collecto-ribus

quem ut heri diximus, *Melchiadem* appellat. Fuit autem is, ut nosti, Eusebii successor, Silvestro vero prior. Gratianus *causa XII. cap. xv.* ^a multa verba ei adscripsit, ex quibus eum posterio- rem Silvestro facere videtur. *Romani*, inquit, *Principes, qui totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, dedit licentiam &c.* Nonne videtur hic longe ab illis temporibus abesse tum dicendi in eleganti- a, tum his verbis, quibus appareat, alios fuisse Principes Christianos, qui tum monarchiam tenebant, è quibus Constantinus primus fuit. Quid? quod de baptismo Constantini loquitur ante Silvestri tempora? Sed & Nicæni concilii facit mentionem, quod xx. anno imperii habi- tum est sub Silvestro, ut omnes scribunt, pau- cis exceptis, qui sub Julio habitum esse dixe- runt. Nam venisse Romam Miltiadis tempori- bus Constantinum, ex Augustino, & Optato, & Eusebio elici potest. Multi Silvestri tempo- ribus

F 4

^a 12. q. 1. c. 15. futuram.

ribus extat in libro sentent. Pauli, additis non uno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Isid. l. 9. c. 5.

ribus id actum scribunt. Sed hæc verba quis ferat? *Idem vero Imp. præsidens sanctæ synodo, quæ apud Nicenam congregata est &c.* Sic enim malo, quam *Nicenam* legere. A. Non primus Miltiadi Gratianus illa, quæ dicis, adscripsit: sed ante eum Burchardus libro tertio, ^a & Ivo, ^b & alii, ^c ex decretis Melchiadis Papæ cap. IIX. X. & XII. In conciliis sine nomine scriptoris hæc leguntur ante donationem Constantini hoc titulo, De primitiva ecclesia, & synodo Nicæna. Miltiadis esse non credo. ^s B. De donatione

^a Burch. lib. 3. c. 2. 4. & 5. ^b Ivo lib. 2. tit. I. c. 2. & 3. panor. & par. 3. c. 4. 6. & 7. dec. ^c Caesar. lib. 7. c. 58.

5. Inscriptio cap. 15. *Futuram. 12. q. 1. in eodem libro hæc est.* Item Melchiades Papa. In marg. hæc sunt. Poly. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Ivo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3. Et in notis. Ceteri etiam collectores Melchiadem citant. quod constare non posse recte animadvertit auctor glossæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ synodi: quo tempore (ut ex ipsa synodo, Eusebio, & ceteris historicis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiva ecclesia, & munificentia Constantini; quod in collectione

Isidori

natione Constantini Gratianum ^a non reprehendo habet enim Paleæ nomen adscriptum. & eam defendes Græcis verbis Balsamonis ad Phocium tit. iix. cap. i. & Ivone, ^b atque Anselmo, ^c & aliis ^d collectoribus. ⁶ De Eusebii ver-

F 5

bis

^a Dist. 96. c. 13. & 14. Constantinus. ^b Ivo lib. 4. c. 1. panor. & par. 5. c. 49. decr. ^c Ansel. lib. 4. c. 33. ^d Deusded. c. 4. Caesar Aug. lib. 2. c. 72. Tarrac. lib. 6. c. 33.

Isidori Lutetiæ bis impressa sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum supra dist. 88. ad c. decrevit. adnotatum est. *In scholiis, sive glossis. Melchiades*) Falsus est titulus. quia Melchiades fuit proximus ante Silvestrum, & ejus tempore est Constantinus conversus. 96. dist. in illa Palea Constantinus. In contextu hæc sunt. ut non solum Gentes, sed etiam Romani Principes, qui pæne totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit &c. Idem vero præsidens in sancta synodo, quæ apud Nicæam congregata est &c.

⁶ Distinct. 96. cap. 13. & 14. Constantinus. in eodem libro tantum hoc nomen Palea inscriptum est. Et in marg. cap. 13. hæc sunt. Ansel. t. 4. prol. 4. c. 32.

bis videamus. ^a *Crucis Domini nostri Jesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ*

^a *De consec. dist. 3. c. 19. crucis.*

c. 32. Deusdedit l. 4. c. 1. *Et in notis.* Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur. Quod Constantinus Imperator Papæ concessit coronam, & omnem regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. *In principio vero ejusdem capitis 32. hæc leguntur.* In gestis B. Silvestri, &c. usque ad finem hujus, & seq. Paleæ, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit. *Et in marg. capitis 14. hæc sunt.* In edicto Constantini, quod est post concil. Neocæsar. Ans. l. 4. c. 32. Deusdedit ibid. *Et in ver. Beato Silvestro. est in marg.* Ivo p. 5. c. 49. Pao (pro Panno.) l. 4. c. 1. *Et in notis hæc sunt.* Hæc Palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ Paleæ esse non solent. *Constantinus]* Verba hæc usque ad vers. In eo privilegio, non solum habentur apud Anselmum & Deusdedit, sed etiam in gestis B. Silvestri, in his, quæ à Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur. *Utile)* Hinc usque ad finem sumpta sunt ex gestis, seu actis S. Silvestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata, quæ

DIALOGUS SEXTUS. 91

clesie tenentibus v. Nonas Maji inventa est, in prædicto Kalendar. die inventionis festum vobis solemniter

quæ in collectionibus Anselmi, & Deusdedit habentur. Titulus est. Privilegium S. R. E. &c. De quo item privilegio Leo nonus in epist. 1. sive libello adversus inauditas præsumptiones Mich. CP. & Leonis Acridani Episcoporum c. 13. Pauca ex privilegio &c. De iisdem gestis, sive actis Gelasius in concilio LXX. Episcoporum (& refertur sup. dist. 15. c. Sancta Romana) sic loquitur, ut ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Usuardi in festo S. Silvestri legitur, cujus actus clari habentur. Inveniuntur vero etiam hodie pervetustis litteris de scripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatia Nonantulæ: quorum interpres in proëmio hæc ait. Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palæstinæ urbis Episcopus &c. Sanctum Silvestrum me de Græco in Latinum transferre præcepisti &c. Quæ & jam in vetustissimis Pontificalibus & codicibus, in quibus sanctorum vitæ sunt descriptæ, in vita B. Silvestri referuntur. Partem horum auctorum (quod ad baptismum Constantini, & imagines sanctorum Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epist. Constantino Imp. & matri Irenæ scripta, quæ in 2. actione 7. unius synodi

mniter celebrare mandamus. Placet ne tibi *Kalendar.* appellatione etiam diem v. *Nonas* venire? A. Mihi quidem non placet. B. Jam hoc quo pacto defendes, ante Miltiadem, & Silvestrum crucem Domini inventam esse sub Eusebio Pontifice? A. Gratianum excusare possum, qui viderit, aut videre potuerit Eusebii Papæ epistolam tertiam, & Damasum in Eusebii vita, & Ivonem parte iv. c. iii. excerptionum, & librum Tarracon.^a tuum. B. At histo-

^a *Tarr. l. 4. c. 55.*

synodi habetur. Ipsum autem privilegium fere integrum refert Leo nonus loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photii nomocanonem tit. 9. c. i. quamquam aliis in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ ecclesiæ non satis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitarunt Ansel. Deusd. Ivo locis notatis. Quo ea pertinent, quæ Pet. Damianus in disceptatione synodali inter regium advocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem scripsit. Lege, inquit, Constantini Imp. edictum &c. De hac eadem re scribit Ado Vienne. in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbien. in chronicis par. 6. c. 2. (*Addi debuit. Nicol. 3. in c. 17. Fundamenta de electione lib. 6.*)

historici^a post concilium Nicænum iter Helenæ matris Constantini Hierosolymam conscribunt, & maxima hominum frequentia dedicatum esse templum, illic etiam convenisse Arianos Episcopos narrant. Si his credere nolis; in vita Silvestri Pontificis, & Helenæ dicitur, matrem post filii baptismum cum Judæis adversus Silvestrum Romam venisse; & non ante credidisse, quam Judæi à Silvestro victi fuissent. A. Video difficultatem; & quæ ita contraria sunt, non facile in concordiam ducentur. Aut dicendum est, mendum esse in illa Eusebii epistula, & Damasi scriptis: aut si illa recipimus cetera contemnamus oportet. 7 Sed tu alia Gratiani errata propone. B. Non ego solus sum, sed à tota veterum schola Gratianus reprehenditur; quod Gregorii tertii verba ad Bonifacium Legatum Germaniæ,^b ad Anglorum indulgentiam retulerit à B. Gregorio concessam. A. Legantur Gratiani verba. C. Illud
vero

^a Vid. Euseb. apud Rufin. lib. 10. c. 7. & c. 11.

^b 32. q. 7. c. quod proposuisti. 18. & c. 24. si quis. p. illud.

7 De consecrat. distinct. 3. cap. 19. Crucis domini. in eadem editione inscriptio est. Item Euseb. Papa epist. 3. Et in marg. Ivo part. 4. c. 5.

vero Gregorii ad Bonifacium Anglicis pro tempore permissum est, quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione conjugia contrahi permisit. A. Ivonis, ^a & Gratiani, & libri Cæsar August. ^b inscriptio illorum verborum ad Bonifacium, quænam est? C. *Gregorius Junior Bonifacio Episcopo: apud omnes*. Additum tamen est à Demochare in margine: *Gregorius III.* ut etiam ab eo, qui Excerptiones Ivonis edidit. A. Ego eadem verba in Coloniensibus conciliorum editionibus inveni B. Gregorio adscripta in epist. ad Augustinum, & Gregorio tertio ad Bonifacium. Sic facile excusari posset Gratianus, nisi addidisset illa (*ad Bonifacium*.) Nunc tantum dicam, in voce *Anglicis* esse erratum. Fuit autem Bonifacius ex Anglicis quorum origo ex Saxonia Germanorum regione fuit; hi in Britanniam insulam migrarunt, ut Beda refert. ⁸ B. Jam vero illud propono, *apocryphis*

^a Ivo lib. 6. tit. 10. c. 1. panor. & par. 8. c. 78. decret. ^b Cæs. lib. 10. c. 94.

---

8 Capitis 18. Quod proposuisti, caus. 32. quest. 7. in Romana editione inscriptio hæc est. Item Gregorius tertius Bonifacio Episcopo epist. 4. In marg. est. Ivo p. 8. c. 78. Pann. l. 6. c. 112. Et in votis. Epistola, ex qua capitulum hoc acceptum

cryptis scripturis, & incertis illum uti. A. Semperne incertis? B. Non hoc dico: sed aliquando

ceptum est, impressa extat tomo 3. conciliorum, & manu scripta in bibliotheca monasterii Dominicanorum: & quæ citantur infra 33. q. 1. c. quod autem &c. sequenti, videntur esse huius Gregorii tertii. *Et in schol.* Nubat] Hoc Anglicis concessum est, ut dicit. Greg. (*malo, Grat.*) quia novi erant in fide, ut inf. ea. par. quamvis. sed male, quia iste non fuit Gregorius magnus, nec scribit Aug. Anglor. Episcopo, cui illa concessio facta est. 35. q. 3. quædam lex. Verba cap. 24. Si quis cum noverca. d. q. 7. in fine. Illud vero Gregorii &c. ut in dialogo. *In notis est.* Anglicis) Vere hic auctor glossæ animadvertit, Gratianum, quod Gregorius tertius scripsit ad Bonifacium legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multo ante B. Gregorius primus scripserat ad Augustinum Anglorum Episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conversis super gradibus consanguinitatis, & affinitatis. & habetur infra 35. q. 2. & 3. c. quædam lex. & q. 5. c. ad sedem. *Et in schol.* Illud vero,) Quandoque bonus dormitat Homerus. Vagatur Grat. pro solutione illius cap. supra ead. quod proposuisti. & cum non inveniat,

do incertis. A. Nonne idem Burchardus fecit, & Ivo, & Deusdedit, & qui se authenticis uti professus est, Anselmus? B. Ab his cavere debuit, in quibus illi lapsi sunt. A. Nomina indica apocryphorum, & incertorum. B. Liber *Pastoris* apocryphus est ^a teste Gelasio, & LXX. Episcopis in synodo. ^b Hoc idem referunt Burchardus, ^c & Ivo. ^d *Hermes in libro Pastoris. Ego dixi pastori. Domine si quis mulierem &c.* Hæc posuit *Palea causæ* xxxiv. extrema. ^e Refert Ivo in panormia, ^f & in excerptionibus, ^g & ut ex concilio Arelatensi Ber. Papien. ^h & Gregor. IX. ⁱ Hic Hermetis liber exstat, & verba relata posita sunt mandato quarto ejus libri. ⁹ Adduntur

^a Vid. Euseb. lib. 3. c. 25. ^b Dist. 15. c. 3. *Sancta. p. in primis.* ^c Burc. lib. 3. c. 221. ^d Ivo lib. 2. tit. 11. c. 36. panorm. & par. 4. c. 65. decret. ^e 34. q. 1. c. 7. ^f Ivo lib. 7. tit. 5. c. 2. panorm. ^g Ivo par. 8. c. 243. decret. ^h c. 3. de adulter. in 1. collect. ⁱ c. 3. eo.

niat, somniando attribuit S. Gregor. minori, quod egregius doctor S. Gregor. major scribit Aug. 35. q. 3. quædam lex. Sed hic casus reprobatus est supra.

⁹ Distinct. 15. cap. 3. *Sancta. in eodem libro par. in primis. hæc verba sunt. Liber, qui appellatur*

duntur illic alia verba ab Ivone quoque in excerptionibus relata, quæ Gratianus, ^a & Ivo in panormia ^b Augustino adscribunt. Sic enim ait Gratianus *causâ xxix. Idem Augustinus de Adulterinis conjugis libro secundo. Non solum mœchatio est &c.* A. Si libro Pastoris uti, crimen est; id Paleæ objici debet, & Ivoni. At qui verba Hermetis vel Augustino, vel Arelatensi concilio tribuerunt, neque id primi fecerunt, sed aliorum fidem secuti sunt, cur acerbè accusandi sint, non video. Ante Gelasium autem hic liber in pretio fuit, ut ex Athanasio, ^c & Tertulliano, & Hieronymo cognovimus.

G

mus.

^a 28. q. 1. c. 6. non solum. ^b Ivo lib. 7. tit. 4. c. 7. panor. ^c Vid. Athan. in ep. 39. festiva.

latur Pastoris apocryphus. Et in marg. Burch. l. 3. c. 221. Ivo par. 4. c. 65. Pann. l. 2. c. 123. Inscriptio cap. 7. Ego dixi. 34. q. 1. hæc est. [Item Hermes in libro Pastoris mandato quarto] Palea. Et in marg. Ivo par. 8. c. 241. Pann. l. 7. c. 38. Sent. 4. dist. 35. ext. de adult. Si vir. Et in notis. In hoc capite emendata, & addita nonnulla sunt ex originali, & ceteris collecto-ribus. Capitis 3. Si vir. de adulteriis in Romana editione est. Ex concilio Arelaten. Et in marg. Alias Aurelian. Vide c. 3. eo. tit. in 1. compil. & notas hujus capitis.

mus. Damasus quoque in Pii vita, & ipse Pius Pontifex epist. 1. eum probare videntur. Ejus verba exstant apud Gratianum *de consecratione distinct. III. cap. XXI.*^a & Ivonem *parte IV. cap. III. & CXLV.* B. Nihil illic de libro Pastoris scriptum est; sed Hermes laudatur, eique apparuisse dicitur Angelus in habitu pastoris, eique præcepisse, ut Pascha Domini die dominico ab omnibus celebraretur. A. Ivo hæc refert in libro Pontificali scripta esse. Sub Pii Papæ Episcopatu Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur, quod ei præcepit Angelus Domini, cum venit ad eum in habitu pastoris, & præcepit ei, ut Pascha Domini die dominico celebraretur. Hermen, & qui cum eis † fratres sunt, inquit Hieronymus in eccles. scriptorib. asserunt auctorem esse libri, qui appellatur Pastor, & apud quasdam Græciæ ecclesias etiam publice legitur: re vera utilis liber, multique de eo scriptorum veterum usurpaverunt testimonia. sed apud Latinos pæne ignotus est. B. Ut posteriores cogitationes Græco proverbio meliores esse dicuntur: sic etiam posterior ætas certiora de libro Pastoris statuit.

A. Ha

^a De cons. d. 3. c. 21. nosse. † eo. f.

10 Inscriptio cap. 6. *Non solum. 28. q. 1. in eodem*

A. Habes ne alios dicere aut incertos, aut apocryphos libros à Gratiano relatos? B. Maxime. *Canones Apostolorum, & canones sextæ synodi repetitæ in Trullo.* A. Magnas tu quidem turbas moves, si hos omnes canones reicis. Legistine umquam Fran. Turriani mei libros? B. Legi: & hominem ipsum, ut doctum, & pium, & tibi conjunctissimum, valde diligo. A. Probatne is, an improbat omnes illos canones? B. Apostolorum canones quinquaginta probat, ex ceteris aliquot reicit. Sextæ synodi improbat aliquos, alios non recipit: sed ut antiquorum Patrum legi posse ait, licet careant illa generali auctoritate, qua Græci existimant excellere. A. Feliciores fuimus his temporibus nati, quam multi ex majoribus nostris. *Clementis Romani octo libri constitutionum Apostolorum, sive doctrinæ Apostolicæ, Græce, & Latine editi sunt,*
G 2
qui

eodem libro est. Idem (Augustin.) de adulterinis conjugiiis lib. 2. *Et in notis additur.* In eo libro non extat: sed apud Hermetem in libro pastoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc una cum palea, ego dixi. inf. 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quam de muliere agitur, est aliqua verborum varietas, sed eadem sententia. *In marg. hæc sunt. Ivo p. 8. c. 243. Pann. l. 7. c. 34.*

qui fons est istorum canonum, qui dicuntur Apostolorum. B. At Gelasius in illa synodo LXX. Episcoporum apocryphum esse ait *librum canonum Apostolorum*.^a Et sextæ illius synodi repetitæ Patres, octo libros illos Clementis ab hæreticis corruptos esse affirmant, sed xxv. canones Apostolorum recipiunt capite secundo, cujus pars posita est à Gratiano *distinct. xvi. cap. iv. & vii.*^b ab Ivone in panormia. & in excerptionibus,^c & refert liber Cæsaraug.^d Isidorus

^a *Dist. 15. c. 3. p. in primis. Burch. l. 3. c. 221. Ivo l. 2. tit. 11. c. 36. panor. & par. 4. c. 65. decr.*
^b *Dist. 16. c. 4. placuit. & c. 7. quoniam.* ^c *Ivo lib. 2. tit. 11. c. 29. & 38. panor. & par. 4. c. 106. & 123. & 134. decr.* ^d *Cæs. lib. 1. c. 40. & 42. & 53. & lib. 2. c. 8.*

II Capite tertio Sancta *distinct. 15. par. In primis. hæc verba sunt in Gregoriana editione.* Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis lib. 8. apocryphum. *Et in marg. decem, orig. Et postea.* Liber, qui appellatur sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ apocryphus. *Et in marg. qui appellatur Laus Apostolorum, orig. Et mox.* Liber canonum Apostolorum apocryphus. *Inscriptio cap. 4. Placuit. distinct. 16. hæc est.* Item 6. synodus cap. 2. *Et in marg. Ivo par. 4. c. 106. Pann.*

rus quoque in ea præfatione conciliorum quam Gratianus refert *capite primo illius distinct. xvi.* ^a sic ait. *Canones qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt: pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur: tamen ab auctoritate canonum, atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata.* Hæc verba in omnibus veteribus libris Hispaniæ conciliorum inveniuntur, non illa, quæ Isidorus Mercator in præfatione conciliorum scripsit, quæ etiam Gratianus *capite quarto ejusdem distinct. posuit.* ^b Neque distinxit varietatem horum scriptorum, ut debuit, cum contraria dicerent: hic enim Mercator hos canones probat, quos ille rejecerat: sed utrumque Isidorum vocat. Tantum capite

G 3

primo

^a Dist. 16. c. 1. ^b c. 4. p. 1. dist. 16.

Pann. l. 2. c. 125. *Inscriptio capite septimo. Quoniam hæc est.* Unde sancti patres in eadem (sexta) synodo secundo congregata dixerunt. *Et in marg. Ivo septimam vocat. Et Ivo par. 4. c. 123. Et in oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo convenerant, ad Justinianum Imp. Et in vers. Placuit. c. 2. ejus synodi, sup. ead. c. placuit. Ivo 4. 106.*

primo ait. Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus scribit, dicens. Demochares in margine addit. Isidorus in principio conciliorum de qua re Contius dubitat. At de Mercatore Grätianus *cap. iv.* ita scribit. *Epistola Isidori in capite canonum. Isidorus servus Christi lectori suo conseruo. Propter eorum auctoritatem &c.* Apud Ivonem^a in veteri panormiæ libro dicitur *Isidorus Mercator*. Et in excerptionibus sic est. *Ex præfatione Isidori in opus canonum. Isidorus Mercator servus Christi &c.* Idem nomen scio in quibusdam veteribus libris conciliorum Romæ inveniri. In margine tamen Ivonis, *Peccator* appellatur. Te quoque ipsum scio exemplum illius Hispanicæ præfationis Romam ad Michaëlem Thomassium, & Petrum Ciaconem misisse, & hanc varietatem notasse. Illosque & ceteros selectos viros valde fuisse eo munere delectatos, propter ea quod fontes ignorarent illius capitis primi Isidori.¹²

A. Quid pluribus

^a Ivo lib. 2. tit. II. c. 39. panorm. & par. 4. c. 107. decr.

¹² In eadem editione inscriptio *cap. I. distin. 16. hæc est.* Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus scribit, dicens. *Canones, qui dicuntur Apostolorum &c. Et in notis.*

pluribus verbis opus est? Media via inter eos,
qui probent, & eos, qui improbent, placet.

G 4

Cujus-

notis. Caput hoc est in præfatione Isidori ad collectionem conciliorum, quæ ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ descripta, Romam missa est. Nam in illa, quæ vulgata Isidori collectioni, de qua initio dictum est, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infra c. placuit. hac eadem dist. si modo idem est Isidorus. *Et in indice librorum ante verba Gratiani.* Isidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, missa ab Archiepiscopo Tarracon. & Alvaro Gomez ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ. *Capite 4. Placuit. ejusdem dist. vers. Isidorus. hæc verba sunt, quæ melius capiti quinto adscribi deberent.* Epistola Isidori in capite canonum. Isidorus servus Christi lectori suo conseruo, Propter eorum auctoritatem &c. *Et in marg. Ivo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 125. Et in notis hæc sunt.* Hæc epistola ab Ivone vocatur Præfatio in opus canonum, & est ea quæ Isidori nomine est præposita tomis concil. licet in vetustiore editione, in qua purior est Isidori collectio nonnulla verba desiderentur. Est autem confectum hoc cap. ex duobus locis illius præfationis. Nam verba illa. *Propter eorum auctoritatem &c. usque ad verb. constir. non longe*

Cujusmodi est Humberti Silvæ Candidæ Episcopi Cardinalis Leonis IX. Legati, ^a cujus esse existimo

^a *Humber. contra Nicetam.*

longe absunt ab initio. Reliqua vero sunt in extremo. *Isidorus servus*) In Pannormia est eodem modo, atque apud Gratianum. Apud Ivonem & in manu scriptis collectionis illius codicibus est, Isidorus Mercator servus Christi conservo suo, & parenti fidei (al. fideli) in Domino salutem. In vulgatis autem conciliorum editionibus Isidorus peccator, servus &c. *In indice librorum ante verba Gratiani hæc sunt.* Isidori collectio canonum ex Vaticana, & Dominicana supra Minervam. *Et in admonitione ad lectorem.* Ceterum inter privatos collectores, qui multo plura congerere studuerunt, perantiquus est Isidorus: cujus collectio protenditur à canonibus Apostolorum usque ad concilium Hispalense secundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & uno monasterii Dominici sanctæ Mariæ supra Minervam: extat autem impressa in editionibus conciliorum in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis conciliis, scriptisque admixta. Isidorum hunc Igmarus Archiepiscopus Remensis in libro de synodis, celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat,

existimo verba Leoni IX. adscripta, quæ Gratianus: refert *capite tertio illius distinctionis.*^a *Clementis librum*, id est, *Petri Apostoli itinerarium*, & *Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha*, exceptis capitulis L. quæ decreverunt *orthodoxæ fidei tractatores adjungenda*. Hæc etiam Ivo refert.^b sed pro, *orthodoxæ fidei tractatores*, habet, *orthodoxis regulis*, aptius. Sic in Corpore canonum ex Dionysii Exigui interpretatione, & in Isidori Mercatoris collectione tantum hos L. canones invenies. Hoc Gratianus, & veteres collectores referunt, item Romanus in libro Pœnitentium, & Ansegisus lib. 1. Capitularium Caroli. Si tu Gratianum alicubi pluribus usum scis, locum ostendito. B. Nullum

G 5

nunc

^a *Dist. 16. c. 3. Clementis.* ^b *Ivo d. tit. 11. c. 37. panor. & d. par. 4. c. 105.*

affirmat, à quo testatur etiam Trittemius librum Decretorum esse conscriptum: ac certe multa verba, quæ in præfatione hujus collectionis leguntur, sunt in libro quinto etymologiar. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio præfationis ita legitur. Isidorus Mercator servus Christi lectori conservo suo &c. nec multo secus in Vaticanis quo loco in impressis est, Isidorus peccator servus Christi &c.

nunc ostendere possum. 13. ¹³ A. De sexta synodo cras pluribus agemus.

De

13 *Capitis tertii distinct. 16. in eadem editione verba sunt.* Item Leo Papa nonus contra epistolam Nicetæ Abbatis. Clementis librum, id est Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ fidei adjungenda. *In margine hæc sunt.* Ivo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. 124. *Orthodoxæ* al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxiæ. *In notis ita scriptum est.* Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi contra Latinos editum: quæ Romæ in monasterio sanctæ Mariæ novæ, & in multis privatis bibliothecis extat manu scripta. Merito autem potuit citari Leo IX. quod ejus auctoritate, & jussione Humbertus legatus sedis Apost. ea scripserit. *Initio ejusdem distinct. hæc sunt Gratiani verba.* Apostolorum vero canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati, sunt quinquaginta. *Et in notis: Translati*) In titulo, qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in concilio Stephani Papæ IV. (cujus magnam partem Deusdedit Cardinalis in sua

De Capitibus sumptis à sexta synodo.

DIALOGUS SEPTIMUS.

A. De sextæ synodi repetitæ in Trullo decretis, sive regulis agendum est. Neque credo te dubitare de fide sextæ synodi, quæ contra Monothelitas habita est Constantino-
poli in Trullo, quod palatii, sive aulæ Regiæ nomen est, ^a sub Agathone Pontifice, & Constantino IV. Imperatore. Hæc confirmata est mortuo Agathone, à Leone Minore. Hanc nullos canones fecisse, tam Græci, quam Latini confitentur. Sed & in his ipsis regulis, de quorum auctoritate dubitamus, hoc aperte dicitur. Recita ex Tili libro, quem habes, Græca verba epistolæ, sive adlocutionis hujus synodi.

B. ἐπειδὴ δὲ αἱ ἁγίαι καὶ οἰκουμενικαὶ συνόδου, αἱ καὶ πρὸ τῆς τῆς βασιλίδας καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισ-

^a *Viden. Ivo part. 4. c. 120. c. 124. c. 125. decret.*

sua canonum collectione refert) pro voce *translati*, habetur *prolati*. Dionysius certe Exiguus nullam hujus versionis mentionem fecit, & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare: ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis: ut auctor Polycarpi, & alii.

ναθροιστάσιν, ἡ μὲν ὅτι τὸ χρόνων Ιουστινιανῶς ὅτι
 θείας λήξεως ἡ δὲ ὅτι ὅτι ἐν εὐσεβείᾳ τῇ μνήμῃ γε-
 νομένης ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου πατρὸς τοῦ
 ἡμετέρου, τὸ πρὸς τῆς πίστεως πατρικῶς Δα-
 τεχνώσασιν μυστήριον, ἔδαμῶς ἱερὰς κανόνας ἐνέ-
 γραψαν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἁγίαί τεσσαρες οἰ-
 κουμενικαὶ συνόδοι. A. Satis est ad id, quod vo-
 lebam. Latine recitet C. noster. C. Cum quo
 Imperatore loquitur hæc synodus? A. Cum
 Justiniano posteriore ejus Constantini filio, sub
 quo sexta synodus habita est. C. Quo pacto
 probas, eum esse Justinianum posteriorem?
 A. Quia prioris Justiniani, sub quo synodus
 quinta habita est, mentio hic fit, eumque
 mortuum esse, verba illa, ὅτι τῆς θείας λήξεως,
 ostendunt. Inscriptio epistolæ ad Justinianum
 missæ recitetur. B. τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ
 βασιλεῖ Ιουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ συνόδος
 &c. A. Recitet C. Gratiani verba capitis VII.
 distinctionis XVI. ^a C. Unde sancti Patres in ea-
 dem synodo congregati dixerunt. Quoniam sanctæ
 universales synodi, quinta sub Justiniano Augu-
 sto, sexta sub Constantino patre suo Augusto.
 A. Tuo pro suo scribendum: idque Contio pla-
 cet, qui non recte hæc esse verba VI. synodi
 scribit. C. de mysterio fidei plenissime disputan-
 tes,

^a Dist. 16. c. 7. quoniam.

tes, canones non fecerunt, sicut cetera quattuor universales synodi: propterea nos convenientes in hanc Imperialem urbem, sacros canones conscripsimus. A. Gratiani verba cum Ivone^a conferantur. C. Epistula septimæ synodi ad Justinianum filium Constantini. A. Placet inscriptio, si sextæ pro septimæ scribatur. C. In aliis verbis nulla varietas est, nisi quod *tuo* pro *suo* scribit, tuam opinionem confirmans. A. Confer cum libro Cæsaraugustano.^b C. Inscriptio eadem est; sed sextæ pro septimæ habet. Vox *tua*, non *sua* confirmatur? cetera ut Gratianus, & Ivo habet. ¹

A. Hoc

^a Ivo par. 4. c. 123. decr. ^b Cæs. lib. I. c. 40.

¹ Gratiani verba sunt in extremo cap. 6. Habeo. dist. 16. in editione Gregoriana. Ex his ergo colligitur, quod sexta synodus bis congregata est, primo sub Constantino, & nullos canones constituit. secundo sub Justiniano filio ejus, & præfatos canones promulgavit. Unde sancti patres in eadem synodo secundo congregati dixerunt. In marg. est. Ivo 7. vocat & Ivo par 4. c. 123. Et in orat. allocutoria Patrum, qui in Trullo conveniant, ad Justinianum Imp. verba capitis 7. sunt. Quoniam sanctæ, & universales synodi, quinta sub Justiniano Augusto, Sexta sub Constantino patre suo (*sic* tuo, ut in erratis notatur) Augusto, de mysterio fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt &c.

A. Hoc jacto fundamento, nullos canones fecisse illam sextam universalem synodum? videamus nunc, cur hi canones sextæ synodi appellantur. Et hoc ex Tarasii verbis in septima synodo dictis elicietur. Recita, quæ Gratianus capite v. & vi. illius distinct. xvi. ^a scripserit. C. *Sextam synodum sanctam cum omnibus canonibus suis recipio.* Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit? quod ex quarta actione sextæ synodi facile absoluitur. A. *Septimæ pro sexta scribendum est.* idque Contius probat. quamvis eadem octavam dicat vocari; quod falsum est. C. *Ait enim Episcopus Petrus Episcopo Nicomedia.* A. Hoc etiam mutandum est. *Ait enim Petrus Episcopus Nicomedia.* C. *Habeo librum continentem canones sanctæ synodi sextæ.* Patriarcha dixit. A. Hic est Tarasius, ut dixi. C. *Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis dicentes: numquid sexta synodus canones fecit?* Sciant ergo, quoniam synodus sancta sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant unam operationem, & unam voluntatem esse in Christo. A. Hos Monothelitas appellabant. C. *In qua sancti patres illos, utpote hereticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt.* Soluta est hæc synodus Constantini

^a Dist. 16. c. 5. sextam. & c. 6. habeo.

DIALOGUS SEPTIMUS. III

stantini XVI. anno. post quattuor vero, aut quinque annos iidem sancti patres congregati sunt sub Justiniano filio Constantini, & predictos canones promulgaverunt. De quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino Imp. in synodo fuerunt, iidem ipsi Episcopi sub Justiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim, ut synodus universalis canones ecclesiasticos promulgaret. A. Videtis Tarasii rationes quales sint. Quod iidem Episcopi interfuerint, & subscripserint, quod post breve tempus, hoc est, quattuor, aut quinque annos; quod oportuit synodum habere canones. B. Quid si hæc omnia falsa sint? nam neque iidem Episcopi interfuerunt, nec subscripserunt; neque post solos quinque annos; postremo non est necesse canones synodum constituere. Id ex quinta, & sexta synodo manifestum est. A. Hoc postremum verum est: cetera postea dices. Volo enim, ut prius conferamus Gratiani verba recitata cum Ivone, & Cæsaraugustano libro. C. Est etiam nonnihil reliqui apud Gratianum. A. Recita. C. Item sancta synodus universalis sexta post promulgatam ab ea definitionem contra Monothelitas, Constantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multo post defuncto, Justiniano ejus filio regnante pro eo. Eadem sancta synodus. A. Non recte hæc edita sunt. lege conjunctim: pro eo, eadem &c. C. Filio ejus

lio ejus regnante pro eo, eadem sancta synodus divinitus inspirata iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones CCII. A. Lege CII. C. Ad correctionem ecclesie promulgavit A. Hæc sunt ex actione sexta septimæ synodi. Confer nunc Ivonis verba parte IV. cap. CXXI. C. Actio quarta sextæ synodi. A. Septimæ pro sextæ scribendum, ut apud Gratianum. C. Petrus Nicomedie Episcopus dixit. A. Hæc meliora sunt, quam illic. C. Habeo librum &c. Omnia habet, ut Gratianus. In fine post verbum, promulgaret. Actio sexta tom primo contra falsam septimam synodum. Septima synodus quomodo dicitur, quæ non concordat præcedentibus sex universalibus synodis? A. Ex his apparet, omnia supra scripta esse ex septima synodo, quæ pseudosynodum dictam septimam evertit. Confer ultima verba Ivonis cum ultimis Gratiani verbis. C. Item Sancta sexta synodus &c. Eadem verba, sed melius ea scribuntur, quæ tu admonuisti. Et Justiniano filio ejus regnante pro eo, eadem sancta synodus &c. Sic etiam illa de numero canonum CII. A. Confer cum Cæsaraugustano libro. C. Contuli. Initio hæc sunt. Actio quarta VI. synodi. Georgius Patriarcha^a dixit. Quidam per ignorantiam &c. A. Hæc mendosa sunt. C. Et post verbum,

^a Cæs. lib. I. cap. 38.

DIALOGUS SEPTIMUS 113

verbum, *subscripterunt*, additur. *Actio sexta*
tomo primo. Sancta sexta &c.^a quædam viden-
 tur desiderari. de numero canonum, ut Ivo.
 A. Quid nunc B. habes contra Tarasii argu-
 menta? B. Neque eosdem Episcopos interfuisse,
 neque post quattuor solos, aut quinque
 annos habitam fuisse. Utrumque docent aper-
 te Græci duo Theophanes, & Anastasius bi-
 bliothecarius. Annor. enim subducta ratione,
 quibus Constantinus superstes fuit post sextam
 synodum, & annorum Justiniani ejus filii, an-
 tequam ejiceretur à Leontio, & ejusdem Leon-
 tii, & Absimari tyrannorum, & ejusdem Ju-
 stiniani iterum Imp. fiunt anni xxvii. Quo me-
 dio tempore multi Episcopi, qui in ea synodo
 fuerant, mortui sunt, quos illi enumerant. Sed
 illud potissimum est, quod hæc pseudo syno-
 dus post solutam sextam habita est, ut aperte
 dicit idem Tarasius: at convocare generalem
 synodum, & in ea præsidere, & acta confir-
 mare, solius est Romani Pontificis. In hac re-
 petita synodo non interfuerunt Legati Romani
 Antistitis, ut omnes Græci fatentur; num-
 quam ab eodem convocata est, numquam con-
 firmata: sequitur generalem non fuisse, aut
 œcumenicam, ut ipsi vocant. Quod si gene-
 ralis fuisset, non sexta, aut *πενθέκτης* diceretur,
 H sed

^a Videb. Humber. contra Nicetam.

sed septima. A. Confirmationem ex verbis Hadriani à Gratiano, & aliis relatam probare quidam nituntur. B. Nosti, quid Turianus tuus adversus hanc confirmationem^a dicat. A. Redige in memoriam. B. Principio verba illa, *Sextam synodum sanctam cum omnibus canonibus suis recipio*: non esse Hadriani verba, sed Tarasii relata ab Hadriano. Id ex actione secunda septimæ synodi cognosci potest, in qua actione lecta est hæc Hadriani epistula ad Tarasium. A. Cur non contradixit Hadrianus verbis Tarasii, si falsa scribebat? B. Quia aliqua ratione recte loquebatur. Sextam scilicet synodum veram recipio & ejus canones, si qui sunt. Sed & si quis Græca verba cum Latinis conferat: non inveniet de sextæ synodi tantum regulis loqui, sed de sex conciliorum regulis. A. Tarasius post illa verba retulit canonem hujus repetitæ synodi de agni pictura: pro quo canone tuendo, uti acerrimo telo contra hæreticos, omnem lapidem movet, ut persuadeat omnibus, sextam esse, & legitimam synodum eam, in qua is canon conscriptus est. usque eo, ut dixerit in synodo se habere subscriptionem omnium Patrum sextæ synodi, qui etiam post hunc, & ceteros canones subscripserint. B. Dici poterit, Hadrianum hæc passum esse dici. & scribi,

^a *Dist. 16, c. 5,*

DIALOGUS SEPTIMUS. 115

scribi, ut optato fine frueretur: quo hæresis illa effractorum imaginum tolleretur. Sed non sequitur omnes canones esse confirmatos: sed illum non esse improbatum. Alioqui sequeretur etiam, canones contra cælibatum clericorum, & contra jejunia sabbati, & de sanguine. & suffocato confirmatos esse, quorum habuisse notitiam Hadrianum ignoramus. ² A. Hadriani

H 2

verba

---

² *Capitis quinti ejusdem distinct. 16. in eodem libro inscriptio est. Unde scribit Hadrianus Papa Tharasio Patriarchæ. Sextam synodum sanctam recipio cum omnibus canonibus suis. In marg. est. Ivo p. 4. c. 122. In notis hæc sunt. Sextam) Hoc habetur in secunda actione septimæ synodi in epistola Hadriani ad Tharassium: sed eo in loco Adrianus refert verba synodica epistolæ à Tharasio ad se missæ. Et hic Gratianus non refert propria ejus epistolæ verba. In versione enim Anastasii bibliothecarii sic legitur. Invenimus autem in prædicta synodica epistola sanctitatis vestræ, post plenitudinem fidei, & confessionem sacri symboli, & omnium sanctarum, sex synodorum, & de sacris, & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ jure, ac di-*
vinitus

verba legantur, quæ Gratianus refert *de consecratione distinct.* III. *cap.* XXIX.^a *C. Item Hadrianus*

nus

^a *De consec. d. 3. c. 29. sextam.*

vinitus ab ipsis promulgatæ sunt. Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharassii epistola: quod ex concilio Græco, & nova interpretatione clare apparet. *Sequuntur Gratiani verba.* Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sextæ synodi facile absolvitur. *In notis est.* In secundo, & XII. Vaticanis est, sextæ, alias septimæ, & vere septima est, sed ob glossam nihil est mutatum. *In scholiis hæc sunt.* Sextæ synodi) Falsa est littera, & debet ibi esse septimæ synodi. qualiter enim dubitaret sexta synodus de eo, quod ipsa fecerat? *Mox in marg. sunt Jo. Fant. & Archid. nugæ. Capitis sexti inscriptio est post verbum absolvitur, jam relatum.* At enim Petrus Episcopus Nicomediæ. Habeo librum continentem canones sanctæ sextæ synodi, &c. *In marg. est.* Ex actione quarta septimæ synodi. Et Ivo p. 4. c. 121. *In notis hæc sunt.* Habeo librum) Verba sunt Petri Episcopi Nicomediæ, ac Tharassii Patriarchæ CP. actione quarta septimæ synodi: quod quidem ipsi de 102. canonibus. dixerunt, qui in Trullo tempore Justiniani Rhinotmeti secundo anno sua

revoca-

DIALOGUS SEPTIMUS. 117

nus Papa Tarasio Patriarcha. A. Non additur hic, *universali*, ut in Græcis libris mendose.

H 3

C. Sex-

revocationis ad Imperium editi sunt. Verum ex his ipsis verbis Tharasio apparet, eos canones non esse proprios sextæ synodi: quia fatetur post annos quatuor, aut quinque, quam ea synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos: quo tempore certissimum est, neque eundem Romanum Pontificem, neque eosdem Episcopos fuisse. Quamquam in hac ratione temporis potius credendum est diligentissimis chronologis, Theophani, (cujus etiam verba quæ ad hunc locum pertinent, ex originali Græco Vaticano satis fideliter tralata leguntur apud Fran. Turrianum libro de 6. 7. & 8. synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quam Tharasio. Illi enim non quatuor, aut quinque, ut Tharasio, sed 27. annos à fine sextæ synodi tempore Agathonis habitæ, usque ad hanc hujusmodi Decretorum editionem asserunt intercessisse. Episcopos vero, qui hos ediderunt, noluisse ipsos edere tanquam canones sextæ synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta synodo deesse, ipsamet illorum ad Imp. allocutio testatur. Itaque nova dicenda est hæc Episcoporum coitio, ideoque Græci illam, ut scribit Balsamon, *πεντάτην*,

C. Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur. In quibus scripturis

Ἑκτὴν, id est, quintam sextam synodum appellant. Ceterum non fuisse omnes illos canones a Romana ecclesia receptos, duo viri rer. ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibl. & Humbert. quidem Leonis IX. legatus aperte testantur. Humber. his verbis. Non autem miror, si Agathon Papæ, & sanctis Patribus sextæ synodi vestra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupistis, aut finxistis capitula &c. Capitula, quæ nobis sub ejus auctoritate apponitis, omnino refutamus: quia prima, & Apostolica sedes nec aliquando ea accepit, nec observat hactenus, Anastasius vero in præfatione in 7. synodum ad Joan. VIII. ita scripsit. Ergo regulas, quas Græci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis hujus Pontificum, aut certe bonis moribus inveniuntur adversæ: quamvis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium sedium &c. Quamquam eos Patres illas Græci promulgasse perhibeant, qui in sexta synodo sunt inventi: sed nullis
certe

DIALOGUS SEPTIMUS. 119

pturis sanctarum imaginum. A. Scripturis positum est pro picturis. est enim hoc caput xxciii. Trullianum, in quo est. ἐν πικτῶν σεωλῶν εἰκό-
των παφῆς. C. Agnus Precursoris digito ostensus depingitur. A. Lege clausulam ejus capitis. C. Va-
rum igitur agnum dominum nostrum Jesum Chri-
stum, secundum imaginem humanam amodo e-
tiam in imaginibus pro veteri agro depingui jube-
mus. A. pro veteri agno, dicendum est. Confer
cum Ivone, ^a & Cæsaraug. ^b C. Adrianus Papa
Tarasio Patriarchæ Actio secunda synodi septimæ.
Sanctam sextam &c. In quibusdam picturis san-
ctarum imaginum &c. Verum igitur agnum, qui
dominum nostrum Jesum Christum, secundum
humanam imaginem effigiat, amodo pro veteri a-
gno, in imaginibus depingui jubemus. B. Melius
extremum caput Gratianus posuit: neque enim
illa, qui effigiat Græca verba habent. C. In
Cæsaraug. libro tantum est. Adrianus Papa Tba-

H 4

rasio

^a Ivo par. 4. c. 122. decr. ^b Cas. lib. 1. c. 39.

certe probare possunt indiciis. Ad vers. Sancta
sexta. in marg. additur. Ex sexta actione septi-
mæ synodi. (Verba ipsa non videntur sine men-
do edita. & Justiniano ejus filio regnante pro
eo. Eadem sancta synodus &c.) Illud recte est.
& canones numero cii. ad correctionem ec-
clesiæ promulgavit.

ratio Patriarchæ. Sanctam sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis. Sed apud Ivo- nem cap. CXXVI. partis quartæ sic est. Responsio- nes Adriani Papæ contra objectiones quorundam ad Carolum cap. XXXV. Sancta sexta synodus fideliter per canones orthodoxe statuens, ita constituit dicens. In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus digito præcursoris monstratus designatur, qui in signum relictus est gratiæ. Et post pauca. Se- cundum humanam figuram, & in imaginibus, & nunc pro veteri agno retitulari decernimus. A. Hæc postrema obscurius dicta sunt. Prima verba hunc canonem satis confirmant: ceteros non item. De quibus alio die agemus. B. Omissa sunt alia ejusdem Hadriani verba, quæ sunt hæc, aut his similia. Idcirco testimonium de sancta sexta synodo pertulerunt, ut clarifice ostenderent, quod jam quando sancta sexta synodus acta est, à priscis temporibus sacras ima- gines, & historias pictas venerabantur. Unde ipsa sancta sexta synodus fideliter per canones orthodoxe statuens &c. A. Ne his quidem ver- bis omnes canones confirmantur. B. Non est audiendus Ant. Contius in hujus capituli editio- ne, cum de picturis veteris ecclesiæ agit. A. Ta- citis suffragiis ejus sententia improbetur. 3

De

3 De consecrat. dist. 3. cap. 29. Sextam. in edi-
tione

DIALOGUS OCTAVUS. 121

De eadem Re.

DIALOGUS OCTAVUS.

C Quid est, quod contra canonem ab Hadriano confirmatum, tam Romæ, quam
H 5 in

tionem Romanam inscriptio est. Item Hadrianus Papa Tharasio Patriarchæ in actione 2. ejusdem septimæ synodi. *In marg. hæc sunt.* In epist. Hadr. ad Carolum c. 35. supra dist. 16. in 6. syn. c. 82. Ivo p. 4. c. 122. & 126. *Verba capitis 29. sunt.* Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur. In quibus picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiæ transit &c. *In marg. est.* In quibus) In quibusdam vera lectio. *Et in scholiis post Casum.* in quibus scripturis, i. pictoris [*mendose pro picturis*] & sunt verba canonum 6. synodi. *In notis hæc sunt.* De sexta synodo, & canonibus ipsius notatum est supra c. sexta synodus. (*deest dist. 19. Gratiæ transit*) Et in epistola Hadriani, & apud Ivonem par. 4. c. 122. legitur, in typum gratiæ assumptus est. Apud eundem Ivonem c. 126. ex Hadriano ad Carolum, in signum relictus est gratiæ. Græce in canone sextæ synodi est, ὅς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χά-
ριτος.

in provinciis pictura Præcursoris Domini digito agnum ostendit? Idem etiam fit in globulis illis cereis, quæ à multis *agni Dei* ab aliis *amuleta* dicuntur? A. Consuetudinis vis magna est in re præsertim, quæ potuit non impia videri. Cum enim pictura historiam doceat, vel potius rem gestam: cum Præcursor digito agnum ostendit, venit in mentem inspicientibus eundem tunc dixisse: *Ecce agnus Dei*, & quæ sequuntur. Sic cum Petro aut claves dantur, aut oves committuntur: si claves, & oves pictæ sint: spectatores facilius rei gestæ recordantur: quam si simpliciter Christus loquens cum Petro pingatur. B. His imaginibus veteres usi sunt tum in hieroglyphicis, ut Ægyptii, tum in arte rhetores memoriæ, tum in nummis, & signis omnes populi, ac Reges, & Imperatores. A. Ita est, ut dicis. Sed nos de ceteris regulis agamus, quæ ex illa repetita synodo Gratianus refert. B. Non est ferendus Gratianus, cum ex hac synodo partem refert, in qua Cypriani synodum

est, id est, qui in typum gratiæ assumptus est. Sed ob glossam non est mutatum. In extremo capite hæc verba sunt. Verum igitur agnum D. N. Jesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus.

DIALOGUS OCTAVUS. 121

De eadem Re.

DIALOGUS OCTAVUS.

C Quid est, quod contra canonem ab Hadriano confirmatum, tam Romæ, quam
H 5 in

tionem Romanam inscriptio est. Item Hadrianus Papa Tharasio Patriarchæ in actione 2. ejusdem septimæ synodi. *In marg. hæc sunt.* In epist. Hadr. ad Carolum c. 35. supra dist. 16. in 6. syn. c. 82. Ivo p. 4. c. 122. & 126. *Verba capitis 29. sunt.* Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur. In quibus picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiæ transit &c. *In marg. est.* In quibus) In quibusdam vera lectio. *Et in scholiis post Casum.* in quibus scripturis, i. pictoris [*mendose pro picturis*] & sunt verba canonum 6. synodi. *In notis hæc sunt.* De sexta synodo, & canonibus ipsius notatum est supra c. sexta synodus. (*deest dist. 19. Gratiæ transit*) Et in epistola Hadriani, & apud Ivonem par. 4. c. 122. legitur, in typum gratiæ assumptus est. Apud eundem Ivonem c. 126. ex Hadriano ad Carolum, in signum relictus est gratiæ. Græce in canone sextæ synodi est, ὅς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χά-
ριτος.

in provinciis pictura Præcursoris Domini digito agnum ostendit? Idem etiam fit in globulis illis cereis, quæ à multis *agni Dei* ab aliis *amuleta* dicuntur? A. Consuetudinis vis magna est in re præsertim, quæ potuit non impia videri. Cum enim pictura historiam doceat, vel potius rem gestam: cum Præcursor digito agnum ostendit, venit in mentem inspicientibus eundem tunc dixisse: *Ecce agnus Dei*, & quæ sequuntur. Sic cum Petro aut claves dantur, aut oves committuntur: si claves, & oves pictæ sint: spectatores facilius rei gestæ recordantur: quam si simpliciter Christus loquens cum Petro pingatur. B. His imaginibus veteres usi sunt tum in hieroglyphicis, ut Ægyptii, tum in arte rhetores memoriæ, tum in nummis, & signis omnes populi, ac Reges, & Imperatores. A. Ita est, ut dicis. Sed nos de ceteris regulis agamus, quæ ex illa repetita synodo Gratianus refert. B. Non est ferendus Gratianus, cum ex hac synodo partem refert, in qua Cypriani synodum

est, id est, qui in typum gratiæ assumptus est. Sed ob glossam non est mutatum. In extremo capite hæc verba sunt. Verum igitur agnum D. N. Jesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus.

DIALOGUS OCTAVUS. 123

nodum probare videtur de baptismo hæretico-
rum: cum contra Cypriani synodum omnes
veteres Patres steterint. A. Græca verba ^a lege
capitis secundi extremi. B. ἐπὶ μὲν ἡ ἑκ Κυπρια-
νῆς ἡ γενόμενης ἀρχιεπισκοπῆς τῆς ἀφ' ἧς χάρις ἡ
μάστιξ, ἡ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντος
κανόνα, ὅς ἐν τοῖς ἑπτὰ προέδρων τοῖς, καὶ μόνον
τὸ ἀποδοθὲν αὐτοῖς εἶδος ἐνεργήσεν. A. Nunc
C. Gratiani verba legat. C. *Opuscula Theophili
ἐκ Cyrilli Alexandrini Episcopi, Cypriani Car-
thaginensis Episcopi, & synodum suam.* A. Ivo-
nis verba ^b quæ sunt? C. Eadem fere, quæ an-
tea diximus, nisi quod *eius*, pro *suam*, scripsit
in excerptionibus, sed in panormia *suam* non
suum ut editum est. Sic etiam habet liber Cæ-
saraugust. ^c A. Mihi neque Græca verba, ne-
que Latina placent: sed ut potius tota illa sy-
nodus repudietur. ¹ B. *Caput quartum eius sy-
nodi*

^a Dist. 16. c. 7. quoniam. ^b Ivo par. 4. c. 134.
decret. & lib. 2. tit. 11. c. 29. panor. ^c Cæsar. lib.
2. c. 8.

I Distinct. 16. cap. 7. Quoniam. extremo hæc
verba sunt in Romana editione. Cyrilli Alexandri-
ni Episcopi, Cypriani Carthaginensis Episco-
pi, & synodum suam. In notis hæc sunt. In isto
canonis loco est error; quia illa synodus Cy-
priani

nodi refert Gratianus *causa xxvii. cap. vi.*^a ut deponatur clericus, laicus excommunicetur, qui Deo consecratam corruperit. A. Rejici non debet. Sed ubi dicitur: *Item ex sexta synodo:* adde, *repetita cap. iv.*² B. *Caput sextum* latius Græci, quam Gratianus^b & Ivo^c habent. Ante subdiaconi ordinem uxorem clerico ducere licere. non postea. A. Hujus capituli ut ex *sexta synodo* Innocentius Tertius mentionem fecit.^d B. Errorem Gratiani est secutus³ *Caput etiam septimum*

^a 27. q. 1. c. 6. *si quis.* ^b Dist. 32. c. 7. *si quis.*
^c Ivo lib. 3. tit. 8. c. 19. *panor.* ^d c. 6. *de tempor. ord. in 3. collect. & c. 9. de æt. & qual. Greg. 1.*

priani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africæ Episcopis putavit baptizatos ab hæreticis verum baptismum non recipisse: cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum & ipsam Cypriani sententiam plenario totius orbis concilio exclusam fuisse testetur.

² *Inscriptio capituli sexti, Si quis Episcopus, 27. q. 1. in eadem editione hæc est. Item ex sexta synodo in Trullo, c. 4.*

³ *Capituli septimi, Si quis eorum, dist. 32. in eodem libro inscriptio est. Item ex sexta synodo c. 6. Et in marg. Extra de ætate, & qual. c. A multis. Pann. l. 3. c. 102. Cap. 9. A multis de ætat. & qual.*

septimum plenius habent Græci, quam Gratianus, ^a & Ivo, ^b qui quasi ex VII. synodo cap. VII. id refert non recte. *Ne diaconus ante presbyterum sedeat, nisi locum tenuerit Patriarcha, vel Metropolitanus.* 4. Capitis octavi mentio fit in septima synodo cap. VI. cuius verba refert Gratianus *distin.* XIX. ^c & Ivo ^d in excerpt. de synodo semel habenda quotannis. A. Cupio scire, quibus verbis referunt, vel renovant septimi concilii Patres hunc canonem. B. ὡς ἔστιν οἱ ἐκτὸς συνόδου ὅσοι πατέρες. & postea. τὸν δὲ τὸ κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεώμεν. C. Apud Gratianum, & Ivonem est. *Definierunt sextæ synodi sancti Patres. Et hunc ergo canonem & nos renovamus.* A. De hoc

^a Dist. 93. c. ult. ^b Ivo par. 6. c. 123. decret. ^c Dist. 18. c. 7. quoniam. ^d Ivo par. 5. c. 375. decret.

& qual. in Romana editione inscribitur Innocentio tert. Et in vers. Nemo ad sacrum, hæc verba sunt. sicut est in sexta synodo constitutum: ut si quis eorum &c. Et in marg. cap. 6. & Pann. ibid. c. 102. (hoc est, lib. 3. tit. de continen. clericor.) Et in scholiis. Sexta synodo) 32. distin. si quis eorum.

4. Distinct. 93. cap. ult. hæc inscriptio est in eadem editione. Unde in sexta synodo cap. 7. legitur. Et in marg. Ivo p. 6. c. 123.

hoc capite dubitari non potest. Sed & videmus, illos sanctos patres dici, & illam sextam synodum. B. Omnes Græci ita appellant, & aliqui ex Latinis. ⁵ *Caput nonum* Gratianus refert *dist. XLIV. cap. III.* ^a *his verbis. Nulli clerico licet tabernam, aut ergasterium habere* Græce est, Μηδενὶ ἐξεῖναι κληρικῶ καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν. non recte pro caupona, vel vinario ergasterio, five taberna: scriptum est, taberna, vel ergasterio. C. Quid interest? B. Quia non aliæ officinæ prohibentur, id enim ergasterium significat. ⁶ A. Dic de aliis. B. *Caput undecimum* solent Græci contra Latinos objicere de azymis Judæorum & aliis prohibitis. Gratianus ^b non recte

^a *Distin. 44. c. 3. nulli.* ^b *28. q. 1. c. 13. nullus.*

⁵ *In eodem libro Romano inscriptio cap. 7. Quoniam quidem. distinct. 18. hæc est. Item ex septima synodo, c. 6. Additur in margine. Ex versione Anastasii. Et postea scriptum est. definierunt sextæ synodi sancti Patres &c. Hunc ergo canonem & nos renovamus &c. In margine est. cap. 9.*

⁶ *Capitis tertii distinct. 44. in eodem libro inscriptio est. Item ex sexta synodo, c. 9. Nulli clerico licet tabernam, aut ergasterium habere. In notis hæc sunt. Græce est, καπηλικὸν ἐργαστήριον, id est, cauponariam tabernam.*

recte ex VII. synodo esse ait. C. Ab Ivone^a sum-
ptum id est. sed melius est in libro Cæsaraug.^b
& apud Contium. B. eorum, pro Judæorum,
scribit Gratianus apud Democharem. A. Lege
initium hujus capituli. Μηδεις τ' εν ιεραρχικῇ κα-
ταχειρομηνίῳ πάγματι ἢ λαϊκὸς τὰ πρὸς τῶν Ισ-
δαίων ἀζυμα ἐσθίτω. A. Memini apud Hum-
bertum silvæ candidæ Episcopum me legere
hunc canonem nullas vires obtinere: cum sexta
synodus nullos fecisset. Sed & hic non prohibe-
ri generaliter Christianis azyma, sed ea, quæ
Judæorum fuerint. C. Quid Græci semper ab-
stinent azymis? A. In sacrificio Missæ absti-
nent.^c C. An non Christus azymis usus est in
institutione ejus sacrificii? A. Non poterant
agnum comedere Judæi, nisi cum azymis, qui-
bus octo diebus utebantur. Si quis alio pane u-
teretur, occidebatur.^d 7 B. Caput XIII. quod
Gratianus refert *distinct.* xxxi. ^e nullo pacto re-
cipi potest. Est enim contra cælibatum Latino-
rum

^a Ivo par. 13. c. 116. decr. ^b Cas. lib. 8. c. 102.

^c Vid. Leo. 19. in epist. ad Michaël. CP. incipiens
Scripta tue. ^d Exod. 12. c. 13. ^e Dist. 31. c. 13.
quoniam. Ivo lib. 3. tit. 8. c. 3. panor.

7 Ejusdem libri inscriptio est cap. 13. Nullus eo-
rum. 28. q. 13. Item ex sexta synodo, c. 11. Et
in marg. Apostolor. can. 69. Ivo p. 13. c. 116.

rum sacerdotum conscriptum: & aperte contra Romanam Ecclesiam. A. Quid ais, contra Romanam Ecclesiam? quo pacto id probas? B. Apertissimis verbis. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνι & πρὸς δεδωδὸς διέγνωμεν, &c. A. Quid Gratianus, & Ivo scribunt? C. Gratianus sic ait. *Item synodus sexta. Quoniam in Romani ordine canonis esse cognovimus traditum, eos qui ordinati sunt diaconi, vel presbyteri confiteri, quod non suis jam copulentur uxoribus.* Ivo ita scribit. *Sext. synodus capitulo XIII. Quoniam in Rom. &c.* Non sunt eadem verba Græca, & Latina: sed sententia eadem est. Quod Græce est καθομολογεῖν, & promittere significat, confiteri versum est non recte. Nescio autem, cur de hypodiaconis nihil dictum sit, cum melius de eis diceretur, tum tacitis verbis polliceri, ut abstineant ab uxoribus, si quas habent, & ut ipsi, & cælibes nullas ducant. B. Quod sequitur, quis ferre potest? ἡμεῖς τῶν ἀρχαίων διακολαθόντες κανόνι τῆς ὑποδιακονικῆς ἀνεκτικῆς καὶ πειξέως &c. *Antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia, & constitutiones sacrorum virorum, legales nuptias amodo valere volumus nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore oportuno.* Hæc Gratianus, Ivo melius. *Nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia, & consti-*

constitutionis sacrorum virorum &c. A. Numquam hoc Apostoli, numquam hoc priores Græci sancti viri statuerunt, quod aperte Epiphanius scribit. Quam vero familiaritatem Latinus interpres, τῆς πρὸς αἰκλήας ὁμιλίας Græci. 8

I

Apud

8 *Distin. 31. cap. 13. in eodem libro verba sunt.* Item synodus sexta c. 13. lib. 8. cap. 19. (*hæc mendosa sunt fortasse illa lib. 8. c. 19. ad Nicephorum pertinebant, de quo in nota cap. 12.* Quoniam in Romani ordine canonis esse cognovimus traditum, eos qui ordinati sunt diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quod jam suis non copulentur uxoribus: nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia: & constitutiones sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus. *In marg. hæc sunt. Pann. l. 3. c. 86. Ordinati*) Ordinandi. Sed ob glossam non est mutatum. *In notis est.* Quoniam] Græce sic habetur: ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν ταύτῃ κανὼν & παραδεδοτὸς διέγνωμεν. id est, Quoniam in Romana ecclesia loco canonis traditum esse cognovimus &c. Hanc vero ecclesiæ Romanæ traditionem non solum B. Hieronymus contra Jovinianum, Humbertus supra citatus, & alii Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione hujus canonis satis aperte probat. Verum de omnibus hujusmodi canonibus,

Apud Humbertum Græci obijciunt Apostolorum canonem quintum Græcis, sextum Latinis, cujus etiam verba hic repetunt. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ Διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω θεωροῦντες εὐλαβείας &c. Quem canonem aliis verbis Gratianus,^a aliis Burchardus,^b & Ivo^c referunt. Gratianus in hunc modum. *Item opponitur illud, quod legitur in canone Apostolorum. Si quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis propriam uxorem contemnere: anathema sit. Alii hæc verba scribunt. Episcopus, aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abjiciat. Si vero rejecerit excommunicetur; sed si perseveraverit, dejiciatur.*^d Hæc cum Græcis conveniunt. Optime autem alibi Gratianus Apostolorum canonem interpretatur. *Si quis docet sacerdotem uxorem suam contemnere non quam in sacerdotio accepit, sed quam ante sacerdotium dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus, constitutus sibi copulavit, cum qua continentiam professus est, cum ad sacros ordines con-*

scenderet:

^a Dist. 28. c. 14. si quis. ^b Burch. lib. 1. c. 78.
^c Ivo lib. 3. tit. 8. c. 30. panor. & par. 5. c. 184.
decret. ^d Dist. 31. c. 9. quicumque. p. 1.

bus, qui sextæ synodi adscribuntur, quid sit sentiendum, ad caput, Habeo lib. dist. 16. satis explicatum fuit.

DIALOGUS OCTAVUS. 131

scenderet: quam nullus debet contemnere, hoc est, ab animo, & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat: anathema sit. Hoc etiam Humbertus ni fallor, scripsit: cuius verba Leoni IX. adscribunt Gratianus, ^a & Ivo. ^b 9 B. Non recte

I 2

idem

^a Dist. 31. c. 11. omnino. ^b Ivo lib. 3. tit. 8. c. 32. panor.

9 Inscriptio cap. 14. Si quis docuerit. dist. 28. in eadem editione est. Item opponitur illud, quod legitur in canone Apost. c. 6. al. 5. Et in marg. Burch. l. 1. c. 78. Ivo par. 5. c. 184. Pann. l. 3. c. 113. In notis additur. Grat. refert sensum canonis, ceteri collectores etiam fere verba Gratiani, verba dist. 31. cap. 9. Quicumque par. 1. hæc sunt. ut iste sit sensus capituli. [Si quis docet sacerdotem uxorem suam contemnere] non quam uxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copulavit, cum qua continentiam professus est, & cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est, ab animo & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat. Inscriptio cap. 11. dist. 31. incip. Omnino. est. Item Leo IX. contra epistolam Nicetæ Abbatis. In margine est. Pann. l. 3. c. 115. Et in notis est. Leo] Habetur in responsione Humberti ad libellum Nicetæ presby-

idem Gratianus de sexta pseudo synodo loquitur his verbis. *Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim ecclesia, cui sexta synodus regulam vivendi præscripsit, votum castitatis in ministris altaris non suscepit.* Immo aperte Afris cap. XII. & Romanis cap. XIII. legem statuere, & regulam vivendi hæc synodus profitetur. Quæ vero sequuntur *Stephani Papæ* verba, ^a quæ etiam *Ivonis* sunt in panormia, ^b duriuscula sunt, nisi interpretatione molliantur. *Aliuter se orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter hujus sancte Romane ecclesie. Nam earum sacerdotes diaconi, aut subdiaconi matrimonio copulantur: istius autem ecclesie, vel occidentalium nullus sacerdotum a subdiacono usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi.* Si veritatem amamus, tam orientis, quam occidentis canones eodem modo

^a Dist. 31. c. ult. ^b Ivo lib. 3. tit. 8. c. 1. panor.

presbyteri, & monachi adversus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis IX. cujus erat legatus, scripserit, potest recte nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodii libro nomine Symmachi, dist. 12. (*scribe, 17.*) c. concilia. & 40. dist. non nos & 81. dist. nemo recte. 8. q. 3. nonne. 9. q. 3. alior. & supra dist. 22. c. omnes. nomine Nicolai II. quod habetur in oratione Petri Damiani,

modo vetant hypodiaconis, & his majoribus nuptias contrahere, ut in hac eadem Trulliana synodo cap. vi. ^a A. *matrimonio copulantur*, hoc est, *matrimonii copula utuntur impune*, interpretantur nostri. B. Cetera non cohærent, *nullus licentiam habet conjugium sortiendi*, id est, *neque uxores aucere, neque conjugio uti possunt.* ¹⁰ Sunt alia in Græco illo canone xiii. quæ neque Ivo, neque

I 3

^a Dist. 32. c. 7. si quis.

¹⁰ Ante caput extremum distinct. 31. hac in eodem libro verba sunt. Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim ecclesia (cui sexta synodus regulam vivendi præscripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit. Unde Stephanus Papa ait in prima actione synodi ab ipso in basilica Lateranensi congregata. Aliter se orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ. Nam earum sacerdotes diaconi, atque subdiaconi matrimonio copulantur &c. In margine est. Pann. l. 3. c. 84. Et in notis. Matrimonio) Id est, possunt simul esse in sacris ordinibus & matrimonio juncti. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium. Et in scholiis. Copulantur) id est, copulato utuntur, Et in marg. id est, carnaliter commiscuntur.

neque Gratianus^a habet, reprehendenda. In quibus excellit interpretatio mala *cap. xxv. Carthaginensis concilii Græcis*, & in corpore canonum, aliis est *cap. iiii. concilii Carthag. v.* Videndum *cap. iiii. & iv. Græcis*, aliis *Carthag. ii. cap. ii.* & Rabanus *cap. xxix. penitentium*, & Ivo,^b & Anselmus.^c ¹¹ A. De aliis capitibus Trullia-

^a Dist. 32. c. 13. placuit. & dist. 84. c. 4. cum de quorundam. c. dist. 84. c. 3. cum in præterito. ^b Ivo lib. 3. tit. 8. c. 22. panor. ^c Ansel. lib. 8. c. 7.

II Capituli 31. distinct. 32. in eodem libro inscriptio est. Item in concilio Carthaginensi. 5. c. 3. Placuit Episcopos, presbyteros, diaconos, secundum priora statuta, etiam ab uxoribus abstinere &c. Et in margine. Pann. l. 3. c. 105. Et in notis. Diaconos) Sequebatur subdiaconos. quæ vox sublata est, quoniam abest ab originali, & ab Africano c. 37. & à Carthaginensi. Græco c. 71. & infra dist. 84. cum de quorundam. quamvis habeatur in Carthaginensi codicis canonum c. 5. * Secundum priora statuta) Græce est, *ἡ τὰς ἰδίαις ὁρᾷς*: & Balsamon interpretatur, tempore vicis suæ: quod ab originalis sententia alienum est. Capituli quarti distinct. 84. verba sunt in eadem editione. Item ex concilio Carthaginensi. 5. c. 3. Cum de quorundam

* c. 25. f.

Trullianis à Gratiano relatis videamus. B. Cap. xv. refert Gratianus *distinēt. LXXVII. capite IV.* ^a *Ne subdiaconus minor xx. annis ordinetur &c.* Cap. xvii. refert Gratianus *ut ex vii. synodo, causa XXI. quæst. II.* ^b *Ne derelictis suis ecclesiis clerici in aliis recipiantur.* ¹² Cap. xxiii. refert

I 4

Gratia-

^a *Dist. 77. c. 4. subdiaconus.* ^b *21. q. 2. c. I.*

dam clericorum, quamvis erga uxores proprias incontinentia referretur; placuit Episcopos, & presbyteros, & diaconos, secundum priora statuta, etiam ab uxoribus continere &c. *Et in marg.* In cod. can. c. 25. In Africa. c. 37. *dis. 32. c. placuit. Priora) al. propria. In notis. Post verbum debere.* In codicibus impressis hæc sequebantur: contra Martinus Papa. [Si lector viduam duxerit] ut supra legitur. Sed illud, ubi necessitas; hoc ubi nulla necessitas urget. Quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus aut non habentur, aut sunt adscripta in margine. *In scholiis hæc sunt.* Et diaconos) & subdiaconos. 32. *distin. placuit. ubi sunt eadem verba. Capitis tertii, Cum in præterito. ejusdem distin. 84. inscriptio est.* Unde in Carthagin. concilio 2. c. 2. Aurelius Episcopus dixisse legitur. *Et in marg.* in Carthag. Codicis can. c. 3. & 4.

¹² *Inscriptio cap. 4. Subdiaconus. distin. 77. in Romano libro est. Item ex sexta synodo c. 15. At inscriptio*

Gratianus *causa prima capit. c. a* Ne sacra eucharistia pecunia accepta distribuatur. Apud Ivo-
nem cum hac inscriptione legitur. *b* Ex sexta
synodo Constantinopolitana *tertia c. xxiii. C.* Quo
pacto eadem est sexta, & *tertia*? A. Fortasse ne-
que *sexta* dicenda est, neque *tertia*. Sed *sexta*
vocatur repetita post sextam generalem; *tertia*
autem, ob locum Constantinopoleos. C. Dic
apertius. A. Prima generalis Nicæna fuit, se-
cunda CP. *tertia* Ephesina: quarta Chalcedo-
nensis, quinta. CP. secunda, sexta CP. *tertia*.
C. Nunc intelligo. Sic igitur dicemus septimam
Nicænam secundam, octavam. CP. quartam.
Sed quo pacto dicemus neque *sextam*, neque
tertiam? A. Quia nobis videtur non esse gene-
ralis, sic non est *sexta*, nisi usurpatione nomi-
nis: eadem ratione non est *tertia* CP. quia alie
tres

^a I. q. I. c. 100. nullus. ^b Ivo par. 2. c. 92. dec.

inscriptio cap. I. causa 21. q. 2. in eodem libro est.
Unde in sexta synodo c. 17. legitur. Et in marg.
est. Et in 7. c. 10. In notis varietas notatur Gre-
corum verborum cujusmodi est hæc. ubi contingit
eos sine sui examinatione permanere) Græce
legitur, ἐκ τῶν τε σωέων ἀνυπατάκτες αὐτοὺς
καταγγίλναι. id est, atque hinc evenit, ut ipsi
reddantur non subjecti. Et in marg. est. 1. Tim.
1. & Heb. 2.

tres generales CP. fuerunt. ¹³ Dic B. cetera. B. Cap. xxvi. Gratianus refert *dist.* xxix. ^a De presbytero non legalibus nuptiis irretito, quem *ἀγνοῖον γάμον* Græci vocant, & addunt καὶ ἀγνοῖαν, hoc est, per ignorantiam. Gratianus a-
libi de bigamo interpretatur, ^b & Innocent. III. idem significare videtur. ^c A. Mihi de quibus-
cumque nuptiis à presbytero contractis post or-
dinem sacrum, aut si perseverat in illegitimis
antea contractis, idem esse videtur. Illegitimæ
autem nuptiæ sunt jure prohibitæ, ut consan-
guineor. ut etiam cum virgine sacra, aut cum
filia spiritali, quam tenuit in baptismo. ¹⁴ Ce-
tera dices. Video enim interpellatores adesse.

I 5

De

^a *Dist.* 28. c. 16. presbyterum. ^b *Dist.* 31. c. ultim. p. quod. autem. ^c *Inn.* III. lib. 2. epist. 62. regist. & c. 1. de bigam. in 3. collect. & c. 4. e. tit. Greg. 19.

¹³ Capitis 100. Nullus Episcopus. I. q. I. inscri-
ptio in eod. libro est. Item ex sexta synodo c. 23.
Et in marg. est. Ivo p. 2. c. 92. Et in notis addi-
tur. Quod dicitur, à percipiente gratiam com-
munionis: hæc notantur. Sic etiam Ivo. In uno
vetusto Gratiani codice est, gratia communio-
nis, quod Græcæ lectioni magis convenit &c.

¹⁴ Verba cap. 16. *distinct.* 28. in libro Romano
hæc sunt. Item ex sexta synodo in Trullo c. 26.

Presby-

De eadem Re.

DIALOGUS NONUS,

A. Dicendum adhuc est de *Trullianis regulis* à Gratiano relatis, quæ negare non possumus fucosa quadam imagine concilii generalis surrepere nobis posse, nisi caveamus. *B. Caput XXVII. ejus concilii* videre licet apud Gratian. *causa XXI.*^a quasi ex octava synodo. De vestibus

^a 21. q. 4. c. 2.

Presbyterum per ignorantiam non legalibus nuptiis detentum &c. *In marg. additur.* Simile etiam in 3. canone ejusdem synodi, & apud Basil. in epist. ad Amphilo. c. 27. *In scholiis est.* Non legalibus) Potest intelligi de eo, qui contraxit secundas nuptias per ignorantiam juris. *Et in marg.* Sic intelligit Grat. 31. dist. par. ult. *Gratiani verba sunt dist. 31. c. ult.* Quod autem in cap. 6. synodi presbyter non legitimis nuptiis, detentus punitur, non legales nuptiæ secundæ intelligendæ sunt &c. *Et in marg. sup.* 28. dist. c. presbyterum. *Sed in scholiis mendose est 25. dist. Innocentii verba sunt cap. 4. Nuper. de bigamis in Romana editione,* sicut in canone legitur de presbytero, q. qui non legalibus nuptiis detinetur &c.

bus prohibitis clericis. In fine dicitur, ὅτι ἐβ-
δομάδα μίαν ἀφορίζετο. Apud Gratianum,
per unam hebdomadam suspendatur, pro excom-
municetur. ¹ Caput xxix. habet Gratianus de
consecrat. distinct. ii. cap. vi. ^a Ne uvas addant
oblationibus neque eas populo distribuunt cum sacra
oblatione. Caput xxxi. refert Gratianus de conse-
crat. dist. i. cap. xxxii. ^b Sed Græca meliora
sunt. Vetat canon, ne sacra mysteria in orato-
riis domibus sine Episcopi licentia fiant. λειτουργ-
γόντας κληρικὸς interpretes vertit, Clericos, qui
ministrant. In veteri Græco libro additur, καὶ
βαπτίζοντας, quod placet. ² Caput xxxii. est
contra

De consec. d. 2. c. 6. didicimus. ^b De consecr.
d. i. c. 33. clericos.

¹ Inscriptio capituli secundi. Nullus eorum 21. q.
4. in editione Romana hæc est. Item ex synodo
sexta c. 27. In extremo capite ad illa verba: per
unam hebdomadam suspendatur: est in marg. ἀφο-
ρίζετο, id est, segregetur.

² De consecrat. distinct. 2. cap. 6. Didicimus. in
eadem editione inscriptio est. Item ex sexta syno-
do c. 28. In notis hæc sunt. Est quasi summa quæ-
dam canonis citati. Nam in eo plura aliquanto
verba sunt, sed eodem fere sensu. In extremo
capite ad illa verba & fructuum gratias agat; ad-
duntur hæc. Græce est, πρὸς τὴν ἑδωτῆς & τῆς
καρπῶν

contra Armenios, qui vinum offerunt sine aqua, & contra hydroparastatas, qui aquam offerunt sine vino. Utitur contra hos testimonio Jacobi fratris Christi, & Basilii Cæsariensis, qui in Missæ traditione his utuntur verbis, *ut appareat vinum aqua mixtum Christum obtulisse*. Hanc partem hujus capituli Gratianus refert *de consecratione*, cap. XLVI.^a in quo scribi debuit *tradiderunt*, pro *addiderunt*.³ Caput xxxv, refert

^a De consec. d. I. c. 46. Jacobus.

καρπῶν εὐχαριστίαν. id est, ad reddendas gratias fructuum datori. *Inscriptio capituli 33. nobis, 34. Romanis incip. Clericos, qui ministrant, vel baptizant &c. de consecr. dist. I. hæc est. Item ex sexta synodo. c. 31.*

3 Capitis 46. nobis, 45. Romanis cujus initium Jacobus, de consecr. dist. I. inscriptio est. Item ex sexta synodo c. 32. *Ad verba extremi capituli: in scripturis addiderunt nobis missæ celebrationem: in notis hæc sunt.* Græce est, ἐγγεγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῶν ἱερουργίαν ἀφ' ἡδεδωκότες, ὅτι τελειῶν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος ἢ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκαμεν. id est, qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium; hoc modo in divina liturgia sacrum poculum ex aqua, & vino conficiendum ediderunt. Sed nihil mutatum est tum ob glossam, tum quoniam collector

refert Gratianus *caussa* XII. ^a *Ne Metropolitanus res Ecclesie carentis Episcopo auferat.* ⁴ *Caput xxxvi.* ambitionis plenum est; sed speciem habet recti, cum renovet, quod in concilio CP. & Chalcedonens. datum est Patriarchæ CP. ut habeat privilegia ecclesiæ Romanæ, sed secundus sit: tertius Alexandrinus, quartus Antiochenus, quintus Hierosolymitanus. Sic in veteri Græco libro. In Tiliano desideratur, quartus Antiochenus. Apud Gratianum *dist.* XXI. *cap.* VI. ^b mendose scriptum est, *petimus*, pro *definimus*; & *inferior Roma*, pro *senior Roma*; & Chalcedonensis synodi nulla fit mentio. & illa in contrariam sententiam mutanda sunt: non tamen in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa. ὥς τ' ἡ κωνσταντινὴ πόλις θρόνον τ' ἰσῶν ἀπολαβεῖν πρεσβείων & τ' πρεσβυτέρων ῥώμης θρόνον, ἢ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλύνει πρᾶγμασιν. ET igitur, pro *non tamen*, scribendum. A. Ex Leonis,

^a 12. q. 2. c. 48. *non liceat.* ^b *Dist.* 22. c. 6. *renovantes: Vide c. 3. e. d.*

collector de industria videtur summatim retulisse. Abest autem hoc caput ab aliquot vetustis exemplaribus.

4 *Ante caput 48. Non liceat 12. q. 2. in eodem libro hæc sunt. Sicut in sexta synodo c. 35. legitur.*

Leonis, Gelasii, & Nicolai epistulis constat Romanos Pontifices huic ambitioni restitisse. ⁵ In octava

⁵ Verba capitis sexti distin. 22. in Romano libro hec sunt. Item ex 6. synodo sub Justiniano congregata c. 36. Renovantes sancti Constantinopolitani decreta concilii petimus, ut Constantinopolitana sedes similia privilegia, quae superior Roma habet, accipiat; nec non in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa &c. In marg. est. Petimus) *ἡμεῖς* id est, statuimus. In notis. Renovantes] Hic agitur de quinto illo canone primae synodi Constantinopolitanae: de quo supra ead. c. Constantinopolitanae. dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui sextae synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. Sextam. supra 16. distin. Superior Roma) Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat inferior. Graece est, *τῆς πρεσβυτέρης Ρώμης*, id est, antiquioris, vel senioris Romae, ut infra cap. proximo. Omnino autem caput hoc longe brevius est in hac versione, quam in Graeco exemplari, uno tantum loco copiosius, quod Antiochenam numerat sedem: cuius in Graeco vulgato nulla mentio. Nec non] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Graeco antea enim legabatur, non tamen. Capitis tertii ejusdem distin. verba

octava synodo contra Photium id permissum
esse videtur, *cap. XXI.*^a *cujus verba referunt*
Deus-

^a *Dist. 22. c. ult.*

verba sunt. Unde in eadem synodo, id est, Con-
stantinop. 1. cap. 5. ita constitutum est. Con-
stantinopolitanae civitatis Episcopum habere o-
porteret primatus honorem post Romanum Epi-
scopum : propterea quod sit nova Roma. *Et*
in marg. Ex prisca versione. Poly. lib. 2. tit. 22.
Et in notis. Canon hic ex iis est, quos Aposto-
lica Romana sedes à principio, & longo post
tempore non recepit : quod ex epistola quin-
quagesima prima, alias quinquagesima tertia
Leonis Papae primi ad Anatolium CP. & aliis
ejusdem epistolis facile est cuivis cognoscere :
itemque ex duabus epistolis Leonis noni, una
adversus praesumptiones Michaëlis, & Leonis
c. 28. altera ad eundem Michaëlem. Sed mul-
to clarius ex B. Gregorii epistola 31. lib. 6. ad
Eulogium Alexandrinum, & Anastasium An-
tiochenum. Atque ex Epistola Nicolai primi
ad Michaël. Imp. quae incipit *Proposueramus.*
Quamquam Episcopi CP. Imperatorum poten-
tia freti, secundum locum Patriarchalium se-
dium sibi usurparunt : idque tandem pacis &
tranquillitatis causa fuit ipsis concessum, sicut
in c. antiqua de privileg. Innocentius Papa III.
declaravit.

Deusdedit,^a & Anselmus,^b & Gratianus.^c B. Quod *distin.* xxiii. Gratianus scribit. ^c *Item ex sexta synodo. Unde Nicolaus Papa. In nomine Domini &c.* cur ea verba posita fuerint, me ignorare fateor: credendum est errasse scriptores, & hæc esse repetita ex inscriptione *capituli sexti distincti.* xxii. atque delenda esse.⁷ De *capite* xxciii. alio die dictum est.^d Nihil amplius apud Gratianum invenio ex hac synodo sumptum. Tantum de *subscriptionibus* dicam: post Imp. Justiniani subscriptionem hæc verba invenio. *ἀγνωστὸς Πάπας Ρώμης.* Credo locum esse relictum vacuum ejus subscriptioni. Sequitur

^a Deusdedit. c. 3. ^b Anselm. lib. 2. c. 72. ^c Dist. 23. c. 1. ^d Dial. 7.

6 *Inscriptio cap. ult. distincti. 22. in eodem libro est.* Unde in iix. synodo habita sub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c. *In marg. est.* Deusdedit p. 3. Ansel. l. 2. c. 72.

7 *Capitis primi distin. 23. inscriptio est in Romana editione.* Unde Nicolaus Papa II. in concilio Lateranensi. In nomine Domini &c. *Et in marg.* Pann. l. 3. c. 1. *Et in notis.* Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiae monasterii Farsensis litteris Longobardicis ante annos pæne quingentos scripto, & alibi. (*Vid. lib. 2. dial. 19. add. 12.*)

tur Pauli Episcopi CP. novæ Romæ, Petri Episcopi Alexandriae magnæ urbis, & Anastasii Episcopi Hierosolymorum. Item subscriptiones Episcoporum CCXXVII. Conferatur hic numerus, & nomina cum sexta synodo generali. C. Bedæ verba refert Ivo,^a ex quibus apparet CL. Episcopos in sexta synodo interfuisse. Idem numerus est in libro pontificali in vita Leonis Minoris. A. De anno, & indictione quid in Græco libro est? B. Capite tertio, & XVII. mentio fit quartæ præteritæ indictionis, & eodem C. IV. anni mundi VICXCIX. A. Si detrahis annos ante Christum V D. erunt anni DCXCIX. B. Non conveniet indictio. A. Si octo annos detrahes, conveniet. Sic, ni fallor, Theodorus cognomento Gaza jubet esse detrahendos V D VIII. In quibusdam Leonis Minoris epistulis non editis dicitur, indictione nona habitam esse synodum sextam. & in actis ejusdem apparet, eadem nona habitam, & decima peractam. & in subscriptione inveniuntur nomina Episcoporum CLVII. In quibus Patriarcha CP. est Georgius, non Paulus: & Antiochenus, sive Theopoleos Theophanes: Alexandrinus Petrus presbyter vicarius: Georgius presbyter vicarius Hierosolym. Episcopi. Ab indictione nona ad quintam sunt anni XI. quibus adde XV. & fient XXVI, de quibus

K

bus

^a Ivo par. 4. c. 125. decret.

bus ex Anastasio, & Theophane dictum est. B. Vides falsa esse, quæ Tarasius dicebat, post quattuor annos, eosdem Episcopos convenisse in hac repetita synodo. A. Ita est, ut dicis. Quia vero inter Trulliana capita aliquot enumerasti, quæ falso septimæ, aut octavæ synodo apud Gratianum adscripta sunt; velim scire, an sit aliquod septimæ synodi caput, quod alii concilio, vel scriptori sit falso adscriptum? B. *Caput XII. septimæ synodi à Gratiano relatum causa XII. quest. II.*^a hanc inscriptionem habet. Item historia Eusebii Episcopi Cæsariensis capite duodecimo. C. Magna metamorphosis. Fuitne Eusebius posterior hac synodo? A. Fuit multis sæculis prior Eusebius, qui interfuit Nicæno concilio Constantini tempore. Sed quid Ivo, & Anselmus, & liber Cæsaraugustanus scripserunt? C. Ivo recte^b ex septima synodo cap. XII. Anselmus^c ut Gratianus, Cæsaraugustanus^d ut Ivo. B. Ex his apparet, non ex conciliis sed ex collectoribus Gratianum singula sumplisse.⁸ Sed age, vide sis

cap. XVI.

^a 12. q. 2. c. 19. quisquis. ^b Ivo par. 5. c. 375. decret. ^c Ans. lib. 6. c. 184. ^d Cæs. lib. 7. c. 72.

⁸ In eodem libro inscriptio cap. 19. Quisquis Episcopus. 12. q. 2. hæc est. Item ex septima synodo

cap. xvi. hujus concilii, quam belle referatur à Gratiano *caussa* xxi. *quest.* iv. ^a *Omnis jactura, & ornatura corporalis à sacro ordine aliena est.* Obsecro te, quænam hæc portenta verborum
K 2 sunt,

^a 21. q. 4. c. 1.

do c. 12. *Et in notis hæc sunt.* Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum citabatur, ex historia Eusebii Episcopi Cæsariensis. Ivo verum auctorem citavit. Versio autem est Anastasii bibliothecarii, ex cujus codicibus manuscriptis nonnulla sunt emendata. *In marg. est.* Poly. libro sexto, titulo decimo quinto. Ans. lib. 6. c. 184. Ivo par. 5. c. 375. Can. Apost. 39. *In aliis notis de varietate Græcorum verborum & Latinorum agitur.* Salariis) Græce est, *ἐκ τῶν ἀγροῦν*, pro qua voce in Parisiensi Græcorum canonum editione legitur in rubrica, *ἐκ τῶν ἀγροῦν*, id est, ex suburbanis. † quasi suburbana vocentur auturgia, quod ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamen eos agros interpretatur, qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt, ut silvæ, & alia hujusmodi. Fraudare. *σφετερίζεσθαι*, id est, sibi vindicare, & suum facere. (Malo alienare) Episcopus quidem ab episcopo, Abbas autem à monasterio) Hæc ad sententiæ integritatem addita sunt ex ipso canone.

† Vide lib. 2. dial. 7.

sunt, jactura & ornatura? Græce est. *Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματι ἀλλοτρίᾳ εἰσι εἰς ἱερεπικῆς τάξεως.* A. Quid Ivo, & Anselmus, & Cæsaraug. liber? C. *Omnis jactantia & ornatura corporalis aliena est à sacro ordine*, Ivo, ^a *sacrato*, pro *sacro*, Anselmus, ^b & Cæsar. ^c *cetera ut Ivo.* B. Quid illud? *non solum imaginarias scripturas abominati sunt?* quis intelliget? C. Sic Ivo, alii hæc omittunt. B. At Græce est, *ἡ μὴ ἔχουσα τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἐβδελύσσεται.* A. Imaginum picturas Anastasius bibliothecarius, ut exilimo, appellavit *imaginarias scripturas*. Græca cum Latinis conferre optimum est.

Vos exemplaria Græca

Nocturna versate manu, versate diurna. ⁹

C. Quid

^a Ivo par. 5. c. 377. decret. ^b Ans. lib. 6. c. 185.
^c Cæs. lib. 4. c. 59.

⁹ Gratiani verba sunt initio quest. 4. caus. 21. in Gregoriana editione. Quod vero fulgidis, & claris vestibus eis ornari non liceat, in septima synodo iubetur: in qua sic statutum est, c. 16. *Omnis jactantia & ornatura corporalis à sacro ordine aliena est &c.* Et postea. Christianorum calumniantium hæresis, & hi, qui hanc receperunt, non solum imaginarias picturas abominantur.

C. Quid est apud Gratianum *distin. LXIII. cap. VII.* ^a Item ex *secunda actione VI. synodi CCCL. Episcoporum*? B. Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum. A. Scribendum est, caput tertium septimæ synodi. Videndus Ivo, ^b & Anselmus, ^c & Deusdedit, ^d & liber Cæsaraug. ^e & Tarraconen. ^f ¹⁰ Sed de his hæcenus. Cras de Martino Bracarenfi agemus.

K 3

De

^a Dist. 63. c. 7. omnis. ^b Ivo par. 5. c. 120. decret. ^c Ansel. lib. 6. cap. 5. ^d Deusded. c. 1. & 4. ^e Cæsar. lib. 3. c. 64. ^f Tarr. lib. 1. c. 46.

minati sunt &c. *In marg. est.* Imaginarias. al. imaginum. *Et in notis.* Hæresis] Cum antea legeretur, hæreticorum; sic est emendatum ex Anastasio, & Ivone, & respondet Græce voci αἱρεσις: atque ex iisdem nonnulla alia sunt restituta. *Initio capitis additur in marg.* Ans. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. c. 377.

¹⁰ *Inscriptio capitis septimi, Omnis electio. dist. 63. in eodem libro est.* Item ex septima synodo, quæ est secunda Nicæna 350. Episcoporum. cap. 3. *In notis hæc sunt:* citabatur antea ex secunda actione sextæ synodi. Restitutus est locus ex Ivone. *Et ad verba extremi capitis:* Et segregentur: *additur.* In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est, segregetur. sed plerisque cum vulgata

*De Martino Bracarenſi, & de Martini
Papa concilio.*

DIALOGUS DECIMUS.

A. Credo vos non ignorare, ſi Gratiani li-
brum ab Ant. Demochare, vel ab Ant.
Contio editum legiſtis : in omnibus fere capi-
tibus,

gata lectione convenit. *In canone 31. Apoſtolor.*
Grace ſic legitur : Καθαρειθω η̄ αφοειζειθω, και
κοινωνεῑτες αυτω̄ παντες. & infra 16. q. 7. c. ſi
quis Episcopus. ubi hic idem canon ex alia re-
fertur verſione, legitur : & ſegregetur, omnes-
que, qui illi communicant : eodemque modo
eſt apud Anſelmum verum in verſione Anaſta-
ſii bibliothecarii legitur, quemadmodum apud
Gratianum, & convenit cum verſione priſca,
ac Dionyſiana. In marg. hæc ſunt. Can. Apoſt.
31. infra. 16. q. 7. ſi quis. Ivo pag. 5. c. 120.
Anſel. l. 6. c. 8. Burc. l. 3. c. 109. Deusdedit
ibid. (hoc eſt, parte 1. & 4.) Inſcriptio cap. 14. Si
quis Episcopus. 16. q. 7. eſt. Item ex canone A-
poſt. 31. Et in notis ſcriptum eſt. De hoc canone
notatum eſt ſupra diſtin. 63. omnis electio. in
ver. Segregetur. Et in marg. diſtin. 63. omnis.
Deusd. p. 1. Burc. l. 3. c. 109. Ivo p. 3. c. 85.
& par. 5. c. 119.

DIALOGUS DECIMUS. 151

tibus, quæ habent hanc inscriptionem: *Ex concilio Martini Papæ*: additum esse in margine *Martini Bracarenfis* nomen ex capitulis Græcarum synodorum. Quod à Demochare factum est, sumitur ex libris conciliorum, in quibus post secundum Bracarense concilium, illa capita sunt Martini Episcopi, qui se ex Orientis conciliis ea sumere dicit, offensus varia interpretatione eorum. Unde autem singula capita sumantur, non adscripsit, quod sciam? sed ego ea conferens cum Græcis inveni, paucis exceptis, quæ non in Græcis, sed in Latinis conciliis reperta sunt. Concilium Martini Papæ insigne fuit contra Monothelitas habitum ante sextam synodum, in quo non hi canones editi fuerunt, neque confirmati. Tamen nescio quomodo à collectoribus referri solent, ut Martini Papæ in synodo. Sic fit, ut à Gratiano Martini Papæ appellentur, & cum Græcis conjungantur quasi diversi. Exemplum sumamus à concilio Nicæno; nam canones Apostolorum præteritos ab eo esse video. *Caput primum in Martini collectione est XXI.* refert Gratianus *distin. LV. capite IX.*^a cum verba Nicæni concilii interprete Dionysio posuisset *cap. VII.* Martini re-

K 4

fert

^a *Dist. 55. c. 7. si quis à medicis. & cap. 9. si quis pro agnitione.*

fert Ivo^a in panormia cum hac inscriptione:
Ex concilio Martini Papæ xxi. Idem in excerpt.
Ex decretis Martini Papæ cap. xxi. Hoc aliqua
 ratione defendi potest. Episcopos enim Papas
 esse aliquando dictos constat, ut de Ofio alio
 die dicebamus. B. Hanc ego erroris originem
 credo, ut cum aliquis hæc capita Martini Pa-
 pæ, hoc est Episcopi, inscripisset; alius Papæ
 Romani interpretaretur. A. Si præfationem le-
 gissent, ab errore discessissent facile. Ivo in ex-
 ceptionibus verius Martini verba refert, quam
 Gratianus. *Si quis præ ægritudine naturalia à me-
 dicis habuit secta: similiter & qui à barbaris, aut
 dominis stultis fuerint castrati.* Stulta appellat,
 quæ prius naturalia. τὰ φυσικά. De suo vero ad-
 dit: existimans posse à se carnales concupiscen-
 tias amputari. Sententiam concilii refert Tribu-
 riense concilium cap. xxxiii. verba Anselmus,
^b & liber Cæsaraug.^c In Tiliï libro desideran-
 tur hæc verba post vocem μετὰ τὴν ἐξ ἡμετέρας
 πρὸς τὸν τοῦτον χεῖρα μετὰ τὴν ἐξ ἡμετέρας.
 quæ illis Latinis respondent. *Et deinceps nullum debe-
 re talium promoveri.* C. Quod ex Arabicis re-
 ferunt caput primum concilii Nicæni, alia de

^a Ivo lib. 3. tit. 5. c. 15. panorm. & par. 6. c.
 374. decr. Vid. infra dial. 2. addit. 2. ^b Ansel.
 lib. 7. c. 31. ^c Cæs. lib. 4. c. 110.

DIALOGUS DECIMUS 153

re conscriptum est. A. Ita est, ut dicis. Sed ego Græcis, & Latinis scriptoribus magis credendum censeo, quam Arabibus, vel Armeniis. ^a Cap. quartum Nicænum ex Dionysii interpretatione refert Gratianus *dist. LXIV. cap. 1.* & Martini *caput II.* refert, *capite VII. ejusdem distinctionis.* ^a Tertia interpretatio est, quam referunt Ivo, ^b & Anselmus, ^c & liber Cæsar-

K 5

august.

^a *Dist. 64. c. 1. & 7. Episcopum.* ^b *Ivo par. 5. c. 117. decret.* ^c *Ansel. libr. 6. c. 48.*

¹ *Distinct. 55. capit. 7. Si quis à medicis. inscriptio est in Romano libro. Unde in Nicæno concilio cap. 1. legitur. In marg. hæc sunt. In Tibur. ibid. (hoc est, c. 33.) Ansel. l. 7. c. 36. Poly. ibid. (hoc est, l. 2. tit. 31.) In notis est. Et deinceps) His verbis nihil respondet in Græco vulgato codice: sed optime apud Balsamonem, quemadmodum & in Carthag. 6. in capitulis Nicænæ synodi à Teſione, & Thearisto versis. Capit. noni inscriptio est. Item ex Martino Bracharenſi Episcopo in capitulis synod. Græc. c. 21. Si quis pro ægritudine naturalia à medicis secta habuerit, similiter & qui à barbaris, aut dominis suis fuerint castrati &c. existimans posse à se carnales concupiscentias amputare &c. In marg. hæc sunt. Ivo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 56.*

august.^a qua utitur Isidorus Mercator in conciliis, τὸ δὲ κύεσθαι, *potestas* sane, vel *confirmatio*, est Dionysio, & Isidoro: *potestas*, Martino tantum.² *Caput nonum* ex interpretatione, qua utitur Mercator Isidorus refert Gratianus *distin.* *xxci. c. iv.*^b Martin. *cap. xxiv.* invenies *distin.* *xxiv. extrema.*^c Ex Dionysii interpretatione apud Rabanum *cap. i. penitentium*, & apud Burchard.^d Ivonem,^e & Anselmum.^f Martinus de suo addidit mentionem *diaconorum*. item illa: *aut post ordinationem ab aliis sunt detecti.* & postea. *similiter vero & de universo ordine clericorum servetur.* Apud Gratian. *defendit*, pro *defendat*

^a *Ces. libr. 3. c. 26.* ^b *Distinct. 81. c. 4. si quis.*
^c *Dist. 24. c. ult.* ^d *Burch. lib. 2. c. 13.* ^e *Ivo par. 6. c. 33. dec.* ^f *Anf. lib. 8. c. 13.*

² *Ante caput i. distinct. 64. in eodem libro haec verba sunt.* A quibus ordinentur Episcopi, in Nicæno primo concilio definitum est. in quo sic legitur, *cap. 4. Episcopi ab omnibus &c.* *Et in marg.* In concilio Nicæno 2. c. 3. Ansel. lib. 6. c. 4. & 54. Ivo p. 5. c. 117. Burg. l. 1. c. 27. concordat. *Inscriptio cap. 7. c. dist. haec est.* Item ex concilio Martini Papæ. Episcopum oportet &c. *Et in margine.* In capitulis Martini Bracar. c. 4. ex conc. Nic. c. 4.

DIALOGUS DECIMUS. 155

dat scribendum est. ³ *Caput xvii.* quod aliis est
xix. contra usuras accipientes, ex Dionysii
interpretatione Gratianus refert *distin.* xlvi.
cap.

³ *Inscriptio capitis quarti distin.* 81. in Romana
editione est. Item ex concilio Nicæno c. 9. Si
qui sine examinatione &c. *In margine hæc sunt.*
Rab. lib. pae. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. Ivo par. 6.
c. 33. Ans. l. 8. c. 13. supra dist. 24. c. ult. *In*
sine est. Sancta defendit ecclesia. & *in margine.*
Sancta) al. catholica. sic in epi. 1. Cali 1. *In-*
scriptio cap. ult. dist. 24. est. de his ita legitur in
consilio Martini Papæ. Si quis presbyter, aut
diaconus &c. *Et in marg.* Apud Martinum Bra-
caren. c. 24. Facit ad hoc c. epist. 5. Zachariæ
ad Bonifac. Episcopum & 15. q. 8. Si quis
presbyter) Ans. l. 8. c. 13. *Et in notis.* Confessi
sunt) In originali est confessi non sunt, & post
ordinationem &c. Verum in concilio Nicæno
c. 9. unde hoc caput videtur sumptum, habe-
tur sine negatione, quemadmodum hic: & in-
fra dist. 81. c. si quis sine (*scribe, si qui sine.*) in
extremo hoc capite est. Sancta catholica defen-
dit ecclesia. *Capitis 4. Si quis presbyter. 15. q. 8.*
inscriptio est. Item ex concilio Martini Papæ c.
35. *Et in marg.* In capitul. Martini Bracchar.
(adde cap. 25.) ex concil. Neocæsar. c. 9. & 10.
Burc. l. 2. c. 48. Ivo p. 6. c. 149. Pann. l. 3.
c. 150.

cap. II. ^a ex Isidori conciliis *causa XIV. quest. IV.*
 cap. IIX. ex Martini cap. LXII. refert *capite IV.*
eiusdem questionis. ^b Dionysium sequuntur Ra-
 banus cap. XXXII. *peniten.* & Burchardus, ^c &
 Ivo, ^d & Anselmus, ^e & liber Cæsaraug. ^f Ad-
 dit Martinus, *oblitus timorem Domini? & per*
diversas species vini, vel frugis, vel cuiuslibet rei
emendo, vel vendendo aliqua incrementa suscepe-
rit. Omisit *ἡμολίας*, quas Dionysius *fescupla*
dixit. Apud Isidorum est. *vel etiam species fru-*
mentorum ad fescuplum dare. Apud Gratianum
 dicto cap. IV. *scribe turpe lucrum quaesierit*, ut
 est in conciliis, *pro turpis lucri quaesierit.* ⁴ Ca-
 pit.

^a Dist. 47. c. 2. *quoniam.* ^b 14. q. 4. c. 8. *quo-*
niam. & c. 4. *si qui.* ^c Burch. lib. 2. c. 120. ^d I-
 vo par. 6. c. 196. & par. 13. c. 8. dec. ^e Ans. lib. 7.
 c. 153. *in addit.* ^f Cæs. lib. 8. c. 77.

⁴ Capituli secundi distin. 47. *in eodem libro in-*
scriptio haec est. Item ex concilio Nicæno c. 17.
Quoniam multi &c. Et in marg. infra 14. q. 4.
 c. 8. ex alia versione. Poly. l. 4. tit. 31. Rab.
 l. p. c. 32. Burch. l. 2. c. 129. Ans. l. 7. c. 153.
 Ivo p. 6. c. 196. & par. 13. c. 8. Ad illa ver-
 ba, aut ex adinventione, additur, redundat
 ista particula aut. & pro *fescupla* est in marg.
 al. *fesquipla.* Et in notis haec sunt. *Sescupla*) Hoc
fesqui alterarum usurarum genus quamvis gra-
vissimum,

DIALOGUS DECIMUS. 157

put x. concilii Ancyрани videtur Gratianus ex Isidori interpretatione retulisse *dist. xxix. cap. iix.*

Martini

vissimum, in frugibus humidis, vel arentibus Constantinus lege permiserat, quæ nunc extat in codice Theodosiano l. 2. tit. ult. de usur. l. 1. Eodem pertinet, quod scribit B. Hieronymus in comment. in Ezech. l. 6. c. 18. his verbis. Solent in agris &c. ut hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam &c. Postea vero in aliis conciliis, & à Romanis Pontificibus genus omne usurarum tamquam juri naturali, ac divino contrarium, tam clericis, quam laicis fuit interdictum: quemadmodum apparet in Decretalibus titulo de usuris. *Inscriptio cap. 4. caus. 14. q. 4. hæc est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 62. Si quis oblitus timorem Domini &c. *Et in marg.* In capitulis Mart. Brachar. *Et in notis.* Magni concilii) Sic loquitur Martinus Brachar. quoniam hanc sententiam accipit ex capite 17. concilii Nicæni, quod citatur infra ead. c. quoniam. & in duobus vetustis Gratiani exemplaribus post hoc continuo illud subjungitur. Editum quoque est, turpe lucrum quæsierit. *Inscriptio cap. 8. Quoniam multi. e. quest. hæc est.* Item ex Nicæno concilio c. 17. *Et in margine.* Et in Aquisgran.

6. 40.

Martini vero *caput xxxix.* retulit *distin. xxvii. capite primo.*^a Et quantum Martinus à Græcis verbis discessit, tantum Gratianus ab utriusque capitis interpretatione. C. Magnam varietatem narras. B. Ego in mea sententia persevero, nihil esse hac Gratiani collectione opus; sed ut alia collectio ex ipsis fontibus hauriatur. A. De his posterius agemus. Nunc vobis proponam illius canonis Ancyрани sententiam, quam recte Gratianus refert *dicto capite iix.* & Ivo in panormia^b ex interpretatione Dionysii. *Diaconi, si cum ordinabantur, contestati sunt se velle uxores ducere & duxerint, maneat in suo ministerio. si tacuerint, & duxerint, deponantur.* C. Quid Martinus ait? A. Lege Gratiani verba: & Martini, & Gratiani varietatem cognosces. C. Quod autem unius uxoris vir Episcopus jubetur eligi; quæritur an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum; ut tempore suæ administrationis ejus possit copula fungi, quam unicam, & virginem sibi desponsavit. Hoc Martinus Papa prohi-

^a *Dist. 28. c. 8. diaconi. & dist. 27. c. 1.* ^b *Ivo lib. 3. tit. 8. c. 4. panor.*

c. 40. dist. 47. quoniam multi. Burc. l. 2. c. 12. Ivo p. 13. c. 8. Et in notis. Supra dist. 47. hic idem canon affertur ex versione Dionysii, qui nunc ex prisca, quæ est in collectione Isidori.

prohibet dicens. *Diaconus, qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit se in castitate non posse manere: hic non ordinetur.* A. Illud concilium dixit, potuisse uxorem ducere post ordinationem: Martinus ait, hic non ordinetur. C. *Quod si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit & postea matrimonium desideraverit: sit alienus à ministerio, & vacet à clero.* A. Martini verba refert Ivo^a in panormia, ut Martini Papæ, & in excerptionibus ex decretis Martini Papæ cap. xli. Recita nunc Gratiani verba. C. *Hac auctoritate datur intelligi, quod illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. Si vero diaconus à ministerio cessare voluerit, contracto matrimonio licite potest uti. nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit: tamen tanta est vis in sacramento conjugii, quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium.* B. O interpretem optimum, qui sententiam Martini pervertit. C. Cur Martinus ab archetypo discessit? A. Cum in Occidente esset, noluit Orientis licentiam imitari. C. Cur de diacono, & non de hypodiacono canon conceptus est? Nam si hypodiaconus sine contestatione ordinatus est, non debet audiri, si in
diaconi

^a Ivo d. tit. 8. c. 14. panor. & par. 6. c. 376. decr.

diaconi ordinatione contestetur. Æque enim ducere uxores prohibitum est utrisque. A. Non dubito, quin ea contestatio ante hypodiaconi ordinationem sit necessaria: ac licet durum videatur, canon ita intelligi debeat, ut in utraque ordinatione contestetur. Aut dicendum est, illis temporibus hypodiaconis non diaconis licuisse nuptias contrahere. Quod verò Gratianus ait de copula, & usu matrimonii jam contracti agi, contra Græca & Latina verba est. De subdiaconis ita scribit.^a Porro in sequenti videtur permitti auctoritate subdiaconis, cum de diaconis specialiter præcipitur, ut sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyritana synodo videtur esse permissum, in qua sic statutum est. Diaconi &c. B. Vox, probatione, non placet. A. Scribe, professione.⁵ Caput xv. ejusdem concilii

^a Dist. 28. c. 7. præterea. p. I.

⁵ Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 8. Diaconi. distin. 28. Videtur permitti subdiaconis, cum de diaconis specialiter præcipitur, ut sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana synodo videtur esse permissum, in qua c. 10. (al. 9.) sic statutum est. Diaconi quicumque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt &c. In marg. est. Pann

cilii Ancyran ex interpretatione, quæ exstat apud Isidorum Mercatorem, refert Gratianus *caussa XII. quæst. II. cap. XLII. ^a* & Martini *caput*

L

XVII.

^a 12. q. 2. c. 42. *si qua.*

Pann. l. 3. c. 87. Poly. l. 4. tit. 31. *Distin. 27. in prin. hæc verba sunt.* Quod autem unius uxoris vir Episcopus esse jubetur: quaritur, an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, ut tempore suæ administrationis ejus possit copula fungi, quam unicam, & virginem sibi desponsavit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens. Diaconus, qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur &c. *Et in marg.* Apud Martin. Bracaren. c. 39. *Distinct. 28. diaconi.* Ivo p. 6. c. 376. Pann. l. 3. c. 97. *Et postea.* Hac auctoritate datur intelligi, quod illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. Si vero diaconus à ministerio cessare voluerit: & contracto matrimonio licite potest uti. Nam & si in ordinatione sua castitatis votum obtulerit: tamen tanta est vis in sacramento conjugii, quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium. (*Hic miror nihil addidisse selectos viros.*)

xvii. refert *distin. l. cap. xxii.*^a Sed ut verum fatear, non videtur Martinus ad id caput respexisse: ita inter se diversa sunt. Isidorum sequuntur Anselmus,^b & liber Cæsaraugust.^c Ivo Martini verba refert *parte iii. cap. clxxiii.* cum hac inscriptione, *Ex concilio Martini Papa cap. xviii.* At ex concilio Bracarenfi liber Cæsaraug.^d & paucis immutatis Burchardus,^e & Ivo *capit. ccxl. dicta partis tertiæ.* Apud Gratianum *dicto cap. xlii.* in illis verbis: *Si qua de rebus ecclesiæ, cum Episcopus non adest &c. non est scribendum.* nam, ὁπισκός μὴ ὄντων, Græce est.⁶ *Caput xxiii.* quod Latinis *xxii.* est, *eiusdem*

^a 50. *dist. c. 22. si quis.* ^b *Anf. lib. 6. c. 162.*
^c *Cæs. lib. 7. c. 71.* ^d *Cæs. lib. 7. c. 79.* ^e *Burch. lib. 3. c. 179.*

⁶ *Inscriptio cap. 42. caus. 12. q. 2. in Romano libro est. Item ex synodo Ancyrana c. 15. Si qua de rebus ecclesiæ, cum Episcopus non est &c. In marg. Anf. l. 6. c. 162. Et in notis. Reddi] Sic in quibusdam exemplaribus præcæ versionis. In aliis vero est, redidisse, Græce legitur, ὅτι τὸ πωλῶν τὴν εἴσοδον τῶν πεπεργυμένων ἀποδοκέναι αὐτοῖς τέτοις πλείονα τὴν τιμὴν. id est, propterea quod sæpe rerum venditarum redditus majus pretium his ipsis reddiderit. Sed ob glossam*

DIALOGUS DECIMUS. 163

ejusdem concilii Ancyran, quasi ex concilio Neocæsariensi refert Gratianus *dist. l. cap. XLII.* ex Isidori collectione : Martini vero *cap. LXXIX.* refert *capite XLIV. ejusdem distinct.* ^a Illud refert concilium Triburiense *cap. LII.* & Rabanus *cap. xv. pænitentium*, & Burchardus, ^b & Ivo, ^c & Anselmus : ^d sed ex alia interpretatione Dionysii Exigui, ut existimo. Martini verba refert Ivo *parte x. cap. xxxix.* cum hac inscriptione : *Ex concilio Martini Episcopi.* B. Si ex collectione, pro ex concilio, scripisset ; recte dixisse crederetur. ⁷ A. *Caput xxiv. Græcis, xxiii. Latinis,*

L 2

Gratia-

^a *Dist. 50. c. 42. eos. & c. 44. si quis.* ^b *Burch. lib. 6. cap. 15.* ^c *Ivo par. 10. c. 25. & 144. decr.* ^d *Anf. lib. II. c. 47.*

glossam non est mutatum. *Inscriptio cap. 22. distinct. 50. est hæc.* Item ex concilio Martini Papæ. c. 17. Si quis presbyter, aut diaconus inventus fuerit &c. *In marg. est.* Apud Martinum Bracaren. *Burc. l. 3. c. 179.* ex Bracaren. Ivo par. 3. c. 173. ex Martino, & 240. ex Bracaren. *In notis.* Diaconus) Sequebatur, aut subdiaconus, quæ duæ dictiones expunctæ sunt : quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Ivonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.

7 *Dist. 50. capitis 42. Eos vero, in eodem libro inscriptio*

Gratianus refert *caussa xxvi. quest. v. cap. ii. ex* Dionysii interpretatione: & Martini *cap. lxxi. capite tertio ejusdem questionis.*^a Mendose apud Gratianum legitur. *Ex concilio Ancyrano cap. xxxiv.* Refert illud cap. Leo IV. in epistula ad Episcopos Britanniae, & concilium Trosleianum *cap. xv.* & Rabanus,^b & Capitulare Caroli, & aliorum,^c & Burchardus,^d & Ivo,^e & Pœnitentiale Romanum.^f Martini verba referunt Burchardus,^g & Ivo,^h quasi ex concilio Braca-

^a 26. q. 5. c. 2. & 3. p. si quis. ^b Rab. c. 23. penit. ^c Cap. lib. 7. c. 21. in add. 1. ^d Burch. lib. 10. c. 5. ^e Ivo lib. 8. tit. 5. c. 2. panor. & par. 11. c. 2. decr. ^f Pen. tit. 6. c. 1. ^g Burch. lib. 10. c. 6. ^h Ivo d. par. 11. c. 34.

inscriptio est. Item ex concilio Ancyrano c. 22. par eo, vero. *Et in marg. hæc sunt.* Ex prisca versione. & Tibur. c. 52. Polyc. l. 6. tit. 10. Burch. l. 6. c. 15. Ivo p. 10. c. 25. & 144. *Et in notis.* Hæc vero Grace est, ὁ δὲ δεύτερος πένταετὴ χρόνον πληρώσῃ. id est, Secunda vero quinquennii tempus explebit. Atque ita fere Burchardus, & Ivo ex Dionysii versione, & infra ead. c. Si quis voluntate. (*Scribe, voluntarie*) Cap. 44. *inscriptio est.* Item ex capitulis Martini Bracarenf. Episcopi c. 78. Si quis voluntarie homicidium fecerit &c. *Et in marg. Ivo p. 10. c. 39.*

DIALOGUS DECIMUS. 165

Bracarenſi. In Tiliano libro ſic eſt. οἱ καταμαν-
 τεύομενοι ἢ ταῖς σωηθείαις τῶν χρόνων ἐξακολου-
 θῆντες. In veteri libro, τῶν ἐθνῶν κατακολουθῆν-
 τες. *Qui divinationes expetunt, & morem Genti-*
lium ſubſequuntur, Gratianus, & ceteri. *Si quis*
autem paganorum conſuetudinem ſequens, divinos
aut ſortilegos in domum ſuam introduxerit; Mar-
 tinus. *Qui auguria, vel auſpicia, ſive ſomnia,*
vel divinationes quaſlibet ſecundum morem Genti-
lium obſervant, Iſidorus in conciliis. ſortilegos
 Martinus addidit, plura Iſidorianus interpreſ.
 Ἐπὶ ἀνευρέσει Φαρμακείων ἢ ἢ καὶ θάρα. *exquiren-*
di aliquid arte magica, aut expiandi cauſſa, Gra-
 tianus. *arte malefica*, Burchardus pro magica,
 & alii: *quaſi ut malum foras mittant, aut male-*
ficia inveniant, vel luſtrationes paganorum faciant?
 Martinus. *in exquirendis aliquibus arte malefica,*
aut domos luſtrant: Iſidorus. Illa omiſſa ſunt à
 Latinis: τρία ἔτη ὑποπώσεως, & δύο ἔτη εὐχῆς
 χωρὶς προφορῆς. *Ut annos tres jaceant, duos*
communicent in oratione ſine oblatione. C. ſub re-
gula quinquennii jaceant, habet Gratianus: id
 Martinus interpretatur, *penitentiam agant. A.*
 Itidem Iſidorus non male. Illud enim jacere
 duplex eſt, alterum ſpeciem notat gradus pæ-
 nitentiæ. alii enim ante fores erant, alii intra
 fores, ſed cum cathecumenis exhibant: alii ma-
 nebant jacentes, alii erecti, ſed neque offere-
 bant,

bant, neque communionis sacræ erant participes. Sed de his hæcenus. ⁸

De

---

8 *In eodem libro inscriptio cap. 2. caus. 26. q. 5. hæc est. Item ex concilio Ancyrano c. 23. al. 24. Qui divinationes expetunt, & morem gentiliū subsequuntur &c. In marg. hæc sunt. Raban. in pæn. c. 23. & in conc. Paris. l. 3. c. 1. Polyc. ibid. (hoc est, l. 6. tit. 12.) Burg. l. 10. c. 5. Ivo p. 11. c. 2. Pann. l. 8. c. 62. Et in notis. Gentiliū) In Græco impresso est χρόνων. Sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem ἰδιῶν. Exquirendi) Græce est, ὅτι ἀνευρέσει φαρμακῶν. id est, ad inveniēda medicamenta. Capituli tertiū Non liceat. inscriptio est. Item ex consilio Martini Papæ (id est, ex capit. Martini Bracharen. cap. 72. (desideratur hæc nota.) Et in margine. Burch. lib. 10. cap. 3. Ivo p. 11. cap. 40. Et vers. Nec ex collectionibus est in marg. Ibid. cap. 74. Burch. l. 10. c. 20. Ivo p. 11. c. 47. Et vers. Si quis autem, est in marg. Ibid. c. 71. Burch. l. 10. c. 6. Ivo p. 11. c. 34. Et vers. Mulierib. est in marg. Ibid. c. 75. Burch. l. 10. c. 19. Ivo p. 8. c. 330. & p. 11. c. 46.*

De eadem Re.

DIALOGUS UNDECIMUS.

C Antequam aggrediare, quæ reliqua sunt: scire cupio, cur Græca Latinis præferenda sint: cum Græcos constet hæreticos fuisse permultos, & hostes Latinorum, multaque finxisse & mutasse. A. Omniane Græca tibi videntur esse rejicienda? ergo neque sacros libros cum LXX. editione conferamus, aut cum aliis interpretibus veteris, aut novi testamenti: neque aliquem sanctorum Patrum Orientis librum legamus. Frustra nobis Dionysius Areopagita, Athanasius, Gregorii tres, Basilus, Joannes Chrysostomus, & tam multi alii scripserunt. Frustra tot philosophi, medici, historici: si omnia tibi suspecta sunt. C. Non omnia dico esse rejicienda Græce scripta: sed quæro, cur Latinis præferri oporteat? A. Si non omnes uno ordine habes Achivos, invenies in eorum scriptis, qui ista detestentur hæreticorum facinora, qui detegant eorum flagitia: itaque licet tibi cetera sincera esse credere. Quod si non omnia Græci notant: at Latini habent quædam suspecta. Ab his abstine: cæteri, ut fontes, ex quibus oriuntur rivi & flumina, habendi sunt Græcorum libri. Hi præsertim Græ-

ci canones in Græcia ita scripti, cur non tibi Latinis Antiquiores & potiores sint, causam nullam dices. Latinos interpretes vides varios esse, & obscuros: quis melius sententiæ vim explicare potest, quam is, qui conscripsit? Si cum Afris, aut Indis, aut Persis cum interprete negotia geras; quam multa interpretes obscure dicet, aut de suo addet, à nobis, aut ab illis non dicta: aut dictorum non recordabitur? C. Sunt igitur Græca Latinis potiora, quasi fons Latinorum: id mihi ad rem, de qua agimus, satis est. A. Post Ancyranos canones sequuntur *Neocasarienses*. Hujus concilii caput octavum ex interpretatione Isidoriana Gratianus refert *distinct. xxxiv. cap. xi. & capite xii. Martini caput xxiix.*^a Quod dicitur, *dato repudio dimittere eam debet*, Græce est, *ὁφείλει ἀποδοῦναι αὐτῇ. dato repudio*, non habet Martinus.¹ Caput ix. Gratianus refert ex Isidori interpretatione

^a *Dist. 34. c. ii. si cuius. & c. 12. si laici.*

I Capitis undecimi *Si cuius uxorem. dist. 34. in Gregoriano libro inscriptio est. Item in Neocasariensi concilio c. 8. Et in marg. Ans. l. 7. c. 19. Capitis 12. inscriptio est. Item ex concilio Martini Papæ. Si laici uxor &c. Et in marg. alicuius laici) orig. Et, apud Martin. Bracar. c. 28.*

tionem *caussa xv. quest. iix. capite i.* Martini vero *caput xxv. capite iv. ejusdem questionis,*^a Ex Dionysii interpretatione Rabanus *cap. i. penitentium,* & Burchardus,^b & Ivo.^c Martini verba refert Ivo *in panormia,*^d ut ex concilio Martini Papæ *cap. xxvi.* sed Burchardus,^e & idem Ivo ex excerptionibus^f quasi ex concilio Cabilonensi. τὰ γὰρ λοιπὰ ἀμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφίεναι. Hæc omittit Martinus & Dionysius. Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione privari: Isidorus, cetera vero peccata. &c. Gratianus. remitti malim, quam privari.² *Caput xi.* ex interpre-

L 5

tatione

^a 15. q. 8. c. 1. & c. 4. si quis. ^b Burch. lib. 2. c. 49. ^c Ivo lib. 3. tit. 11. c. 9. panorm. & part. 6. c. 150. decr. ^d d. tit. 11. c. 18. ^e Burch. lib. 2. c. 48. ^f Ivo par. 6. c. 149. decr.

² Initio questionis 8. *causa 15.* in eodem libro hæc verba sunt. De ultima vero questione sic statutum est in concilio Neocæsariensi c. 9. & 10. Qui admisit corporale peccatum &c. Et in marg. Raban. lib. pæn. c. 1. Poly. l. 4. tit. 39. Burch. l. 2. c. 49. Ivo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151. Et in notis. Propter ejus studii utilitatem) Græce est, διὰ τὴν ἀλλω σπουδῶν, id est, propter studium ac diligentiam, quam ceteroquin adhibet.

tatione Isidoriana refert Gratianus *dist. LXXIIX. cap. IV.* Martini verba non facile adgnoscentur *capite primo ejusdem distinctionis* ^a Bonifacio Papæ inscripta. quod Demochares non vidit, qui alia animadvertit. Est autem Martini *caput XX. Fabiano Papæ* adscribunt Burchard. ^b & Ivo, ^c & liber Tarrac. ^d 3 *Caput tertium concilii Gangrensis*

^a *Dist. 28. c. 1. & 4. presbyter.* ^b *Burch. lib. 2. c. 10.* ^c *Ivo lib. 3. tit. 3. c. 2. panorm. & part. 6. c. 30. decr.* ^d *Tarr. lib. 6. c. 122.*

hibet. Privari) Græce legitur: *τὸν χειροθεσίαν ἀφίεναι.* id est, per manus impositionem dimitti. quemadmodum fere vertit Dionysius, *cujus versionem ceteri collectores attulerunt, hac tamen clausula omissa.* Nam hæc versio, quam Gratianus affert, est prisca, quæ in collectione Isidori (*deest extat.*) Ita ex his verbis longe alia elicitur sententia, atque auctor glossæ putarit. *Capitis quarti inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 35. Si quis presbyter &c. *Et in marg. In capitul. Martini Bracharen. ex conc. Neocæsarien. cap. 9. & 10. Burch. l. 2. c. 48. Ivo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 150. In fine pro voce accipiant, est in marg. al. retineant.*

3 Gratiani verba sunt in eodem libro initio distinction. 78. Qua vero ætate sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius Papa diffinivit dicens. Si quis

grensensis ex interpretatione Isidori refert Gratianus *caussa xvii. quest. iv. cap. xxxvii.* & mox *capite xxxiix.* refert Martini *caput xlvii.* ^a in quo pro *anathema sit*, scriptum est: *durissime in omnibus arguatur.* Martini verba, ut ex concilio Bracarense referunt Burchardus, ^b & Ivo, ^c qui alibi ^d referunt verba concilii Gangrensis ex alia interpretatione. ⁴ *Caput quartum concilii*

Antio-

^a 17. q. 4. cap. 37. si quis. & 38. si quis. ^b Burch. lib. 8. c. 25. ^c Ivo par. 7. c. 45. decret. ^d Burch. lib. 11. c. 62. Ivo par. 13. c. 48. & par. 16. c. 102. decret.

quis triginta &c. *Et in notis est.* Bonifacius) Ceteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracarensem Episcopum in capit. Græc. synod. c. 20. *Et in marg.* Polyc. l. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Ivo par. 6. cap. 30. Pann. l. 3. c. 29. *Capitis 4. hæc inscriptio est.* Item ex concilio Neocæsariensi c. 11. Presbyter ante xxx. &c. *In marg. hæc sunt.* Poly. l. 2. tit. 27. Anf. l. 7. c. 95. Pann. l. 3. c. 29.

⁴ *Inscriptio capitis 37. Si quis servum alienum occasione religionis &c. c. 17. q. 4. in Gregoriana editione est.* Unde in Gangrensi concilio c. 3. legitur. *In marg. est.* Ivo p. 16. c. 102. & p. 13. c. 48. *Capitis 38. inscriptio hæc est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 47. Si quis servum alienum

Antiocheni ex interpretatione Dionysii refert Gratianus *caussa xi. quest. iiii. cap. vi. & capite vii.* & Martini *caput xxxvii.*^a Dionysium sequuntur Burchardus,^b & Ivo,^c & Anselmus,^d & ante hos Nicolaus Papa in *epist. ii. ad Michael. Imp. εἰ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ τῷ συνόδῳ καθάρσει.* Si quis Episcopus damnatur à synodo: Gratianus. *damnatus*: Burchardus & alii. sic etiam Capitulare Caroli *lib. i. cap. vii.* Si quis Episcopus in concilio excommunicatus fuerit: Martinus. Si quis Episcopus à synodo fuerit depositus? Isidorus, ut Græci. *vel matutinum, vel vespertinum sacrificium?* addidit Martinus. Si autem permanserit turbans &c. hæc etiam sunt addita à Martino, sumpta ex capite quinto extremo ejusdem synodi. *Caput nonum* ex interpretatione

^a *ii. q. 3. c. 6. si quis. & cap. 7. si quis.* ^b *Burc. lib. i. c. 199.* ^c *Ivo par. 5. c. 362. decr.* ^d *Anf. lib. 12. c. 26.*

num causa religionis doceat &c. *Et in marg. est.* In cap. Græcar. synod. Martini Brachar. *Burc. l. 8. c. 25. Ivo p. 7. cap. 43.*

⁵ *Capitis sexti causæ ii. quest. 3. in eodem libro inscriptio est.* Item ex concilio Antiocheno *c. 4.* Si quis Episcopus damnatus à synodo. *In notis est.* Damnatus) Græce est καθάρσει, id est, depositus. *Et in marg. Et Aquisgran. c. 47. extr.*

tionem Isidoriana Gratian. refert *caussa ix. quest. III. capite II. & capite primo* refert Martini *caput IV.*^a quod brevius est multo superiore. Videtur autem confirmari *canon xxxiv. Græcis, xxxv. Latinis Apostolorum*, de quo videndus Nicolaus Papa *ad consulta Bulgaror. cap. LXXII.* Apud Anselmum^b refertur Dionysii interpretatio

^a 9. q. 3. c. 1. & 2. per singulas. ^b *Ans. lib. 5. c. 73. in addit.*

extr. de cler. exc. depo. c. 1. & 2. Nic. Papa epi. 8. Poly. ibid. (*hoc est, l. 7. tit. 1.*) Burc. l. 1. c. 199. Ivo p. 5. c. 362. Ans. l. 12. c. 26. *Capitis 7. inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 37. Si quis Episcopus in concilio excommunicatus fuerit &c. *In marg. est.* In capitulis Martini Bracharensis. *In notis hæc sunt.* Forinsecam) In aliquot Gratiani & concilii codicibus est, forasticam. In canone quinto concilii Antiocheni, unde hoc sumptum est, legitur, *Ἀλλὰ τὸ ἐξωθεν ἐξουσία*: quæ Dionysius vertit, per potestates exteras. *Capitis primi de clerico excom. inscriptio est.* Ex canone Apostolorum. Si quis Episcopus, presbyter &c. *Et in marg. est.* Addi potest c. 18. ex Theodoro Balsamone, refertur c. 1. eodem tit. in 1. compila. *Capitis secundi inscriptio est.* Ex concilio Antiochen. Si quis presbyter &c. *Et in margine est. cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

tatio capituli ix. Antiocheni.⁶ Caput xii. refert Gratianus *causa* xxi. *quest.* v. *cap.* i i. ex Isidori interpretatione. Martini *caput* xxxv. *cap.* v. *eiusdem questionis.*^a Hoc esse caput arbitror contra B. Athanasium scriptum, quod reprehendit Julius in Epistula ad hos eosdem Episcopos Antiochiæ congregatos. Idem contra Ioann. Chrysostomum dum objiceretur, ab eo responsum

^a 21. q. 5. c. 2. & c. 5. si quis.

⁶ Capituli primi 9. q. 3. in eodem libro inscriptio est. sicut in concilio Martini Papæ legitur c. 4. Per singulas provincias oportet &c. In margine est. In capitulis Martini Bracharen. c. 4. Pro voce Metropolitanum est in margine. al. Primatum Metropolitanum sui, & pro voce assumat, al. sibi assumat. Capituli 2. inscriptio est hæc. Item ex concilio Antiocheno c. 9. Per singulas provincias Episcopos singulos &c. Et in marg. ad illa verba, secundum antiquum patrum nostrorum canonem, additur. Apo. can. 24. In notis ad illa verba, citra Metropolitanum Episcopi conscientiam, additur. Græce est, διχα ἡ μητροπόλεως ἐπισκόπος, μὴ δὲ αὐτὸν ἀνευ τῆς λοιπῶν γνώμης. Itaque eadem voce γνώμης utitur canon tam in consensu Metropolitanum, quam suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum versione nova. τὸς καθ' ἐκάστην &c. Episcopos, qui in unaquaque &c.

sum est, hæreticorum canonem fuisse. B. Cur igitur canones Antiocheni recepti sunt, cum Arianos illos Episcopos auctores habeant? A. Non possum causam dicere, sed receptos esse constat, & in corpore canonum positos ante concilium Chalcedonense, ut in ejus concilii actione XII. *Græcis*, *Latinis* XI. apparet. ex libro etiam Latino, quem eodem nomine *Corpus canonum* dicimus, quem aperte Leo IV. in *epist. ad Episcopos Britannia* approbat, id constat, & ex aliis multorum testimoniis, præsertim Paschalis II. in concilio Romano. Fortasse propter decretorum utilitatem. Sed ad *caput* XII. revertamur: quod referunt concilium Aquisgranense *cap. LXXIV.* & Burchardus,^a & Ivo,^b & Anselmus^c ex Dionysii interpretatione. Illa verba varie conversa sunt: *εἰ τις ἐκ τῶν ἱδίων ἑκκλησιαστικῶν καὶ ἀρρετῶν*. Apud Isidorum recte est: *Si quis à proprio Episcopo depositus*. Apud Martinum est: *Si quis Episcopus in concilio excommunicatus fuerit*. Apud Dionysium: *Si quis à proprio Episcopo presbyter, aut diaconus: aut à synodo fuerit Episcopus damnatus.*⁷ *Caput* XIV. habet

Gratia-

^a Burch. lib. 2. c. 180. ^b Ivo par. 6. c. 225. decret. ^c Ans. lib. 5. c. 74. in addit.

⁷ Inscriptio capitis secundi 21. q. 5. in eodem libro

Gratianus *causā* VI. *quæst.* IV. *cap.* I. quasi ex *Laodicensi concilio* ante Democharis editionem, ex Isidori magna ex parte interpretatione; & *cap.* II. Martini *cap.* XIII. ^a Ex Dionysii interpretatione referunt Burchard. ^b Ivo, ^c & Anselmus. ^d Prima verba Gratiani alii omnes aliter referunt. Græca hæc sunt. *εἴ τις ἐπίσκοπος ὁ ἐν ἡμῶν ἐγκλήμασι κείνοιτο. Si quis Episcopus criminaliter*

^a 6. q. 4. c. 1. & 2. si quis. ^b Burch. lib. I. c. 150. ^c Ivo par. 5. c. 263. decret. ^d Ans. lib. 5. c. 77. in addit.

libro est. Item ex concilio Antiocheno c. 12. Si quis à proprio Episcopo depositus presbyter &c. Et in margine hæc sunt. Et in Aquisgran. c. 74. Burc. l. 2. c. 180. Ivo p. 6. c. 225. Capituli 5. inscriptio est. Item ex concilio Martini Papæ c. 35. Si quis Episcopus, presbyter, aut diaconus excommunicatus &c. In marg. hæc sunt. In capitulis synod. Græc. Mar. Brach. c. 35. Concor. sup. ea c. si quis à proprio. Ad illa verba, & importans se palatio, est in marg. al. importunans, al. importunus palatio. In notis est. ad majorem Episcoporum synodum) Antea legebatur, majorum Episcoporum concilium, Emendatum est ex codice Lucensi regio: quoniam concordat cum canone Antiocheno sup. ea si quis à proprio, unde videtur sumptum.

criminaliter in iudicio Episcoporum fuerit accusatus; Gratian. Si quis de aliquibus causis criminalibus in iudicio Episcoporum fuerit accusatus; Isidor. Si quis Episcopus in aliquibus causationibus iudicatur; Martinus. Vox causationibus omissa est à Gratiano. Si quis Episcopus de certis criminibus iudicatur; Dionysius, & Græci. In Metropolitani alterius vocatione varietas est. neque enim Græce dicitur illum esse vocandum, sed vicinos Episcopos à Metropolitano. At Gratianus habet: Metropolitanum Episcopum alterius provincie vicine advocari, & aliquantos cum eo Episcopos alios. Sic etiam Isidorus. ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Episcopus, ut per eum confirmetur &c. Martinus. Metropolitanus Episcopus à vicina provincia iudices alios convocet; Dionysius, & Græci. 8 Caput XIX.

M

Gratia-

8 *Causa 6. quæst. 4. cap. 1. in eodem libro Romano ita scriptum est. In concilio Antiocheno c. 14. sic invenitur diffinitum. Si quis Episcopus criminaliter in iudicio Episcoporum fuerit accusatus &c. Et in marg. al. de aliquibus causis criminalibus. Et Burc. l. 1. c. 150. Ivo p. 5. c. 263. In notis hæc sunt. Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex concilio Laodicensi. In uno tamen perantiquo est ex concilio Antiocheno, in quo etiam ex-*

cat.

Gratianus refert *distinct. xcii. cap. v.* ex Dionysii interpretatione; & *capite iv.* Martini *cap. x.* quod à Burchardo,^b & Ivone^c dicitur ex concilio Aurelianensi sine nomine, & in libro Tarracon.^d Ab eisdem referuntur verba Dionysii, & ab Anselmo.^e Varietas est in extremo cano-

^a *Dist. 92. c. 4. si quis. & c. 5. si quis.* ^b *Bur. l. i. c. 40. & 41.* ^c *Ivopar. 5. c. 151. & 152. dec.* ^d *Tarracon. lib. 6. c. 68. & 69.* ^e *Anf. lib. 6. cap. 41.*

tat: & est antiqua versio. Metropolitanum Græcum exemplar hic valde dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur concilium unius provinciae, in quo necesse est adesse proprium Metropolitanum, posse advocare vicinæ provinciae Metropolitanum cum aliquot Episcopis. Quod Martinus etiam Bracharensis in seq. capite, quod ex concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græce vero locus ita habet. ἔδοξε τῇ ἀρχῇ &c. Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice canonum, sic vertit. Sanctæ synodi placuit &c. Ac sane, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitanì vocationem deberet venire, atque in eodem concilio duo Metropolitanì futuri essent, vix videtur convenire. *c. 2. inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ (id est, Episcopi Brac. *c. 13.* Si quis Episcopus in aliquibus causationibus iudicatur &c.

DIALOGUS UNDECIMUS. 179

ne. Græce est ὁ ἀνὴρ ὁ ἐπαρχίας τελεία συνὸς καὶ ναὶ τὸ περιμένειν ὁρίσθη. Expectare eum oportet provincie plenariam synodum, donec de eo, quod competit, statuatur; Ilodorus sustineat autem, quod de eo sanctum concilium judicare voluerit: Martinus. quid, pro quod, Gratian. quidquid: Burchardus, & alii. quem etiam observare convenit, quidquid synodus provincie perfecte judicando decreverit: Dionys. apud Gratian. synodus perfecta provincie: apud Burchard. & Græcos. 9

M 2

Cap.

9 Distinct. 92. cap. 4. inscriptio est in eadem editione. De his in concilio Martini Papæ sic statutum est. Si quis ordinatus Episcopus, pro contentione populi &c. In margine hæc sunt. Capit. Martini Bracharen. cap. 10. Vide Pelag. II. in epist. ad Benignum. Poly. l. 2. tit. 3. Burc. l. 1. c. 40. Ivo p. 5. c. 151. Et in notis. Episcopus] In vulgatis sequebatur, ad parochiam, cujus est electus: quæ inducta sunt auctoritate manuscriptor. & originalis, ac ceterorum collectorum. Contentione] In duobus vetustis exemplaribus, Gratiani, & uno conciliorum Regis Catholici legitur, contemptione. Ad illa verba, in quam venit, est in marg. al. convenit. Capit. 5. hæc inscriptio est. Item ex concilio Antiocheno cap. 18. Si quis Episcopus ordinatus, ad parochiam, cujus est electus &c. In margine sunt

Cap. XIX. ex Isidori fere interpretatione refert Gratianus *distinct. LXV. cap. III.* & Martini *cap. III. cap. II.*^a Initii varietas est, ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖν. *Episcopum non ordinandum*; Isidorus. *Episcopus non est ordinandus*; Gratian. *Non debet ordinari Episcopus*; Martinus.¹⁰ De synodo

^a *Dist. 65. c. 2. non debet. & c. 3. Episcopus.*

sunt hæc. In epistol. Pelag. 2. Poly. Ibid. Burch. lib. I. cap. 141. Ivo p. 5. c. 152. *Ad vocem cuius additur in marg. al. cui. ad vocem vetet, al. viter. Et in notis. Vetet) ὅτι τὸν ὁ λαὸς παρῆλθεν, eo quod populus recuset. Observare) ἐνδέχεται, id est, expectare, & suscipere. Perfecto) Antea legebatur perfecta, restituta est vera lectio ex orig. & Burch. & Ivone. Quid autem sit synodus, quæ hic perfecta, & in paulo post sequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. si quis Episcopus, tertio. Est id cap. 8. cuius inscriptio est: Item ex eodem (Antiocheno) c. 16. Et in marg. est. Apud Martinum Bracar. c. 9. Burch. l. I. c. 39. Ivo p. 5. c. 150. Et in notis. Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivo sequuntur, eadem fere est, atque illa Martini Bracar. Dionysiana vero longe magis accedit ad verba Græca.*

¹⁰ *Inscriptio capituli secundi distinct. 65. in eodem libro hæc est. Item ex concilio Martini Papæ*

Non

do bis quotannis habenda *cap. xx.* refert ex Isidoriana interpretatione Gratianus *distin. xlix. cap. iv.* & Martini *cap. xlix. cap. xv. ejusdem distinctionis.*^a Item Burchard.^b & Ivo^c *cap. xx.* referunt ex Dionysii interpretatione. Tempora synodorum omisit Martinus. In aliis varietas est de posteriori synodo, quam omnes Idib. Octobris habendam dicunt, sed Græci, & Isidorus decima Hyperberetæi mensis; Dionysius, & ceteri xv. quamvis non aperte, quia solum dicunt Octobrem esse Hypereberetæum mensem. B. Non idem Theodorus & Lilius dicent: qui Romanorum cum Græcis nomina mensium non posse convenire scribunt propter

M 3

inter-

^a *Dist. 18. c. 4. propter. & c. 15. propter.* ^b *Bur. lib. 1. c. 44.* ^c *Ivo lib. 4. tit. 2. cap. 3. panor. & par. 5. c. 154. decret.*

Non debet ordinari Episcopus absque concilio, & præsentia Metropolitanæ Episcopi &c. *In marg. al. conscientia.* In capitul. Martini Brac. *cap. 3. ex conc. Antioch. cap. 19. Capituli 3. inscriptio est.* Item ex concilio Antiocheno *c. 19.* Episcopus non est ordinandus sine concilio, & præsentia Metropolitanæ Episcopi &c. *Et in marg. cap. 18. Et in notis.* Verbis Græcis multo melius respondet altera versio, quæ Dionysii est; ideoque illa consulenda.

intercalationes. A. Posterioribus temporibus fortasse omiserunt intercalandi consuetudinem & ordinem mensium Latinorum servarunt. In canonibus Apostolorum sine mentione mensis Octobris dicitur Hyperberetaci duodecima, *capite xxxvii. Græcis, Latinis xxxiix.* Sed in Isidori libro dicitur, juxta Romanos *quarto Idus Octobris.*¹¹ Venio nunc ad *caput xxiii.* quod refert

---

¹¹ Cap. 4. *distinct. 18. in eadem editione inscriptio est.* Item ex Antiocheno concilio cap. 20. Propter ecclesiasticas causas &c. *Et in margine.* Burch. l. i. c. 44. Ivo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polyc. l. 3. tit. 19. *In notis hæc sunt.* Id est, media Pentecoste] Antea legebatur, & in medio temporis inter Pascha, & Pentecosten, nec multo aliter apud Ivonem, id est, medio temporis &c. Sed reposita est hæc lectio ex plerisque Gratiani exemplaribus & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam ceteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quæ est in codice canonum: quamvis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habent, id est, medio Pentecostes, vel, in medio Pentecoste. ubi in versione Dionysii est, ita ut quarta septimana Pentecostes, verbum plane è verbo. Græce enim est: ὡς τῇ τεταρτῇ ἐξ ἡμερῶν τῆς πεντεκστής. Compleatur] vocem

ἡμέρας

DIALOGUS UNDECIMUS. 183

refert Gratianus *causa III. cap. III.* ^a ex Dionysii interpretatione, item Burchardus, ^b Ivo, ^c

M 4

Ansel-

^a 8. q. 1. cap. 3. *Episcopo.* ^b *Burc. lib. I. c. 185.*

^c *Ivo par. 5. cap. 301. decret.*

Ἰππελεῖος Dionysius vertit conveniat. Decimus] Proflus ex Græco. Dionysius autem, quem Burchardus, & Ivo sequuntur, habet, Idib. Octobris, id est, xv. die mensis Octobris, quem Hyperberetæum Græci cognominant. In canone autem Apostolor. 37. legitur secundam anni synodum celebrandam esse ὑπερβερεταῖς δωδεκάτῃ, id est, duodecimo die Hyperberetæi. Non convenire autem omnino Latinorum menses cum Græcor. satis constat. Suidas quidem scribit, apud Macedonas Hyperberetæum eundem esse, qui October, Galenus autem Pergami eundem, qui September. *Capitis 15. ejusdem distinct. hæc inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ. Propter ecclesiasticas causas &c. *Et in margine est.* Apud Martinum Bracarensem Episcopum in cap. synod. Græc. cap. 18. Poly. l. 3. tit. 17. Et ad verbum veniant, additur, procedant, orig. *Et in notis.* Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini Episcopi Bracarensis. (antiqui-

tus

Anselmus, ^a & liber Cæsaraugust. ^b Et Martini caput refert Gratianus *cap. iv. ejusdem questio. nis.* ^c Item Burchardus, ^d & Ivo, ^e ut ex concilio Hispalensi. Quod apud Gratianum est, & *electione clericorum*, neque Græci, neque Latini libri habent. ¹² *Caput xxv. ex interpretatione Dionysii*

^a *Anf. lib. 6. c. 57.* ^b *Cæs. lib. 3. c. 37.* ^c *c. 4. Episcopo. e. q.* ^d *Burc. d. lib. 1. c. 187.* ^e *Ivo dict. part. 5. c. 303.*

tus enim Episcopi Papæ dicebantur.) Hic enim, cum esset Græcus ad utilitatem ecclesiarum Hispaniæ, ubi Episcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit: & in nonnullis quædam addidit. in aliis vero reliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno c. 20. sup. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis conciliis in eum libellum retulit. Vel hi] In aliquot conciliorum editionibus legitur, ut eorum, qui se læsos existimant, in concilio causæ &c.

¹² *Gratiani verba sunt in Romano libro ante caput 3. Episcopo non licere. 8. q. 1. Sed in Antiocheno concilio hoc omnino fieri prohibetur: in quo c. 23. sic statutum legitur. Et in margine hæc sunt. Polyc. l. 2. tit. 17. Anf. l. 6. c. 57. Burc. l. 1. c. 185. Ivo p. 5. c. 301. Et in notis. Judicio Episcoporum]* In codicibus Gratiani etiam

DIALOGUS UNDECIMUS. 185

Dionysii refert Gratianus *causa* XII. *cap.* XXIII.
& Martini *cap.* XVI. *caussa* X. *quest.* II. *cap.* XIX.
^a Dionysium sequuntur Anselm.^b & Capitu-
lare Caroli,^c & aliorum. Varietatem omitto:
ut veniam ad *Laodiceos canones.* ¹³ *Caput* XIII.

M 5

refert

^a 12. q. 1. c. 23. *Episcopus.* & 10. q. 2. *cap.* 8.
Episcopus. ^b *Ans.* lib. 6. c. 163. ^c *Capit.* lib. 7.
c. 76.

etiam manuscriptis sequebatur, & electione
clericorum: quæ sunt expuncta, quia neque
in originali neque apud ceteros collectores le-
guntur. *Cap.* 4. *inscriptio est.* Item ex concilio
Martini Papæ c. 8. Episcopo non liceat &c. *Et*
in margine est. Id est, in capitulis Martini Bra-
charen. c. 8. Burc. l. 1. c. 187. Ivo p. 5. c. 303.
utrique ex concilio Spalensi.

¹³ *Inscriptio capituli 23. Episcopus ecclesiasticar.*
12. q. 1. *in eodem libro hæc est.* Item ex concilio
Antiocheno c. 25. *Et in margine est.* Et in Pari-
sienfi concilio l. 1. c. 15. *Ans.* l. 6. c. 163. *In*
notis est. Occulte res] In versione Dionysii le-
gitur, & per huiusmodi personas occulte cete-
ri lædantur fratres ecclesiæ: (*& in marg. al. ce-*
teræ lædantur ecclesiæ) & concordat cum alia
antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis con-
ciliorum, ut per eorum secretam diligentiam
ecclesiastici lædi videantur. Græce in codicibus
qui

refert Gratianus *dist. LXIII. cap. VI.*^a ex Dionysii interpretatione, & Burchardus,^b & Ivo,^c & Ansel.

^a *Distin. 63. c. 6. non est.* ^b *Burc. lib. 2. c. 8.*
^c *Ivo par. 6. c. 28. decret.*

qui lecti sunt, habetur. *εις τὸ ἄλλ' ἢ ταύται, λεληθότως βλάπτειται τὰς λόγους τῆς ἐκκλησίας,* id est, ut ex his rationes ecclesiæ latenter lædantur. *Capitis 7. Episcopus habeat. 10. q. 2.* (quod nobis est 8.) *inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 16. *In margine hæc sunt.* In capitul. Martini Bracharen. ex conc. Antioch. c. 25. Et 12. q. 1. Episcopus ecclesiasticar. *Et ad verbum contaminaverit, est additum, ita minaverit, codex regius. Et in notis.* Sin autem] In capitulis habetur, similiter: sed melior videtur lectio duorum vetustorum Gratiani codicum, sin aliter: propius enim accedit ad Græcam concilii Antiocheni c. 25. unde hoc sumptum est: *εἰ δὲ καὶ ἄλλως*, id est, si autem & aliter, ut infra 12. q. 1. c. Episcopus. Actu] Hæc vox in simili re habetur infra 12. q. 2. Vulteranæ.] Vulteranæ ecclesiæ actus, vel patrimonium, Græce est, *ἢ καὶ ἐξ ἐτέρων πλεονεξίας ἐκκλησιαστικῆς.* id est, vel etiam ex qualibet alia causa & occasione ecclesiastica. (*Varietas numeri capitum hujus questionis oritur ex cap. Hoc jus porrectum. quod nobis est tertium, in libro Romano pars cap. 2.*)

& Anselmus, ^a & Deusded. ^b & Capitulare, ^c de quo dixi. Martini caput primum refert Gratianus *cap. 119. ejusdem distinct.* ^d & ut *Bracaren. concilium cap. 1.* referunt Burchardus, ^e Ivo, ^f & Anselmus. ^g ut verba Cælestini liber Cæsaraugustan. ^h Addit autem Martinus quædam. *Ut Episcopi eos probent &c.* ¹⁴ Caput xxxii. est apud Gratianum *caussa prima cap. LXVI.* ex Isidoriana interpretatione, & caput LXVII. ex Martino *cap. LXX.* ⁱ ne eulogiæ, sive benedictiones ab hæreticis accipiantur. Laodicenum canonem referunt

- ^a Ansel. lib. 6. c. 38. ^b Deusded. cap. 1. & 4.
^c Capit. lib. 7. c. 79. ^d c. 8. dist. 63. non licet.
^e Burch. lib. 1. c. 10. ^f Ivo par. 5. c. 64. decret.
^g Ansel. lib. 6. c. 8. ^h Cæsaraug. lib. 3. cap. 18.
ⁱ 1. q. 1. c. 66. non oportet & 67. non liceat.

¹⁴ Capitis sexti distin. 63. in eodem libro inscriptio est. Item ex concilio Laodicensi c. 13. Non est permittendum turbis &c. *Et in marg. Burch. l. 2. c. 8. Ivo p. 6. c. 28. Ansel. l. 6. c. 38. al. 43. Deusded. p. 1. & 4. Capitis octavi hæc inscriptio est.* Item ex concilio Martini Papæ c. 1. Non licet populo &c. *Et in margine.* Apud Martin. Bracharen. c. 1. supra dist. 24. c. Episcopi. & dist. 61. Episcopum. Burch. l. 1. c. 10. Ivo p. 5. c. 64. Ansel. l. 6. c. 8. al. 12.

referunt Burchard. ^a & Ivo, ^b & Deusdedit, ^c
sed ex Dionysii interpretatione. At ex Isidori
liber Tarraconensis. ^d 15 *Caput XLVI.* habet
Gratianus *de consecratione distin.* IV. *cap.* LII. ^e
ex Isidori interpretatione, ut est etiam in Capi-
tularibus Imperatorum. ^f At *in eadem distin.*
cap. LIX. Martini verba refert *capit.* XLIX. ^g Ex
Dionysio referunt Burchardus, ^h & Ivo. ⁱ 16

Sic

^a *Burc. lib. 3. c. 209.* ^b *Ivo par. 3. c. 260. de-*
cret. ^c *Deusded. c. 2. & 4.* ^d *Tarr. lib. 6. c. 20.*
^e *De conf. d. 4. c. 58. baptizandor.* ^f *Capit. lib. 7.*
cap. 404. ^g *e. d. c. 59. non liceat.* ^h *Burc. lib. 4.*
cap. 9. ⁱ *Ivo par. 1. c. 204. dec.*

15 *Causa I. quest. I. caput 66. in eodem libro*
ita inscribitur. Item ex concilio Laodicensi c. 32.
Non oportet hæreticorum benedictiones &c.
In margine hæc sunt. Deusdedit p. 2. & 4. Burc.
l. 3. c. 259. Ivo p. 3. c. 260. *Inscriptio capitis 67.*
est hæc. Item ex concilio Martini Papæ cap. 70.
Non liceat clericis &c. *Et in margine.* In capi-
tulis Martini Bracar.

16 *De consecrat. distin. 4. cap. 58. in eodem*
libro inscriptio est. Item ex concilio Laodicensi
c. 46. Baptizandos oportet fidei symbolum &c.
Et in margine. Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205.
In notis hæc sunt. Fidei symb.) Est prisca versio,
& sententiam sat bene reddit. Hoc autem loco

Grace

Sic etiam *distinct. tertia cap. iix.* refert *caput l.* concilii Laodicensi ex Isidori interpretatione, & *capite vii.* ex Martini *capite l.*^a & quod Græce est *ὑπερβαίνοντες ἐν ἀποφάγειν*, Martinus, *sincere abstinentes*, dixit. *escis abstinentiæ convenientibus*, id est, *aridioribus uti*, Isidorianus interpres. B. Sic etiam *xerophagia* dicitur apud Cassianum; ^b & *omophagia*, cum crudis cibis utuntur. A. *Distincto venerari jejunio*, Dionysius in Corpore canonum scripsit. Aridis hodieque cibis Græcos in quadragesima uti scio. ¹⁷ *Caput lv.* quod aliis *liv.* est, refert Gratianus *distin. xlv. cap. x.*
ex

^a De consecr. d. 3. c. 7. non liceat. & cap. 8. non oportet. ^b Cassian. l. 4. c. 21. & 22. de instit. cœnob.

Græce est *τὸ πένον*. Capitis 59. inscriptio est. Item ex concilio Martini Bracharensis cap. 49. Non liceat ante duas &c. Et in marg. in capit. synod. Græcar.

¹⁷ *Distinct. 3. de consecrat. cap. 7.* inscriptio in eodem libro est. Item ex concilio Martini Papæ Bracharensis c. 50. Non liceat quinta feria &c. Et in marg. In capitul. Græc. synod. *Inscriptio capitis octavi est.* Item ex concilio Laodicensi c. 50. Non oportet in Quadragesima &c. Et in marg. Et in 6. syn. c. 29. Burch. l. 13. c. 8. *Ivo par. 4. c. 41.*

ex Isidori interpretatione, & cap. XII. Martini
caput LXI. vel LXII.^a Ex Dionysii interpreta-
tione refert Rabanus cap. XXVII. *Panitentium*.
Quod Græce est ἐν συμβολῇς συμπόσια ἐπιτελεῖν,
ex collatis, vel commessionibus convivium ce-
lebrare; vertit Dionysius. ex symbolis, quo
vulgus commessalia appellat, convivium celebra-
re; Isidorianus. convivium facere de confectis,
Martinus.¹⁸ Caput huic proximum LVI. vel LV.
erit hujus concilii & diei extremum. refert Gra-
tianus *distinct.* xcv. capite IIX. ex Isidori inter-
pretatione.^b & de consecrat. *dist.* IV. cap. CXXIV.
extremo refert caput Martini LIII.^c Varietas
est

^a *Dist.* 44. c. 10. non oportet. & c. ult. ^b *Dist.* 95.
c. 8. non oportet. ^c *De cons. d.* 4. c. 124. omni tem-
pore.

¹⁸ In eodem libro Gregoriano inscriptio cap. 10.
dist. 44. est hac. Item ex concilio Laodicensi c.
55. Non oportet ministros alteris &c. ex sym-
bolis, (quæ vulgus commessalia appellat) con-
vivium celebrare. Et in marg. Conc. Aquisgran.
c. 83. Rab. in pæn. c. 27. Et ad illa verba, quæ
vulgus &c. additur, ista sunt addita loco cujus-
dam glossæ. *Inscriptio capitis* 12. est. Item ex
concilio Martini Papæ c. 61. & 66. Non liceat
sacerdotes &c. In margine est. Apud Martin.
Brachar. Burch. l. 2. c. 165. Ivo p. 6. c. 256.

est nonnulla. namque Martinus de baptisterio ait. *Non liceat presbytero prius Episcopo introire in baptisterium.* Græci εἰσιέναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι. ante processionem Episcopi introire in sacramentum & sedere; sed cum Episcopo debent ingredi, vel in subelliū sedere: Dionysius. ante ingressum Episcopi ingredi ecclesiam, & sedere in tribunalib. Isidorianus. Quod vero Martinus ait: nisi forte aut absens fuerit, aut egrotus: Isidorianus habet: nisi forte aut egrotet Episcopus, aut in peregrinationis comodo eum abesse constiterit. Apud Democharem est; comodo esse eum constiterit, & in margine. in peregrinatione modo, eum esse &c. Apertius Dionysius: nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur Episcopus. Græce vero est: πάλω εἰ μὴ ἀνωμαλίῃ ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος &c. ¹⁹ Cetera alio die, ut veteres augures dicebant, persequemur.

De

¹⁹ Capitis octavi distinct. 95. in eodem libro inscriptio est. Item ex concilio Laodicensi cap. 56. Non oportet presbyteros ante ingressum Episcopi ingredi, & sedere in tribunalibus &c. In notis. In peregrinationis comodo eum abesse constiterit) Sic prisca versio: sed Dionysius longe propius ad verba Græca: nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur Episcopus.

*De aliis Martini Bracarenfis capitibus
& de Gratiani erratis.*

DIALOGUS DUODECIMUS.

C Sunt ne alia, quæ Gratianus ex *Martini collectione* referat, quasi ex *concilio Martini Papæ*? A. Sunt quidem non pauca, quæ tu facile in Antonianis libris invenies notata. Ego de illis sum locutus, quæ bis posita sunt, tam ut ex Græco canone, quam ut Martini Papæ verba. C. At in quibusdam nihil notatum est, ut in hoc *capite octavo causæ xxvii.*^a Item ex *concilio Martini Papæ, Viduas autem velare* &c. A. Sumptum id caput non est ex Martini collectione, sed ex *concilio Triburiensi capite xxv.* idem error est in panormia Ivonis.^b ex consilio Magni.

^a 27. q. 1. c. 8. viduas. ^b Ivo lib. 3. tit. 17. c. 10. panor.

piscopus. ὡς αὐτῷ εἰ μὴ ἀνωμαλοῖν, ἢ ἀποδημεῖν ἐπίσκοπον. Inscriptio capitis 124. Omni tempore. de consecr. dist. 4. hæc est. Item concilio Martini Bracharenfis c. 51. & sequentibus. Et in marg. Vide Melden. cap. 46. Et vers. Presbyter. supra dist. 95. presbyter. Et vers. non liceat. dist. 95. non oportet. Item in marg. cap. 52. & cap. 53. (quæ referuntur ad Martini capita.)

Maguntino, Burchardus, ^a & Ivo in excer-
ptionib. ^b ex *Aurelianensi*, Bernardus Papien-
sis, ^c & veteres Gregoriani libri, ^d alii ex *Are-*
latensi. Anselmus, ^e ex *Gelasio*. ¹ C. Quid illud

N de con-

^a Burch. lib. 8. c. 36. ^b Ivo par. 7. c. 55. decr.
^c c. 6. de regular. in 1. collect. ^d c. 4. vidua. de re-
gula. ^e Ansel. lib. 7. c. 200.

¹ In editione Romana capitis octavi Viduas, 27.
q. 1. inscriptio hac est. Item ex concilio Martini
Papæ. In notis additur. Abest caput hoc à non-
nullis Gratiani exemplaribus Burchardus, &
Ivo citant ex concilio Moguntino c. 6. Habe-
tur in concilio Triburiensi c. 25. In hoc autem
capite, & duobus sequentibus citantur decreta
Gelasii, ut sunt in codice canonum. In marg.
Anf. l. 7. c. 200. Burch. l. 8. c. 30. Ivo p. 7. c. 55.
Pann. l. 3. c. 197. Item in notis. Gelasii Papæ
capitulo XIII.) Sic est in codice canonum: in
epistola vero ejusdem prima Episcopis per Lu-
caniam, est c. 15. sicut paulo post, quod est in
capitulo 21. in eodem codice; in epistola est
c. 23. Nos autem) In concilio Triburiensi le-
gitur. Qua auctoritate paternæ suffulti senten-
tiæ, in hoc sacro conventu sancimus, &c. Hæc
vero eadem de vidua, quæ sibi sponte velamen
non consecratum imposuit, habentur in Decre-
talib. c. vidua. tit. de regula. Quod in codici-
bus

de consecr. distinct. quarta cap. XXII.^a ex decreto Martini Papæ III. Quicumque presbyter &c. unde sumptum esse dicemus? A. Ex decretis Martini Papæ capite III. habent Burchardus,^b & Ivo,^c & Anselmus,^d & liber Tarraconens.^e & alter vetus Veronensis. Sed mihi incertum adhuc est, cujus verba sint.² B. Quod Martinus Bracarenensis in præfatione collectionis ait, se canones orientis restaurasse simplicius & emendatius; quam verum sit, ex eorum collatione

^a De consecr. d. 4. c. 22. quicumque. ^b Burc. lib. 4. c. 47. ^c Ivo par. 1. c. 241. decret. ^d Ans. lib. 9. c. 54. ^e Tarrac. l. 1. c. 2.

bus impressis citatur ex concilio Arelatensi. In prima autem collectione, & vetustis codicibus Gregorianæ, ex Aurelianensi. Capituli 4. Vidua. de regular. inscriptio est. Ex concilio Arelatensi. Et in margine hæc sunt. Alias Aurelian. sed habetur in concilio Triburiensi c. 25. refert Burchardus lib. 8. cap. 36. Ivo par. 7. c. 55. & c. 6. eo tit. in 1. compilat. Quibus locis aliis conciliis tribuitur: sed fortassis non recte.

² Capituli 22. de consecrat. dist. 4. in eodem libro inscriptio est. Item ex decreto Martini Papæ III. Quicumque presbyter &c. Et in marg. hæc sunt. al. Martiniani. Et Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 54. Burc. l. 4. c. 47. Ivo p. 1. c. 241.

tionē satis constat. Sed & nusquam in Græcis conciliis inveni multorum canonum sententiam, ut sunt *cap. xxix. xxx. & xxxi.* quæ magis videntur *ex conc. Toletano primo accepta cap. xlix. xix. & xvi.* quam ex Græcis conciliis. Gratianus quædam ex his, ut *ex concilio Martini Papæ* refert, ^a quædam ut *ex concilio Toletano*: ^b item Anselmus, ^c sine inscriptione Capitularia. ^d A. Ita est, ut dicis. Sumpsit enim Martinus Episcopus pleraque ex eodem illo *concilio Toletano*, aut posteri Martini collectioni ea inserverunt. ³ Sic Martini *caput lxiv.* ex *Toletano cap. v.* & Martini *xxxiii.* ex *capite secundo Toletano.* Martini *xl.iii.* & *xliv.* ex *capite ter-*

N 2

tio

^a Dist. 28. c. 12. *si qua.* & 27. q. 1. c. 26. *de filia.* ^b 27. q. 1. c. 27. *devotam.* ^c Ans. lib. 10. c. 59. & lib. 11. c. 91. ^d Capit. lib. 7. c. 294.

³ Distinct. 28. cap. 12. *Si qua vidua Episcopi.* *inscriptio in eodem libro est.* Item ex concilio Martini Papæ. Et in marg. Apud Martinum Braca. c. 29. & conc. Tol. 1. c. 18. *Inscripção capitis 26.* *De filia Episcopi.* 27. q. 1. *hæc est.* Item ex concilio Martini Bracharensis c. 30. Et in margine. Ex conc. Toletano 1. c. 19. *Capitis 27. Devotam peccantem. inscriptio est.* Item ex concilio Toletano 1. c. 16. Et in marg. Et in capitulis Martini c. 31. Capitul. 1. 7. c. 294.

rio & quarto Toletano. Caput LI. & LII. ex Toletano xx. Ea quoque apud Gratianum invenies partim ut ex Martino Papa, ^a partim ut ex Toletano concilio ^b referri. Sunt alia, quæ unde sumpta sint, ignoro. Ex quibus si quid est apud Gratianum, in Romana editione discere licebit. ⁴ Nunc si vobis videatur, de aliis erratis

Gratiani

^a Dist. 34. c. 18. lector. & c. 17. si subdiaconus. & dist. 92. c. ult. & dist. 54. c. 7. si quis obligatus. & de consecrat. distinct. 4. cap. 124. omni tempore.
^b Dist. 50. cap. 68. placuit.

⁴ Verba Gratiani sunt ante caput 17. Si subdiaconus. dist. 34. in eadem editione. Sed postea temporum defectui condescens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non regulam præfigendo dicens. Et in marg. hæc sunt. Apud Martinum Bracar. c. 44. ex concil. Toletan. 1. c. 4. Et ad verba, non regu. præfi. additur. Hæc verba absunt ab aliquot exemplaribus. Inscriptio capitis 18. est hæc. Unde Martinus Papa ait. Lector si viduam &c. Et in marg. Ibid. c. 43. ex concil. Tolet. 1. c. 3. Capitis ultimi dist. 92. inscriptio est. Unde ex concilio Martini Papæ legitur. Si quis presbyter &c. Et in marg. In capitul. Martini Bracar. c. 64. ex Tolet. 1. c. 5. Inscriptio capitis 7. Si quis obligatus. dist. 54. hæc est. Item ex concilio Martini Papæ [id est, ex cap.

Gratiani videamus. B. Visne tibi redigam in memoria exempla quædam, ex quibus apparet, Gratianum ex singulari capite duo ejusdem initii confecisse: aut eandem sententiam ex duabus interpretationibus eodem in capite retulisse: aut verbis alterius scriptoris partem alterius addidisse? A. Non id quidem mihi ingratum erit, nec C. nostro displicebit, quantum ex ejus nutu intelligo. B. Aperi librum hunc C. & caput illud ostende Gelasii^a cujus initium est, *Cuncta per mundum*, quod tamquam carmen necessarium discere soletis. C. Ecce tibi locus

N 3

patet.

^a 9. q. 3. c. 17. & 18. cuncta.

ex cap. Martini Episcopi Bracar. c. 46.] Et in marg. Ex concil. Tolet. 1. c. 10. Inscriptio capitis 124. de consecrat. dist. 4. relata est addit. 19. dial. 11. Ante caput 68. Romanis, quod nobis est 67. dist. 50. hæc Gratiani verba sunt. Probantur etiam auctoritate Toletani concilii primi, hujuscemodi pœnitentes ad clerum non admittendi: in quo capite 2. sic statutum est. Placuit, ut pœnitentes &c. Et in marg. In c. Martin. Brac. c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Ans. l. 7. c. 31. Ivo p. 6. c. 138. Pann. l. 3. c. 61. Ad vocem epistolam additur, al. Apostolum, orig. Ad vocem Eum, additur, Expœnitentem) in capit. Mart. Brac. Ad vocem cilicio, additur, al. concilio.

patet. Quid dicis? an bis posita eadem verba
capite xvii. & xix.? B. Id ipsum affirmo.
 C. Ex inscriptione utriusque capitis videntur
 ex duabus Gelasii epistulis esse sumpta hæc ca-
 pita, quarum altera fuerit omnibus Episcopis
 missa, altera Episcopis Dardaniæ. B. Hodie
 hæc sola exstat, ut etiam Demochares notat.
 Sed fingamus in utraque eadem verba exstitisse;
 quid opus erat, bis eadem conscribi? præsti-
 tisset ita inscribere: *Gelasius in epist. omnibus E-*
piscopis missa, & in epist. ad Episcopos Dardania.
 A. Vide, num id ex Ivonis panormia, vel ex
 Anselmi collectione, aut alia acceperit. C. A-
 pud Ivonem est,^a *Ex decretis Gelasii capite iv.*
 Apud Anselmum modo, *Gelasius Papa tantum*
est;^b modo, *Gelasius Papa omnibus Episcopis;*
^c modo, *Dilectissimis fratribus universis Episcopis*
per Dardaniam constitutis Gelasius;^d modo, *Ge-*
lasius Episcopis Dardania.^e In libro Tarraconen-
 si est: *Gelasius Episcopus omnibus Episcopis.* A.
 Manifeste apparet, varietatem hanc secutum
 fuisse Gratianum. B. Mihi videtur, post illa,
omnibus Episcopis desiderari hanc vocem, *Darda-*
nia

^a Ivo lib. 4. tit. 1. c. 8. panor. ^b Ansel. lib. 1.
 c. 47. & 48. ^c Ansel. lib. 2. c. 16. ^d Idem d.
 lib. 2. c. 24. ^e Idem lib. 12. c. 69. ^f Tarrac. lib.
 1. c. 283.

DIALOGUS DUODECIMUS. 199

nia. A. Placet, quod dicis. ⁵ Sed cetera perfe-
quere. B. Si quærat *caput*, cujus initium est,
Quidam monachor. causa, ut opinor, **XIIX.** ²
id inueniemus sumptum esse ex *quarto & actavo*
sanone concilii Chalcedonensis: & postremam e-

N 4

jufdem

² 18. q. 2. c. 10. *quidam.*

---

⁵ *Inscriptio capituli 17. causa 9. q. 3. in eodem*
libro hac est. Idem (Gelafius) omnibus Episcopis.
Cuncta per mundum novit ecclesia &c. *Et in*
marg. hac sunt. In epist. ad Episcopos per Dar-
daniam constitutos. Poly. l. 1. tit. 8. Ans. l. 1.
c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9. *Et*
in notis. Omnia, quæ in hoc capite leguntur,
habentur in epist. Gelasii ad Episcopos per Dar-
daniam, sed non eodem ordine composita.
Caput autem sequens, in quo multa hujus i-
pſius capituli verba continentur, in eadem epist.
eodem prorsus modo habetur. Itaque fieri po-
teſt, ut ex alia epist. caput hoc ſumptum ſit,
quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tam-
quam diverſa capitula referat, quod apud an-
tiquiores etiam collectores diſtincta repererit.
In epistola etiam Nicolai ad Episcopos Galliarum,
quæ nuper eſt impreſſa in appendice biblio-
thecæ, hoc citatur ex Gelasio. *Capituli 18. in-*
ſcriptio eſt. Idem Episcopis per Dardaniam con-
ſtitutis.

jusdem capituli partem esse ejusdem octavi canonis verba ex alia interpretatione. C. Democharem invenio addidisse numerum *quarti canonis* initio *eiusdem canonis*; & ad illa verba, *Item clerici in parœciis*, numerum *cap. viii.* A. Vide, num Gratianus alibi ex alio interprete eandem referat sententiam, & ante eum Anselmus & Ivo, atque alii collectores. C. Plura verba ejusdem canonis quarti referunt Ivo in *Panormia*, & in *excerptionibus*,^a & Anselmus,^b & Gratianus,^c item concilium *Triburiense*,^d & *Capitularia*.^e Pauca verba *capit. iix.* refert Anselmus;^f sed ex duobus interpretibus sumpta inveni apud Ivonem *parte vi. c. ccclix.* & *ccclix.* quæ non recte Gratianus conjunxit. A. Pro voce, *parœciis*, scribi debet, *prochiis*, ex Græco fonte. *οἱ κληρικοὶ τῶν πλοχείων*. Sic postea est etiam apud Gratianum: *Clerici, qui pauperum dispositioni*. In libro veteri Romano est: *Dispensationem pauperum*.⁶ B. Magni facinoris exem-

^a Ivo lib. 3. tit. 16. c. 1. pan. & par. 7. c. 1. decret. ^b Ansel. lib. 5. c. 54. ^c 16. q. 1. c. 12. qui vere. ^d Tribur. c. 26. ^e Capitul. lib. 5. cap. 26. ^f Ansel. lib. 5. c. 84. in addit.

⁶ Capituli 10. quidam monachorum. 18. q. 2. in eodem libro inscriptio est. Unde in Chalcedonensi concilio c. 4. legitur. Et in marg. est. Ivo p. 7. c. 1.

exemplum adferam, si evolvas C. librum, & ostendas *caput*, cuius initium est, *Menam*,²

N 5

sumptum

² 2. q. 5. vel 4. c. 7. *Menam*.

c. 1. Pann. l. 3. c. 174. *Et in notis*. Quoniam versio hujus capituli usque ad versi. Clerici primo, est alia ab iis, quæ circumferuntur in conciliorum codicibus, licet apud Ivonem, & in Pannormia idem fere sit sensus; placuit afferri verba Græca, & novam interpretationem. Οἱ ἀληθῶς &c. Qui vere & sincere &c. *Et vers.* Clerici in *ptochiis* &c. additur in contextu, Item c. 8. *Et in marg.* Ivo pag. 6. c. 358. Poly. l. 4. tit. 34. *Et in notis*. Ptochiis] Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani & Vaticano conciliorum, & in versione prisca (ex qua videtur esse hic versiculus,) & est vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris conciliorum est, parochiis. Pro personarum ordinatione] Sic in eadem prisca, sed in canone Græco, & in versione Dionysii Exigui nihil est, quod his verbis respondeat. *Et vers.* Item Clerici, qui pauperum. additur in margine. eodem cap. 8. ex alia versione. Ivo ibid. c. 359. *Et in notis*. Item clerici) Est idem, quod in proximo superiore paragrapho, sed ex alia versione, quæ non extat in conciliorum voluminibus, atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud

sumptum ex epistula quadam B. Gregorii. C. Inveni caput, quod flagitas. B. Confer, si libet, id caput cum registro B. Gregorii, & quære illa verba; *Purgationem tamen ante te* &c. Ea apud Gregorium nulla sunt. sed sumuntur ex *Alexandri Minoris epistula ad Rimaldum*, vel potius *Rainaldum Cumanum Episcopum*, cujus epistolæ pars posita est à Gratiano post alia tria capita; initium capitis est, *Super causa Gillandi*.^b Vide, quid Burchardus & Ivo scribant. C. Apud Burchardum^c Gregorii verba referri invenio, quæ sunt ante vocem, *Purgationem*, item apud Ivonem parte quinta excerptorum.^d At parte decima^e hæc sunt. *Alexander secundus Rainaldo Cumano Episcopo. Super causas Gillandi* &c. & post vocem, *beneficia*, habet: *purgationem*

^a Greg. lib. II. epist. 6. c. 8. regist. ^b c. II. e. q. *super causa*. ^c Burch. lib. I. c. 196. ^d Ivo par. 5. c. 311. decret. ^e Ivo par. 10. c. 15. decret.

apud Ivonem par. 6. c. 358. & 359. *Inscriptio capitis 12. Qui vere. 16. q. 1. est.* Item ex concilio Chalcedonens. c. 4. *Et in marg. Concor. capitul. 1. 5. c. 25. Poly. 1. 3. tit. 1. & 1. 4. tit. 34. Ans. 1. 5. c. 54. Ivo p. 7. c. 1. Pann. 1. 3. c. 174. Et in notis. Honore]* Sequitur continenter. *Quidam monachor. infra 18. q. 2. quod est ex eadem prisca versione, atque caput hoc.*

gationem tamen antea &c. In panormia^a post verba Gregorii additur eadem inscriptio, excepta voce *Rainaldi*, pro qua est, *Ramaldi*. Cetera omnia ut in excerptionibus. B. Eadem verba inventa sunt in veteri libro Ivonis *epist.* LXIIX. *vel* LXXVII. *ad Gildebertum, vel Hildebertum Cenomanensem Episcopum*. A. Non dubium est, quin erratum sit, vel à Gratiano, vel à librariis, quantum ex collatione cum registro Gregorii, & cum Burchardo & Ivone constat. Et quod nostri interpretes dicere solent, ex verbis Gregorii probari, coram Rege, vel Regina, vel alio sæculari iudice posse purgationem canonicam indici, falsum est. 7

B. Quid

^a *Ivo lib. 5. tit. 1. c. 6. & 7. panor.*

7 *In eodem libro inscriptio capituli septimi Menam 2. q. 5. hæc est. Item ex eodem (registro) ad Brunichildam Reginam Francor. lib. 11. epist. 8. & in margine. Polyc. ibid. (hoc est, l. 6. tit. 11.) Burc. l. 1. c. 196. Ivo p. 5. c. 311. Pan. l. 5. c. 6. Et in vers. Purgationem. est in margine. Alex. II. Rainaldo Episcopo. Ivo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8. Et in notis. Purgationem]* Hic erat gravissimus error. Conjuncte enim hæc legebantur cum superioribus quæ Brunichildæ sunt scripta: quasi purgatio presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur, Sed nil tale legitur in epistola

B. Gre-

B. Quid de illis dices, quæ in conciliis falso inscripta à te inventa esse audiui: quorum bona pars ad inscriptiones Gratiani falsas à veris discernendas pertinet? A. In longum tu quidem sermonem me vocas, cui totus dicendus sit dies. Differamus ergo hæc in crastinum, vel in perendinum diem; & primæ partis conciliorum fragmenta cum Gratian. & aliis conferemus. C. Id ipsum avide exspecto.

De

B. Gregorii, ex qua prior pars hujus capituli est accepta. Verum Ivo p. 10. c. 15. & Pann. l. 5. c. 8. citant hoc ex epistola Alexandri secundi Raynaldo Cumano Episcopo, cujus epistolæ initium est, infra eadem cap. super causa. Et hic versiculus: Purgationem continenter: legendus est post extrema verba illius capituli. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non est: sed additum est in margine nomen Alexandri secundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossæ. Nusquam enim Romani Pontifices hujusmodi causas mulieribus leguntur commisisse. *Capituli II. inscriptio est.* Item Alexander Raynaldo Cumano Episcopo. Super causa Guillandi presbyteri &c. *Et in margin.* Pann. l. 5. c. 7. Ivo p. 10. c. 15. & in epist. ad Vildebertum Cœnomanem. *Et in notis.* Beneficia] In epistola hoc loco sequitur ver. purgationem super ead. c. Mennam, ut ibi notatum est.

De falsis Inscriptionibus apud Gratianum, & de fragmentis quibusdam conciliorum & epistularum Pontificiarum.

DIALOGUS DECIMUSTERTIUS.

C Et libros conciliorum attulimus, & Gratiani, & Burchardi, & aliorum, ut jusseras: tempus est, ut de *falsis inscriptionibus*, & *de fragmentis*, quod promiseras, explanes. Sed principio scire velim, quænam sint hæc fragmenta, & qua auctoritate collecta. A. Fragmenta, de quibus acturi sumus, ea sunt, quæ in tribus Coloniensibus editionibus conciliorum, post singula concilia, & post singulorum Pontificum epistulas conscripta sunt. Ea nulla publica collecta sunt auctoritate; sed ex Ivonis Panormia, & Gratiano & aliis incerti nominis libris privato consilio collector posuit, ut lectores juvaret; ne quid desideraretur, quod alicubi illius concilii, vel Pontificis nomine scriptum esse appareret. B. Incerti nominis libros appellas, opinor, volumina illa Decretorum, quinque, trium, & sexdecim librorum, quos Colonienses referunt. A. Ita est, ut existimas. B. Cum incerti sint, carent auctoritate. A. Quid si fragmenta essent Burchardi, aut Ivonis, quam auctoritate fungerentur? B. Qua Gratianus

nus & ceteri, qui tot acervos decretorum & canonum collegerunt: nihil pæne ex ipsis fontibus haurientes. A. Multa ex his inveni apud Burchardum, ut mox dicemus. Nunc ordinem temporum, & horum librorum sequentes, de singulis videamus. Post Clementis Papæ epistulas fragmentum editum est à Gratiano sumptum,² cujus initium est, *Sacerdotum, aliorumque clericorum*. Non Clementis est, sed Eugenii Minoris in synodo Romana cap. xxxiii.¹ Post Anacleti

² De consecrat. d. 2. c. 30. *sacerdotum*.

¹ De consecrat. distinct. 2. cap. 30. *Sacerdotum*. in editione Romana inscriptio est. Item Clemens Papa. Et in notis hæc sunt. Extat caput hoc in synodo Eugenii secundi (ex quo etiam citat Anselmus) itemque in synodo Leonis quarti c. 33. & in 7. libro Capitul. c. 278. Et in margine. Concor. 6. syn. c. 69. Turonicum 2. c. 4. extra de vita, & honest. cler. c. 1. Ansel. l. 5. c. 78. Ad extremum verbum exercere additur in margine. al. exerceri, al. celebrari. Capituli primi de vita, & hon. cler. inscriptio est. Ex concilio Maguntino. Et in margine additur. c. 13. ut refert Burchardus lib. 1. decr. c. 102. & Ivo par. cap. 137. Sed Antonius Augustinus in notis antiquæ compilationis cap. 1. eodem tit. ait hoc cap. in conciliis esse ex concilio Turonensi 2. c. 4.

Anacleti epistulas id fragmentum, cuius initium est, *Juxta sanctorum patrum*, non *Anacleti* est, sed *Zacharia* in synodo Romana cap. iv. Gratianus^a *Anacleto & Zacharia* tribuit. ² Post Pii epistulas plura fragmenta sunt, quorum aliqua suis dominis restituemus. Juliani Antecessoris est *Novella LXXVII.* fragmentum, cuius initium est, *Si quis per capillum*; licet Burchardus,^b Ivo,^c Anselmus,^d & Gratianus,^e & liber Tarraconensis,^f Pio adscribant. Ivo tamen utrique tribuit. § 3 *Ex concilio Toletano XI. cap.*

XIII.

^a Dist. 93. c. 4. *juxta.* ^b Burch. lib. 12. c. 15.
^c Ivo par. 12. c. 72. decret. ^d Ans. lib. 11. c. 66.
^e 22. q. 1. c. 10. *si quis.* ^f Tarr. lib. 1. cap. 242.
 § Ivo d. c. 72. & c. 32. *è partis.*

² *Capitis quarti distinct. 93. in eodem libro inscriptio est. Unde Anacletus, & Zacharias Papa. Juxta sanctorum patrum &c. Et in marg. Leo epist. 4. c. 7. Poly. l. 4. tit. 25. Ans. l. 6. c. 164. Et in notis. Hic est canon quartus synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

³ *Inscriptio capitis decimi, Si quis per capillum. 22. q. 1. in eodem libro hæc est. Item Pius Papa. In margine hæc sunt. Burch. l. 12. cap. 15. Ans. l. 11. cap. 72. Ivo par. 12. cap. 72. Et pro voce*
egerrime,

XIII. est fragmentum, cuius initium est, *Communititer definimus*; licet Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Gratianus ^c Pii esse scribant. 4 Aliud, cuius initium, *Ut de oblationibus*: ex codice quinque librorum sumptum, concilii Nannetensis est *capite* ix. licet Pio adscripserint Burchardus, ^d Ivo, ^e & Anselmus, ^f & Hispalensi concilio liber Cæsaraugustanus *lib. xi. cap. xxv.* Quod vero extremo loco refertur, *Petistis per Hilarium &c. Gregorii est libro 1. epist. lxxv.* & huius pars est aliud fragment. cuius initium, *Consuetudinem laudamus.* Utrumque Pio adscribunt Burchardus.

^a Burc. lib. 3. c. 72. ^b Ivo par. 2. c. 125. decr. ^c Dist. 33. c. 3. communiter. ^d Burc. lib. 5. c. 27. c. 28. ^e Ivo par. 2. c. 37. dec. ^f Ans. l. 7. c. ult.

acerrime, est in marg. al. à synodo, Bur. In notis. Simillima his habentur novella 77. apud Julianum antecessorem: sed non prorsus eadem. Quare apud Ivonem novellæ locus affertur par. 12. c. 32. hoc autem cap. refertur c. 72. ex Decretis Pii, quemad. & apud Burchardum.

4 Ante caput tertium, *Communititer definimus, distin. 33. in eodem libro inscriptio est.* Item Pius Papa. Et in margine hæc sunt. Burc. l. 3. cap. 72. Ivo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit. 31. In extremo capite ad vocem *liberati*, additur, *alieni) ceteri collectores.*

Burchardus, ^a & Ivo. ^b Sed Gratianus ^c altero prætermisso, alterum *Augustino adscribit ad Casulanum presbyterum*. Non fugit hoc Democharem. ^s C. Habeo ista, quæ me efficient cautiorem, ut non facile fidem habeam Gra-

O

tiano,

^a *Burc. lib. 3. c. 124.* ^b *Ivo lib. 2. tit. 12. c. 21. pan. & par. 4. c. 66. dec.* ^c *Dist. 11. c. 6. consuetud.*

5 *In eodem libro distinct. 11. capitis sexti inscriptio hæc est. Item Pius Papa I. in decretis decreto septimo. Consuetudinem laudamus &c. Et in marg. est. Burc. l. 3. c. 124. Ans. l. 4. c. 42. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. c. 157. Poly. l. 3. tit. 23. Et in notis. Verba hujus capitis, quod antea tribuebatur B. Augustino, leguntur in editione conciliorum Coloniensi tribus tomis inter decreta Pii I. decreto septimo, & in epistola ejusdem Pii ex codice sexdecim librorum l. 3. capite 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Pannormiæ: cujus tamen epistolæ omnia fere verba habentur 1. lib. regesti B. Gregorii (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referuntur infra dist. 12. cap. nos consuetudinem. Ejus capitis, quod octavum est, dist. 12. inscriptio est. Item Gregorius universis Episcopis Numidiæ lib. 1. epist. 75. Et in marg. sup. dist. 11. c. consuetudinem. Ivo p. 4. cap. 204.*

tiano, aut ceteris dicentibus hæc *Pii* esse, illa *Anacleti*, alia *Clementis*, aut aliorum. Sed numquam putassem eodem morbo affectos Burchardum, Ivonem, & ceteros antiquiores. Illud etiam fieri posse credebam; ut id quidem, quod Pio, aut ceteris adscribunt, in aliqua epistula sit, quæ hodie non exstet. Et quamvis eadem verba, aut eandem sententiam apud alios inveniamus; fieri potest, ut posterior à priori hoc sumpserit. B. Non tibi tot exemplis satis probatum est, nihil hos collectores certi adferre? A. Plura vobis exempla referam. *Soteris* *Pape* fragmentum, cujus initium est, *Ut illud divini* ex concilio Toletano xi. est capit. xiv. licet Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Palea ^c *Soteris* esse scribant. At Gratianus ^d recte, ex concilio Toletano xi. Ejusdem fragmenti pars, *Censuimus ergo convenire*; est ex concilio Toletano vii. capite secundo: idque recte est apud Burchardum, ^e & Ivonem, ^f & Gratianum ^g male in conciliis. ^h

Aliud

^a Burch. lib. 3. c. 73. ^b Ivo par. 2. c. 126. decr. ^c De consecr. d. 1. cap. 57. ut illud. ^d 7. q. 1. c. 25. illud. ^e Burch. d. lib. 3. c. 70. ^f Ivo par. 2. c. 124. decr. & epist. 120. ad Galterium Belvacen. ^g d. q. 1. c. 16. nihil.

^h De consecrat. distinct. 1. cap. 58. in libro Romano inscriptio est. [Item ex decretis *Soteris* *Pape*]

Aliud fragmen. incipit, *In cana Domini*; id non Soteris est, sed concilii Cabilonens. 11. sub Carolo capit. XLVII. licet Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Gratianus ^c Soteri inscribant. Sine nomine exstat in Capitularibus. ^d 7 Post Fabiani Papæ epistulas fragmentum exstat, cuius initium est,

O 2

Decerni-

^a Burch. lib. 5. c. 20. ^b Ivo par. 2. c. 30. decr. ^c De consecr. d. 2. c. 17. in cana. ^d Capit. lib. 7. c. 68. in addit.

pæ] Palea. Ut illud divini oraculi &c. Et in margine hæc sunt. 7. q. 1. illud. in concilio Toletan. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo part. 2. c. 126. Capit. 15. illud divini. 7. q. 1. inscriptio hæc est. Unde in concilio Toletano 11. c. 14. Et in marg. est. De cons. dist. 1. ut illud. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126. Et in notis. Illud] In conciliis impressis legitur, Et illud. In codice vero Lucensi regio, Væ illud. In duobus autem Vaticanis, Ut illud: & sic est infra de consec. dist. 1. c. ut illud. & apud Burch. & Ivonem. Capit. 16. inscriptio est. Item ex concilio Toletano septimo c. 2. Nihil contra. In marg. Burch. l. 3. c. 70. Ivo p. 2. c. 124.

7 Capit. 17. In cana Domini. de consecr. dist. 2. in eodem libro inscriptio est. Item Soter Papa ait. Et in margine hæc sunt. In Cabilon. 2. c. 47. Polyc. ibid. (hoc est, l. 3. tit. 16.) Burch. l. 5. c. 20. Ivo par. 2. c. 30.

Decernimus, ut in omnibus *ex codice xvi. libro-
rum*: concilii Matisconen. *ii.* verba sunt *cap.
iv.* non Fabiani, ut Burchardus, ^a & Ivo ^b scri-
bunt. Post Cornelii Papæ epistulas fragment.
cujus initium est, *Quod ad nos attinet*; sumitur
ex epistula tertia Cypriani ad eundem Corne-
lium. Mendose apud Gratian. ^c ex Cornelii ad
Cyprianum. ⁸ Aliud, cujus initium, *Honestum
etiam videtur*; non Cornelii est, ut Burchar-
dus, ^d Ivo, ^e Anselmus, ^f & Gratian. ^g scribunt:
sed Capitularium Caroli *lib. i. c. lxxiii.* quod
Ivo alibi refert. ^h Est autem initium ejus capi-
tis *lxxiii.* *Habemus in lege domino precipiente*;
quod Hieronymo non recte adscribunt Bur-
chard. ⁱ & Ivo, ^k & Gratian. ^l 9 Quod sequi-

tur:

^a Burc. l. 5. c. 24. ^b Ivo par. 2. c. 34. dec. ^c Dist.
47. c. ult. ^d Burc. lib. 12. c. 12. ^e Ivo lib. 8. tit. 8.
c. 31. pan. & par. 12. c. 69. decr. ^f Ans. l. 11. c. 64.
22. q. 5. c. 16. honestum. ^h Ivo d. par. 12. c. 33.
ⁱ Burc. l. 12. c. 2. ^k Ivo p. 12. c. 59. decr. ^l 22. q. 1.
c. 12. habemus. Ivo lib. 8. tit. 8. cap. 17. & 18. pan.

8 *Distinct. 47. cap. extremi inscriptio est in li-
bro Gregoriano. Item Cyprianus lib. 1. epist. 3.
Cornelio Papæ. Quod ad nos attinet &c. In
Casu. Ostendit Cornelius Papa in hoc cap. &c.
(non recte.)*

9 *Inscriptio capituli 16. Honestum. 22. q. 5. in
eodem*

eur: *Et ut pueri ante annos XIV. non cogantur jurare;* Burchardus, Ivo, Anselmus, & Gratianus non separant à verbis prioris fragmenti, *Honestum est.* In Capitularibus hæc verba sunt. *Et ut parvuli, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut Gunebodigni faciunt. C.* Quid ea vox significat? Finge hostes quosdam Caroli Magni fuisse. B. Mei quoque hostes erunt, quoad eorum mentionem alibi inveniam. A. Ivo in panormia verba Capitularium refert, quibusdam exceptis, cum hac inscriptione, *Capitulorum libro primo cap. IX. Parvuli, qui &c.* & mox; *Ex dictis Cornelii Papæ cap. V. in concilio Elibertano. Pueri ante XIV. annos non cogantur jurare.*

O 3

eodem libro est. Item Cornelius Papa. *In margine est.* Burch. l. 12. c. 12. Ivo par. 12. c. 69. & 33. Pann. l. 8. c. 120. *Et in notis.* Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelii Papæ. Extat autem libro primo Capitularium c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus capituli partem Ivo c. 33. *Inscriptio capituli 12. Habemus in lege Dei 22. q. 1. hæc est.* Item Hieronymus. *In margine hæc sunt.* Capitul. l. 1. c. 63. Burch. l. 12. c. 2. Ivo par. 12. c. 59. *In notis.* Burchardus, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inventum: sed in Capitularibus lib. 1. c. 63.

jurare. Idem Ivo in excerptionibus ^a priora verba cum hac inscriptione refert: *Capitularium libro 1. capite 19. Parvuli &c.* Et Gratianus ^b ita scribit. *In primo libro Capitularium sic invenitur definitum. Parvuli &c.* Item ex concilio Elibertano. *Pueri ante &c.* In libro Cæsaraugust. ^c ita scriptum est. *Ex libro 1. Capitul. Parvuli &c.*¹⁰ Tria Lucii Papæ fragmenta Clementi restituenda sunt, ut Demochares animadvertit. Sunt autem in epistula secunda Clementis. Initium primi,

^a Ivo par. 12. c. 23. decr. ^b 22. q. 5. c. 14. parvuli &c. 15. pueri. ^c Cæs. lib. 6. cap. 16.

10 Gratiani verba sunt ante caput 14. Parvuli. 22. q. 5. in eodem libro de ætate vero jurantium &c. De quo in primo libro Capitularium c. 63. sic invenitur definitum. Parvuli, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut Gunebodigni faciunt &c. In margine est. Ivo par. 12. c. 23. Pann. lib. 8. cap. 103. In notis. Sicut Gunebodigni faciunt) Addita hæc (scribe, isthac) sunt ex originali. Inscriptio capituli decimiquinti e. q. Item ex concilio Elibertano. Pueri ante annos XIV. &c. Et in margine. Burc. l. 12. c. 26. Ivo par. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104. & 105. In notis. Burchard. hoc citat ex concilio Hibernensi: ut alia, quæ concilio Eliberitano tribuuntur,

mi, *Ministri altaris*; quod recte Ivo,^a & liber
 Casaraugustanus^b Clementi adscribunt. Ini-
 tium secundi, *Clericus solus*; quod Ivo,^c &
 Anselmus^d recte etiam eidem tribuunt. Tertiū
 initium est. *Sed si forte aliqua*; quod ab eisdem
 Clementis esse dicitur. Duo priora Gratianus^e
 Lucio, tertium Palea^f adscribit.¹¹ Quod *Xysto*
minori adscriptum est, cujus principium fuit,
Si quis clericus super quibuslibet criminibus recte
Eleutherio adscribit Ivo in excerptionibus parte
 VI. cap. CCCXIX. & Anselmus libro tertio capite

O 4

XXIIX.

^a Ivo p. 6. c. 87. dec. ^b Cas. lib. 8. c. 59. ^c Ivo d.
 par. 6. c. 89. ^d Ans. lib. 7. c. 139. ^e Dist. 81. c. 19.
ministri. & c. 20. clericus. ^f c. 21. sed si. e. dist.

11 In eodem libro inscriptio capitis 19. *Ministri*
altaris. distinct. 81. hæc est. Item Lucius Papa.
 In margine est. Habetur in epistol. 2. Clementis
 ad Jacobum fratrem Domini. Ans. l. 8. c. 2. Po-
 ly. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 87. *Inscriptio capitis*
20. Clericus solus. e. dist. est, Idem. In marg. hæc
 sunt. Clemens Papa ibidem paulo inferius. Ivo
 par. 6. c. 89. Ans. l. 7. c. 147. Poly. l. 4. tit. 31.
Inscriptio capitis 21. est. [Idem] Palea. Sed si for-
 te aliqua &c. In marg. Clemens ibid. continen-
 ter. Polyc. ibid. In notis. Hæc Palea in pleris-
 que vetustis exemplaribus habetur conjuncta
 capiti antecedenti.

XXIIX. *Felici* quoque non male esse dicitur ab eodem Ivone *cap. cccxxix. ejusdem partis*. Idem habet *Julius in epist. 11. ad orientis Episcopos cap. xxv. ex concilio Nicano*, item *Hadrianus ad Ingelramum capite viii.* & interpret *Novellæ Valentiniani, & Marciani, Neminem exhiberi; & Capitularia,*^a Gratianus *Sixti* nomen adscripsit.
^b 12 B. Multos tu quidem adfers in notis ad Hadrianum horum, & aliorum verborum adfertores. sed impedita res est, & quæ non facile explicari potest; quo pacto quæ à posterioribus Imperatoribus statuta sint, ea ab illis Pontificibus constituta esse dicantur, qui sub duro paga-

^a *Capit. lib. 7. c. 144. in addit.* ^b 3. q. 6. c. 17. si quis.

12 *Capitis 17. si quis clericus 3. q. 6. in eodem libro inscriptio est* Item *Sixtus. In margine hæc sunt.* Eleutherius ad Gallia provin. Felix. I. epist. I. in decretis Julii c. 25. In capit. Hadriani c. 7. Ivo p. 6. c. 318. & 329. In notis. Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificum hujus nominis est inventum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantum, Item, ut videatur citari eadem synodus Romana, quæ in superiori capite, id est, quæ continetur in capitulis Hadriani. Ivo autem p. 6. c. 318. citat ex Eleutherio: cap. autem 329. citat ex Felice primo.

paganorum imperio antea vixerunt. A. Multa sunt, quæ temporum vetustas scire nos impedit, in quibus hoc ipsum enumeremus. Multa certa esse creduntur, quæ falsa esse possunt: ut alia falsa credimus, quæ vera esse posterius for- tasse cognoscent. Nihil vetat credere, Christianos Imperatores piis Pontificum decretis subscripsisse. B. Perge tu, quod cœperas. A. *Eutychiano Papa* quædam falso adscribuntur. ut illud est, *cujus initium, Nihilominus etiam: & aliud, cuius initium est, Statuimus:* quæ Burchardus,^a & Ivo,^b & Gratianus^c *Eutychiano* tribuunt. Sunt autem verba *concilii Parisiensis sub Ludovico & Lothario lib. 1. cap. XLIII.*¹³ Quod sequitur, *Predicandum est etiam;* Theodulphus Episcopus *ad presbyteros Aurelianenses cap. xxvi.* sibi vindicat. Burchardus,^d Ivo,^e Anselm,^f & Gratianus^g *Eutychiano* inscripserunt.

O. 5

^a Burch. lib. 8. c. 17. ^b Ivo l. 3. tit. 17. c. 7. *paganorum. & par. 7. c. 38. decret.* ^c 20. q. 2. c. 3. *statuimus.* ^d Burch. lib. 12. c. 14. ^e Ivo par. 12. c. 71. *decret.* ^f Anselm. lib. 11. c. 65. ^g 22. q. 1. c. ult.

13 Inscriptio capitis tertii Statuimus. 20. q. 2. in eodem libro hæc est. Unde Eutychianus Papa ait. In margine est. Conc. Paris. l. 1. cap. 43. & Capitul. l. 1. c. 76. concor. Burch. l. 8. c. 17. Ivo p. 7. c. 38. Pann. l. 3. c. 194.

runt.¹⁴ Sic etiam ejusdem Theodulfi verba sunt *cap. XIII. ad eosdem presbyteros*, fragmenti verba, cujus initium est, *Observandum est nobis*; licet Burchardus,^a & Ivo^b Eutychiani esse dicant. Est autem animadvertendum, convenire numeros capitum *Eutychiani* apud Burchardum, & Theodulfi. Nam quod supra diximus esse *Theodulfi cap. xxvi.* id Burchardus ait esse *Eutychiani cap. xxvi.* & quod postea *Theodulfi* est *cap. XIII.* ille *Eutychiani* esse ait *cap. XIII.* Sed & conveniunt numeri in conciliis relati ex *libro XVI. librorum* cum Burchardi numeris. Quæ enim fragmenta ex eo libro refert, eadem habet Burchardus sub iisdem numeris. Nam-

^a Burch. lib. 14. cap. 10. ^b Ivo par. 13. cap. 78. decret.

¹⁴ Est etiam capitis extremi 22. q. 1. in eodem libro inscriptio. Unde Eutychianus Papa. Prædicandum est etiam &c. In margine est. Polyc. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 71. In notis. Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum vero est inter quædam capitula Theodulphi Episcopi Aurelianensis ad suos presbyteros scriptis (*malo scripta*) c. 26. quæ in antiquo codice Romæ habentur. Neque oret] Additum id est ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone.

que fragment. *Magnum malum ebrietatis*, quod concilio Maguntino *cap. XLVI.* restituendum est, habet Burchardus *lib. XIV. cap. II.* Et fragment. *Episcopi, & Dei ministri*: quod est concilii Remensis *cap. XIX.* habet Burchardus *cap. III. ejusdem libri.* Et hoc fragment. *Observandum*, quod Theodulfi esse diximus: habet Burchardus *cap. X. ejusdem libri.* Ita fit, ut quæ ex codice sexdecim librorum in conciliis Coloniensis editionis sumpta esse dicuntur, facile apud Burchardum inveniamus. Ivo^a Carnotensis Burchardi opiniones in excerptionibus sequi solet. Sic eosdem numeros Eutychiani capitum refert, & easdem inscriptiones. Fragmentum illud, cujus initium est, *Magnum malum*: Eutychiano adscribit Pænitentiale Romanum *titulo V. cap. I.* sed est, ut dixi, concilii Maguntini. Habetne Gratianus eadem verba. aut aliorum fragmentor. post illud Theodulfi c. xxvi. ? A. Non memini ea legisse me apud Gratianum. Sed surgamus, alia enim urgent.

De

^a Ivo *part. 12. c. 71. & part. 13. c. 70. & 71. & 78. decret.*

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSQUARTUS.

C Sunt ne aliæ falsæ inscriptiones apud Gratianum? nam de ceteris collectoribus nihil moror. A. Sunt quidem adhuc reliquæ non paucae. Vides enim nos in *Eutychiano* finem fecisse, & nunc de aliis Pontificibus dicendum nobis esse, item de conciliis, de quibus nihil adhuc locuti sumus. Sed cur tu aliorum librorum emendationem præter Gratianum contemnis? an non illos scis priores fuisse, & pæne ejusdem magistros? C. Fateor ita esse, ut dicis; sed cum hujus libri usus frequentior sit, hunc cupio habere maculis omnibus perpurgatum. A. Quid autem B. nostro videtur? B. Meam sententiam non requiras. Odi enim horum omnium imperitiam & cæcitatem. Sed tu redde nobis quod de fragmentis reliquum est. Valde enim delector, cum te video invenisse fontes horum fragmentorum. A. Utinam licuisset omnium fontes adire. neque enim adeo in quibusdam laboraremus. Post concilium Ancyranum ex codice sexdecim librorum duo capita relata sunt, quorum initium est, prioris, *Si quis liber*; posterioris, *Ut Episcopi*. Illud apud Bur-

Burchardum,^a & Ivonem,^b inveni, ut ex *concilio Nannetensi*; apud Anselm.^c vero ex *Ancyrano* inscriptum. Alterum apud eosdem Burchardum,^d & Ivonem^e ex *concilio Anquirensi*, cap. 1. ut etiam refert Gratianus,^f Magna pars hujus posterioris capituli reperta est apud Aurelium Augustinum in *libro de spiritu & anima* cap. XXIIX. *Damaso* in *concilio Romano* adscribi vidi in libro quodam Mich. Thomassii, ex veteri libro, in quo vita ejusdem Pontificis conscripta est.¹ *Marcelli Papæ* fragmentum, cujus initium est,

^a Burch. lib. 6. c. 17. ^b Ivo par. 10. c. 146. dec. ^c Anselm. lib. 11. c. 54. ^d Burch. lib. 10. cap. 1. ^e Ivo lib. 8. tit. 6. c. 6. panor. & par. 12. c. 30. decr. ^f 26. q. 5. c. 12. Episcopi.

I Caput 12. Episcopi 26. quest. 5. ita in libro Romano inscribitur. Item ex concilio Anquirensi cap. 1. In notis est. Anquirensi) Sic etiam in vetustis. Burchardus & Ivo habent Ancyrensi. Verumtamen in concilio Ancyrano Græco, aut Latino, neque impresso, neque manu scripto est inventum: licet qui tomos conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam vetusto codice xvi. librorum partialium. Sceleratæ) Ferre eadem habentur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima cap. 28. & in vita Damasi Papæ primi, quæ extat Romæ in per-
vetusto

est, *Nullus Episcopus*; Juliani Antecessoris est
Novella cap. xxiii. cap. x. Bonifacio Papa adscri-
 bit Burchardus.^a Sed Ivo^b & *Bonifacio*, & *No-*
vella: Gratianus^c *Marcello*.² *Eusebiu* Papa fra-
 gmentum,

^a *Burc. lib. i. cap. 168.* ^b *Ivo par. 5. c. 278. &*
369. decr. ^c *ii. q. i. c. 8. nullus.*

vetusto de vitis sanctorum codice sanctæ Mariæ
 majoris: ubi postquam aliqua relata sunt ex
 synodo Romana, in qua Damasus Macedonium,
 & Apollinarem damnavit: adjungitur, anathe-
 matizatos in ea synodo esse, maleficiis, super-
 stitionibus, & incantationibus servientes. In
 quibus etiam mentio est harum mulierum, quæ
 putabant nocturno silentio cum Herodiade, &
 innumera multitudine mulierum super bestias
 equitare, & multa terrarum spatia pertransire.
Et in margine est. *Burc. l. 10. c. 1. & l. 19. cre-*
didisti quod multæ. *Ivo p. 11. c. 30. Pann. l. 8.*
c. 75. Et vers. Illud etiam. additur. De spiritu &
anima c. 28. (Desideratur nomen August.) Et vers.
Siquidem. August. ibid.

² *In editione Gregoriana inscriptio capituli 8. Nul-*
lus Episcopus. ii. q. i. hæc est. Item Bonifacius ad
Episcopos Galliæ. In margine est. Auth. nullus
Episcopus. Cod. de Episcopis, & cler. Burc. l. 1.
cap. 168. Ivo p. 5. c. 278. & 369. Et in notis.
Hoc adscribebatur Marcello: sed, ut dictum est
 in

gmentum, *Consulto omnium statuimus*; Silvestri Papæ est in epilogo Romani concilii, ut etiam Demochares notat. *Eusebio* adscribunt Burchardus, ^a & Ivo in excerptionib. ^b *Eusebio*, & Silvestro Ivo in panormia, ^c & Gratianus. ^d *Silvestro* Anselmus Lucensis. ^e 3 Post Nicænum concilium fragmentum, cujus initium est, *Judices autem*; pars est capitis xxxiv. epistula ii.

Julii

^a *Burc. lib. 3. c. 99.* ^b *Ivo par. 2. c. 134. decr.*
^c *Ivo lib. 1. tit. 4. c. 39. panorm.* ^d *De consecr. d. 1. c. 45. consulto.* ^e *Ansel. lib. 9. c. 2.*

in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burch. & Ivonem par. 5. cap. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Fere eadem habentur apud Julianum antecessorem novella 123. c. 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacii citantur, solet evenire. Et Ivo eadem parte c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Julianum.

3 *De consecrat. distin. 1. cap. 46. Romanis hæc inscriptio est. Item ex epistola Eusebii Papæ, & Silvestri. Consulto omnium statuimus &c. Et in margine est. al. Consultu. Et Silvester in epilogo conc. Rom. Idem in Pontificali. Poly. l. 3. tit. 9. Ansel. l. 9. c. 2. Burc. l. 3. c. 99. Ivo par. 2. c. 134. Pann. l. 1. c. 162.*

Julii Papæ ad Orientis Episcopos, ex sententia Nicæni concilii. Ivo in Panormia^a & *Julio*, & *Nicano* concilio adscribit: Anselmus^b *Julio*: Gratianus^c *Nicano concilio*. 4 Quod vero *Julii* fragmentum in conciliis est, cuius initium est, *De fabrica vero*; *Vigilio* Papæ restituo in *epist.* 1. *ad Eutherum* cap. iv. quod etiam Demochares notat. & recte Burchardus,^d & Ivo in exceptionibus^e *Vigilii* nomen referunt. idem tamen Ivo in panormia,^f & Gratianus^g *Julio* adscribunt: Anselmus^h *Vigilio*. 5 Aliud fragmen-

^a Ivo lib. 4. tit. 11. c. 2. panor. ^b Ans. l. 3. c. 21. ^c 11. q. 1. c. 4. iudices. ^d Burc. lib. 3. c. 62. ^e Ivo par. 3. c. 52. dec. ^f Idem lib. 2. tit. 2. c. 5 panor. ^g De consecr. d. 1. c. 23 de fabrica. ^h Ans. lib. 5. c. 91. in addit.

4 Capitis quarti 11. q. 1. inscriptio est in eodem libro. Item ex Nicæno concilio. Iudices autem alii &c. Et in margine est. Polyc. lib. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 109. Et in notis. In concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius concilii, supra dist. 16. cap. septuaginta est adnotatum. Quorum partem refert Julius in rescripto contra orientales, ubi numero 34. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.

5 Inscriptio capitis 24. Romanis de consec. dist. 1. hac est.

rum, cujus initium, *Cum omne crimen*: non
Julii esse debet, sed *concilii Bracarenf. III. cap. I.*
 testis est Ant. Demochares. Omnibus tamen
 canonum collectoribus placuit hæc inscriptio.
Julius Episcopis per Ægyptum: Burchardo, ^a
 Ivoni, ^b Anselmo, ^c Tarraconensi, ^d & Gratia-
 no, ^e ⁶ B. Næ tu illos rectius in Oasin Ægypti

P. relega-

^a *Burc. lib. 5. cap. 1.* ^b *Ivo lib. 1. tit. 4. c. 24.*
pan. & par. 2. c. 11. decr. ^c *Anf. l. 9. c. 53.* ^d *Tarr.*
l. 5. c. 1. ^e *De consec. d. 2. cap. 7. cum omne.*

hæc est. Item Vigilius Papa ad Eutherium epist.
 1. c. 4. De fabrica vero &c. *Et in margine est.*
 Poly. l. 3. tit. 6. Anf. l. 5. c. 81. Burch. l. 3. c.
 62. Ivo p. 3. cap. 25. Pann. l. 2. c. 14. *In notis.*
 Tribuebatur Juliano: sed ex vetustis exempla-
 ribus restitutum est Vigilio, apud quem extat:
 & ex ipso citant Burchardus etiam, & Ivo.

⁶ *De consecrat. distin. 2. cap. 7. Cum omne cri-*
men. in eodem libro inscriptio est. Item Julius Papa
 Episcopis per Ægyptum. *In notis additur.* Apud
 ceteros collectores legitur, per Ægyptum mis-
 sis. Sed in Micrologo, cap. 19. citatur ex eo-
 dem Julio Episcopis Ægypti. Eadem autem fe-
 re habentur nunc in Bracharenfi 3. c. 1. & sen-
 tentia summatim collecta in Vuormaciensi c. 4.
In margine hæc sunt. Poly. lib. 3. tit. 9. Anf. l. 9.
 c. 53. Burch. l. 5. c. 1. Ivo p. 2. c. 11. & 12, &
 85. Pann. l. 1. cap. 147.

relegaveris. C. Bona verba quæso. A. Pax sit rebus, audite cetera. Quod sequitur, *Ecclesia Græcum nomen &c.* Isidori Hispalens. est initio libri primi de divinis officiis, licet Burchardus, ^a & Ivo ^b Julio adscripserint. Duo, *Liberii* Papæ fragmenta Theodulfus ^c sibi vindicat: alterius initium est, *In his jejuniorum diebus*; alterius, *Abstinendum est*; quæ in conciliis accepta esse dicuntur ex codice sexdecim librorum: ea habent Burchardus, ^d & Ivo ^e falso *Liberii* nomine inscripta. Inepte *Damasi* fragmentum, cujus initium est, *Calumniator si in accusatione*; ab aliis *Damasi* verbis separatur, cum ex *epist. III.* sit ad Stephanum Episcopum. ^f quod etiam Demochares recte animadvertit. ⁷ Alterius initium

^a *Burc. lib. 3. c. 1.* ^b *Ivo lib. 2. tit. 1. c. 1. par. & lib. c. 3. decr.* ^c *Theodulfus ad presbyteros Aurelian. c. 42. & 43.* ^d *Burc. l. 13. c. 13. & 14.* ^e *Ivo p. 4. c. 46. & 47. decr.* ^f *2. q. 3. c. 2. & 4. q. 4. c. 1. nullus.*

⁷ *In eadem Gregoriana editione inscriptio cap. 2. Calumniator. 2. q. 3. hæc est. Item Damasus Papa ad Stephanum Archiepiscopum epistol. 3. Et in notis est. Verba ipsa Damasi referuntur infra 4. q. 4. c. nullus introducatur. Et in marg. 4. q. 4. nullus introducatur. Et ex Fabiano infra 3. q. 6. cap. 1. & ex Sixto infra eadem q. 8. qui crimen.*

Inscriptio

tium est, *Si quis Episcopum*. Verba sunt concilii *Eliberitani* cap. LXXV. *Carthaginiensi* concilio adscribunt Burchard.^a & Ivo:^b *Damaso* Gratianus.^c ⁸ Quarti fragmenti initium est, *Violatores canonum &c.* quod non male Anselmus,^d & Deusdedit^e *Damaso* in *epist. ad Aurelium*

P 2

Car-

^a *Burc. l. 2. c. 195.* ^b *Ivo par. 6. c. 240. dec. c. 2. q. 3. c. 4. si quis.* ^d *Anf. l. 3. c. 109.* ^e *Deusd. p. 4.*

Inscriptio cap. 2. Nullus 4. q. 4. hæc est. Item *Damasus* Papa *epistol. 3. cap. 7. In margine est. Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 16. c. 31. Pann. l. 4. c. 80. Ivo p. 6. c. 337.*

⁸ *Ante caput 4. Si quis Episcopum. 2. q. 3. in eodem libro est tantum hæc vox ITEM. Et in notis additur.* Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur, Item *Damasus* Papa. Extat autem caput hoc in capitulis *Hadriani* c. 62. & in concilio *Eliberitano* c. 75. Ivo citat ex *Carthagin.* Et in tomis conciliorum adjungitur *Carthagin. tertio. In margine hæc sunt. Anf. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burc. l. 2. c. 195. In notis.* Nec in fine. Sic legitur in concilio *Eliberitano* non in hoc tantum canone, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud *Hadrianum* tamen est, nisi in fine dandam ei non esse communionem. Apud *Ivonem*, non nisi in fine dandam ei esse communionem.

Carthaginens. Episcopum referunt; Gratianus
^a vero, & liber Tarracoenf. ^b *Damaso* Papæ
 inscribunt; Cæsaraugust. liber ^c inscriptione
 caret. Ea epistula ad Aurelium exstat initio col-
 lectionis Isidori Mercatoris. B. Quid si tempo-
 ra non convenient? Multa enim sunt concilia
 Carthagini habita sub Aurelio Episcopo post
 Damasi mortem. A. Posterius ea de re agemus.
 Nunc finge eundem Episcopum, sive quemvis
 alium ejusdem nominis Damaso scripsisse, & ab
 eodem ita rescriptum esse. 9 Ad concilia venia-
 mus. Fragmentum, cujus initium est, *Irrita*
erit Episcoporum donatio; quod post concilium
 Valentinum Galliæ positum est, sumitur ex
 concilio *Carthagin.* IV. cap. XXXII. ut recte Ivo
^d in excerptionibus refert; licet Burchardus, ^e
 & Ivo in Panormia, ^f & Bernardus Papiensis, ^g
 & Gre-

^a 25. q. I. c. 5. ^b *Tarr. lib. 6. c. 21.* ^c *Cæs. l. 2.*
c. 36. ^d *Ivo p. 3. c. 231. decr.* ^e *Burc. l. 3. c. 170.*
^f *Ivo lib. 2. tit. 10. c. 2. panor.* ^g *c. 1. de his, quæ*
conced. sine consen. in 1. collect.

9 *Capitis 5. Violatores. 25. q. I. inscriptio in eo-*
dem Gregoriano libro est. Item Damasus Papa. Et
in margine hæc sunt. Deusded. p. 4. Ans. l. 3. c.
116. Poly. l. 4. tit. ult. (Fons non inventus est a
selectis viris.)

& Gregorius IX. ^a Valentino adscribant: & Leo-
ni Ivo in panormia, ^b & Innocentius III. ^c &
Gratianus: ^d Africano concilio Anselmus. ^e Col-
lector conciliorum editionis Colonienfis recte
fontes horum verborum indicavit. ¹⁰ Post con-
ciliū Carthaginense tertium quædam fragmen-
ta sunt incerta, quibus præponitur illud, quod

P 3 Gangrensi

^a c. 1. de his, quæ fiunt à Prælat. ^b Ivo d. c. 2.
^c c. 1. & 2. de his, quæ conced. in 3. collect. & c. 8.
e. tit. Greg. IX. ^d 12. q. 2. c. 52. sine exceptione.
^e Ans. lib. 7. c. 192. in addit.

¹⁰ Capitis 52. Sine exceptione. 12. q. 2. in eo-
dem libro inscriptio est. Item ex epistola Leonis
Papæ universis Episcopis per Siciliam constitu-
tis. Et in marg. Ans. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.
Et in vers. Episcopus. additur in marg. In concil.
Carthagin. 4. c. 31. Et in vers. Irrita. Ibid. c. 32.
& extra de his, quæ fiunt à præl. c. 1. Ivo p. 3.
c. 231. Pann. lib. 2. cap. 86. Inscriptio cap. 1. de
his, quæ fiunt à præl. est, Ex concilio apud Va-
lentiam. Et in margine. Burchardus libro tertio
decret. cap. 170. Ivo part. 1. cap. 231. Panor-
mia lib. 1. c. 86. & c. 1. eodem tit. 1. compilat.
Inscriptio cap. 8. e. tit. est. Idem (Innoc. 3.) Meten.
Archidiacono. Tua nuper &c. Et in margine.
Cap. 2. tit. de his, quæ conced. ab Episcopo si-
ne consen. capit. in 3. compil.

Gangrensi concilio falso Gratianus, ^a & Pænitentiale Romanum ^b adscribunt, cujus initium est, *Presbyter si fornicationem*: concilio *Hibernensi* vindicatur in libro *Anselmi Lucensis Romano*, ^c & ut audio, ita inscribitur à *Gregorio presbytero* in *Polycarpi lib. iv. titulo de incontinentia clericor.* *Penitentiali Theodori* in veteri libro Mich. Thomafii. Et certe illud Hiberniense concilium sub eodem Theodoro Cantuariense habitum est. ¹¹ Fragmentum, *Placuit, ut unusquisque concilio Bracarenfi* *II. cap. vii.* restituatur, oportet. licet Gratianus ^d *Carthagenens. iv.* esse dicat. Sic etiam erratum est in proximo huic capiti, cujus initium, *Placuit, ut nullus*; ^e quod ejusdem

Braca-

^a *Distin. 82. cap. ult.* ^b *Pænit. Rom. tit. 8. c. 6.*
^c *Anf. lib. 8. cap. ult. in Rom.* ^d *I. q. I. c. 103.*
placuit. ^e *c. 102. placuit, ut nullus. e. q.*

II *Inscriptio capitis ultimi distinct. 82. in eodem libro hæc est.* Unde in concilio Hybernensi. *Presbyter, si fornicationem &c. In margine est. Poly. l. 4. tit. 39. In notis.* Caput hoc citabatur ex concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo; & alio libro manuscripto pervetusto, in quo libro sunt multi canones pænitentiales & hic refertur ex Theodoro Archiepiscopo Hybernensi. In casu est. *Sancti patres in Gangrensi concilio congregati &c.*

Bracar. est cap. iv. Demochares primus utrumque erratum adgnovit. De alio fragmento, cujus initium, *Si quis Episcopum*; esse concilii *Eliberitani cap. lxxv.* dictum est: licet Burchardus, & Ivo *Carthaginensi*; Gratianus^a *Damaso* Papæ adscripserint.¹² Aliud est, cujus initium, *Ut laici contemptores*; ex codice *xvi. librorum*, quem Burchardi collectionis esse credimus. Verba sunt tituli *capitis xiv.* concilii *Carthaginensis primi.* *Capiti xv.* adscribunt Burchardus,^b & Ivo.^c Post Bonifacii Papæ epistulas fragmentum, cujus initium est, *Si inter Episcopos*; *Juliano* Antecessori restituendum est, *Novella cxxiii. cap. xxxiv.* licet Burchardus,^d Ivo,^e & liber Cæsaraugustanus,^f & Gratianus^g *Bonifacio*

P 4

facio

^a 2. q. 3. c. 4. *si quis.* ^b Burch. lib. 15. cap. 6.
^c Ivo par. 16. c. 7. *decr.* ^d Burch. l. 1. c. 57. ^e Ivo l. 4. tit. 2. c. 10. *panor.* & par. 5. c. 197. *dec.* ^f Cæs. lib. 5. c. 21. ^g 6. q. 4. c. 3. *si inter.*

12 *Est etiam caput 102. Placuit, ut nullus. 1. q. 1. in eodem libro ita inscriptum. Item ex concilio Bracarense secundo cap. 4. In notis additur. Emendata est inscriptio ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat, ex Carthaginensi quarto, in quo non habetur. Inscriptio cap. 103. Placuit, ut unusquisque est. Item ex eod. c. 7. De cap. 4. Si quis. 2. q. 3. vide supra addit. 8.*

facio in epistula ad Episcopos Gallix adscribant.
¹³ B. Sunt alia falso eidem Bonifacio adscripta, quæ tu eidem Juliano olim adseruisti. A. Ita est, ut dicis. Sed in his fragmentis conciliorum alia aliorum sunt. Fragment. *Nulli liceat ignorare*, Trosleiani concilii cap. iv. est. Bonifacio adscribunt Burchardus, ^a Ivo, ^b liber Tarraconensis, ^c & Gratianus. ^d ¹⁴ Fragment, *Sicut omnis*, concilii Toletani xi. est cap. iv. Bonifacio

^a Burc. lib. ii. c. 17. ^b Ivo lib. 5. tit. 3. c. 32. panor. & par. 14. c. 87. decr. ^c Tarr. lib. 5. cap. 4. ^d 12. q. 2. cap. 3. nulli.

¹³ In eodem libro inscriptio capitis tertii Si inter Episcopos. 6. q. 4. hæc est. Unde Bonifacius Papa Episcopis Gallix. Et in notis est. Episcopis] Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus Burchardo, Ivone, & Polycarpo: Antea erat, populis. Simillima vero huic capiti leguntur Novella 123. c. 34. apud Julianum antecessorem. In margine hæc sunt. Poly. l. 5. tit. 4. Burc. l. i. c. 57. Ivo p. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 22.

¹⁴ Ante caput tertium Nulli liceat ignorare 12. q. 2. in eodem libro inscriptio est. Item Bonifacius Papa. Et in margine est. Al. ex decretis Bonifa. II. Papæ. 6. Capitul. c. 303. Poly. l. 6. tit. 15. Burc. l. ii. c. 17. Ivo p. 14. c. 87. Pann. l. 5. c. 113. (Fontis obliti Romani sunt.)

facio adscripserunt Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Bern. Papiensis, ^c Hic finis esto.

De eadem Re, & de aliis Gratiani Erroribus.

DIALOGUS DECIMUSQUINTUS.

C Quid esse in causa dicemus, cur tam multæ inscriptiones falsæ inveniantur? B. Quorundam hominum audacia, aliorum simplicitas & tarditas causa est. Audacia eorum, qui finxerunt quædam ab aliquibus scripta esse, quæ numquam scripserunt: simplicitas & tarditas eorum, qui facile crediderunt ita esse, ut in aliquo alio libro legerunt. De quibus dici potest, quod de pecoribus, quæ sequuntur sui gregis alia oculis conniventibus. Huc accedit librariorum imperitia & negligentia; qui facile, ut imperiti medici, & pharmacopolæ, aliud pro alio venditant. A. Est etiam illud addendum: quod paucos invenias, qui huic generi studiorum operam dederint. B. Quid mirum? cum præmia nulla sint, ut his qui litium causa discunt. Honos enim alit artes, ut ajunt. A. Quasi vero Virtus non sit seipsa contenta: &

P 5

ipsa

^a Burch. lib. 1. c. 131. ^b Ivo par. 5. c. 231. decreet. ^c c. 3. de presum. in 1. collect.

ipsa scientiæ atque veritatis indagatio aliud requirat præmium inane ac fucosas honorum imagines. Sed nos ad nostras fragmentorum reliquias redeamus. B. Non puto te his fragmentorum sportis saturaturum tot hominum millia, quot Christus quinque panibus. A. Vos duo mihi eritis pro quinque millibus. *Vasensis concilii* fragmentum, cujus initium, *Præcipiendum est; Nannetensis concilii est cap. vi.* ut apud Ivo-
nem^a recte est, licet in capitis numero varietas sit. At apud Burchardum^b *Hanneren.* appellatur, *Varense* apud Gratianum.^c Post concilium *Arelatense tertium* multa sunt falso inscripta capita. I. *Præterea placuit; Arausici concilii* verba sunt *capit. xxi.* licet Gratianus^d *Arelatens.*

^a Ivo par. I. cap. 222. decret. ^b Burch. lib. 3. cap. 159. ^c 13. q. 2. c. 15. præcipiendum. ^d Dist. 28. c. 7. præterea.

I Caput 15. *Præcipiendum est. 13. q. 2.* in Gregoriana editione ita inscribitur. Item ex concilio Varenfi. In margine est. Burch. l. 3. c. 159. Ivo p. 3. c. 222. In notis. Extat in concilio Nannetensi c. 6. ex quo citatur à Burchardo, & Ivone: sed quia potuit esse repetitum in aliquo Varenfi, seu Vasensi, non est mutatum. In epitome quidem concilior. est in Vasensi c. 3.

tenf. IV. esse dicat. ^a II. *Sciendum est*; concilii *Trosleiani* est capit. IIX. licet *Arelatensi* adscribant Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Gratianus. ^c III. *Providendum*; *Arelatensis* IV. est sub Carolo cap. VI. IV. *Ut Episcopi provideant*; *Vormaciensis* concilii verba sunt capit. LIIX. V. *Vidua si priusquam*; est concilii *Toletani* III. cap. X. ut recte Demochares alicubi notat. Et Burchardus, ^d & Ivo ^e *Toletano* concilio adscribunt: Gratianus ^f *eidem*, & *Arelatensi*. ³ Post Felicis tertii

^a Burch. lib. 8. cap. 51. ^b Ivo l. 3. tit. 17. cap. 19. panor. & par. 7. c. 69. decr. ^c 27. q. 1. c. 37. sciendum. ^d Burch. lib. 8. c. 44. ^e Ivo par. 7. c. 62. & par. 8. c. 18. & 19. decr. ^f 27. q. 1. c. 38. vidue. & 32. q. 2. c. ult.

2 Inscriptio cap. 7. Præterea placuit. *distin.* 28. hæc in eodem libro est. Item ex eodem tertio. (Est autem cap. 6. inscriptio. Item ex concilio *Arelat.* 2. c. 2.) In notis hæc sunt. In *Arelatensibus* quæ extant, hic ipse penitus canon non invenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2. in fine. (Desideratur fontis index.)

3 In eodem libro capitis 38. causa 27. q. 1. inscriptio est. [Item] *Palea*. *Vidua*, si priusquam &c. (Capitis 37. inscriptio est. Item ex concilio *Arelatensi*) In margine hæc sunt. infra 32. q. 2. hoc sanctum, ex concilio *Toletano* 3. cap. 10. Ivo

tertii epistulas fragmentum, *Acacius non fuit*.
Gelasii Papæ est in *epist. ad Faustum*. & *Gelasio*
 inscribit liber *Tarraconen.*^a sed *Gratianus*^b &
*Gelasio & Felici.*⁴ Post concilium *Tarraconen-*
se verba illa, *Dictum est nobis &c.* concilii *Cabi-*
lonens. sub *Carolo* sunt capit. xxvii. licet *Bur-*
chard.^c & *Ivo*,^d & *Gratianus*^e *Tarraconensis*
 esse scripserint. sine inscriptione referunt Capi-
 tularia

^a *Tarrac. lib. i. c.* ^b 24. q. i. c. i. & 3. *Aca-*
cius. ^c *Burc. lib. 4. c. 50.* ^d *Ivo lib. i. tit. 3. c. 9.*
panor. & part. i. c. 244. decret. ^e *De consecr. d. 5.*
c. 8. dictum.

Ivo p. 8. c. 18. & 19. Inscriptio capituli ult. 32.
q. 2. hæc est. Econtra in concilio *Toletano* 3. c.
 10. *Hoc sanctum. In margine est. Burch. l. 8.*
c. 44. Ivo p. 7. c. 62. & p. 8. c. 18. & 19.

4. *Gratiani verba sunt in libro Romano ante ca-*
put i. caussa 24. q. i. Unde cum *Achatius* &c.
 quereretur; contra *Gelasius* scribit dicens. *A-*
chatius non est factus &c. In notis hæc sunt. Sen-
 tentia huius capituli est eadem cum sententia
 capituli paulo post sequentis, id est, *Achatius*,
 quamvis verba discrepent. *Inscriptio capituli 3. est.*
Item Felix Papa, Achatius non fuit novi &c.
In margine est. Polyc. lib. i. tit. 16. Et in notis.
Polycarpus l. i. tit. 16. citat ex Gelasio, apud
quem habetur in commonitorio ad Faustum.

tularia Imperatorum. ^a 5 Inepite post Anastasii
Papæ Minoris epistulas fragmentum, *Sane Thes-*
salonicens. Episcopi: quod est *Anastasii bibliothec-*
arii in chronicis, refertur. Fuit autem his tem-
poribus Hadriani secundi, longe posterior A-
nastasio Papa. Deusdedit, ^b & Gratianus ^c re-
cte ex *chronicis Anastasii* ea verba referunt. ⁶
Quod vero sequitur, *Qui potest obviare: Eleu-*
therio restituitur oportet, epist. singulari, & *Da-*
maso epist. III. Anastasio, & Damaso adscribunt
Ansel-

^a Capit. lib. 7. c. 53. in addit. ^b Deusded. cap. I.
^c 16. q. 7. c. 15. sane.

5 De consecrat. distin. 5. cap. 8. Dictum est. in
eodem libro inscriptio est. Item ex concilio Tarra-
conensi c. 6. In notis additur. Burchardus etiam,
& Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in
Cabilonens. 2. cap. 27. usque ad vers. Quia bis,
& in Capitularibus adjectis cap. 53. In margine
hec sunt. Burch. l. 4. c. 50. Ivo par. I. c. 244.
Pann. l. I. c. 121.

6 Capit. 15. *Sane Thessalonicensi*. 16. q. 7. in-
scriptio in eodem libro est. Item ex Chronico A-
nastasii bibliothecarii. In notis est. Caput hoc
acceptum est ex Chronico Anastasii bibliothec-
arii in iis, quæ de Anastasio Imperatore narrat,
multaque ex ipso originali sunt emendata.

Anselmus, ^a & Gratianus. ^b 7 Post concilium Ilerdense fragment. *Si quis in infirmitate*: concilii Triburiensis est cap. xxxiii. ut alio die diximus: ^c sed Burchard. ^d Ivoni, ^e & Gratiano

Ilerdensi

^a *Anf. lib. 13. c. 19.* ^b 23. q. 3. c. 8. *qui potest.*
^c *Dial. 4.* ^d *Burc. lib. 2. c. 15.* ^e *Ivo lib. 3. tit. 5. c. 1. pan. & par. 6. c. 34. dec.* ^f *Dist. 55. c. 10. si quis.*

7 *Inscriptio capitis octavi. Qui potest. 23. q. 3. in eodem libro Romano hæc est. Item Anastasius, & Damasus Papa. In margine hæc sunt. Damasus epist. 3. ad Stephan. c. 8. supra dist. 83. error. & dist. 86. facientis. Polyc. l. 7. tit. 11. Ansel. l. 13. c. 19. Inscriptio capitis 3. Error. dist. 83. est. Item Innocentius. In margine est. Deusdedit p. 2. Eleuterius Papa ad Galliæ provincias, & Orientales in epist. ad Julium, & Ægyptii in epistola ad Felicem II. Inscriptio capitis 3. dist. 86. est. Item Joannes VIII. Facientis culpam &c. In margine hæc sunt. Greg. l. 7. reg. epist. 114. indict. 2. Pelagius 2. epistol. 3. Eleuterius supra dist. 83. c. error 2. qu. 7. negligere, & 23. q. 3. c. qui potest. Ivo p. 6. c. 115. In notis additur. Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarta prima usque ad verbum emendare, sumpta est, ex epistola B. Gregorii 114. lib. 7. indict. 2. Theodorico, & Theoberto Regibus Francor.*

Arvernensis esse persuasum est. Post concilium Arvernense ex codice xvi. libror. fragment. *Quicumque Episcopus alterius &c. Toletano* iv. cap. xxxiii. restituo: neque Burchardus, ^a & Ivo, ^b & Anselmus, ^c & Gratianus ^d *Arvernensis* esse referunt, sed *Toletani* alicujus concilii. In eo tamen mendum est apud Gratianum, & apud Ivonem in panormia, quod cum negatione referunt illa verba: *quamvis secundum jus legis, ejus non videatur esse diocesis.* Tolle enim NON debet, ex conciliis, & Burchardo, & cæteris. ⁸ Aliud fragment. *Ut nullus vivente:*

Aure-

^a *Burc. lib. 1. c. 67.* ^b *Ivo lib. 2. tit. 6. cap. 4. panor. & par. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. dec.* ^c *Anf. lib. 5. c. 28.* ^d *16. q. 3. c. 4. quicumque.*

8 *Ante caput quartum. Quicumque Episcopus* 16. q. 3. *in eodem libro hæc verba sunt. Item ex eodem c. 33. (quæ ad Tolet. 4. referuntur) In margine hæc sunt. Poly. l. 3. tit. 12. Anf. l. 5. c. 28. Burch. l. 1. c. 67. Ivo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. Pann. l. 2. c. 67. Ad illa verba, quamvis secundum jus legis, ejus non videatur esse diocesis &c. additur in notis. In concilio impresso cum manuscriptis collato legitur, quia secundum jus legis, ejus videtur esse diocesis, admittenda non est &c. Ivo autem in tertia parte etiam clarius post vers. (scribe ver. vel verbum) possederit, sic habet. eam teneat;*

Aurelianensis v. est c. XII. non *Arvernensis* concilii, ut falso putant Burchardus, ^a Ivo, ^b & Gratianus. ^c 9 Hic sit fragmentorum finis. Sed

quia

^a *Burc. lib. 1. c. 186.* ^b *Ivo par. 5. c. 302. decret.* ^c *7. q. 1. in prin.*

teneat: quia secundum jus legis, ejus videtur esse diœcesis, & admittenda non est &c Burchardus autem, / quamvis secundum jus legis, ejus videtur esse diœcesis. In Pannormia vero quemadmodum apud Gratianum. Provinciam) Auctor glossæ interpretatur, id est, diœcesim: & in variis conciliorum editionibus & duobus codicibus. Vaticanis legitur parochiam. qua voce sæpe diœcesis significatur, ut in canone Apostolor. 14. Episcopo non liceat alienam parochiam propria relictâ pervadere: & in concilio Antiocheno cap. 21. vocem *παροικίας* alii verterunt parochiam, alii diœcesim. omnioque in Toletanis hæ voces confunduntur, ut in Tolet. 3. c. 20. & Tolet. 4. c. 32. & 35. & Brach. 2. c. 2. Et in hujus capitis initio vox diœcesis partem quandam, id est, parochiam significat. Verum in codice conciliorum Lucensi Regio, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Pannormiæ, & apud Ivonem par. 5. in marg. est provinciam.

9 Gratianus 7. q. 1. in prin. in eodem libro ita scribit. Quod autem vivente Episcopo alius superponi,

quia B. noster de audacia quorundam locutus est, qui finxerunt quædam ab aliquibus esse conscripta, quæ nunquam ab eisdem scripta sint; exemplum sumamus à *sexta synodo*, quæ cum canones nullos ediderit: à Græcis dicatur c. 11. edidisse, ut superioribus diebus vidimus: à Latinis *in tribus editionibus Colonienfis*. novem canones scripsisse referatur, ut in vetusto codice Monasterii sancti Bavonis urbis Andegavenfis, sive Gandavenfis Flandriæ repertum est. Ubi postquam de sexta synodo dictum est, adduntur hæc verba: *qui condemnata hæresi præfata, scripserunt novem capitula inferius annexa.* Caput primum. *Si quis presbyter inventus fuerit &c.* Post quintum caput additur. *De instructione bonorum operum.* Caput sextum. Ex Ganden. *rubeo libro secundo numero cxxxv.* dicitur esse ex concilio *Wormaciens.* Cum ergo omnium &c. B. Cur tu igitur huic rubeo libro non cre-

Q

dis,

perponi, aut superordinari non possit, ex concilio apud Arverniam celebrato definitum est, in quo legitur, Ut nullus vivente &c. *In marg. hæc sunt.* In concil. Aurelian. 5. c. 12. Burch. l. 1. c. 186. Ivo p. 5. c. 302. Et in notis. Arverniam] Burchardus etiam & Ivo citant ex Arvernensi c. 13, extrat autem in Aurelian. quinto c. 12.

dis, & Vormacienses hos canones appellas, aut illi vetusto *Bavonensi*, & *sexta synodo* restituis? A. Quia inveni certiora veritatis vestigia. B. Quænam autem ea sunt? A. Hæc ipsa novem capita reperi *Theodulfi* esse *Episcopi Aurelianensis*, qui Ludovici Pii Imperatoris temporibus vixit, & patris ejus Caroli Magni. reliquit is aliquot capita, quæ ad presbyteros Aurelianenses inscribuntur, de quib. dictum est, cum de Eutychianis fragment. ageremus. *Capitis xvi.* initium est, *Si quis presbyter &c. capitis xxi.* Cum ergo *omnium &c.* sic omnia sunt totidem verbis conscripta. C. Non potuit Theodulfus ea sumere ex sexta synodo? A. Minime potuit: cum sexta synodus nullos ediderit. C. At ex Vormaciensi synodo? A. Quære prius canones hos in Vormaciensi synodo, & nusquam invenies. Quod si Vormaciensis synodi sunt: cur ille fallax scripsit sextæ synodi Patres scripsisse hæc novem capitula? B. Conjungi his possunt illa *Hadriani* nomine capita ad *Ingelramnum*, quæ cum Hadriani nihil habeant, ejus nomine feruntur. A. Recte admones. De his satis est in notis scriptum. C. Estne aliquid, quod ad falsas inscriptiones Gratiani illinc elici possit? A. Permulta sunt, quæ te malo illic legere. Sed habetne alia B. noster, quæ contra Gratianum obiciat? B. Incidi nuper in quasdam Romanæ scholæ

scholæ notas, de quibus si pateris, alio die proferam aliqua, conferrique poterunt cum his, quæ Antoninus Florentinus reprehendi solere scribit. Hodie de quibusdam dicam, quæ quamvis ita sint in veteribus libris, ut Gratianus refert; tamen aut male interpretatur, aut non debuerunt ab eo edi: ut pote quæ magis noceant, quam profint. Quid enim nobis illa profunt ex Toletano concilio? ^a *Is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur?* A. Hæc ante Gratianum ^b retulerant Rabanus, ^c & Ivo. ^d B. Socios criminis laudas. Vide, quid editum sit in Panormia Ivonis, quod etiam in aliquibus Gratiani libris legi *Qui non habet uxorem, loco illius concubinam habere debet.* C. O impudentem interpretem! B. Nec placet, quod suffectum est, *habere licet*: aut quod in Ivonis excerptionibus posuerunt, *Ut habens concubinam, si alia non utatur, communione non privetur.* Non ignoro duplex esse concubinarum genus, duplex etiam uxorum. Uxores, quæ sine dotalibus instrumentis acciperentur, eas concubinas dictas fuisse. De his possumus Toletani concilii verba in-

Q 2

ter-

- ^a Tolet. I. c. 17. ^b Dist. 34. c. 4. *is qui.*
^c Raban. c. 10. *penit.* ^d Ivo libr. 6. tit. 3. *cap.*
6. panorm. & part. 8. c. 64. decret.

terpretari. ¹⁰ Quid illa, quæ videntur ex Nicolaitarum hæresi manasse? Græcorum sapientissimus

10 Capitis quarti, Is qui non habet. distin. 34. inscriptio in Romano libro est. De hoc dicitur in concilio Toletano l. c. 17. Sequitur mox miniatæ litteris. Qui non habet uxorem, sed loco illius concubinam, à communione repellitur. In margine hæc sunt. Ivo part. 8. c. 64. Pannor. lib. 6. cap. 49. Et in notis. Integer concilii canon, qui apud Ivonem quoque, & in Panormia refertur, est hic: Si quis habens uxorem &c. Neque vero omne concubinar. genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur; nihil opus est referre. Certe Justinianus novella 18. c. 5. (ut est apud Julianum antecessorem) quasdam concubinas comparat quodam modo uxoribus; quæ sine dotalium tabularum sollemnitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scripsit Beatus Augustinus in libro de bono conjugali, & refertur infra 32. q. 2. c. solet. In quibus hæc tria erant necessaria &c. quamvis sic habitam non audeat appellare uxorem; quia non intervenerunt instrumenta dotalia, & alia, quæ jure civili, & canonico requirebantur, ut esset legitima uxor: quod habetur in prædicta novella 18. & infra 30. q. 5. c. aliter.

tissimus ait, communia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges. Hæc Gratianus ^a *ex Clementis epist. v.* A. In Anselmi veteri libro ^b hæc de conjugibus non sunt. Omittuntur etiam in melioribus Clementis libris, sed sumuntur, ni fallor, ex Recognitionibus Clementis. B. Tollentur hæc, aut notabuntur in Romana editione. ¹¹ Jam

Q 3

illa,

^a 12. q. 1. c. 2. ^b *Anf. lib. 7. cap. 1.*

c. aliter. Itaque hujusmodi mulieres, cum non essent uxores, vocabantur concubinæ: sed ob illa tria, ac præcipue, quod in affectu maritali permanere statuerent, mittebatur ipsis communicare; habebanturque tamquam uxores minus solemniter ductæ. Et hoc est, quod hic & in sequ. capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipse ad finem cap. præced. parag. concubina, indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitæ etiam si filiorum procreandorum causa haberentur, plane illicitus erat concubinatus: quod asserit B. August. cap. Audite. infra eadem & in eodem libro de bono conjug. c. concubinæ. infra 32. q. 2.

II Inscriptio capituli secundi Dilectissimis. 12. q. 1. in eod. libro hæc est. Item Clemens in epistola quinta. Et in margine est, Anf. ibid. (hoc est,

l. 7.

illa, quæ de *Primisflaminibus* & *Archisflaminibus* & aliis in notis ad Hadrianum^a obscura tibi esse dixisti, tollenda esse censeo. Sint licet in *epistulis Clementis prima*, *Anacleti secunda*, *Stephani secunda*, & *Leonis IX. epist. III.* & apud *Gregorium VII.*^b & *Burchardum*,^c & *Ivonem*,^d & *An-*

^a *Hadr. c. 23.* ^b *Lib. 6. epist. 35. regist.* ^c *Burc. lib. 1. c. 155.* ^d *Ivo lib. 4. tit. 3. c. 1. panorm. & part. 5. cap. 53. decr.*

l. 7. c. 1.) Vers. Deniq. ita scribitur. Denique Græcor. quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait, communia debere esse amicor. omnia. [In omnibus autem sunt sine dubio, & conjuges] Et in notis. Verba hæc absunt ab originali in recentioribus concilior. editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus uno Vaticano, altero bibliothecæ S. Marci Florentiæ, & ab Anselmo. Hanc vero sententiam à Platone acceptam heretici quidam volebant in Christianam religionem invehere. Ita enim scribit Epiphan. hæresi 32. Primum quidem, quod ipse Epiphaneus, cum patre suo, & sectæ antistite Carpocrate &c. Verum apud veteres etiam Christianos hanc uxorum communionem vehementer damnari solitam Tertullianus in apologetico evidenter testatur his verbis. Omnia indiscreta sunt apud nos præter uxores &c.

& Anselmum,^a & Gratianum,^b & in libro Cæsaraugustano.^c C. Non te hic tantus veterum Patrum consensus deterret? B. Non audeo ego hæc falsa esse dicere, ut in *Ant. Contii libris* de epistulis ante Silvestrum scriptum legis: sed hoc defendo; quamvis ea vera essent, scribi non debuisse: cum illis omissis, quæ crucem lectoribus afferunt, ut Maro dicebat, jus Pontificium melius traderetur.¹² His non dissimilia sunt,

Q 4

quæ

^a *Ansel. libr. 6. cap. 105. & 106. & 109.*

^b *Dist. 80. c. 1. & 2. & dist. 21. in princ.* ^c *Cæs. libr. 2. cap. 73.*

12 His verbis utitur Gratianus in eodem libro initio distinct. 80. Loca vero, in quibus Primates &c. sunt ordinandi, hæc sunt secundum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum. At enim Lucius Papa. Urbes & loca &c. *In margine est.* Extat apud Stephanum 1. epist. 2. c. 5. *Ansel. l. 6. c. 128. Et in Scholiis.* Loca) hic intitulatur 80. distinct. &c. Et quidem primates ibi constituuntur, ubi olim ponebantur protoflamines gentilium, Archiepiscopi, ubi archi-flamines. Episcopi, ubi eorum flamines &c. *Capitis secundi inscriptio est.* Item Clemens Papa ad Jacobum epist. 1. In illis vero civitatibus in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant &c. *In margine*

quæ de purgatione vulgari referuntur. *Qui presbyterum occiderit, si servus est, super duodecim vomeres ferventes se expurget.* Hæc verba sunt concilii *Maguntini* sub *Rabano* cap. xxiv. Referunt *Burchardus*,^a & *Ivo*,^b & *Palea*,^c & *Pænitentiale Romanum*,^d & *Bernardus Papiensis*.^e Sed *Raimundus* in *Gregoriana* collectione

^a *Burch. libr. 6. c. 7.* ^b *Ivo part. 10. c. 136. decr.* ^c *1. q. 4. c. 24. qui presbyterum.* ^d *Pænit. Rom. tit. 1. c. 1.* ^e *De purgat. vulg. c. 2. in 1. collect.*

in margine est. *Leo IX. epist. 3. Polyc. l. 2. tit. 22. Burch. l. 1. c. 155. Anst. l. 6. c. 113. Primi flamines)* al. *Archiflamines. Distinct. 99. cap. 1. inscriptio est.* Unde *Anacletus Papa* ait ad *Episcopos Italiae* epist. 2. *Provinciae* multo ante *Christi* adventum tempore divisæ sunt &c. *Et in margine est.* *Ivo part. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23. Et in notis.* Hoc caput integrum repetitur à *Gregor. VII. lib. 6. reg. ep. 35. Rothomag. Turoren. ac Senonem.* *Archiepiscopis* scripta, ex qua, & orig. nonnulla sunt restituta. *Gratiani verba sunt distinct. 21. in princ. vers. Horum discretio.* Horum, inquit, discretio à gentilibus maxime introducta est, qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant.

Etione^a recte ea verba omisit, ¹³ Ex concilio Triburiensi c. xxii. *Ferventi aqua, vel candenti ferro se expurgat nobilis homo vel ingenuus, si deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, ut si ingenuus non esset.* Referunt Burchardus,^b & Palea,^c & Bernardus Papiensis. ^d Omisit Raimundus in Gregoriana collectione. ^e ¹⁴ C. Tu non Gratianum, sed Paleam er-

rasse

^a c. 2. de penit. Gregor. IX. ^b Burch. libr. 16. c. 19. ^c 2. q. 5. cap. 15. nobilis. ^d c. 1. de purg. vulg. in 1. collect. ^e c. 1. de purg. can. Greg. IX.

¹³ Capitis 24. *Qui presbyterum.* 17. q. 4. in eodem libro inscriptio est. [Item ex concilio Moguntino sub Rabano c. 24.] Palea. In margine est. ext. de penit. & remis c. 2. Burch. l. 6 c. 7. Ivo p. 10. c. 136. In notis est. Hæc Palea in uno tantum Vaticano Gratiano codice habetur. Inscriptio cap. 2. de pen. & remis. est. Ex concilio Moguntinen. Et in margine est. Habetur in synodo Moguntina sub Rabano Archiepiscopo c. 24. refert Burch. l. 7. c. 7. Ivo part. 10. cap. 136. & Grat. sive Palea 17. q. 4. c. qui presbyterum.

¹⁴ Ante caput 15. *Nobilis homo. secunda quest.* 5. in eodem libro hæc verba sunt. [Item in concilio Triburiensi] Palea. In margine est. ext. de pur. can. c. 1. Burch. l. 16. c. 19. Et in notis.

Burchar-

rasse ostendisti in hoc genere purgationis. B. Hæc Gratiani sunt. *Si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint & orant sibi concedi, ut alter illorum utrosque iudicio divino purget: si unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur.* Sunt verba concilii Salegunstadiensis c. xiv. quod post Burchardi collectionem invenies, & hoc caput referunt Ivo, ^a & Gratianus. ^b Illa sunt concilii Vormaciensis cap. xv. *Sæpe contingit, ut in monasteriis monachorum furta perpetrentur: missa ab Abbate celebretur, aut ab alio presbytero, & omnes communicentur in hac verba: Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem.* Hæc in conciliis sunt, ut cuncta prius dicta, & apud Burchardum, ^c & Gratianum. ^d 15 Sed hæc omnia sunt illo-
rum

^a Ivo part. 15. c. 178. decret. ^b 2. q. 5. c. 25. statuit. ^c Burch. lib. 11. c. 66. ^d c. 23. sæpe. e. q. 5.

Burchardus etiam citat ex concilio Triburiensi. cap. 10. & in Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Inscriptio cap. 1. de purg. cano. est: Ex concilio Triburiensi. In margine hæc sunt. Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. sive Palea 2. q. 4. (scribe 5.) c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.

15 In eodem libro Romano inscriptio cap. 25. Statuit quoq. 2. q. 5. hæc est. Item in eod. c. 14. (hæc

tum temporum fordibus adscribenda. Sunt alia
his similia, de quibus alio fortasse die dicendum
erit. Hoc nolo differre, quod Gratianus^a re-
fert ex Hieronymo *in epist. ad Titum cap. 1.* O-
lim idem erat presbyter, qui & Episcopus. & quæ
sequuntur. quæ etiam habet Anselmus^b Totus
ille Hieronymi locus, nisi plenius scribatur,
& cum aliis Hieronymi scriptis conferatur, no-
cere magis, quam prodesse potest.¹⁶ Demo-
charis

^a Dist. 95. c. 5. olim. ^b Ans. lib. 7. cap. 119.
& 120.

(hoc est, in Salegustadiensi concilio) In margine est.
Burch. ibid. (id est, in fine operis) Ivo p. 15. c.
180. Inscriptio cap. 23. e. q. est. Contra in con-
cilio Vormaciensi c. 15. Sæpe contingit, &c.
Et in marg. Burch. l. 11. c. 66. In notis. Sic ex-
pleta Missa) In hoc capite addita sunt nonnul-
la verba ex concilio, quæ à collectoribus vi-
debantur omissa. Sed hoc loco satis visum est,
varietatem indicare. Nam in concilio ipso sic
legitur. Et sic in ultima missæ celebratione, pro
expurgatione sua corpus & sanguinem Domini
nostri Jesu Christi percipiant, quatenus ita in-
de innocentes se esse ostendant.

¹⁶ Gratiani verba sunt ante caput quintum di-
stinct. 95. in Gregorianis libris. Item Hierony-
mus ad caput primum epistolæ ad Titum, ad
ea ver-

charis ad extremum verba referam in antidoto Gratiani Indicis. *Pleraque sunt fateor in his Decretis jam obsoleta, & quæ à præfenti consuetudine ecclesiastica abhorrent, nonnunquam etiam ut videtur, inter se ex diametro pugnantia &c.* A. Ne tu B. magnum Democharis testimonium contra Gratiani lucubrationes attulisti. Cui responderi potest, ut aliquibus aliis quæ recitasti, Gratiani scopum fuisse, omne genus decretorum referre, & hac de causa *Concordiam discordantium canonum appellasse.* De aliis, quæ B. Antoninus, & Romanæ scholæ notarunt, te libenter audituri sumus.

Da

---

ea verba (& constituas.) Olim idem erat presbyter, qui & Episcopus. *In margine est.* Idem ergo est presbyter. Et Ans. l. 7. cap. 127. Poly. l. 2. tit. 39. *Rubrica scriptum est.* Presbyter idem est, qui Episcopus, ac sola consuetudine præfunt Episcopi. (*Hæc miror non fuisse notata.*)

*De Beati Antonini censura in Gratiano,
& de Romanorum selectorum
sententia.*

DIALOGUS DECIMUSSEXTUS.

A. Quid est, quod dicebas B. *Antoninum* in Gratiano reprehendere? Habesne ejus librum? B. Et librum habeo, & schedam locorum, quæ selecti quidam viri Romæ notarunt. A. De singulis ab Antonino scriptis videamus, quid ille dixerit, quid mox Romani addiderint. B. Beatus *Antoninus Florentinus*, ut nosti, Antistes in *Summæ majoris quarta parte titulo XI. cap. IIX.* post Petri Lombardi Parisiensis Episcopi, quem Magistrum sententiarum appellant, XIV. articulos perscriptos, in quibus communiter non tenetur, de Gratiano sic ait: *In decretis quedam ponit Gratianus, quæ non tenentur, quedam alia à conciliis vel summis Pontificibus edita, quæ sunt revocata, seu immutata per consuetudinem generalem contrariam, & abrogata.* Mox addit exemplum jejunii quadragesimæ, quod clerici fervare tenebantur à sexagesima: hodie non servant, sed initium faciunt jejuniorum ut laici. A. Hoc idem Gratianus^a ait *distinct. IV. excepta voce, sexagesima;*

pro

^a Dist. 4. c. 3. & 4. & ult. cap. 3. p. leges. dist. 4.

pro qua vocem, *quingagesima*, substituit. B. Romanis videbatur tollendas esse has voces Gratiani (*jejunandi propositum susciperent*, &c.) quod non displicet. Damasus in Telesphoro ait. *Hic constituit, ut septem hebdomadis ante pascha jejunium celebraretur.* Et Ambrosius ^a in sermone non edito de *sexagesima*. *Quadragesima*, inquit, *sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadem, & vocatum est hoc tempus quingagesima.* Quæ verba etiam Anselmus ^b refert. A. Id statutum esse clericis, dicendum est ex *Telesphori epist. 1.* cujus verba referunt Ivo, ^c & Anselmus, ^d & liber Cæsaraugustanus, ^e & Tarraconensis, ^f & Gratianus, § 1. B. Alterum exemplum adfert Antoninus

^a *Dist. e. c. 5. quadragesima.* ^b *Anf. l. 7. c. 166.*
^c *Ivo lib. 2. tit. 14. c. 1. pan. & par. 4. c. 25. dec.*
^d *Anf. lib. 7. c. 165.* ^e *Cæs. lib. 21. c. 20.* ^f *Tarr. lib. 4. c. 60. § Dist. 4. c. 4. statuimus.*

I *Distinctione quarta ante caput quartum Statuimus, in Romana editione Gratiani verba sunt. Unde illud Telesphori Papæ, (qui decrevit, ut generaliter clerici à quingagesima à carnibus & deliciis jejunent) quia moribus utentium approbatum non est; aliter agentes, transgressionis reos non arguit. Telesphorus urbis Romæ Episcopus omnibus Episcopis epist. 1. Statuimus,*

de rogationum diebus quibus erat ab operibus cessandum, & jejunandum ex conciliis Lugdunensi

tuimus, ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sortem Domini vocati à carne jejunent. *In margine est.* al. carne & delitiis. Et Ivo p. 4. c. 25. Pann. l. 2. c. 174. *Et in notis ante caput 4.* Quinquagesima) Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur, jejunandi propositum susciperent, & à carnibus & delitiis abstinerent: sed omnes fere manuscripti habent eo modo, quo restitutum est. (*Scholium Joannis ridiculum est.* Istud cap. non tenet, quia hodie quinquagesima non servatur, cum ipsa celebretur post Pascha. Jo.) *Capitis quinti e. dist. inscriptio est.* Item Ambrosius in libro sermonum. Quadragesima sex septimanas habet &c. *In notis additur.* Sermonum) Inveni sunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca monasterii S. Ambrosii sermones aliquot manuscripti, Ambrosii nomen præferentes. inter quos est sermo de sexagesima, cujus initium est, Adest tempus, unde hoc caput sumptum est. *Ante cap. 6. ejusd. dist.* Denique sacerdotes. quod est extremum hac verba sunt. quod B. Gregorius Augustino Anglorum Episcopo scribit dicens. *Et in margine est.* Ivo par. 4. cap. 29.

nenſi & Aurelianenſi, quæ refert Gratianus *de conſecratione diſtinct.* III. *cap.* I. & III.^a A. Concilium *Lugdunenſe* non exiſtat, ſed refertur à Burchardo^b & Ivone.^c Et in concilio *Maguntino cap.* XXXVI. idem fere ſtatuitur, ſed nihil de rogationibus dicitur. neque aperte in *Capitularibus* Caroli, & Ludovici.^d Sed *Aurelianenſe* concilium de rogationibus ita ſtatuit *cap.* XXIX. in *Coloniienſi* editione, in collectione Iſidori Mercatoris *capit.* XXIV. *Rogationes, id eſt, litanias ante aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita ut præmiſſum triduanum jejunium in dominica aſcenſionis ſolemnitate ſolvatur.* B. Romani varietatem notarunt: pro præmiſſum, alibi ſcriptum, poſt miſſam: quæ mihi ſcriptura non probatur: licet eam Ivo^e adgnoſcat. C. Quænam eſt dominica aſcenſionis, an quæ poſt aſcenſionem eſt? an ea, quæ aſcenſionem præcedit? B. Neutra in hoc capite. ſed dominicæ aſcenſionis ſolemnitas dicitur, ipſa dies aſcenſionis Domini. C. Cur libro VI. *Capitularium* dicitur. *Post dominicam dies tres. In aſcenſione domini diem unum?* B. Suſpicoſi deſiderari litteram V poſt vocem,

^a De conſecr. d. 3. c. I. & 3. rogationes. ^b Burch. lib. 2. cap. 77. ^c Ivo par. 4. cap. 14. decret. ^d Capit. lib. 1. cap. 164. & lib. 2. cap. 35. & lib. 6. c. 186. ^e Ivo par. 4. c. 11. decr. ^f d. c. 186.

vocem, *dominica*: ut significetur *post dominicam quintam*. A. Placet opinio tua. Et *lib. 1. Capitularium* Litanía major ante ascensionem Domini constituitur. Sed perge, quod cœperas. De his enim rogationibus recte Antoninus notat, aliud in his conciliis præscribi, quam quod usus receperit.² B. Idem inquit, *de hebdomada sancta, & hebdomada paschæ quæ erant in præcepto, quoad cessationem ab operibus ut in dicto concilio Lugdunensi.*^a A. De *hebdomade sancta* nihil Gratianus retulit: nihil ante eum Burchardus,

R

chardus,

^a De consec. d. 3. c. 1.

² Non recte in eodem libro ante distinct. 3. de consecrat. posita est inscriptio capitis primi. Item ex concilio Lugdunensi. In margine hæc sunt. Cod. de fer. le. omnes dies. Nov. Leon. 54. Mogunt. 1. cap. 36. Capit. 1. 1. cap. 164. & lib. 2. cap. 35. Burch. 1. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balsamon ad tit. 7. Nomocanonis. Inscriptio capit. 8. eod. dist. hæc est. Item ex concilio Aurelianensi cap. 29. Rogationes, id est, litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut præmissum triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solemnitate solvatur. In marg. ad vocem præmissum additur: al. post missam. Et initio capitis. Beda de officiis tomo 4. Albinus p. 67. Burch. 1. 13. c. 17. Ivo p. 4. cap. 11.

chardus, & Ivo. nihil est in dicto concilio Maguntino, neque in Capitularibus. De *pascalis hebdomade* omnes fere eadem scribunt. In concilio tamen Maguntino quatuor dies tantum cum omni honore celebrari, decernitur. At feria quinta dicitur licentiam esse arandi ante missam, & seminandi, & hortum, & vineam excolendi, & sepem circumcludendi. Ab alio opere cessandum. Post missam vacandum ab omnibus. B. Post hæc de *litteris dimissorias* refert, quæ Gratianus *distin.* LXXIII.^a diligenter scripsit, quæ nomine Attici Constantinopol. Episcopi in conciliis sunt post Chalcedonensem synodum. Eadem referunt Ivo,^b & Anselmus.^c Sed & *formulas earum litterarum*, quas Gratianus conscripsit, habent Burchardus,^d Ivo,^e & Anselmus:^f qui alias quoque addunt, & Romani alias se pollicentur adiecturos. Hæc quasi usu abrogata improbat Antoninus, quod ad eam formulam attinet, quæ tradita dicitur in synodo Nicæna litteris quibusdam Græcis adiectis. Ipsas litteras dimissorias necessarias esse ait clericis peregre profectis, ut *distin.* LXXII. *cap.* 1.⁸ in quo multorum negligentiam reprehendit.

^a *Dist.* 73. *in princip.* ^b *Ivo par.* 6. c. 433. *dec.*
^c *Anf. lib.* 6. c. 116. ^d *Burc.* l. 2. c. 227. ^e *Ivo*
par. 6. c. 434. & 435. *dec.* ^f *Anf. lib.* 6. c. 117.
^g *Dist.* 72. c. 1.

hendit. A. Laudo id quidem : sed ex veteri formula duo elicio : alterum est , Episcopis *lingua Græcæ* cognitionem fuisse necessariam ; alterum , tempore Nicænæ synodi *Indictionis* numeros in usu fuisse. Indictionis enim mentionem fieri in hac formula video. B. In ecclesiarum consecratione jubentur Episcopi Græcas litteras & Latinas in pavimento scribere. Qui eas ignorassent, quo pacto scripturi fuerant ? C. Cum in Græcia Nicæna synodus habita fuerit , mirandum non est , Græcis litteris jussisse hæc conscribi. Quæ vero in consecrationibus jubentur fieri, satis esse ajunt , si cœperit vel duas litteras scribere, quæ utrique linguæ communes sunt. 3

R 2

B. Se-

---

3 *Initio distinct. 73. in eodem libro ut Gratiani verba scribuntur illa, Qualiter vero commendaticia &c. Debent namque litteræ Græcæ interponi in ea epistola, & non sine causa. Græca enim elementa &c. In marg. hæc sunt. Ex Attico ad finem concilii Chalcedonensis. Ansel. l. 6. c. 121. Ivo p. 6. c. 433. Capitis primi inscriptio est. Exemplar formatæ epistolæ, quæ in Nicæna synodo à cccxviii. patribus facta est. In nomine patris π. & filii. υ. & Spiritus sancti α. π. Walterio Spirensi &c. In marg. est. Burc. l. 2. c. 227, Ivo p. 6. c. 434. Simile quiddam, multo*

B. Sequitur de sacramentis à jejuniis tantum praestandis in iudicio, quod etiam usu abrogatum esse

multoque magis c. 435. *In notis.* Conserve) In hoc, & seq. capite ea tantum sunt emendata, quæ exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quæ hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Ivone allatum par. 6. c. 435. si litteræ in extremo 434. capitis positæ, ponantur loco earum, quæ in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis dictione *ἀπὸ* resultat numerus ibi notatus, id est, DCCCLXXVIII. Bene etiam procedet exemplum cap. 434. si ubi nunc summa est 1539. sint 1439. Satis sit locum indicasse. *Capitis 2. e. distin. inscriptio est.* Incipit epistola formata à cccxviii. Episcopis, & ab Attico Constantinop. urbis Episcopo edita. Sanctissimo in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectendo &c. *In marg. est.* Ans. l. 6. c. 121. *Et in notis.* Ab Attico] Antea legebatur Abbatibus. Restitutus est locus ex conjectura (quod perraro factum est) quoniam evidenti ratione nitebatur. *Post verbum Concedat, ἀπὸ, vel sic cθ)* Addita sunt hæc ex aliquot vetustis exemplaribus & utrisque istis no-

esse dicitur. A. Quæ Cornelio Papa falso adscribunt Burchardus, ^a Ivo, ^b Anselmus, ^c & Gratianus: ^d ut antea diximus, ^e non Cornelii verba sunt, sed *Caroli Magni in Capitularib.* ^f quod etiam Ivo ^g adgnoscat. Illic ita scribitur. *Sed & nobis honestum videtur, ut qui in sanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate, & timore Dei.* His verbis, nobis honestum videtur, nulla legis coactio est, sed admonitio est non inepta. Quod vero ille *in sanctis* dixit, cur *in judicio* Antoninus interpretetur, causam nullam video. ⁴ B. Additur ab eodem. *In qua-*

R 3 *dragesima,*

^a Burc. l. 12. c. 12. ^b Ivo l. 8. tit. 8. c. 31. par. 12. c. 69. decret. ^c Ans. l. 11. c. 64. ^d 22. q. 5. c. 16. honestum. ^e Vide dialog. 13. in add. 9. ^f Capit. l. 1. c. 63. ^g Ivo d. par. 12. c. 33.

tis idem numerus 99. significatur. In codicibus vero impressis vel nihil erat, vel dictio amen Latine scripta, in qua nulla est numeri significatio. *Distinct. 72. in prin. Gratianus ait.* Dimissorias vero litteras Episcopus, nisi rogatus, non tribuat: sicut statutum est in synodo habita Romæ. Unde Leo Papa ait. Episcopus subiecto &c. *In margine est.* Ansel. l. 6. c. 122. (Omittitur sumptum esse ex synodo Romana Leonis IV. cap. 18.)

⁴ Vide Addit. 9. dialogi 13.

dragesima, in adventu, in diebus dominicis non exigantur, vel exhibeantur sacramenta, sollemnia scilicet, ut in iudicio, & similia. Quod etiam ait esse abrogatum consuetudine. A. Plenius hæc, ni fallor, Burchardus,^a & Gratianus^b ex concilio apud sanctum Medardum, & sine inscriptione liber Tarraconensis.^c Sed fontes non inveni. A septuagesima usque ad octavam pasche, ab adventu Domini usque post consecratos dies, sic enim illi duo habent; Gratianus usque ad octavam Epiphaniæ, & in jejuniis quattuor tempor. & in litania majore, & in diebus rogationum, & in diebus dominicis, nisi de concordia, & pacificatione, nullus semper sacra jurare præsumat.⁵ B. Vis dicam libere, quod sentio? A. Dicas licet. B. Hæc, & de alia quæcunque ex incertis libris sumpta, pro non scriptis habeantur. A. Censura gravis est tua. Sed Antonini cetera redde. B. Multa, inquit, antiquo jure edita, quæ Gratianus notat, postea immutata sunt. ut de electione

Romani

^a Burc. lib. 12. c. 20. ^b 22. q. 5. c. 17. decrevit. ^c Tarr. lib. 5. cap. 7.

⁵ Inscriptio capituli 17. Decrevit. 22. q. 5. in eodem libro Romano hæc est. Unde in concilio apud S. Medardum habito. Et in margine est. Simile quiddam in fœdis capitularium è Gallia missis. Burchardus lib. 12. cap. 20.

Romani Pontificis, item de aliorum Episcoporum electione. Namque non soli Cardinales olim Pontificem eligebant; neque soli Canonici ecclesie cathedralis Episcopum, sed adhibebantur alii religiosi viri: & à Metropolitanis confirmabatur electio, antequam Romani Pontifices ecclesiarum cathedralium provisiones sibi reservassent. A. Nota res est, & de his plura in Gregoriana, & aliis collectionibus dicuntur. Ex quibus apparet multa esse apud Gratianum supervacanea: sed eadem antiquitatis cognoscendæ causa legenda sunt. B. Sequitur de etate ordinandorum, & de intervallo servando in ordinatione. A. Hæc etiam varie constituta sunt, neque ullum crimen est Gratiani, si aliud posteriori sæculo visum est constituere, sive in Viennensi concilio à Clemente V. sive in Tridentino sub Pio quarto. B. Idem dicturus es de gradibus consanguinitatis, & affinitatis prohibitis matrimonio conjungi, quod non est à Gregorio IX.^a immutatum, ut ait Antoninus; sed ab Innocentio III. in concilio generali Lateranensi cap. L. Postea refert illa, quæ de furto diximus in monasterio facto, ut communicent monachi cum illa contestatione: Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem. ex concilio

R 4

Vorma-

^a c. 3. de consang. & affinit. in 4. collect. cap. 8. non debet. e. tit. Greg. IX.

Vormaciens. cap. xv. & apud Burchardum, ^a & Gratianum. ^b Id male fieri ait Antoninus B. Thomam secutus. Mox verba concilii Carthaginensis affert, ut sacramenta altaris non nisi à jejunis celebrentur, excepto uno die anniversario, quo cena Domini celebratur. A. Concilii Africani verba sunt cap. iix. in Corpore canonum, & Carthaginens. iiii. cap. xxix. in Isidori collectione, & caput xli. est Græcis concilii Carthaginens. refert verba eadem concilium Matisconen. ii. cap. vi. & Anselmus, ^c & Gratianus, ^d & liber Cæsaraugustanus. ^e B. Exceptionem illam cænæ Domini impugnat Antoninus ex verbis Augustini à Gratiano alibi relatis: ^f atque ait consuetudine esse derogatum. A. Huc fortasse pertinet, quod in concilio Laodicensi cap. l. statutum est. ^g Quod non oporteat in quadragesima in ultima septimana quintæ feriæ jejunium solvere, & quæ sequuntur. Quod aliis verbis Martinus Bracarenf. scripsit cap. l. ut antea dictum est. ^h ⁶

B. Illud

^a Burc. l. ii. c. 66. ^b 2. q. 5. c. 23. saepe. ^c Anf. l. 9. c. 3. ^d De consec. d. i. c. 48. sacramenta. ^e Cæs. lib. 13. c. 4. ^f De consecr. d. 2. c. 54. liquido. ^g De consecr. d. 3. c. 7. non liceat. & cap. 8. non oportet. ^h Vide dialog. ii. addit. 17.

⁶ De consecrat. distinct. i. cap. 49. Romanis inscriptio est. Item ex concilio Africano c. 8. Sacramenta

B. Illud quoque præceptum, *ut in eadem die cenæ Domini omnes communicarent*,^a quod non Soteris Papæ est, sed concilii Cabilonensis II. cap. XLVII. ut alio die à te dictum est,^b abrogatum esse ait consuetudine. 7 Ut illud etiam concilii Agathensis cap. XIX. *Sæculares, qui in Natale Domini, Pascha, & Pentecoste non communicaverint, catholici non credantur.* quod etiam Burcardus,^c & Ivo,^d & liber Cæsaraugust.^e & Gratianus^f referunt. A. Mihi Augustini oraculum maxime placet: *g Cotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero: omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor.* Innocentii tertii præceptum in concilio gene-

R 5

rali

^a De consecr. d. 2. c. 17. in cena. ^b Vid. dial. 13. add. 7. ^c Burc. l. 5. c. 23. ^d Ivo par. 2. c. 33. decret. ^e Cæs. lib. II. c. 19. ^f De consecr. d. 2. c. 19. sæculares. ^g c. 13. e. dist. cotidie.

cramenta altaris &c. Et in margine est. Concor. c. 29. concilii Carth. tertii. Ansel. l. 9. c. 3. Inscriptio cap. 54. Liquido apparet. de consecr. dist. 2. est. Item Augustinus in libro responsorum ad Januarium cap. 6. Et in margine est. epist. 118. & Beda I. Corin. II. Ivo p. 2. c. 112. Pann. l. 1. c. 146. Alg. l. 2. c. 1. Vide etiam dialogo II. addit. 17.

7 Vide dialogi 13. addit. 7.

vali cap. XXI. fuit, ut ad minus in paschate sacramentum Eucharistiæ omnes fusciperent.^{a 8}

B. II.

^a c. 2. de panit. in 4. collect. c. 12. e. tit. omnis. Gregorius IX.

8 Ante caput 19. Sæculares. de consecr. dist. 2. in editione Romana hæc verba sunt. Item ex concilio Agathensi c. 18. Et in margine est. Burch. l. 5. c. 23. Ivo par. 2. c. 33. Inscriptio cap. 13. e. dist. hæc est. Item Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus c. 53. Quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor &c. In margine hæc sunt. Valfridus de rebus eccles. c. 12. Sent. 4. dist. 12. Algerus l. 1. c. 22. & 10. Polyc. l. 3. tit. 16. Ans. l. 9. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Ivo par. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150. Et vers. Idem epist. 118. cap. 3. Dixerit quispiam non quotidie &c. est in marg. Amalarius de eccles. off. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibi gloss. ord. Eugippus. Et in notis. Caput ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex iisdem, ubi opus esse visum est, & emendatum est, & auctum. Algerus autem, & Valfridus Strabo citant usque ad vers. Idem ex Gennadio Massiliensi presbytero, quem beatus etiam Thomas quo lib. 12. art. 10.

B. Illud, quod falso Sergio Papa adscribunt I-
vo,^a & Gratianus,^b *Triforme est corpus Domini*;
quod Amalarii, five Amilarii^c est: ex quo
capite elicitur, partem quandam hostiæ serva-
ri debere, viatici, ut creditur, causa: abro-
gatum consuetudine esse ait.⁹ Quod vero ex
epistula Clementis secunda dicitur post sumptam
Eucharistiam aliquot horis esse ab alio cibo absti-
nendum; quod etiam Burchard.^d Ivo,^e & An-
selmus,^f & Gratianus^g referunt: id ex B. Tho-
ma sententia ait non esse necessario servandum.
¹⁰ Postremo quod ex concilio Eliberitano refer-
tur

^a Ivo lib. I. tit. 4. c. 18. pan. ^b d. dist. 2. c. 22.
triforme. ^c Amal. l. 3. c. 35. de divin. offic. ^d Burch.
lib. 5. c. 11. ^e Ivo par. 2. c. 21. decret. ^f Ans. l. 8.
c. 38. in addit. ^g d. dist. 2. c. 23. trib.

art. 10. facit auctorem libri de ecclesiasticis do-
gmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Ma-
gister Sent. lib. 2. dist. 8.

⁹ Capitis 22. *Triforme. de consecrat. dist. 2. in
eodem libro inscriptio est.* Item Sergius Papa ait.
*In margine est. glossa ordin. I. Cor. 11. Sent. 4.
dist...* Amalarius l. 3. c. 35. Alcuinus fol. 79.
Micrologus c. 17. Rabanus de instit. cler. c. ult.
Alg. l. 1. c. 19. Ordo Romanus fol. 5. Pann.
l. 1. c. 141.

¹⁰ *Ejusdem distin. secunda inscriptio capitis 23.
Trib.*

tur à Burchardo,^a & Ivone,^b & Gratiano,^c & in libro Cæsaraugustano,^d sed in conciliis non inveni: *ut ante communionem à conjugibus se abstineant aliquot diebus* consilium esse, non præceptum, B. Antoninus ait.¹¹ De aliis maioribus erroribus alio die, si placuerit, ejus opinionem referam. A. Ita fiat.

De

^a Burch. lib. 5. c. 22. ^b Ivo lib. 1. tit. 4. c. 29. panorm. & part. 2. c. 32. decr. ^c De consecr. d. 2. c. 21. ^d Cæs. lib. 11. c. 18. omnis.

Trib. gradib. in eodem libro hæc est. Item ait Clemens Papa epist. 2. *Et in margine est.* Ordo Romanus fol. 87. Polyc. lib. 3. tit. 16. Burch. l. 5. cap. 11. Ivo par. 2. cap. 21. & 64. & 86. Pann. l. 1. c. 149.

11 *In eodem libro capitis 21. Omnis homo. ejusd. distinct. inscriptio est.* Item ex concilio Eliberitano. *In margine est.* Burch. l. 5. c. 22. Ivo par. 2. cap. 32. Pann. l. 5. c. 152. *In notis.* Nec inter] Hæc usque ad finem absunt hoc loco à Burchardo & Ivone, suntque summa quædam capituli Sæculares, supra eadem.

*De aliis Majoribus Erroribus Gratiani
ex B. Antonini sententia.*

DIALOGUS DECIMUSSEPTIMUS.

A. Quantum ego prævideo, periculum est
C. ne hic nobis totum Gratianum de ma-
nibus auferat. C. Quid ita? A. Quia hac sola
machina B. Antonini adhibita, magnam nostri
præsidii partem expugnavit. C. Magis mihi vi-
sus est adhuc de re satis nota egisse, quam illi
facile concesserimus, esse apud Gratianum non
pauca moribus, non recepta, aut contrariis con-
stitutionibus abrogata. B. Majora sunt, quæ
moliore. Ostendam enim illum hominem *stupi-
dum* fuisse, multisque in rebus nihil vidisse. C.
Ain vero? B. Audies, quid sanctissimus vir
de hoc homine dicat. In primis notat quod e-
tiam Joannes Teutonicus fecit, Gratianum di-
xisse ^a *perplexo inter duo mala, hoc est pecca-
ta, licere minus eligere, idque perpetrare.* At-
qui numquam cogitur quis peccare, nec potest
esse perplexus necessario: ergo falsum est, li-
cere alicui minus peccatum eligere. Id confir-
mat Hieronymi, & Augustini, & B. Thomæ
verbis. A. Quibus verbis utitur Gratianus?
B. *Item adversus naturale jus nulla dispensatio
admit-*

^a Dist. 13. in prin.

admittitur, nisi forte duo mala ita urgeant ut alterum eorum necesse sit eligi. Unde in concilio Tolentino IIX. cap. II. sic legitur. Duo mala &c. Item Gregorius in moralib. Nervi testicular. Leviathan &c. A. De duobus malis, non de duobus peccatis Gratianus loquitur. B. At in verbis Tolentani concilii, & B. Gregorii, quibus suam opinionem fulcire nittitur, invenies duorum peccatorum mentionem. A. Illos igitur accusa, non Gratianum. Nam de duobus malis quæ peccata non sint, vera est Gratiani sententia. Et præstat amittere brachium, quam caput: & incidere in manus Dei, ^a quam hominum: & his sexcenta sunt similia. B. At postea *distin.* XIV. ^b sic Gratianus ait. *Verum hoc ita in una, eademque persona intelligitur. Ceterum an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet, ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, merito quaritur.* Non tibi videtur affirmare, quod isti dicunt? A. Mihi aperte id dicere non videtur, sed in eam sententiam inclinare, & lectorem eo laqueo induere, quo se non facile liberet. B. Id mihi satis est. ^c Sequitur

^a Paral. 21. ^b Dist. 14. in prin.

^c Gratiani verba sunt in editione Romana *dist.* 13. in prin. Item adversus naturale jus nulla dispensatio

tur illud de presbyteris, ut possint ex consuetudine, si urgeat necessitas, & Episcopi absint, chrismate pueros in fronte signare. Id falsum esse ait post Joannem, & B. Thomam, & alios Theologos. Verba Gratiani *distinct. xcv.*^a hæc sunt. *Sed istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelasii, usu approbante, prævaluit: nisi forte, ubi aliquorum consuetudo hoc admisit, ut in absentia Episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorii, presbyteri baptizatos in frontibus liniant. Prohibitio vero Leonis, & Gelasii in eo casu intelligatur, cum Episcopi præsentibus sunt, vel cum non cogit ultima necessitas.* A. Displicent hæc omnia.

^a Dist. 95. c. 2. p. 1.

dispensatio admittitur; nisi forte duo mala ita urgeant; ut alterum eorum necesse sit eligi. Unde in concilio Toletano 8. c. 2. legitur. Duo mala licet sint cautissime præcavenda &c. *In margine est. Ivo p. 12. c. 16. Pann. l. 8. c. 119. Et in notis.* In ipso concilii capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegenda sunt. *Item dist. 14. in prin. Gratianus ait.* Verum hoc in una, eademque persona intelligitur. Ceterum an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, merito quaeritur.

omnia. Namque ordinarii ministri hujus sacramenti sunt Episcopi, ut in concilio Tridentino dicitur. ² B. In notoriis sive manifestis non requiri ordinem judicarium: ^a reprehendit Antoninus, quasi non semper verum sit, sed aliquando, ut notat Joannes Teutonicus. Item quod postea Gratianus dicit. ^b Aliquando evidentia ipsa operis reum esse testatur; quando opere publico crimen suum confitetur: tunc post secundam & tertiam correctionem, sine examinatione damnandus est, si incorrigibilis extiterit. Neque enim in his notoriis requiritur admonitio, sive correctio, aut forte correptio. ³

A. Hæc

^a 2. q. 1. c. 14. prohibentur. in fine. & cap. 16. que Lotharius. p. 1. ^b c. 20. Deus. p. quando. e. q.

² Verba etiam Gratiani sunt distin. 95. cap. 2. Presbyteros par. Sed istud. in editione Gregoriana, ut in ipso dialogo relata sunt.

³ Hæc ejusdem Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 15. Manifesta. 2. q. 1. Verum hæc de illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: ceterum quæ manifesta sunt, judicarium ordinem non requirunt. Unde Ambrosius. Manifesta accusatione non indigent. In notis additur. Ivo in epistola ad Hugonem, quæ incipit, Litteras r. p. sic ait. Manifesta autem accusatione non indigere testatur B. Ambrosius super

A. Hæc levia sunt. B. Illud gravius est, quod anathema in verberantes clericos^a interpreta-
tur, *separationem à sacramentis, & ab ingressu ec-
clesiæ*, non à communione fidelium,^b quod
Joannes etiam notat. A. Calumniam mihi pati
videtur Gratianus. Non enim id aperte dixit.
Immo inter excommunicationem & anathema
prius hanc differentiam statuit, quam ego mi-
nime probo; ut anathema sit, cum separatur
quis à consortio fidelium: excommunicatio,
cum se quis separat, aut à superiore separatur
ab ingressu ecclesiæ, & à communione Eucha-
ristiæ, ut pœnitentibus evenit. B. Inconstantia
crimen effugere non potest; quod enim de ex-
communicatione dixerat, id de anathemate in

S

hoc

^a 17. q. 4. c. 29. *si quis.* ^b II. q. 3. c. 24. *ad
mensam. p. evidenter.*

super epist. ad Corin. ita dicens de eo, qui cum
noverca [Judicis non est, &c.] ut infra c. de
manifesta. Item cap. 16. Quæ Lotharius par.
I. e. q. hæc etiam Gratiani verba sunt. In ma-
nifestis enim calliditate accusantium non oppri-
mitur reus &c. atque ideo in talibus judiciarius
ordo non requiritur. Et cap. 20. Deus omni-
potens. par. Quando autem. ita Grat. scribit.
Aliquando evidentia ipsa &c. *ut in dialogo.*

hoc crimine interpretatur. + Sequitur illud de interpretatione horum verborum Gregorii. *Sententia pastoris sive iusta, sive injusta timenda est. Contingit,*^a inquit, aliquando, ut adulter

^a II. q. 3. c. I. & c. 77. non solum. p. I.

4 Sunt etiam hæc ejusd. Gratiani verba in eodem libro II. q. 3. c. 24. *Ad mensam. par. Evidenter.* Hæc sententia excommunicatio vocatur: quæ à communione corporis, & sanguinis Christi notatum prohibet &c. Qua sententia non separatur quis à consortio fidelium. Est & alia sententia, quæ anathema vocatur: qua quisque separatur à consortio fidelium. de qua supra [Cum excommunicatis nolite communicare] &c. *Et postea.* Juxta igitur hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocentii Papæ secundi [Si quis suadente diabolo &c.] ut infra causa [Quidam presbyter] (in marg. est. 17. q. 4.) ut juxta etymologiam vocabuli anathemati, id est, separationi subiaceat, qui in edictum illud inciderit, qui à corpore, & sanguine Christi, & ab ingressu ecclesiæ se alienum facit: qui impias manus in clericum (*scribe clericum*) injicere ausus fuerit: qui etiam à nullo Episcoporum absolvi, id est more pœnitentium reconciliari poterit, nisi primum Apostolico conspectui se repræsentare curaverit.

sententiam pro sacrilegio reportet, *cujus reatum in conscientia non habet. Hec sententia etsi injusta sit, quia non est in eo crimen, super quod lata est sententia; tamen juste ab eo reportata est: quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorii. Sententia pastoris &c.* Hoc & Joannes, & Antoninus improbant: qui volunt, ut quamvis sit injusta, nisi post appellationem lata sit, vel contineat intolerabilem errorem, à judice suo lata, eum liget, & ab eo servanda sit. A. Servandam esse publice, non negarem; ligare eum apud Deum, dubito. Illa tamen Gregorii verba placent. *Qui sub manus pastoris est, ligari timeat vel injuste; nec pastoris sui judicium temere reprehendat: ne etsi injuste ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.* B. Illud etiam reprehend-

S 2

5 In eadem causa II. q. 3. ante cap. I. verba Gratiani sunt in eodem libro. Sed quod sententia Episcopi sive justa, sive injusta fuerit, timenda sit, Gregorius homilia 26. in evangelia testatur dicens. Sententia pastoris, sive justa sive injusta fuerit, timenda est. In notis additur. Ipsa prorsus B. Gregorii verba leguntur infra eadem c. Non solum. vers. Utrum juste. Ejusdem Gratiani verba sunt cap. 77. Non solum. par. I. e. q. Cum

prehendunt; quod dixerit, *orientis clericos, qui uxores habeant, habere etiam^a bona propria posse, quibus uxoribus & filiis consulant*: sic etiam his, qui in occidente filios ex legitimo matrimonio habent, sive uxoribus vivis continentiam professis, sive mortuis; non vero licere his clericis, qui ab infantia sacrae militiae traditi sunt, nisi forte retinendo sua à sumptibus ecclesiae abstineant. Contra autem illi statuunt omnibus clericis licere habere propria, nisi eis renuntiaverint, ut regulares, vel qui voto se astrinxerunt paupertatis; vel in primitiva, ut ajunt, ecclesia, quorum erant bona communia. Hunc errorem in notis quoque selectorum virorum invenio reprehensum. A. Jure quidem reprehenditur. Sed & Christum Dominum, & Apostolos propria bona habuisse, declarasse videtur.

^a 12. quest. 1. cap. 24. precipimus. p. sed notandum.

Cum ergo sententia ex ordine injusta est, nec tunc ab ea recedendum est: quia etiam, antequam sententia daretur in eum, pro qualitate reatus sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando &c. *ut in dialogo. Et postea. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu &c. ut in ipso dialogo.*

datur Joannes XXI. duab. constitutionibus. ^a 6
 B. Post hæc, ut imperfecte docens reprehenditur in quæstione, an liceat clericis in iudicio sua repetere. ^b quod dixerit, *licere pro damno vitando, non pro lucro querendo: aut pro communibus suarum ecclesiarum rebus stare in iudicio, easque defendere.* Veriusque esse, eos clericos qui habere possunt propria bona, posse etiam ea repetere in iudicio. alios nomine monasteriorum suorum. si præsumunt eis? minores mandato superior. 7.

S 3

A. Leve

^a Extrav. cum inter & extra. quia quorundam.
 Jo. 22. ^b 14. q. I. c. I. p. I.

6 Gratianus ita in eodem libro scripsisse dicitur.
 12. q. I. c. 24. *Præcipimus. part. I.* Sed notandum est, Episcopos orientales uxores habere, & filios: quosdam autem ex nostris partibus cum in laicatu, sive in minoribus ordinibus constituti habeant uxores, & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentia pari voto servata, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos, & suorum usus. Qui autem ab infantia sacræ militiæ traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortasse retinendo sua, à sumptibus ecclesiæ abstineant.

7 Idem Gratianus ait in eodem libro 14. q. I.
 c. I.

A. Leve etiam hoc est crimen. B. Sequitur illud, quod ex jure civili sumptum est. *Sufficere bonam fidem in prescriptione xxx. annor. initio possessionis, licet postea quis mala fide possederit.*^a Mendose tamen Gratiani locus refertur à B. Antonino, quod etiam in aliis quibusdam accidit. A. Innocentius III. in concilio generali Lateran. cap. xli. sic ait.^b *Oportet, ut qui prescribit, in nulla temporis parte, rei habeat conscientiam aliena.*⁸ B. Si post votum simplex castitatis

jurat

^a 16. q. 3. c. 15. placuit. p. prescriptionum. ^b c. 3. de prescr. in 4. collect. & c. ult. eo tit. Gregor. IX.

c. i. par. i. Prohibetur perfecto in judicio stare captando lucrum, sed non evitando damnum. Vel aliter. Aliud est, sua possidere: aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia res oblate non sunt alicujus. Utuntur enim rebus ecclesie non ut suis, sed tamquam ad dispensandum sibi creditis &c.

⁸ Verba etiam Gratiani sunt in eodem libro 16. q. 3. c. 15. placuit. par. prescriptionum. Bona vero fides non ad tractum medii temporis, sed ad initium possessionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bona fide possidere coepisse, etiamsi medio tempore scientiam rei alienae habuerit. In marg. est. al. conscientiam,

jurat quis aliquam ducere uxorem, sacramentum illicitum esse fatentur Gratianus^a & Antoninus: sed servare hoc sacramentum non vetari, pœnitentia de voti fractione indicta, ait Gratianus; quod verum esse consummato matrimonio, Antonino placet.^b namque si non consummaverit, prohibetur servare id sacramentum, & peccat, inquit, mortaliter. A. Vide Cælestini III. rescriptum: quod Gratianus videre non potuit. B. Illud quoque post B. Thomam notat: dixisse Gratianum, posse quem jurare, ne clerici tonsuram, neve monachi habitum umquam accipiat: ac si juraverit, servandum esse. Illicitum esse jusjurandum eis videtur, & peccasse jurantem, quod obicem, inquiunt, opposuit Spiritui sancto. A. Verum mihi esse videtur, quod dicunt. Sed Gratianus de eo loquitur, qui cogebatur à parentibus alterutrum facere, qui sine ullo peccato potuit jurare, se id non facturum, invitum scilicet,⁹ B. Quod sequitur, omitti po-

S 4

tuisset:

^a 22. q. 4. c. ult. p. unde datur. & p. est etiam:

^b cap. 2. qui cleric. vel vou. in 2. collect. & cap. 6. rursus. e. tit. Greg. IX.

⁹ Hæc etiam in eodem libro ejusd. Gratiani verba sunt 22. q. 4. cap. ult. part. Unde datur. Aliquando datur namque juramento deest justitia, veluti

tuisset; sed ne quid relinquam, dicam. Gratianum^a & Joannem Teutonicum notat Antoninus, quod affirmasse videantur, eum, qui cogit aliquem falso jurare, aut exigit ab eo iurandum: ita peccare, ut is, qui pejerat. Sed
id

^a 22. q. 5. in princ.

veluti cum quispiam post votum castitatis ducit uxorem, iuramento firmans numquam se ab ea discessurum: quod quamvis illicitum sit, quia iustitia sibi probatur deesse: tamen auctoritate Augustini servari præcipitur. *Et postea.* Est etiam id, quod juratur, aliquando vitiosum, non natura sui, sed ex causis extra venientibus: veluti cum aliquis post votum castitatis jurat alicui se habiturum eam in conjugem. Conjugem namque habere, in se ipso malum non est: tamen huic ex voto perniciosum est. Hoc autem iuramentum etiam si illicitum sit, non tamen servari prohibetur: sed de violatione voti penitentia sibi iubetur indici. *Et vers.* *Ex modo.* Veluti dum aliquis à parentibus coactus, ut clericatus tonsuram, vel religionis vestem suscipiat, se neutrum facturum iuramento firmaverit. Hoc quamvis aliquibus videatur reprehensibile; quia opus charitatis iuramento se non facturum promisit; nulla autem auctoritate servari prohibetur &c.

id verum esse ait, cum scit, aut probabiliter credit, falsum illum juraturum. Judex quoque exigens sacramentum juris ordine observato, si-
ve per se, si-ve parte petente, non peccat, etsi
sciat, vel credat illum falso juraturum, ut B.
Thomas scribit.¹⁰ A. Cetera alterius actionis
sint.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUS OCTAVUS.

C Quid illud est, quod apud Gratianum
legitur^a ex Nicolai responso ad consulta
Bulgarorum: *A quodam Judeo nescitis, utrum
Christiano, an pagano, multos in patria vestra
baptizatos asseritis?* quo pacto is, qui Judæus
erat, potuit paganus esse? aut de eo, quem
S 5 certum

^a De consec. d. 4. c. 24. à quodam.

¹⁰ Illa quoque Gratiani verba sunt in eodem li-
bro 22. q. 5. in princ. Quod autem quinto loco
quæritur, si licitum esset, quod Archidiaconus
juraverat, an Episcopus esset reus perjurii, qui
ad pejerandum Archidiaconum coge-
bat; facile potest discerni. Si enim consentiens pari poena
cum faciente puniendus est; multo magis ille,
qui cogit, reus admissi criminis probatur.

certum erat, Judæum esse, dubitabatur, num
Christianus esset, an paganus? A. Consuluisti
fontes ejus capitis? nuper enim prodierunt illa
Nicolai responsa. C. Consului. caput est civ.
non tertium, ut Demochares edidit. Varietas
verborum nulla est, neque etiam apud Ivonem
Carnotensem.^a A. In libro^b Cæsaraugustano
inveni: *A quodam viro*, pro, *A quodam Judæo*,
scriptum. quod mihi vehementer placuit. Sunt
qui putent illum Judæum natione fuisse, non
religione. C. Id mihi non fit verisimile.¹ Sed
cur magis credendum est huic libro, quam fon-
tibus ipsis? A. Quia non sunt ipsi fontes, sed
fontium

^a Ivo lib. 1. tit. 2. c. 22. panorm. & part. 1. c.
148. decr. ^b Cæs. lib. 12. c. 62.

I De consecrat. distinct. 4. cap. 24. in Romano
libro inscriptio est. Item Nicolaus ad consulta
Bulgaror. cap. 104. A quodam Judæo nescitis,
utrum Christiano, an pagano &c. In margine
hæc sunt. Sent. 4. dist. 3. Alger. l. 3. cap. 6. Ivo
p. 1. c. 148. Pann. l. 1. c. 29. Et in notis. Judæo]
Apud Algerum est, ut audio. Verum in origi-
nali post hoc caput sequuntur verba hæc: Sed
primum, utrum Christianus, an paganus ipse
Judæus extiterit, vel si postmodum factus fue-
rit Christianus. investigandum est. (*ipse vir, pro
ipse Iud. scribo.*)

fontium imagines. Idem de veteribus libris dicendum est: in quo plerique falluntur. Dum enim putant satis esse, si quid in veteri libro invenerint, referre; etiam ea, quæ recte edita sunt, mutare audent. Sed multo tutius est, probare prius omnia, & cum priori, & posteriori sententia conferre. Et quia de falsis inscriptionibus aliis diebus actum est; vide, quid in hoc eodem libro Cæsaraugustano^a & in alio veteri legi Syricio Papæ adscriptum: *Vino agrotum baptizari posse, modo in nomine Trinitatis baptizetur.* C. Hoc Ecclesia catholica non recepit. B. Neque Syricius hoc unquam dixit: sed vanus aliquis semipaganus. Quid? illud, quod apud Ivonem^b inveni ex Augustini libris^c acceptum, *Concilium Sardicense* concilium *Arianorum* fuit? A. Ego id non apud Ivonem solum, sed etiam in aliis libris legi;^d & aut Augustinum falso deceptum fuisse putavi, aut ea verba non esse Augustini. Et in Africa fuisse id concilium non rejectum apparet ex *concilio Carthagen.* I. cap. v.^e in quo sanctissimum concilium appellatur. Licet sextæ synodi Patres, in quibus ipse Aurelius Augustinus fuit, non agnoverunt

^a Cæs. lib. 12. c. 9. ^b Ivo p. 4. c. 80. dec. ^c Aug. contra Cresconium lib. 3. c. 4. ^d Cæs. lib. 1. c. 47. ^e Dist. 71. c. 6. *Privatus. al. Primatus.*

gnoverunt duos esse ejusdem concilii canones, qui à Legatis Romanis concilii Nicæni esse dicebantur. Mitto, quod in Corpore canonum, & in omnibus Græcis & Latinis collectionibus conciliorum habeantur, & in Leonis IV.^a *epistula* inter eos numerentur, per quos judicant, & judicantur Episcopi.² Sed quo progredimur? redeamus ad Antonini notas.^b B. Non multa reliqua sunt. Quorum primum est de differentia ejus, qui veterem hæresim defendit, & ejus, qui novam suscitatur. illum excommunicatum esse, & suspensum ab executione ordinis, & jurisdictionis, & sic neminem posse excommunicare: de alio Gratianus dubitat, quia toleratur, & non rejicitur, ut excommunicatus, & sic valent ab eo gesta. Joannes & Antoninus omnes esse excommunicatos affirmant, & neminem posse excommunicare: licet alia gerat, dum toleratur. A. Non id aperte Gratianus dicit, quod isti notant. Servandæ autem sunt

^a *Distin. 20. c. 1.* ^b *24. q. 1. in prin. & c. 4. audivimus. p. 1.*

² *Distinct. 71. c. 6. in eodem libro inscriptio est. Item ex concilio Carthagin. 1. c. 5. Primatus Episcopus Vegeselisitanus dixit &c. In margine est. Burc. l. 2. c. 43. Ivo p. 6. c. 144. Ans. l. 6. c. 124. Primatus) al. privatus. (scribo, Privatus.)*

sunt Lucii tertii, & Innocentii tertii constitutiones. 3 B. Quædam postea notat B. Antoninus, ^a sed oblitus est locum certum indicare, in quo ea Gratianus scripserit; sunt autem ea, quæ refert, distinct. 2. non in eadem illa *caussa* xxiv. in qua superiora continebantur. Quæritur

^a cap. ad abolendam. & c. excommunicamus. de hæret.

3 Gratiani verba sunt in eodem libro 24. q. 1. in princ. Quod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit facile probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæresim sequitur, aut novam confingit. Qui vero hæresim jam damnatum sequitur, ejus se participem facit &c. Et cap. 4. Audivimus par. 1. Sin autem ex corde suo novam hæresim confinxerint; ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest dejicere quemquam jam prostratus &c. *In notis est.* Sin autem) Non defuerunt, qui crederent hæc quoque esse Alexandri. Sed apud Ivonem, & in Pannormia non habentur: & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota. quæ solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum divisionis in ipso quæstionis principio à Gratiano propositæ: omninoque & stylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.

tur de lapsis post baptisma in aliquod crimen,
& pœnitentibus an possint ad ordines sacros &
dignitates, vel parochias promoveri: ut jam
promoti permanere post crimina in eisdem & ad
alia promoveri queant. Refertur Gratiani di-
stinctio: ^a ut si vere eos pœniteat, utrumque
possint: si fecte, neutrum possint. Obicit hic
noster exceptionem de his criminibus, quæ in-
ducunt irregularitatem. Neque enim pœnitere
satis est, sed superioris dispensatio est necessa-
ria. Alia distinctio ^b Gratiani est, si crimina
sunt occulta, tunc possint promoveri; si ma-
nifesta, non possint. Sed eodem modo adda-
tur exceptio irregularitatis. & ex qualitate cri-
minum cognosci poterit, an requiratur dispen-
satio, & an dispensare debeat Episcopus, vel
Pontifex Romanus. A. Hoc ipsum Gratianus
fateretur. ⁴ B. Capitale crimen extremo loco
positum

^a Dist. 50. c. 24. sacerdos p. quomodo. ^b cap. 32.
presbyteros. in fine. e. dist.

⁴ Hæc etiam sunt in eodem libro Gratiani verba,
distinct. 50. c. 24. Sacerdos. par. 1. Sunt quidam,
quos non odium criminis, sed timor utilitatis,
& amissio proprii gradus, & ambitio celsioris
ad pœnitentiam cogit. Hos sacri canones irre-
cuperabiliter (al. irreparabiliter) dejiciunt &c.

Et

positum est adversus Gratianum de *pœnitentiis*
distinct. 1. & ejus fratrem, ut vulgus putat, Pe-
 trum Lombardum, quem Magistrum senten-
 tiarum appellant. Ambo enim fratres quæstio-
 nem proponunt, an sit necessaria oris confessio,
 quam sacramentalem vocant, ad remissionem
 peccatorum; vel sola contritio cordis, & se-
 creta satisfactio sufficiat, etiam si copia vel fa-
 cultas adsit presbyteri. Neuter solvit quæstio-
 nem: immo Gratianus^a multis in utramque
 partem relatis ait. *Cui autem harum potius ad-
 hærendum sit, lectoris judicio reservatur. Utra-
 que enim fautores habet sapientes & religiosos viros.*
 Mox addit Theodori Cantuariensis verba. *Qui-
 dam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt,
 ut Græci: quidam vero sacerdotibus confitenda esse
 percensent, ut tota fere sancta ecclesia, & quæ se-
 quuntur. A. Cabilonensis concilii secundi sub Ca-
 rolo*

^a De pen. d. 1. c. 88. *quampvis. p. quibus. & c. ult.*

Et cap. 32. presbyteros. in fine. e. dist. Possunt &
 aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum
 enim crimina manifesta sunt; ante vel post or-
 dinationem, à sacris ordinibus dejiciendi sunt:
 quorum autem peccata occulta sunt, & satisfac-
 tione secreta, secundum sacerdotis edictum
 purgata; in propriis ordinibus remanere pos-
 sunt. *In margine est, Raban. pen. c. 1.*

rolo verba sunt *capit. xxxiii.* Referunt etiam Capitularia^a & Burchardus,^b & Ivo.^c Sed hi duo ut Gratianus; Capitularia, & concilia carent illis verbis, ut Græci: item illis; *ut tota fere sancta ecclesia.* Et Gratianus quæstionem aliis verbis proponit. Neque enim is illa addit, *cum facultas adest presbyteri.* Et cum hæc quæstio ante Innocentii tertii^d in concilio generali *capit. xxi.* constitutionem proposita fuerit à B. Thoma, & Antonino; uterque frater crimine liberatur. Non quod sacramentum pœnitentiæ non sit à Christo institutum, cuius partes sunt contritio, confessio, & satisfactio, ut in concilio Tridentino aperte definitum est: sed quo tempore confitendum esset sacerdotibus hoc tum primum declaratum est. B. Vis dicam, quod sentio? A. Quid est, cur opus sit, veniam petere? B. Tota hæc distinctio *plus nocet nobis, quam prodest.* Male autem incerta sunt hæc, ut *quæstio tertia causse xxxiii.* & postea aliæ quæstiones, & causse additæ. Præstitisset de pœnitentiis post omnes causas ante tractatum de consecratione conscribere. A. Sunt, qui putent hos duos tractatus non esse Gratiani, quamvis Gratianus ipse aliquot locis in causis eorum

^a *Capit. lib. 7. c. 58. in addit.* ^b *Burc. lib. 19. cap. 145.* ^c *Ivo part. 15. c. 155. decret.* ^d *De pœnit. & remis. c. omnis.*

eorum faciat mentionem; & in quibusdam libris non esse distinctos capitibus separatis; numeris autem capitum certum est nullum Gratiani volumen fuisse distinctum ante Contianam editionem. C. Cur tu eos numeros non sequeris, sed aliam rationem? A. Ego numeros addidi ante eam editionem; neque divinare potui, quid in ea scripturus esset Contius. Varietatis causa est, quod ille caput secundum appellat, quod ego primum esse puto. primum enim quaestionis primum caput appellare nolui, quotiens verbis Gratiani constat. Est etiam alia varietatis causa in capitibus Paleæ nomine adscriptis, quæ ab eo nonnunquam omittuntur, aliquando numerum augent. Sed quid Romani selecti viri de hac prima distinctione statuunt? B. Hæc verba in scheda inveni. *Tractatus hic de pœnitentia non videtur esse Gratiani, sed alicujus paulo antiquioris, & totus hic videtur translatus. deestque in exemplaribus antiquis.* A. Non esse antiquioris Gratiano apparet, quia multa ex Digestis adfert, & ex aliis libris juris civilis, quæ omnia sunt Gratiani tempore quasi postliminio restituta. B. Nimius est in his referendis, & valde ineptus. sed alia verba referam selectorum virorum. Verbis Gratiani in extrema hac distinctione: *Cui autem harum &c.* hæc adscribi jusserunt. *Errat in hoc*

T

Gratia-

Gratianus. & non est dubitandum, quin peccata mortalia, quantumcumque occulta, sacerdoti secreto sint confitenda: & nullus defendit alteram opinionem, quam quisque voluerit. Item verbis Theodori, vel potius concilii Cabilonensis alia addunt.^a Cum enim ita scriptum sit. Confessio itaque, quæ soli Deo fit, quod est iustorum, purgat peccata. Ea vero, quæ sacerdoti fit, docet, qualiter ipsa purgentur peccata. Adjiciunt Romani. Non docet, sed efficit veram purgationem: & sacerdos tamquam Dei minister vere purgat a peccatis. & glossa in verbo docet errat, dum ait: hoc est signum sacerdoti, quod peccata dimittuntur confitenti per contritionem, nam vere dimittuntur per absolutionem sacerdotis: & falsum est, quod ipsa absolutio sit signum remissionis, cum sit causa efficiens remissionis. Illud etiam mutant, quod in eodem capite dicitur: Deus namque saluus & sanctitatis auctor: sanitatis auctor scribendum censent; & postea, hanc suæ potentie medicinam, non suæ penitentia. utrumque ex conciliis, nisi quod illic vox medicinam omittitur. quæ neque in Capitularibus est, neque apud Burchardum & Ivonem.⁵ A. Suntne alia in eadem distinctione

^a c. ultim. de pen. d. i.

⁵ Initio tractatus de penitentia in Gregoria-

etione^a animadversa? B. *Capite sexto*, cujus initium, *Si quis non dicam*. addunt. *Valde aliena*

T 2

na

^a De pen. d. 1. cap. 6. si quis.

na editione scriptum est: *Questio tertia* (causæ xxxiii.) *Et in margine est. TRACTATUS de penitentia. Et mox Gratiani verba sunt. His breviter decursis, in quibus extra negotii finem aliquantulum evagati sumus, ad propositæ causæ tertiam quæstionem pertractandam (qua quæritur, Utrum sola cordis contritione, & secreta satisfactione, absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere) redeamus &c. Ad vocem Utrum, est in margine additum. DISTINCT. I. Et in notis. Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæstionem multa attulit. Quam perlongam tractationem, qui eum secuti sunt, in septem distinctiones diviserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum separatio: in aliquibus vero in margine tantum est, *Distinctio prima, secunda, &c. Utrum sola*) Hæc conjungenda sunt cum superioribus quemadm. in pervetustis sunt conjuncta: ab illis enim pendent. *Ante caput extremum ejusd. distinct. 1. hæc Gratiani verba sunt. Quibus auctoritatibus vel quibus rationum firmitatis utraque sententia satisfactionis, & confessionis innitatur, in medium breviter exposuimus.**

posuimus.

na sunt he leges à disputatione de pænitentia, & capite xxxi. l. a extremo. Gratianus, vel quicum-

que

a c. 32. facilius p. hoc idem. e. d.

posuimus. Cui autem harum potius adhaerendum sit, lectoris iudicio reservatur. Utraque enim fautores habet sapientes, & religiosos viros. Unde Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus ait in pænitentiali suo. Quidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci. Quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota fere sancta ecclesia &c. *In notis hæc sunt.* Lectoris iudicio) Certissimum est, & pro certissimo habendum, peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem, eo modo, eo tempore adhibitam, quo in concilio Tridentino post alia concilia est constitutum. *Extremo capiti hæc adduntur in notis.* Burchardus etiam, & Ivo caput hoc citant ex pænitentiali Theodori. In Capitularibus adiectis cap. 58. hæc leguntur. Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam sit ecclesiam &c. In concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadem fere habentur, addita ad initium voce Quia, & nonnullis aliis in extrema clausula, quæ notabuntur. Ut Græci] Hæc verba]

que est auctor huius tractatus. ostendit se non recte
sentire de confessione sacramentali; Cum tamen hoc

T 3

sic

verba, itemque illa, ut tota fere sancta eccle-
sia, & illa, & hoc perfectorum est, & illa,
Quod est iustorum, absunt quemadm. à Capi-
tulari, ita etiam à concilio. *In margine hæc sunt.*
In Capitul. adjectis c. 58. In Cabilon. conc. 2.
c. 33. Burch. l. 19. c. 145. Ivo p. 15. cap. 155.
Ad illa verba, Sed tamen Apostoli &c. additur in
marg. Et secundum Apostoli institutionem con-
fiteamur Jac. 5. Et in notis. In Capitulari, & con-
cilio pender adhuc oratio, & priori illi mem-
bro, ut & Deo, &c. redditur nunc alterum
membrum his verbis, & secundum Apostoli
institutionem &c. In scholio. Docet] Id est, hoc
est signum sacerdoti, quod peccata dimittantur
confitenti per contritionem. Additur in margin.
Immo docet ordinarium purgandi modum esse
per sacerdotes absolutionem. Deus enim, ut
continuo subjungitur, sanitatem largitur ple-
rumque medicorum operatione. Operatione,
inquit, non ostensione. Ad vocem sanctitatis,
additur in margine. al. sanitatis. In eodem extremo
capite est: plerumque hanc præbet suæ peniten-
tiæ medicinam invisibili administratione; ple-
rumque medicorum operatione. In notis est.
Suæ penitentiae medicinam) In concilio, atque
apud

fit certum, quod dum adest facultas sacerdotis, quodvis peccatum mortale debemus ei secreto confiteri. Et quia Gratianus saepe repetit huiusmodi errorem, fiat hoc loco notatio. A. Si vox debemus consilium significat, nihil Gratianum lædit hoc consilium: si præceptum, non semper verum esse alii dicent. sed certis casibus puta mortis, vel periculi, vel ante Eucharistiæ sumptionem: alio tempore servanda est constitutio Innocentii tertii, & ei, qui eam observaverit, satis est, si propositum habeat confitendi tempore debito, cum contritione præsentis, ut docet Antoninus tuus post B. Thomam.⁶ B. Notantur etiam alia Gratiani verba capite xxcvi.^a Unde evidentiissime datur intelligi, quod sine confessione oris peccata possunt deleri. Falsum est, inquit, hoc inde probari. Et postea. Latentia vero peccata

^a c. 86. quis aliquando p. e contra auctoritas. d. p. Latentia. & c. 30. si cui. in fine e. dist.

apud Burchardum, & Ivonem legitur suæ potentiae. A Capitulari autem (prout ex ipsius lectione animadverti potest) totum istud primum abest periodi membrum.

⁶ Capite sexto Si quis non dicam. ejusdem dist. 1. in eodem libro non sunt verba ex scheda selectorum virorum relata. Nihil etiam additum est cap. 32. Facilius. in fine.

non probantur sacerdoti necessario esse confitenda, & ejus arbitrio expianda. Non recte, inquit, loquitur. & cap. xxx. Luce clarius constat &c. 7. Capite xix.^a cujus initium, *Aut facta*. mendum in illis verbis est: *Tempus discernit emanforem à furtivo*: scribendum enim est *fugitivo ex Pandectis*.⁸ Sed melius est ordine librorum

T 4

Gratiani

^a c. 19. aut facta. e. d.

7 Quod dicitur apud Gratianum cap. 87. Romanis e. distin. 1. cujus initium, *Quis aliquando. par.* E contra auctoritas. his verbis notatur. Unde evidentissime datur intelligi, quod sine confessione oris peccata possunt deleri. *In notis est.* Unde evidentissime] Loquitur ex persona adversam partem substinentis. Vere enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim sacerdoti tamquam Deo confitetur, is minime dicitur se apud alios accusare, sed potius nescientibus aliis seipsum punire. &c. *Ad vers. Latentia vero peccata. nihil additur.* Nihil etiam additur cap. 30. *Si cui. vers.* Luce clarius constat.

8 Inscriptio capituli 19. *Aut facta. e. dist.* in eodem libro hæc est. Unde in Digestis tit. de pœnis. *In margin. est. Ibid. le. 16. (hoc est, lib. 48. Digest. tit. 19.)* Ad illa verba, *Tempus discernit emanforem à furtivo additur in notis.* Furtivo in aliquot vetustis codicibus & originali est, fugitivo. sed

Gratiani de ejus erroribus agere. A. Id in alium diem differamus. Hoc tantum admoneo, superioribus Antonini locis exstare Philini^a triginta fere notata loca, quibus Gratianus ab glossis, ut vocat, reprehenditur.⁹

De

^a Philin. in c. ex parte. 2. ver. leges inserta. m. 43. prope fin. de rescr.

sed ob glossam non est emendatum. Ad illa verba, *Eventus spectatur, ut à clementissimo. additur. Clementissimo*] Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur, *dementissimo*. Quod in Basilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. sic explicatur. Vir clemens, nec seditiosus &c.

⁹ Verba Philini sunt. Gratianum improbat. Glossa in prin. dist. 13.

Gl. 2. in prin. dist. 18.

Gl. ult. in c. de Syracusane. (13.) dist. 28.

Gl. in c. Cenomanensem. (13.) par. cum ergo. ver. de fornicatione. dist. 56.

5. Gl. in c. statuimus. (8.) p. his omnib. dist. 61.

Gl. in c. Valentinianus. (3.) ver. electus. dist. 63.

Gl. un. in c. scire. (8.) p. necessario. & c. seq. dist. 76.

Gl. 2. in c. Sicut Christus. (75.) l. q. 1.

10. Gl. ult. in c. cum scriptura. (83.) l. q. 1.

Gl. in c. quod quidam. (97.) p. opponitur. ver. potestas. & ver. potestatem. c. q. 1.

Gl. in

*De Erroribus quibusdam, & mendis
Gratiani in distinctionibus.*

DIALOGUS DECIMUSNONUS.

B. Quotiens in manus meas Gratiani liber venit, venit autem infrequens, totiens me
T 5 à legen-

Gl. in c. etsi illa (23.) & gl. 2. in p. breviter. 1. q. 7.

Gl. 3. in c. Euphemium. (7.) p. hinc colligitur.
ver. infamen. 2. q. 3.

Gl. in c. à judicib. (33.) p. quod de arbitris. ver.
valebit. 2. q. 6.

15. Gl. in c. ei qui. (41.) p. nullus. ver. in notoriiis. 2. q. 6.

Gl. in c. si testes. (3.) p. soli testes. ver. instrumentis. 4. q. 3.

Gl. in c. nullus. (2.) p. aliquando. ver. per officiales. 4. q. 4.

Gl. in c. testimonium. (9.) p. nec honore. ver. jurejurando. 11. q. 1.

Gl. in summa. 12. q. 1.

20. Gl. in c. præcipimus. (24.) p. cum ergo. ver. sed notandum. e. q. 1.

Gl. in c. pen. p. si ergo. ver. hoc meum. e. q. 1.

Gl. in c. non sane. (15.) ver. patrociniū. 14. q. 5.

Gl. in c. si quis. (29.) p. qui autem. ver. repetundarum. 17. q. 4.

Gl. in

à legendo deterret initium. *Humanum genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale est, quod in lege, & evangelio continetur.* His addit multa ex Isidoro sumpta in etymologiis, quæ etiam huic divisioni repugnant, ut illud: *Fas lex divina est, jus lex humana. Omne autem jus legibus & moribus constat, Jus aut naturale est, aut civile, aut gentium. Jus naturale est commune omnium nationum.* id melius jus gentium dixisset, sic enim postea definit. *Jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.* quasi vero jus omnium nationum naturale sit; omnium vero gentium, jus gentium: quo nihil ineptius inveniri potest. At hic noster *jus naturale dixit, quod in lege & in evan.*

Gl. in c. si illic. (29.) p. sed objicitur. ver. Achab.
23. q. 4.

25. Gl. i. in c. si quippe. (45.) p. ex his. 27. q. 2.

Gl. in c. si quis. (24.) p. quamvis. ver. illud vero.
32. q. 7.

Gl. in c. omnis. (37.) p. alii è contrario. de pan.
d. i.

Gl. in c. quis aliquando. (87.) p. è contra. ver.
confitemini. e. dist. i.

Gl. in c. de quarta. ver. quadragenaria. de præ.
scri.

*De Erroribus quibusdam, & mendis
Gratiani in distinctionibus.*

DIALOGUS DECIMUSNONUS.

B Quotiens in manus meas Gratiani liber ve-
nit, venit autem infrequens, totiens me
T 5 à legen-

Gl. in c. etsi illa (23.) & gl. 2. in p. breviter. 1. q. 7.

Gl. 3. in c. Euphemium. (7.) p. hinc. colligitur.
ver. infamen. 2. q. 3.

Gl. in c. à judicib. (33.) p. quod de arbitris. ver.
valebit. 2. q. 6.

15. Gl. in c. ei qui. (41.) p. nullus. ver. in no-
toriiis. 2. q. 6.

Gl. in c. si testes. (3.) p. soli testes. ver. instru-
mentis. 4. q. 3.

Gl. in c. nullus. (2.) p. aliquando. ver. per offi-
ciales. 4. q. 4.

Gl. in c. testimonium. (9.) p. nec honore. ver.
jurejurando. 11. q. 1.

Gl. in summa. 12. q. 1.

20. Gl. in c. præcipimus. (24.) p. cum ergo. ver.
sed notandum. e. q. 1.

Gl. in c. pen. p. si ergo. ver. hoc meum. e. q. 1.

Gl. in c. non sane. (15.) ver. patrociniū. 14. q. 5.

Gl. in c. si quis. (29.) p. qui autem. ver. repetun-
darum. 17. q. 4.

Gl. in

à legendo deterret initium. *Humanum genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale est, quod in lege, & evangelio continetur.* His addit multa ex Isidoro sumpta in etymologiis, quæ etiam huic divisioni repugnant, ut illud: *Fas lex divina est, jus lex humana. Omne autem jus legibus & moribus constat. Jus aut naturale est, aut civile, aut gentium. Jus naturale est commune omnium nationum.* id melius jus gentium dixisset, sic enim postea definit. *Jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.* quasi vero jus omnium nationum naturale sit; omnium vero gentium, jus gentium: quo nihil ineptius inveniri potest. At hic noster *jus naturale dixit, quod in lege & in evan-*

Gl. in c. si illic. (29.) p. sed objicitur. ver. Achab.
23. q. 4.

25. Gl. i. in c. si quippe. (45.) p. ex his. 27. q. 2.

Gl. in c. si quis. (24.) p. quamvis. ver. illud vero.
32. q. 7.

Gl. in c. omnis. (37.) p. alii è contrario. de pan.
d. i.

Gl. in c. quis aliquando. (87.) p. è contra. ver.
confitemini. e. dist. i.

Gl. in c. de quarta. ver. quadragenaria. de præ-
scri.

in evangelio^a *continetur.*¹ A. Non quidquid in
Moyſis lege & in Evangelio continetur, id jus
naturale

^a *Vide dist. 5. in prin. & dist. 6. in fine.*

I Hoc est initium Gratiani voluminis in editione
Gregoriana. Concordia discordantium canonum.
Ac primum de jure divinæ, & humanæ con-
stitutionis. Distinctio prima. Humanum ge-
nus duobus regitur &c. ut in dialogo. *In notis*
hæc sunt. Ac primum] Hoc loco in manuscri-
ptis codibus magna est varietas. Nam partim
nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legi-
tur, De jure scripto, & non scripto, & quod
cui præponatur, & legum auctoribus, & duo-
rum malorum electione, sive dispensatione.
Aut, Ac primum de jure constitutionis naturæ
divinæ, & humanæ. Aut, De jure naturæ, &
humanæ constitutionis, quam Dominicus de
Geminiano agnoscit, & extat in nonnullis an-
tiquioribus editionibus. Aut, De jure naturæ,
& constitutionis: quæ inscriptio maxime vi-
detur convenire tractationi Gratiani qui sæpe
ad hæc capita revertitur, ut initio distinct. 5.
7. 8. 15. & 11. q. 1. c. si quæ causæ. hunc to-
tum locum indicans scribit; Require in prin-
cipio, ubi differentia signatur inter jus natura-
le, & jus constitutionis. Verumtamen in hac
tanta varietate, quæ, ut aliæ conjecturæ mit-
tantur,

naturale Gratianus appellat, sed vel de decalogo intelligi debet, vel de eo, quod sequitur: *cum quisque iubetur facere alii, quod sibi vult fieri.* Sed age videamus, quid in prima distinctione Romani notant. B. Quod capite VII.^a in iuris naturalis exemplis positum est: liberorum successio, & puerorum educatio, illi scribendum ex veteribus Isidori & Gratiani libris censent: *liberorum susceptio & educatio.* A. Id aptius est, ut post viri, & feminæ conjunctionem scribatur, & in iure civili ita esse existimo: ^b *hinc liberorum procreatio, hinc educatio.* ² B. Capite XII. dicitur.

Ius

^a cap. 7. ius naturale. dist. I. ^b c. ult. e. dist.

tantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est retenta vulgata lectione ceteras indicare. *Distinct. V. in principio hæc verba sunt.* Nunc ad differentiam naturalis iuris, & ceterorum revertamur. &c. Sed cum naturale jus in lege, & evangelio supra dicatur esse comprehensum &c. *In notis est.* Nunc ad differentiam] In vulgatis legebatur, Nunc autem ad doctrinam. Emendatum est ex vetustis codicibus, & ex principio dist. 15. ubi hoc repetitur.

² Verba capitis 7. distinct. 1. *cujus initium, Jus naturale, in eodem libro hæc sunt.* ut viri, & feminæ conjunctio, liberorum successio, & educatio

Jus Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quirites. Illi scribunt, quo nulli tenentur, nisi Quirites: ex veteribus libris. Et quod postea sequitur. In quo agitur de legitimis hereditatibus, vel curationibus, vel de contractibus. ita mutant, ut Contius admonuit; delendum enim est hoc membrum, vel de contractibus & pro curationibus cretionibus est scribendum.

A. Hoc etiam confirmatur veteribus libris, & Isidorus ipse notat, quid cretio sit, post Ulpianum in fragmentis libri singularis regularum. 3

B. Initio

catio &c. item depositæ rei, vel commendatæ pecuniæ restitutio &c. *In notis est. Successio] In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani legitur, liberorum susceptio, & educatio; quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de just. & jur. vers. hinc descendit. Ad vocem commendatæ, additur in marg. al. commodatæ restitutio.*

3 *Capitis extremi ejusdem dist. 1. in eodem libro verba sunt. Jus Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quirites, id est Romani. In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis &c. In notis hæc sunt. Cretionibus] Antea legebatur, vel curationibus, vel de contractibus. Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quam manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Ulpianus in suis*

B. Initio *distinctionis* v.^a in illis verbis: *Nunc autem ad doctrinam naturalis juris, & ceterorum revertamur: differentiam*, pro doctrinam aptius scribunt. Multa vero in hac v. & in vi. *distinctione* dicuntur, quæ melius in alium locum Gratianus reservasset. Quod his verbis Romani notant. Visum fuit Doctoribus ut *distinctione* hæc vi. quamvis superioribus parum cohærere videatur, atque extra rem hoc loco posita sit à Gratiano, neque tollatur, neque in alium locum transferatur. Hoc idem placuit congregationi generali. Scopus enim est hoc opus corrigere, & supplere, quæ desunt Gratiano, non decurtare. Mihi vero facilius omnia sanare in animo est. C. Quo tandem pacto? B. *Unalitura*, ut ille noster ait. A. Jocaris tu quidem, ut soles. Sed quid de vii. *distinctione*^b habes dicere? B. Per multa. Principio selecti viri notant, neque Solonem primum Atheniensibus, neque Trimegistum Ægyptiis leges tradidisse. De Solone aperta res est, cum Draco legislator eo fuerit antiquior. De Trimegisto videndus Cicero lib. iii. de legib. & Lanctantius lib. i. cap. vi.

^a *Distinct. 5. in prin.* ^b *Dist. 7. c. i.*

in suis titulis cap. 22. & ipsemet Isidorus in eodem lib. 5. etymol. c. 24. *In margine est.* Alcianus 3. *dispunct.* c. 7.

cap. vi. Institution. Item de nominibus Decem-
viro-
rum, qui xii. tabulas scripserunt, quæ re-
ferre Gratiano minime fuit necesse: placuit il-
lis patribus, ut cum Fastis Capitolinis confer-
rentur. Quod vero sequitur, Novæ autem le-
ges à Constantino Cæsare cœperunt, & quæ
postea de Codice Theodosiano scribuntur, Isi-
dori, & Gratiani ignorantiam detegunt. Cum
enim potuissent in libris Justiniani certiora de
origine juris, & de tribus illis veteribus Consti-
tutionum libris, & quarto Justiniano, atque
de Novellis tam ejusdem Imperatoris, quam
superiorum referre: hæc sola posteris relique-
runt, quæ, ut Contius notat, in Alarici bre-
viario continebantur. A. Quæ de Constantino
dicuntur, accepta esse arbitror ex Theodosii
Novella Constitutione. ^a Isidorum jus civile
hoc à Justiniano editum ignorasse crediderim;
à Gratiano video in hoc isto libro multa referri
ex Digestis, & Constitutionibus multorum Im-
peratorum. Et potuit ex Ivonis Panormia, ^b
cujus mihi habuisse cognitionem videtur, hoc
ipsum de Justiniano referre, quod etiam scri-
ptum scio in excerptionibus Ivonis, ^c & in li-
bro Cæsaraug. ^d ex historia Pauli Diaconi, &
Anasta-

^a Nov. Theod. & Valent. i. ^b Ivo l. 2. t. 12. c. 7.
8. & 9. pan. ^c Ivo p. 4. c. 170. & 171. & 172. de
^d Cas. lib. 2. c. 31. & 32.

Anastasio bibliothecarii. 4 Dic nunc de *dist. iix.* si quid est nota dignum. B. *Capite primo*^a mendosum est illud: *Vultis, ut reticeamus leges, ut gaudeatis? recitemus* enim scribendum est, ut est apud Augustinum, & Ivonem,^b & Anselmum.^c 5 *Capite quarto*^d pro illis verbis: Pla-

^a *Dist. 8. c. 1.* ^b *Ivo par. 3. c. 194. decr.* ^c *Anf. lib. 12. c. 57.* ^d *c. 4. veritate. dist. 8.*

4 Nihil eorum, quæ dicuntur addita fuisse à selectis viris *distin. 6.* in editione Romana invenitur. Fieri autem potuit, ut ea postea improbata sint. Sic etiam *dist. 7. c. 1. & 2.* nihil in notis adscriptum est. Quædam tamen nomina Decemvirorum sunt mutata. Non recte autem Curatius pro Curiatius scribitur. De voce differentiam pro doctrinam diximus in *addit. I. in fine.*

5 *Distinct. 8. capit. 1.* in eo libro inscriptio est. Unde Augustinus ait *tract. 6. ad c. 1. Joannis.* Quo jure defendis villas ecclesiæ? divino, an humano? &c. In margine est. *Anf. l. 12. c. 62. Ivo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63. In notis. Ecclesiæ]* Hæc dictio non est apud B. Aug. Nam ibi agit contra Donatistas; qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas & Ecclesiæ catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cum Donatistæ dicerent, villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, ut eos ipse convincat, nullum

ne quis dubitet, veritati manifeste consuetudinem cedere? scribendum, veritati manifestata debere consuetudinem cedere? Respondent enim verbis illis impugnantium Augustinum: Veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Quæ omnia non recte Ivo edidit in Panormia, in Excerptionibus vero recte, ^a item liber Cæsaraugust. ^b 6

V

Sequi-

^a Ivo lib. 2. tit. 12. cap. 29 panorm. & part. 4. c. 208. decr. ^b Cæs. lib. 1. c. 17.

nullum jus in illis habuisse, aut habere: quibusdam præpositis addit ista. Quo jure defendis villas? divino &c. Et infra 11. q. 1. c. si quæ causæ. ubi Gratianus citat initium hujus capituli, ista dictio Ecclesiæ non habetur. Est tamen apud Ansel. Ivonem, & in Pannormia locis indicatis. Tolle] Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur; placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post ver. humano, antecedentis paragraphi, hæc sequuntur: Vultis legamus leges jurisperitorum &c. vultis recitemus leges, ut gaudeatis, quia vel unum hortum habeatis &c.

6 Verba capituli quarti ejusdem distinct. 8. in eodem libro hæc sunt. Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donastitas c. 6. Veritate manifestata cedat consuetudo veritati: plane respondet,

Sequitur *caput v.* quod aliis *vi.* esse placuit, quod caput primum est eor. quæ Pet. Ciacconius ad te misit. Incidi enim nuper in eum indicem incertorum capitum Gratiani, quorum numerus est fere DCC. A. Rem mihi pergratam feceris, si de his quoque locutus fueris. B. Nihil plane eram dicturus, nisi cum illo indice, quid tu rescripsisses, invenissem. Illud igitur ^a caput *Gregorio Papæ ad Guillimundum Aversanum Episcopum* inscribunt Ivo in Panormia, ^b & Gratianus: *Gregorio VII. ad Wimundum Aversanum Episcopum*, idem Ivo in Excerptationibus ^c *Augustino Demochares*, & alii non recte. Romani in veteribus libris Gratiani *Gregorio VII.* adscriptum referunt. Id igitur tantisper retineamus, quoad certiora inveniantur. 7 A. In ix. distinct.

scio

^a c. 5. si consuetudinem. e. d. 8. ^b Ivo libr. 2. tit. 12. c. 30. pan. ^c Idem par. 4. c. 213. decret. Distinct. 9. c. 5. ego.

spondeo, quis dubitet veritati manifestatæ debere consuetudinem cedere? In margine hæc sunt. Sub persona Libosi Vagensis. Et Ivo part. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. infra eadem c. qui contempta. Et vers. Item. Nemo. additur in marg. Ibid. c. 8. sub persona Felicis à Buflacenis.

7 Inscriptio capitis 5. ejusdem distinct. est in eodem libro. Item Gregorius Wimundo Aversano Episco-

scio esse quædam verba Augustini male accepta.
 B. Capitis quinti initium est, *Ego solis eis scrip-
 torum, qui jam canonici appellantur, didici hunc
 timorem, honoremque deferre.* Ivo in Panormia
 ita scribit. ^a *Ego solis illis scripturarum libris, qui
 jam &c.* In Excerptionibus Gratiani scriptu-
 ram confirmat. *eorum pro eis*, habet liber Cæ-
 saraugustanus. ^b cetera, ut Gratianus. Roma-
 nis placet: *Ego solis eis scripturarum libris: aut
 eis scriptorum libris.* Et postea pro illis: *audeam
 credere, malunt, firmissime credam*: quod etiam
 habent Ivo, & liber Cæsaraugustan. In extremo
 capite in illis verbis: *non ideo verum putem, quia
 ipsi ita senserunt; sed quia mihi per alios auctores,
 vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à ve-
 ro non abhorret, persuadere potuerunt.* Romani
 mutant: *sed quia mihi vel per illos auctores cano-*
 V 2 nicos,

^a Ivo lib. 2. tit. 11. c. 32. panor. & par. 4. c. 74.
 decr. ^b Cæs. lib. 1. cap. 8.

Episcopo. Si consuetudinem fortassis opponas
 &c. Et in margine est. al. Guitmundo. Et Ivo
 p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166. Et in notis. Gre-
 gorius] In aliquod manuscriptis, & apud Ivo-
 nem est, Gregorius VII. Et in hujus Pontifi-
 catu Guitmundus Aversanus Episcopus scripsit
 de corpore, & sanguine Domini contra Beren-
 garium, qui liber extat.

*nicos, vel probabiles &c. & abhorreat, pro abhorret. quod postremum in Panormia est. sed non canonicos illic est, sed hoc: vel per illos auctores & canonicas. in Excerptionibus est Romanorum scriptura. In libro Cæsaraugust. sed quia mihi vel per alios auctores, & canonicas &c. abhorreat. In libro B. Augustini est: vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione &c.*⁸ Capite no-

no

---

⁸ *Hec in eodem libro verba sunt cap. 5. dist. 9. Idem (Augustinus) ad Hieronymum epist. 19. Ego solis eis scriptorum, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere &c. In marg. est. Ivo p. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119. scripturarum lib. ori. & Pan. Eorum auctorem in scribendo aliquid errasse firmissime credam) orig. Ivo, & Pan. Et in fine. non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. In notis est. Mihi per alios] Sic etiam in manuscriptis, & in glossa. Apud B. Aug. est, mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione. nec multo secus apud Ivonem. Alias vero nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.*

no^a editum est, primoque hoc genus litterarum ab auctoritate canonum distinguendum est. ex Augustino scribendum: primo quia &c. & canonis, pro canonum, sic enim divinas scripturas appellare solet, non canones. A. Sic etiam Ivo,^b & Deusdedit,^c & liber Tarracon.^d ediderunt. 9

V 3

B. Ca-

^a c. 9. noli. d. 9. ^b Ivo par. 4. cap. 263. decret.

^c Deusdedit c. 2. ^d Tarr. lib. 1. c. 143.

9 Ejusdem Augustini verba sunt in eodem libro à Gratiano relata cap. 9. Noli. e. dist. 9. cujus inscriptio est. Idem (Augustinus) ad Vincentium epist. 48. contra Donatistas. Noli frater &c. colligere velle calumnias ex Episcoporum scriptis, five nostrorum five Hilarii, five (antequam pars Donati separaretur) ipsius unitatis, sicut Cypriani, & Agrippini primo quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis distinguendum est. In margine hæc sunt. Deusdedit p. 2. Ansel. l. 4. c. 58. Ivo p. 4. c. 236. Et in notis. Sive antequam) Antea legebatur, five Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati separaretur. Restituta est vera lectio ex B. Augustino, & aliquod exemplaribus Gratiani, & Ivone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati schisma in ecclesiæ unitate decesserant: qua in re erravit auctor glossæ. Ad extrema verba (Deus vobis revelavit) additur. Ita etiam originale, &

Ivo.

B. Capite primo distin. x. ^a duorum herorum, scribendum censent, pro duorum horum. ex Nicolai epist. quæ exstat, ad Episcopos, qui apud Convicinum villam publicam secus civitatem Silvanectis in Concilio convenerunt: & ex Anselm. Lucensi. ^b ¹⁰ Incerta capita sunt sex. primum

^a Dist. 10. c. 1. ^b Ansel. lib. 12. c. 34.

Ivo, & aliquot editiones novi testamenti. Sed idem B. Augustinus in Joannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere semper legit, revelabit, & explanat. Græce est *δοκίμασι*. In scholiis. Donati) Donatus primo fuit catholicus: sed postea est in hæresim lapsus: cujus hæresi adhæserunt Cyprianus & Agrippinus. (*Hæc falsa sunt.*)

¹⁰ In eodem libro inscriptio cap. 1. distinct. 10. hæc est. Unde Nicolaus Papa scribit Episcopis in concilio apud Convicinum congregatis. Lege Imperatorum non in omnib. &c. Et in margine est. Ivo p. 4. c. 87. Pann. l. 2. c. 138. Ansel. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. tit. 27. Et in notis. Lege] Caput hoc sumptum est ex epistola Nicolai, quæ extat in codice bibliothecæ Dominicanæ; de quo dictum est supra dist. 8. c. mala. Titulus autem epistolæ hic est. Nicolaus servus servorum Dei, Reverendissimis, ac sanctissimis confratribus nostris Metropolitanis Episcopis, & ceteris diversarum provinciar. ac urbium Præsulibus,

mum *Felici* adscribit Gratianus ^a post Anselmum, ^b quidam *Felici tertio*. ¹¹ Secundum *Leo-*

V 4

ni IV.

^a *Dist. 10. c. 3. certum.* ^b *Anf. lib. 4. c. 11.*

fulibus, qui in Convicinum villam publicam, secus civitatem Silvanectis, convenistis. Eadem epist. nuper impressa est in Appendice bibliothecæ sanctorum Patrum. Obviare] Apud Nicolaum sequitur continenter, ad quod ostendendum &c. Quæ autem apud Grat. sunt interjecta, non sunt hoc loco in epistola, neque in Polycarpo, neque apud Anselm. sed verba illa, Lex Imperatorum non est supra legem Dei. sed subtus. à Burchardo, & Ivone citantur ex decretis Pii Papæ c. 3. habentur autem in Capitularibus adjectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite p. Ecce quemad. *Ad illa verba, Item. Lex Imperatorum &c. In margine hæc sunt. al. Idem. Et in cap. adjectis cap. 17. Burch. l. 15. c. 10. Ivo p. 16. c. 11. Pann. l. 2. c. 139. Ad illa verba, Ad quod ostendendum duorum horum, in margine additur, heroum, orig.*

¹¹ *Capitis tertii ejusdem distinct. 10. in eodem libro inscriptio est. Item Felix Papa. Certum est hoc &c. In margine hæc sunt. In exemplari Veronensi est, Felix III. Et, Ansel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18. (forte tit. 18.)*

ni IV. ad Lotharium Augustum, Ivo,^a & Græ-
 tianus,^b & liber Cæsaraugustanus,^c cujus ver-
 ba mendosa videntur. De capitulis, vel præce-
 ptis imperialibus vestris, vestrorumque etiam
 Pontificum prædecessorum irrefragabiliter cu-
 stodiendis. A. Vox, *Pontificum*, aut vox præ-
decessorum, supervacanea est. Agitur enim de
 capitulis, sive capitularibus Imperatorum, quæ
 Lotharius postulabat à Pontifice Romano ser-
 vari: quamobrem omiſſa voce *Pontificum*, re-
 cte dicetur, *vestrorumque prædecessorum*. Si
 vero vox *Pontificum*, retineatur; de Pontifi-
 cibus hoc est Episcopis, intelligi oportet, qui
 Capitularia in synodis cum Imperatoribus fece-
 runt; vox *prædecessorum*, omitti debet. B. Utra-
 que vox est apud Ivonem, & in libro Cæsaraug-
 gust. sed varietas est in illis verbis, *vestris*, *ve-*
strorumque etiam: est enim in Panormia, *nostris*,
nostrorumque: & in Excerptiōibus *vestris*, *no-*
strorumque etiam: in Cæsaraug. *vestris*, *nostrorum*
 & Romanis placet; *vestris*, *nostrorumque*
Pontificum prædecessorum. Sed vidi manu Petri
 Ciaconis scriptum; *vestris*, *vestrorumque præde-*
cessorum. A. Id igitur teneamus, quoad fontes
 aperian-

^a Ivo lib. 2. tit. 12. cap. 12. panorm. & part. 4.
 cap. 176. decret. ^b cap. 9. de capitulis. dist. 10.
^c Cæs. libr. 1. cap. 61.

aperiantur. ¹² C. Cur addit Contius: *Sedit hic
Leo hujus nominis primus Ludovici Pii filius &c.*

V 5

sub

¹² Eadem distinct. 10. capitis 9. in eodem libro
verba sunt. Item Leo IV. Lothario Augusto. De
capitulis, vel præceptis Imperialibus vestris,
vestrorumque Pontificum prædecessorum irre-
fragabiliter custodiendis, & conservandis &c.
Et in margine est. Ivo p. 4. cap. 176. Pann. l. 2.
cap. 149. Et in notis. Vestrorumque] Epistola
hæc non est inventa; & in istis verbis videtur
subesse mendum: ex quo auctor glossæ erran-
di occasionem sumpserit; qui Christianis Impe-
ratoribus cujusmodi fuerant prædecessores Lo-
tharii, attribuat illud, quod Isidorus de ethni-
cis dicit, nimirum Imperatores solitos fuisse ap-
pellari Pontifices. de qua re optime Gelasius in
tomo de Anathematis vinculo, & infra 21. c.
cleros. Apud Ivonem legitur, vestris, nostro-
rumque etiam Pontificum prædecessorum; in
Pannor. nostris, nostrorumque Pontificum, &
prædecessorum. Sed fortasse cetera quidem re-
cte apud Gratian. habent tantummodo ante di-
ctionem prædecessorum est addenda conjun-
cta &, quemadm. est in Pannor. Nam hoc si-
gnificabitur, Imperatores illos solitos fuisse e-
dere capitula adhibitis in consilium Pontificib.
regni, quod verissimum est. Omnino hæc, quæ
à Leone

sub Michaële orientis, & Lothario occidentis Imperatoribus? Cum neque hic Leo primus sit,
sed

à Leone scribuntur, spectare videntur ad capitula Caroli, & Ludovici, quæ Lotharius in universa Italia servari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis lib. 3. tit. 35. Lotharius ita constituisse traditur. Placuit nobis, ut capitula, quæ excerpimus de capitulari bon. mem. gloriosiss. domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludovici Imper. invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctæ ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus per legem teneantur, & servantur: & quicumque horum capitulorum contemptor extiterit, LX. solidis componatur. Id populo Rom. qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde displicuit: sicut ex c. fin. infra eadem dist. colligi potest: disseminatusque etiam rumor fuit eandem esse Pontificis, ac populi sententiam. De qua re Leo hac se epist. videtur purgare voluisse; & tamen postea pro conservando jure civili Romanorum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex d. c. finali. *Inscriptio c. ult. est.* Item Leo IV. Lothario Augusto. Vestram flagitamus clementiam, ut sicut hactenus Romana lex viguit, &c. *In margine est.* Ivo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152. *Et in notis.* Vestram] Viderur Lotharius

sed quartus; neque aliquis eorum fuit Ludovici filius. B. Numquam id Contius scribi iussit, sed librarii culpa est. nam quæ erant Lotharii, dedit Leoni. Hic Lotharius primus fuit, Ludovici filius, Caroli nepos. Mox de Leone alia dicuntur perperam edita. Minus probo, quod *capite proximo ait, Joannem VII. fuisse feminam.* Sunt alia nonnulla in hoc libro, quæ Contii famam lædunt, de quibus alias. *Tertium caput Joanni IIX. ad Ludovicum Imperatorem, adscribit Ivo,*^a & quidam veteres libri apud Contium, *Joanni VII. Gratian.*^b Ivoni autem magis credere debemus, quia prior fuit, & quia plura verba ex eadem epistula adfert, quæ idem Gratianus^c Joanni IIX. adscribit, item Ivo^d in epistu-

^a Ivo par. 4. c. 230. & par. 6. c. 115. decret.

^b c. 10. vides. d. 10. ^c Dist. 86. cap. 3. facientis.

^d Ivo epist. 71. vel 38. decano Belvacen.

tharius populo Rom. quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. II. tit. 57. sic habetur. Ut interrogetur populus Rom. qua lege vult vivere, & sequitur constitutio. Lotharius Imp. Volumus, ut cunctus populus Rom. interrogetur, qua lege vult vivere &c. eidem legi, qua profitentur vivere, per dispensationem Pontificis, & nostram, subiacbunt.

epistulis. ¹³ *Quartum caput* Gelasio Papæ ad
Rufinum, & Aprilem Episcopos adscribunt I-
vo, ^a & Gratianus, ^b & liber Cæsaraugustan. ^c
Scribendum vero est: *Quis aut leges*; non, *Quis*
autem leges. item *admonitiones paternas*, non *mo-*
dernas. ¹⁴ *Quintum* eidem Pontifici ad Theo-
doricum

^a Ivo lib. 2. tit. 12. c. 3. pan. & par. 4. c. 179.
& part. 6. cap. 104. decret. ^b c. 11. quis autem. d.
10. & d. 54. cap. 11. quis aut. ^c Cæs. l. 1. c. 55.

¹³ *Verba capituli 10. e. dist. in eodem libro hæc*
sunt. Item Joannes VIII. Ludovico Imperatori.
Vides fili charissime; quia quod contra leges
accipitur, per leges dissolvi meretur. In marg.
est. Ivo p. 4. (deest, c. 230.) *Inscriptio capituli 3.*
Facientis. distin. 86. hæc est. Item Joannes VIII.
In marg. est. Greg. l. 7. reg. ep. 114. indict. 2.
Pelagius 2. epist. 3. Eleutherius sup. dis. 83. c.
error. 2. q. 7. negligere. & 23. q. 3. c. qui pont.
Ivo p. 6. c. 115. *Et in notis.* Caput hoc ex variis
sententiis hinc inde collectis confectum est:
quar. prima usque ad vers. emendare, sumpta
est ex epist. beati Gregorii 114. lib. 7. ind. 2.
Theodorico, & Theoberto Regib. Francor.

¹⁴ *Ante caput 11. ejusdem distin. 10. hæc sunt*
in eodem Romano libro. Item Gelasius Rufino, &
Aprili Episcopis. Quis autem leges principum,
aut regulas patrum, aut admonitiones paternas
dicat

doricum Regem iidem tres adscribunt Ivo, ^a & Gratianus, ^b & Cæsaraugustan. liber. ^c 15. Extremum Augustine mihi concede laborem; de extremo capite dicendum est, quod esse Leonis quarti dicitur ad Lotharium Imperatorem, quod latius Ivo ^d refert, quam Gratianus. Coniungi autem possunt eadem verba cum verbis capitis IX. huius *distin.* X. de quo antea diximus, & cum capite XVI. & XXXI. *distinctionis* LXIII. ^e quamvis

^a Ivo d. tit. 12. c. 14. pan. & d. par. 4. c. 180. dec.
^b c. 12. certum. e. d. 10. ^c Cæs. d. l. 1. c. 56. ^d Ivo d. tit. 12. c. 15. panor. & d. par. 4. cap. 181. decret.
^e Dist. 63. c. 16. Reatina. & 31. inter nos.

dicat debere contemni &c. In margine est. infra dist. 54. c. quis aut. Ivo p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150. Ad vocem autem, additur, al. aut. ad vocem paternas. al. modernas. Inscriptio capitis II. *distin.* 54. est. Idem (Gelasius) Rufino, & Aprili Episcopis. Quis aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas &c. In margine est. supra dist. 10. c. 11. Justin. novell. constit. 123. cir. fi. Deusdedit p. 4. Ivo p. 6. c. 104. & p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150.

15 Inscriptio capitis 12. ejusdem dist. 10. est in eodem libro. Item Theodorico Regi. Certum est magnificentiam &c. In margine est. Ivo p. 4. cap. 180. Pann. l. 2. c. 151.

quamvis hæc duo ad Lotharium, & Ludovicum Augustos inscribantur. Hæc de sex incertis capitibus hujus distinctionis. ¹⁶ A. Placet mihi tuum consilium, ut hic tuus sit hujus diei labor extremus.

De eadem Re.

DIALOGUS VIGESIMUS.

C Quod de Joanne VII. femina scripsit Con-
tius, lippis & tonsoribus notum, cur improbetur, scire cupio. A. Fitne tibi verisimile; quod nemo alicujus auctoritatis scriptor, nisi Martinus Polonus, & Marianus Scotus, si-
ve quis alius tradidit; quod contra rerum naturam est; quia lippis & tonsorib. ut dicis, notum videatur; ideo verum esse credere? C.
Quo pacto contra rerum naturam esse dicis? An non potuit accidere, ut lateret femina inter vi-
ros?

---

¹⁶ Capitis ultimi inscriptio posita est in add. 12. Inscriptio cap. 6. Reatina. dist. 63. hæc est. Item Leo quartus Lothario & Ludovico Augustis. Et cap. 31. Inter nos. eadem inscriptio est semicircularis notata, & additur vox Palea. Et in marg. S. Antoninus ibid. (hoc est, p. 2. tit. 16. c. 1. para. 2.) Ivo par. 5. c. 52.

ros? A. Potuisse non negabo. Sed facilius Byzantii quam Romæ, ut Leo IX.^a scribit, ubi sæpe Eunuchi Episcopi facti sunt. Christus vero, qui ne matrem quidem suam voluit sacerdotem fieri, non passus esset feminam Petri successorem fieri, claves regni cælorum tenere, in suprema illa sede turpem illam meretricem sedere, quæ tot habuit martyres & confessores; de qua illud dicitur, aut sanctos recipere, aut sanctos facere. C. Quasi vero non aliquot fuerint peccatores electi, qui postea non meliores vitam turpiter egerint. A. Id si accidit aliquando, peccatis populorum adscribitur. At contra rerum naturam esse dixi; quia nullum ordinem sacrum recipere potuit; ita neque sacerdos, neque Pontifex fieri, & electio nulla, atque irrita fuit. C. Quid si utriusque sexus erat? A. Si in virili sexu incaluisset, ut Juriscon. ait, Pontifex fieri potuit. B. At hæc peperisse dicitur. A. Numquam Leo IX.^b qui multis annis posterior fuit Joanne VII. & IIX. feminæ electæ CP. fecisset mentionem, si idem crimen in Romanum Pontificem objici posset. B. Placet hoc quidem. Sed quid dicis de *Episcopa*, *presbytera*, *diaconissa*, & *hypodiaconissa*, quarum mentio fit in conciliis; & de *diaconissis* apud Justinianum, & alios

^a Leo IX. *epist. I. cap. 23.* ^b *l. queritur. de statu hom.*

& alios scriptores? A. *Episcopi uxorem, Episcopam* dictam invenio, non quam duxit Episcopus, sed quam antea habuit, quæ continentiam vovit, cum is sacros ordines suscepit. Sic *presbytera* dicebatur presbyteri uxor similis, sic *diaconissa* diaconi, & *hypodiaconissa* hypodiaconi uxor. Harum tamen duplex significatio est, quia præter has uxores, erant aliæ viduæ, quæ in baptismo fæminarum, & in oblationibus & quibusdam aliis ministeriis honestius inter sui sexus personas versabantur, quam clerici. Sed redeamus ad Gratianum nostrum. B. *Distinctione xi.* tria incerta capita notantur, *caput secundum, septimum & octavum*. Secundum Nicolao primo in epist. ad Michaëlem Imperatorem adscribunt Ivo in Excerptionib. ^a & Gratianus, ^b & Demochares, & Contius. Ejus capituli verba in conciliis non inveni. Alia verba, quæ conjunxit Ivo, ^c inveniuntur in Panormia adscripta esse *Leoni quarto ad Lotharium Imp.* Fieri igitur potest, ut omnia sint eidem Leoni adscribenda. A. Non Leonis sunt, sed Nicolai in epist. ad Photium CP. quæ lecta est in synodo octava sub Hadriano, *actione iv.* ¹ B. *Capituli septimi*

^a Ivo par. 4. c. 211. decret. ^b Dist. 11. cap. 2. consequens. ^c Ivo lib. 2. tit. 12. c. 19. panor.

I Distinct. 11. capituli secundi inscriptio in libro Greg.

septimi pars invenitur apud Augustinum *epist.* xxvi. ad Casulanum presbyterum, quæ inscriptio est apud Burchardum, ^a & Ivonem, ^b & Gratianum, ^c & in libris Cæsaraugust. ^d & Tarracon. ^e Verba illa: *Et sicut prævaricatores* &c. cujus sint ignoramus, licet ab omnibus sint relata. ² *Caput octavum* Augustino adscribit Gratianus, ^f *in libro de fide Christiana*; sed nusquam

X

^a Burch. lib. 3. c. 126. ^b Ivo d. tit. 12. c. 22. pannor. & par. 4. cap. 78. dec. & epis. 179. vel 79. ad Galterium Belvacem. bibliothecar. ^c Dist. e. cap. 7. in his. ^d Cæs. lib. 1. cap. 19. ^e Tarr. lib. 6. cap. 125. ^f Dist. 11. c. 8. catholica.

Gregoriano hæc est. Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Consequens est &c. *In margine hæc sunt.* Sententia elicitur ex *epist.* cujus initium, Proposueramus. Ivo p. 4. cap. 211. (*Certiora sunt in dialogo scripta. Vid. l. 2. dial. 14. addit. 1.*)

² *In eadem distinct. capituli septimi* In his rebus inscriptio in eodem libro est. Item B. Augustinus ad Casulanum *epist.* 86. *In margine est.* Ansel. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo p. 4. c. 68. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 23. c. fin. *In notis.* Et sicut) Hinc usque ad finem non sunt in epistola indicata: sed a Burchardo etiam, & Ivone, & in Pannormia referuntur.

quam extat. 3 A. Quid de aliis capitibus dicis, quæ certa sunt? Memini enim caput quoddam inveniri Augustino adscriptum *in libro ex dictis Basilii*, quod est *Basilii in libro de Spiritu sancto cap. xxvii. ad Amphilochoium*. B. Recte admones. Est id caput v.^a cujus initium, *Ecclesiasticarum*: Basilio adscribunt Burchardus,^b & Ivo^c rectius. Pro, *in ministerio*, scribendum est, *in mysterio*. & pro, *par ritus*, *par virtus*. Illud etiam mendosum est: *Benedicimus fontem baptismatis oleo unctionis*. Huic accedit, quod *ter oleo inungimus*, quos baptizamus. Pro quibus apud Burchardum est: *Benedicimus fontem baptismatis, oleum unctionis*. Huc accedit, quod *ter immergimus*, quos baptizamus: *oleo unguimus*. Apud Ivonem in Panormia priora verba mendosa sunt. Hæc posteriora ita concepta sunt. Huc accedit, quod *ter mergimus*; quod baptizatos *oleo unguimus*.

^a Distin. 11. c. 5. ecclesiasticar. ^b Burch. libr. 3. c. 127. ^c Ivo d. tit. 12. cap. 23. panor. & d. par. 4. cap. 69. decret.

3 Proximi capitis inscriptio in eod. libro hæc est, Idem in libro de fide Christiana. Catholica ecclesia &c. In notis additur. Hodie inter opera B. August. nullum extat hoc titulo. In epistola vero ad Januarium, quæ est 118. c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiose exponitur.

angimus. Hæc Demochares probavit. Ivo in Excerptiōibus Burchardi scripturam in his sequitur. A. Cum Græcis fontibus hæc sunt conferenda, quibus scio Burchardi & Ivonis varietates confirmari. C. Quid illud est? *Vel qua trisariam digesta super panem & calicem?* A. *Multisariam*, non *trisariam* scripsit vetus interpres, ut ex Burchardo apparet, & ex Nomocanone. B. In extremo capite, *in mysteriis observata silentio, quam publicato scripto*; habet Burchardus: *in ministeriis observata magis &c.* Gratianus. A. Id etiam Græcis verbis confirmatur. Totum vero caput præclarum est ad hæreticorum impugnationes tollendas ex traditionibus Apostolorum. Id credo Græce & Latine Romanos edituros. B. Quid facturi sint, ignoro. 4

X 2

De

4. *Capitis quinti ejusd. dist. 11. inscriptio est in eodem libro.* Unde ex dictis Basilii. Ecclesiasticarum institutionum &c. *In margine hæc sunt.* Basiliius in l. de Spiritu sancto. c. 27. Burc. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 159. *Et in notis.* Ex dictis] Hoc caput antea citabatur ex Augustino in lib. ex dictis Basilii. In codice Vercellensi est: Unde Augustinus ait, vel ex dictis Basilii. & retenta est posterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchard. & auctor Pannormiæ. Ivo autem citat, ex lib. Basilii

De reliquis videamus. *Caput x.* sumitur ex *epistula Leonis quarta ad Episcopos Siciliae cap. vi.* licet neque Anselmus, ^a neque Gratianus, ^b neque Demochares locum certum indicarunt. *Caput secundum distinctionis xii.* Gregorio adscribunt Anselmus, ^c & Gratianus, ^d & liber meus Tarraconensis: ^e Anastasio II. Demochares & Contiſ. Romani Gregorii quarti esse ajunt in *epist. ad Episcopos Germaniae & Galliae*, cujus initium est, *Divinis*. A. Exstat apud me epistolae ejusdem exemplum, & in Corpore canonum, & initio conciliorum Coloniensis editionis in ea collectione, quae inscribitur, *de primatu Ro-*

mana

^a *Ans. lib. i. c. 45.* ^b *Dist. ii. c. 10. hoc vestra.* ^c *Ans. lib. i. c. 20.* ^d *Dist. 12. cap. 2. preceptis.* ^e *Tarr. lib. i. c. 287.*

Basilii de Spiritu sancto 27. quomodo in marg. est indicatum. Ceterum quoniam multis locis glossa obstitit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilii locum, & Graece, & Latine afferre. *ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ &c. i. Dogmatum, & institutorum &c.*

⁵ *Ejusdem distinct. ii. cap. 10. inscriptio in eadem editione est. Item Leo Papa ad Episcopos per Siciliam constitutos epist. 4. c. 6. Hoc vestrae indicimus caritati &c. In margine est. Ans. l. i. c. 45. Polyc. l. i. tit. 17.*

mana ecclesie, & initium, & aliquot fragmenta sunt ejusdem epistolæ. Initium etiam invenies apud Anselmum,^a & in libris Cæsaraugust.^b & Tarraconens.^c licet hi omnes ita inscripserint, *Gregorius omnibus Episcopis per diversas provincias constitutis*. Ex eadem sunt varia fragmenta apud Gratian.^d de quibus postea dicendum erit.⁶

X 3

B. Caput

^a *Ansel. lib. 1. c. 17.* ^b *Cæs. lib. 5. c. 6.* ^c *Tarr. lib. 1. c. 286.* ^d *2. q. 6. c. 1. decreto. dist. 19. c. 5. nulli.*

6 *Distinct. 12. capitis secundi inscriptio est in eodem libro.* Item Gregorius Papa quartus. Præceptis Apostolicis non dura superbia resistatur &c. *In margine est.* Ansel. l. 1. cap. 20. Polyc. l. 1. tit. 17. *In notis.* Gregorius] Integrum hoc caput invenitur in epistola Gregorii quarti universis Episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & universas provincias constitutis: quæ est in codice supra citato bibliothecæ monasterii Dominicanor. Initium vero est etiam in epist. Anastasii II. ad Anast. Aug. c. 6. *Inscriptio capitis undecimi*, Decreto nostro. 2. q. 6. est. Sed cum Gregorius scribat omnibus per diversas provincias. *In margine est.* Poly. l. 1. tit. 7. Ivo p. 5. c. 349. Ansel. l. 2. cap. 19. *Et in notis.* Ut honoretur] Hinc usque ad vers. auctoritas. addita sunt ex ipsa epist. quæ extat in bibliotheca Domi-

B. *Caput tertium* inscriptum est, ^a *Nicolaus Michaëli Imp.* sed apud Ivonem varie inscriptum invenitur, & mihi videtur ex duobus capitibus constare, quæ tam in Panormia, quam in Excerptionibus plenius scripta sunt. Prius caput inscribitur *in Panormia*, ^b ut apud Gratianum: ejusque extrema verba sunt, *pro loco, & tempore consuetudines, si illis canonica non obsistat auctoritas, quando una fides per dilectionem operantur uni Deo omnes commendat.* In Excerptionibus

parte

^a c. 3. *scit sancta. distinct. 12.* ^b Ivo d. tit. 12. cap. 18. *panorm.*

Dominicana, & videtur esse Gregorii quarti, ex qua etiam sumptum est caput Nulli fas, distinct. 19. & apud Ivonem utrumque caput simul habetur. Istius autem Aldrici (ut ex catalogo Episcoporum ecclesiæ Cœnomanensis colligitur) mentio est in concilio apud S. Medardum, quod paulo post Gregorium IV. habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit. *Inscriptio cap. 5. Nulli fas. dist. 19. hæc est.* Item Gregorius IV. *In margine hæc sunt.* Poly. l. 1. tit. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Ivo par. 5. c. 11. & 349. *In notis.* Caput hoc est in eadem epistola Gregorii IV. ex qua sumptum est cap. Decreto nostro, infra 2. q. 6. Extat autem in codice sæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ,

parte quarta ^a inscribitur: *Leo IX. Michaëli Imp. CP.* parte vero quinta: *Leo IX. Michaëli Patriarchæ CP.* & in hac quinta magna pars epistolæ Leonis IX. refertur. In verbis hujus capituli tertii, de quo agimus, tam in parte quarta, quam in quinta scriptum est; *diversæ pro loco & tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans uni Deo commendet omnes: sive commendat omnes.* Eadem inscriptio ^b *Leonis IX. ad Mich. Patriarcham CP.* & eadem verba, quæ esse diximus in Excerptionibus Ivonis, existant in libro Cæsaraugustano. Hæc pars potest *Leoni IX.* adscribi. Posterior pars potest retinere *Nicolai* nomen, in *epist. ad Photium Patriarcham CP.* non ad *Mich. Imp.* Ubi hæc verba sunt ab Ivone ^c quoque relata. *De consuetudinibus quidem, quas nobis opponere nisi estis, scribentes per diversas ecclesias diversas esse consuetudines, si illis canonica non obsistit auctoritas, pro qua eis obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis resistimus.* A. Ex his, quæ refers, apparet male apud Gratianum scribi *constitutiones*, vel *consuetudines*: sed vox *consuetudines*, retinenda est, cetera tollenda. Male quoque in Panor-

X 4

mia

^a Idem par. 4. c. 244. & part. 5. c. 44. decret.

^b Casar. lib. 1. c. 23. ^c Ivo d. tit. 12. c. 19. & 20. pan. & d. par. 4. c. 211. decr.

mia verba illa, *De consuetudinibus &c.* Leonis quarto adscribuntur, & in Excerptionibus Nicolao in epist. ad Mich. Imp. & cum illis conjunguntur, *Consequens est &c.* quæ Gratianus refert *distinct.* xi.^a Sunt enim omnia ex epistula eadem ad Photium, quæ etiam lecta est in synodo octava sub Hadriano Minore actione quarta.⁷ Nunc cetera videamus. B. Caput quintum

^a *Dist. II. c. 2. consequens.*

⁷ Caput tertium Scit sancta, *dist. 12* in eodem libro ita inscriptum est. Item Leo IX. Michaeli Episcopo Constantinopolitano epistol. i. c. 29. & Nicolaus I. epist. 2. ad Photium. In margine est. Ivo p. 4. c. 223. & par. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155. Et in notis. Caput hoc confectum est ex duobus longe diversis locis. Nam usque ad vers. si illis, sumptum est ex prima epist. seu libello Leonis IX. adversus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acri-dani Episcoporum. c. 29. ubi loquens de Romana ecclesia ait: Scit namque quia nihil obsint salutis credentium diversæ pro loco, & tempore consuetudines; quando una fides per dilectionem operans bona, quæ potest, uni Deo commendat: & hæc fere ab Ivone, & in Pannor. referuntur. Altera vero pars accepta est ex epist. secunda Nicolai ad Photium, quæ incipit, Post-

rum Nicolai ad Ignatium, vel Igmarum Episcopum
 esse dicitur apud Gratianum. ^a *Ignarum* Archi-
 episcopum appellat Ivo ^b in Panormia. *Igma-*
rum Remensem Archiepiscopum idem in Excer-
 ptionibus. *Hicmarum* in epistulis, alii *Hincma-*
rum dicendum esse contendunt. id confirmatur
epist. LIIX. ejusdem *Nicolai ad eundem*, cujus
 initium est, *Omnium nos portare.* ex qua addi
 possunt hæc verba post vocem, *dedecus*; ut tem-
 poribus nostris vel falso insimulari sanctam Dei ec-
 clesiam permittamus, vel eas traditiones &c. &
 pro illis, à patribus suscepimus, illic est, à pa-
 tribus nostris suscepimus, pro libitu semper erran-
 tium. ⁸ Caput undecimum ^c ex duabus, tri-

X 5

busve

^a c. 5. *ridiculum. dist. 12.* ^b Ivo d. tit. 12. c. 20.
in pan. & par. 4. cap. 212. decret. & in epist. 54.
vel 65. ad Hugo. Lugdunen. Archiepiscopum. ^c cap.
 11. illa autem *dist. 12.*

Postquam beato Petro. Ibi enim habentur hæc:
 De consuetudinibus quas nobis opponere visi
 estis, scribentes per diversas ecclesias diversas
 esse consuetudines: si illis canonica non obfi-
 stat auctoritas, pro qua obviare debeamus; ni-
 hil judicamus, vel eis resistimus. De capite 2.
dist. 11. dictum est in addit. 1. hujus dialogi.

⁸ Ante caput quintum *distinct. 12.* hæc inscri-
 ptio est in eodem libro. Item Nicolaus Hincmaro
 Archiepi-

busve *Augustini epistulis* sumptum videtur. Nam initium est ex *epist.* CXIX. Pars illa, *Quod enim neque contra fidem*, ex *epist.* CXIX. In fine quædam sunt ex ead. alia ex *epist.* XXCVI. extrema. Illa verba tollenda esse *Romani censuerunt*: Augustinus idem ex auctoritate Ambrosii asserit: quæ ex scholio inserta sunt. 9 *Capite duodecimo*

extre-

Archiepiscopo. Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, ut temporibus nostris vel falso insimulare sanctam Dei ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur. *In marg. est.* Ivo p. 4. c. 212. Pann. l. 12. c. 156. *Et in notis.* Habetur in epistola scripta Hincmaro, & ceteris Archiepiscopis, & Episcopis in regno Caroli ecclesias regentibus quæ extat in codice jam memorato bibliothecæ Dominican. & ex ea caput hoc locupletatum est. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & in Pannormia.

9 *In eadem distinct.* 12. cap. 11. Illa autem. in eodem libro Romano inscriptio est. Item Augustinus ad Januarium *epist.* 118. c. 1. *Et vers.* Alia vero, quæ est in marg. *Ibid.* cap. 2. *Et vers.* Quod enim neque est in marg. fere idem *epist.* 119. c. 18. *Et vers.* Mater mea. hæc in notis sunt. In hoc capite quemadm. & in sequenti multa sunt emendata

extremo,^a quod ex eadem cxix. epistula est, vox *sacramentis*, in vocem *sarcinis* mutanda est, licet eam Ivo^b probaverit, & liber Cæsaraugustanus^c loquitur enim de Judæis, qui legalib. sarcinis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur. Romani non omnino vocem *sacramentis* improbant, sed illam alteram in margine ponendam statuunt.¹⁰ Nunc liceat mihi ad *distin.* xvi. venire. Nam quamvis multa in aliis dixerint esse mutanda, in hac scheda tantum invenio de *capite* illo *Gelasii cum Lxx. Episcopis*, ex conciliis esse totum describendum, & scio Episcopum Segobiensem id multis mendis purgasse.

At

^a c. 12. omnia. e. dist. ^b Ivo d. tit. 12. c. ult. panor. & par. 4. cap. 206. decret. ^c Cæs. lib. 1. c. 9.

data ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco usque in finem, quoniam verba B. Augustini apte erant in epitomen redacta, nihil additum est.

¹⁰ Proximum caput *Omnia*, hanc habet in eod. libro inscriptionem. Unde Augustinus scribit ad inquisitiones Januarii epist. 119. c. 19. In margine est. Ivo p. 4. c. 206. Pann. l. 2. c. 168. Ad vocem *universalis*, est in marg. *universa, ori.* Ivo, Pann. Ad voces, *servilib. onerib. est*, al. *adeo servilib. operib.* Ad vocem *sacramentis*, est, *sarcinis, orig.*

At postrema pars, cujus initium, *Ceterum qui libri*, licet superioribus conjungant Burchardus,^a Ivo^b & Gratianus,^c non est in conciliis, & pars esse videtur alicujus libri de divinis officiis. A. Recte dictum est, namque *Amilarii* librum habeo, in quo hæc sunt, & alia quædam nomine fragmentorum Caroli Magni edita. Ea vero verba, *Ceterum qui*, usque ad illa, *in septuagesima*, non invenies apud Burchard, & Ivonem, neque in veteribus Gratiani libris. B. Idem Romani notarunt. ¹¹ *Distinctione* XVI.

duo

^a *Burch. lib. 3. c. 222.* ^b *Ivo lib. 2. tit. 11. c. 2. & lib. 8. tit. 11. c. 1. pan. & par. 4. c. 63. decret.* ^c *Dist. 15. c. 3. sancta. p. ceterum.*

II Capite tertio, *Sancta Romana*, vers. *Ceterum qui libri*. dist. 15. in libro Romano hæc in notis adscripta sunt. Hinc usque ad finem neque in collectione Isidori, neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, quæ collata sunt, inveniuntur. A verbo (*verbis scribo*) tamen, in septuagesima ponunt, referuntur à Burchardo, & Ivone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio ipso cum LXX. Episcopis. Fere autem omnia habentur sparsim in libro, qui Ordo Romanus nuncupatur. In marg. vers. *Quidam quod in septuagesima. hæc sunt.* Burch. l. 3. cap. 222. Ivo par. 4. c. 63. Pann. l. 2. c. 90.

duo incerta capita ferebantur, *caput primum*,
 & XIII.^a sed primum à te acceperunt, quod
 ex Isidoro erat in præfatione conciliorum vete-
 ri, non ex hac, quæ vulgo nota est Isidori Mer-
 catoris, ut alio die explanasti. ^b *Caput XIII. Ste-*
phano Papæ ad Luthobium Episcopum Magunti-
num adscribunt Ivo ^c & Gratianus. Et quia
 LXX. capitum Nicæni concilii, & Athanasii epi-
 stulæ facit mentionem apud Ivonem in Excer-
 ptionibus constat non esse Stephanum primum,
 sed aliquem ex posterioribus præsertim cum
 Maguntini Episcopi à Bonifacio martyre cœ-
 perint, qui fuit temporibus Gregorii tertii, &
 Zachariæ, & Stephani Minoris. Sed quod hic
 dicit Antiocheno concilio insertos esse, pluri-
 mos arbitrari, Nicænos illos LXX. canones, ve-
 lim scire à te, an verisimile putes? A. Quod
 ait plurimos arbitrari, ita ipsum Stephanum in-
 venisse existimo, licet ego non meminerim ali-
 bi legisse. Itaque *Sardicensi*, pro *Antiocheno* suf-
 ficerem. Namque Antiocheni canones XXV.
 tantum fuerunt, quorum auctores, si illi sunt,
 ad quos Julius scripsit, hostes erant Athanasii,
 & aliorum Patrum CCCXIX. Qua de caussa ni-
 hil de fide Nicæni concilii, sed de paschate
 tantum

^a Dist. 16. c. 1. & c. 13. viginti. ^b Dial. 6. ^c Ivo
 lib. 2. tit. 11. c. 19. panor. & par. 4. c. 232. de gr.

tantum statuunt cap. primo, id concilium esse observandum. At Sardicenses Patres catholici aliquot canones scripserunt, qui pro Nicænis habiti sunt, ut constat ex concilio Carthaginiensi sexto.¹² B. *Caput tertium Leoni IX.* adscribunt Ivo,^a & Gratianus,^b contra epistolam *Nicetae Abbatis monasterii Studii*. Existat libellus *Humberti Cardinalis Silva Candidæ Episcopi*, qui Legatus fuit Leonis IX. contra eundem Nicetam & alios Græcos; in quo libello hæc eadem verba inventa sunt. *Caput VII.*^c *Pseudotrullianorum* est Patrum, ut à te superioribus diebus dictum

^a Ivo lib. 2. tit. II. c. 37. panorm. & part. 4. c. 105. decr. ^b Dist. 16. c. 3. Clementis. ^c cap. 7. quoniam. d. 16.

¹² De cap. 1. *distinst. 16. vide in addit. II. dial. 6.* Ante caput 12. e. *distin.* hæc verba sunt in Romano libro. Unde Stephanus scribit dicens Luythobio Episcopo Moguntino. Viginti tantum capitula Nicænæ synodi &c. *In margine est.* Ivo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107. *Et in notis.* Apud Ivonem parte quarta cap. 232. habetur magis integrum hoc caput. Capitula Nicæni concilii testimonio Athanasii septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, è quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quæ sequuntur.

dictum est. Censura Romanorum fuit. *Hic canon est ex rejiciendis, præsertim ob finem de concilio Cypriani.*¹³ *Capite octavo*^a *de re notissima maximi errores sunt non apud Gratianum solum, sed etiam in utraque Ivonis*^b *collectione, & apud Democharem. Verba autem sunt hæc. tertium Ephesinum, Chalcedonens. IV. & V. Item Constantinop. VI. Item Nicanum VII.* Neque enim Chalcedonense fuit quartum, & quintum: sed quintum, & sextum fuerunt CP. habita. Quamobrem ita scribunt Romani: *post Chalcedonen. IV. item quintum CP. & sextum.* Contius non male: *& quintum item CP. & sextum.* Fontes quærendi sunt, sic autem inscribunt: *Ex libro diurno professio Romani Pontificis.* A. Is liber non exstat, quod sciam, hoc titulo. Professionis tamen vidi aliquot exempla.¹⁴ B. *Capite*

^a cap. 8. sancta. e. dist. ^b Ivo d. tit. II. c. 15. panor. & par. 4. cap. 132. decret.

¹³ Inscriptionem cap. 3. Clementis. e. dist. vide dial. 6. addit. 13. & de cap. 7. quoniam. vide additiones dial. 7. & 8.

¹⁴ Ejusdem distinct. 16. cap. 8. Sancta octo. in eodem libro ita inscriptum est. Item ex diurno libro professio Romani Pontificis. In margine est. Ivo par. 4. c. 132. Pann. l. 2. c. 103. Et in notis. Item ex diurno] Integram professionem fidei

pute nono^a ex Beda sumpto bis erratum est in Julii nomine. namque & Nicænam synodum, & quintam sub Julio Papa habitam esse scriptum est. Cum annis cccxxx. & amplius inter se dissentent: & Julius secundus patrum nostrorum memoria fuerit. Recte tamen Demochares Julii nomen in *Vigili* mutavit posteriori loco, in priori nihil mutavit. De quo velim scire quid sentias? Nam Romani in *Silvestri* nomen Julii mutant. A. Ego suspicor Bedam Julii nomen edidisse, ut alii nonnulli fecerunt. Et inveni in quadam Julii epistula quædam verba, quæ huic opinioni occasionem aliquam præbere viderentur. Sed si sub Julio habita est Nicæna synodus; falsa sunt, quæ de confirmatione Nicenæ synodi à Silvestro feruntur: Marci quoque Papæ rescripta, in quibus Nicenæ synodi, & illorum lxx. canonum mentio fit, & Athanasii de eisdem consultatio inepta est. Sed præstat

^a cap. 9. sexta. e. d.

dei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deusdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ servatur in bibliotheca Vaticana. Verba, de quibus agitur, sunt hæc. quartum Chalcedonense, Item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octavum quoque Constantinopolitanum.

stat aliorum opinionem sequi, quæ recepta est,
 ut sub Silvestro prima synodus fuerit habita.
 Ivo^a in Excerptationibus *Julii* in prima, *Vigilii*
 in quinta nomen edidit; in Panormia pro *Vigi-*
lio Julium scripsit, de prima nihil dixit. Liber
 Casaraug.^b *Vigilium* habet in quinta. *Julium*
 in prima, ut Ivo.¹⁵ B. Sequitur de conciliis
 provincialibus, de quibus nihil dicam, exspe-
 cto enim historiam conciliorum, quam à te
 multi flagitant. A. Hac de re aliquando agemus.
 Tu vero perge de reliquis hujus distinctionis
 capitibus dicere. B. Duo tantum mihi dicenda
 sunt: quorum alterum est de inscriptione *ex-*
tremi capitis:^c quod *Nicolao ad Photium* adscri-

Y

bendum

^a Ivo par. 4. c. 125. decr. & d. tit. 11. cap. 23.
 pan. ^b Cas. lib. 1. cap. 45. ^c c. ult. d. 16.

¹⁵ In eadem dist. 16. cap. 9. Sexta synodus. in
 eodem libro hæc inscriptio est. Beda in libro de
 temporibus cap. 65. scripsit dicens. In margine
 est. Ivo par. 4. c. 125. Pann. l. 2. c. 113. Vers.
 Prima. ad illa verba, temporibus *Julii Papæ*, hæc
 in notis sunt. *Julii*) Certum est synodum Nicæ-
 nam primam celebratam esse tempore Silvestri.
 Sed in illa temporum obscuritate mirandum
 non est Bedam, & alios errasse. Vers. Quinta i-
 tem Constantinopoli temporibus *Vigilii Papæ* &c. In
 margine est. Pann. l. 2. c. 111.

bendum est, non ad *clerum Constantinopolit.* ut male Gratianus solus scripsit. Recte enim est apud Ivonem, ^a & in libro Cæsaraugust. ^b & in registro Romæ edito Nicolai, vel potius edichoato; permultæ enim epistolæ desiderantur. ¹⁶ Alterum est de Contiano scholio addito *capiti XII.* ^c Contio XIII. quod constat ex verbis *Athanasii ad Marcum Papam*, quod etiam Ivo in Panormia, ^d & in Excerptiõibus refert, & Anselmus, ^e & liber Cæsaraugustanus. ^f In eo scholio refert Marci ad Athanasium rescriptum ex Ivone, quod etiam alii habent. Et post alia de numero canonum Nicæni concilii, addit hæc: *Citantur & in epistula Iulii Papæ XXIV. canones,*

^a Ivo d. tit. II. cap. 12. & c. 30. pan. & par. 4. c. 135. decr. ^b Cæs. lib. 2. c. 22. ^c Dist. 6. c. 12. septuaginta. ^d Ivo d. tit. II. c. 18. panor. & par. 4. cap. 108. & 109. decr. ^e Ansel. lib. I. cap. 59. & cap. 60. ^f Cæs. lib. I. c. 30. & 31.

¹⁶ Quod ad caput ult. ejusdem distinct. attinet: in eodem libro inscriptio ejus est hæc: Sardicense quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Unde idem scribit clero Constantinopolitano. Quod dicitis &c. In margine hæc sunt. Clero. al. electo. Habetur in epistola 6. quæ prima ad Photium est. Ivo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. vers. Quod dicitis.

ones, præter illos xx. qui vulgo exstant. Sed illos
 esse suppositicios, vel id ostendit, quod nemo, ne
 Gratianus quidem ipse eos allegare ausus est. De
 his verbis, quid tibi videatur, exspecto. A. Ex
 Julii epistula secunda ad Orientis Episcopos, plu-
 res canones referuntur, & quibusdam nume-
 rus additur, quos suspicor esse xxvii. Apud
 Ivonem^a xxvi. sunt. Lxx. apud Isidorum Mer-
 catorem in præfatione concilior. ut etiam idem
 Ivo refert. Falsum autem est, neque Gratia-
 num, neque alios eorum verba referre, quod
 vel ex notis meis ad Hadrianum constat. Et
 qui adhuc alia testimonia quærit, legat Bur-
 chardum lib. i. cap. cxliv. & Ivonem parte v.
 cap. cclvii. Sic non debuit Contius, sive quis
 alius suppositicios eos affirmare. Sed fortasse id
 dicere voluit, Gratianum non hac epistula u-
 sum in hac *distinct.* xvi. aut etiam alibi non ap-
 pellasse verba concilii Niceni hæc verba Julii;
 sed quam leve hoc sit argumentum, nemo non
 videt. Et fortasse falsum est; diximus enim,
 cum de fragmentis ageremus,^b esse fragmen-
 tum quoddam sumptum ex hac epist. Julii,
 quod Gratianus,^c & Ivo^d Nicæno concilio
 adscripserunt. B. *Franciscus Turrianus* tuus Ara-
 bicos

Y 2

^a Ivo d. par. 4. c. iio. & iiii. ^b Sup. dial. 14.
^c II. q. i. c. 4. *judices.* ^d Ivo lib. 4. tit. II. cap. 2.
 panorm.

bicos nuper xxc. canones edidit, & eos esse dicit legitimum illius concilii partum: hos vero Julii canones, ex aliis actionibus ejus synodi sumptos esse, extra numerum canonum. A. Neutrum mihi adhuc persuasit, aut illos esse veros, aut hos ex aliis actionibus sumptos. Sed quid Romani tui de scholio Contiano censent? B. Delenda esse illa verba: Sed illos esse suppositicios, & quæ sequuntur. Multo vero magis eis displicuerunt, quæ postea scripsit: Multas autem supra in præfatione rationes adduxi &c. Ea verba mihi videntur *Molinæi* esse, non *Contii*. nihil enim ea de re Contius in præfationibus editis scripsit: & his contrarium scholium Contius *cap. II. distinct. XXII. addidit.*¹⁷ A. Librariorum

---

¹⁷ *Gratiani verba sunt in eodem libro ante cap. 12. Septuaginta ejusdem distin. 16. Scribit enim Athanasius Alexandrinus Episcopus Marco Papæ ita dicens. In margine est. In epist. Athanasii, & universorum Ægypti Episcoporum ad Marcum Papam, sed copiosius, quam hic. Ivo par. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Ans. l. 1. c. 59. Polyc. l. 3. tit. 20. Et in notis. Septuaginta] Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicænæ synodi canones aut Græce, aut Latine nunc haberi. Et Julius Papa ad orientales, & Innocentius*

brariorum fortasse erratum est. sed surgendum est, alioqui libenter eram te de his rebus auditurus. Tantum mihi indicem ostendas velim selectorum virorum, quorum opera in Gratia-

Y 3

ni

centius Victicio, & alii multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorii X. ad Regem Armeniorum, cum concilium Lugdunense indixisset, (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit: Quia vero multipliciter expedit, ut in ejusdem celebratione concilii, antiquorum conciliorum copiam habeamus, Celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus integrum Nicænum concilium & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica littera cum aliquibus peritis interpretationibus nobis cum ea, qua poteris, celeritate transmittas. Tuneti quoque & Alexandriæ inventi sunt octaginta canones Arabice scripti sub nomine hujus concilii, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua scripti penes eundem Card. Silertum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt, & impressi.

ni emendatione tres Romani Pontifices sunt usi.
 B. Ecce tibi minus tamen perfectum indicem:
 dum enim absum, alios adscriptos fuisse ac-
 cepi. ¹⁸

---

¹⁸ *Index selectorum virorum sub Pio IV. & Pio V. emendationi Gratiani ab eisdem praefectorum, hic est.*

Sanctae Rom. Eccl. Cardin. nomina.

M. Antonius Columna Romanus.

Hugo Boncompagnus Bononiens. postea Greg.
 XIII. dictus P. M.

Alexander Sfortia Romanus.

Guilielmus Sirletus Calaber.

Franciscus Alciatus Mediolanen.

His additi sunt ab eod. Pio V.

Guido Ferrerius Vercellen.

Antonius Carrafa Neapolitanus.

Doctorum Nomina.

Felix Montaltus Gener. ordin. S. Franc. postea
 Card. hodie P. M. Xystus V. dictus.

Christophorus Patavinus Gener. ord. S. Aug.
 eremitar.

Thomas Manricus ord. S. Domin. Magister sa-
 cri Palat.

... Lucatellus Bononien. Postea Regii Lepidi
 Episcopus.

Josephus .... Veronen. ord. S. August. postea
 Sacrista

Sacrista Palatii, & Episcopus Signinus in
Campania.

Franciscus Turrianus Hispanus, postea Societ.
Jesus.

Marianus Victorius Reatinus, postea Episcopus
Amerinen.

Michaël Thomafius Majoricensis, postea Epi-
scopus Ilerdensis.

Hieronymus Parisetus Regiensis.

Antonius Cuccus Mediolanen.

Joannes Marfa Hispanus.

Franciscus Leo Hispan. postea Societ. Jesus.

Additi sunt.

Melchior Cornelius Lusitanus.

Latinus Latinius Viterbien.

Arnaldus Pontacus Gallus.

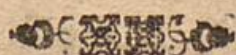
Petrus Ciacconius Hispanus.

Franciscus Pegna Hispanus, cujus sunt addi-
tiones Decretalium sine nomine, quia tem-
plum Dianæ incendisse visus est.

Y 4

ANT.

ANT. AUGUSTINI
ARCHIEP. TARRACONENSIS

De

EMENDATIONE
GRATIANI

Dialogorum

LIBER POSTERIOR.

DE GRATIANI EMENDATIONE
EX CONCILIIS NON EDITIS.

DIALOGUS PRIMUS.

Interlocutores

A. Antonius Augustinus. B. Francis-
ciscus Edoardus. C. Martinus
Augustinus Johannis Filius.

CUM ad te venirem, Ilerdæ apud
Vincentium fratrem consobrinum
meum commoratus, intellexi ab eo,
te cum Petro Galefio de Gratiani emendatione
aliquot diebus egisse ipso præsentem, cujus ser-
monis summam fuerat is scriptis complexus,
quam ab eo accepi. Sed agebat, cum aliquot
distinctiones percurrere cœpisset Galefius, clas-
sis

sis cujusdam nuntio interpellatum, Barcinonem profectum, ut in ea, si posset, in Italiam perveniret: ipsum autem Ilerdam paulo post rediisse ad studia intermissa. Ejus sermone incensus à te petere, & si pateris, flagitare cogor; ut me de ceteris Gratiani locis edoceas. Percommode autem accidit, ut cum hoc tibi desiderium meum vellem exponere, cum B. nostro rem communicaverim. Is mihi dixit, se Barcinonem ivisse, ut veteres quosdam conciliorum, & aliorum scriptorum libros describi tibi curaret, & alia quædam ad Gratiani emendationem maxime pertinentia. Itaque ambo accessimus, ut nos dignos arbitreris, quos vel reliquiis illius splendori convivii, quod apparatissimum fuisse didicimus, satures. A. Ego vero vos non reliquiis saturare, ut dixisti; sed splendidiss. convivii accipere dignos arbitror. Hoc autem ipsum, quod cupis, melius hic B. noster præstare poterit: quippe qui acta ipsa selectorum illorum Patrum legit, qui Romæ Gratiano mendis expurgando præerant, & veteres illos libros descripsit, & diu, multumque est in hoc genere litterarum versatus. B. Negare non possum, me his delectari studiis, & te potissimum duce, cum magna mea voluptate, in conciliorum decretis, & Pontificum epistulis perlegendis dies, noctesque consumere. Ne-

que etiam recuso, quin quod sciam, poteroque, C. nostri desiderio satisfaciam. Te vero præsente id agi, utrique nostrum utilius, & gratius est. Sunt enim multa obscura & incerta, in quibus etiam illi selecti Romani hærent. sunt etiam variæ quædam lectiones, quæ collatione librorum veterum, aut collectorum acciderunt; in quibus, & in aliis permultis tuum nobis erit auxilium implorandum. A. Video, me non posse effugere, quod exoptatis; id eo libentius faciam, ut C. faveam, & quid à te petere debeat, admoneam. Obscura vero, & varia à Romanis relicta auditurus libenter sum; non quo sperem, me illa certa & aperta redditurum; sed ut ingenia hominum sunt, id ipsum dubitare, trepidare, & labi sæpe delectat. Et ut si quis aliquid medicamenti attulit, desperato jam, & morienti ægroto, voluptatem magnam capiat necesse est: sic qui jam deploratis mendosis locis scriptorum medicinam tulit; suavissimos capit laboris sui fructus. Sed age videamus, quid auxilii ex veteribus conciliis non editis Gratiano adferri potest? B. Qua ratione si quis quærat fontes singulorum capit. in editis conciliis, & conferat eorum verba, multum juvatur quod hæc ab illis manaverint; ita etiam in non editis eveniet. Sed illud pluribus notum est, & facilius sanari loca mendosa potuerunt; hæc

hæc minus nota sunt, & paucis patuit aditus, ut ea cum Gratiano conferrent. Exemplum summam ex hoc libro, quem ad te adfero; cujus partem ad te Roma missum scio. Apud Gratianum caput hoc *Zachariae Papæ* adscribitur: ^a *Episcopi, presbyteri, diaconi secularibus indumentis non utantur &c.* Hoc in conciliis, aut epistulis editis Zachariæ non invenies: sed est in *concilio Romano Zachariæ capite tertio.* ¹ Sic *dist. xciii.* ^b *Anacleto, & Zachariæ* adscribuntur illa verba: *Juxta sanctorum patrum &c.* sed melius Anselmus refert, ex *concilio Zachariæ Papæ.* Est autem *caput iv.* illius concilii. A. Ego cum verba Gratiani cum Anselmi verbis contulissem, inveni meliorem scripturam videri illam Anselmi,

^a 21. q. 4. c. 3. *Episcopi.* ^b *Dist. 93. c. 4. juxta.*

1 In editione Gregoriana cap. 3. *Episcopi.* 21. q. 4. *inscriptio est.* Item Zacharias Papa in synodo Romana cap. 3. *In notis est.* Hæc synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regiensi. Et in indice librorum est. Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormaneti Episcopi Patavini, Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominicana supra Minervam. (In hoc libro A. Ant. Augustinum significat, B. Franciscum Edoardum, C. Martinum Augustinum Joannis filium.)

mi, quam vulgarem Gratiani. Scire cupio, an
eam confirmet vetus hoc concilium. B. De illis
fortasse verbis dicis: *Omnes Episcopi, qui huius
Apostolicæ sedis ordinationi subjacent, & qui pro-
pinqui sunt.* In eo concilio: *subjacebunt, qui
propinqui sunt;* scriptum est, *ET* voce omissa,
A. *subjacent, qui propinqui sunt;* habet Ansel-
mus apertius. Et ideo postea dicitur: *Qui vero
de longinquo sunt, juxta chirographum suum im-
pleant.* C. Estne hoc illud chirographum, cu-
jus formula exstat sub titulo^a de jurejurando:
Ego N. &c. A. Ea formula à Gregorio VII.
concepta est, qui posterior fuit Zacharia. sed
fortasse priores Pontifices simile sacramentum
Episcopos suos præstare jubebant. C. Cur adj-
citur in hoc capite, *qui huius Apostolicæ sedis or-
dinationi subjacent:* an sunt alii, qui non subji-
ciantur? A. Hodie nulli fere sunt: sed illis
temporibus electi Episcopi à clero, à Metro-
politano confirmabantur, & ab eodem conse-
crabantur, aut eo consentiente ab aliis Episco-
pis: Metropolitanorum electio à Patriarcha
confirmabatur, quibus pallium quoque dare
permittit Innocentius III.^b in concilio generali
cap. v. Ordinationi igitur, hoc est, consecra-
tioni,

^a De jurejur. c. 4. ego. Greg. IX. c. 20. de ec-
lect. in 1. collect. ^b c. 23. antiqua. de privil.

tionem, vel confirmationem sedis Apostolicæ illi non erant subiecti, qui ab inferioribus confirmabantur, & consecrabantur. B. Cur autem venire cogeantur in urbem quotannis omnes? An ad synodos quotannis habendas? A. Neque quotannis omnes venire cogeantur, sed aliqui: longius habitantes intra biennium, aut triennium veniebant; neque synodi causa solum, sed etiam ob lites, aut inter ipsos Episcopos sedandas, aut cum aliis clericis, vel laicis, & ut cum eorum consilio Pontifex Romanus difficiliora negotia explicaret, atque dirimeret. Sed ad Gratianum redeamus.² B. Zacharia Pape adscribit Gratianus verba illa posita causa xxvi. extrema: ^a Si quis Kalendas Januarii ritu paganorum colere &c. quæ ex decretis Zacharia cap. xi. Burchardus,^b & Ivo^c referunt. Magna cum varietate sunt hæc in Romano concilio Zacharia cap. ix. Si quis Kalend. Januarias, & broma

^a 26. q. 7. c. 14. si quis. ^b Burc. lib. 10. c. 16. ^c Ivo par. 11. c. 43. decret.

² De inscriptione cap. 4. Fuxta dist. 93. dictum est in dial. 13. addit. 2. lib. 1. verbis hæc leguntur. Ordinationi subjacent, qui propinqui sunt. Cap. 4. Ego N. de jurejur. inscriptio est. Idem (Gregorius) Petro subdiacono. In marg. est, cap. 20. tit. de electione in 1. compil.

bruma colere præsumpserit, aut mensas cum dapibus in domibus preparare, & per vicos, & plateas cantationes, & choros ducere, quod maxima iniquitas est coram Deo: anathema sit. A. In epistula quadam Bonifacii martyris ad Zachariam inveni conqueri illum, quod dicerent barbari, se vidisse Romæ juxta ecclesiam S. Petri Kal. Jan. paganor. consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes, & cantiones sacrilegas audivisse, & mensas illa die vel nocte dapibus onerare, & alia fieri. cui Zacharias rescribit, tam se, quam Gregorium Pontificem, cui successerat, qui à nobis Gregorius tertius appellatur, illa prohibuisse. C. Quid vox *bruma* significat? an pro bruma posita est? A. *Capitulum LXII. sextæ synodi repetitæ in Trullo brumalia prohibentur, quæ videntur esse à bruma dicta. Incidere autem bruma solebat Saturnalibus diebus, non longe à Kalendis Januariis. B. Tertullianus in libro de idololatria hoc confirmare videtur, cum de brumæ honorario, & de Kalend. Jan. & Saturnalium celebratione agit: Ambrosius tamen in epist. ad Galatas ad Jani cultum refert has Januarias Kalendas. Mensus vero, non menses, ut apud Ivonem est, scribendum esse, recte ex Bonifacii verbis colligitur.* 3
Sequi-

3 *Ante cap. 14. caus. 26. q. 7. in eod. libro*

Sequitur illud, quod *Macario Papæ* Gratianus,
^a *Zacharia Burchardus*, ^b & Ivo, ^c & liber Cæ-
 far-

^a *De consecr. d. i. c. 56. nullus.* ^b *Burch. lib. 3.*
cap. 230. & 231. ^c *Ivo par. 3. cap. 270. & 271.*
decret.

hæc sunt. Unde Zacharias Papa in concilio Ro-
 mano c. 9. Si quis Calendas Januarias, & bru-
 mam ritu paganor. colere, vel aliquid plus no-
 vi facere propter novum annum, aut mensas
 cum dapib. &c. *In marg. hæc sunt.* Polyc. ibi-
 dem. (*hoc est, l. 6. tit. 12.*) Burch. l. 10. c. 16.
 Ivo part. 11. c. 43. *Et in notis.* Hoc est caput
 novum in concilio Romæ à Zacharia habito,
 quod asservatur in Vaticana bibliotheca: & in-
 de nonnulla sunt emendata & addita. De hac
 autem superstitione Bonifacius legatus Germa-
 niæ epistola 2. quæ est in tomis concilior. ad
 ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias
 ultima epistola respondens mentionem hujus
 concilii videtur facere his verbis. Et quia per
 instigationem diaboli iterum pullulabant; à die,
 qua nos jussit divina clementia (quamquam
 immeriti existimamus) Apostoli vicem gerere;
 illico omnia hæc amputavimus. Idem prohibe-
 tur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ
 synodo adscribuntur c. 62. Et multa in hujus-
 modi superstitionem scribit Tertullian. in libro
 de

saraugust.^a adscribunt. Est autem in hoc ipso Romano concilio cap. XIII. & XIV. C. Hac de re invenio in dialogis cum V. & G.^b fieri mentionem, ut etiam de *Anacleti & Zacharia capite distinct.* XCIII. à te commemorato. B. Sunt quædam melius scripta in concilio, quam apud Gratianum, ut illud, *ab alio Episcopo*, non *ab aliquo*. Et post illa, usque in finem, additur: *quia scriptum est,*^c *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*⁴ Alia exempla sumamus ex duabus Romanis synodis non editis *Eugenii secundi, & Leonis quarti*. Coniunguntur autem in veteri libro, quod magna ex parte eisd. verbis scripta sint. Nam si quis quærat, quid sibi velit hæc Gratiani inscriptio *causa XII.*^d Item

Eugenius

^a *Ces. lib. 4. c. 48.* ^b *Dial. 4. lib. 1. & dial. 13.*
^c *Matt. 10. c.* ^d *12. q. 1. c. 3. necessaria.*

de Idololatria, & alii graves auctores. Vel aliquid plus novi facere propter novum annum] Hæc non sunt in codice istius concilii Vaticano.

4 In dialogo quarto addit. 12. dictum est de inscriptione cap. 57. Romanis, de consecr. dist. 1. cuius initium Nullus Episcopus. Editum est, ab alio Episcopo. Et post vocem finem: hæc sunt. quia scriptum est [qui perseveraverit usque in finem: hic salvus erit.] Si quis vero &c. Et in marg. Mat. 10.

Eugenius Papa, & Leo nonus. *Necessaria etenim res &c.* aut illa Anselmi,^a *Ex synodo Eugeni Papæ*: quid respondeat, non habebit. Invenitur autem in hoc *duplici concilio cap. vii.*⁵ At Leonis Papæ esse dicuntur illa verba:^b *Sine ornatu sacerdotali extra domos apparere nullo modo convenit*: ea nullo modo in B. Leonis Papæ registro quisquam inveniet: sed hujus concilii sunt *capita xi.* A. Sumpsit Gratianus *ab Anselmo*,^c sed Ivo,^d & liber Cæsaraugust.^e *ex synodo Eugeni* esse scribunt. Ivo autem solus plenius quædam retulit. B. Plura sunt in ipso concilio.⁶

Z

Sic

^a *Anf. lib. 7. c. 5.* ^b *21. q. 4. c. 4. sine.* ^c *Anf. lib. 7. cap. 103.* ^d *Ivo par. 13. c. 7. decret.* ^e *Cæs. lib. 8. c. 25.*

⁵ *Cap. 3. Necessaria. 12. q. 1. in libro Romano inscriptio est.* Item Eugenius Papa II. & Leo quartus c. 7. *In marg. est.* *Anf. l. 7. c. 5. & l. 4. c. 2. Et in notis.* Est cap. 7. concilii Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IV. innovati. Antea citabatur Leo nonus.

⁶ *Hæc inscriptio est in eod. libro cap. 4. Sine ornatu. 21. q. 4.* Item Leo Papa IV. in synodo Romana c. 12. *In marg. est.* *Anf. l. 7. c. 162.* Ivo part. 13. c. 7. *Post verbum patiantur addita sunt hæc.* Sed ea solummodo, quæ per patres constituta videntur, observet. Contrarius &c.

Sic etiam Ivo ^a caput xi. huius concilii refert, ut ex *synodo Eugenii Papæ* tempore Ludovici & Lotharii Augustorum habitæ, & liber Cæsar-august. ^b ex *synodo Eugenii Papæ*. sed plenius est id caput in eodem concilio. Caput xiii. posuit Gratianus *caussa* xiv. ^c cum hac inscriptione: *Unde in synodo habita Roma ab Eugenio Papa statutum est. Pro illis verbis, tamen in ipsis secularibus negotiis &c. scribendum: tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur.* C. Ante ea verba vox *credibilis*, est in concilio, *credibile* apud Gratianum. B. Ita est, ut dicis, ^d *7 Distinct. xxci.* ^{caput}

^a Ivo par. II. c. 76. *decr.* ^b *Cas. lib. 8. cap. 81.*
^c 14. q. 2. c. 2. ^d *Dist. 81. c. 7. sacerdos.*

⁷ *Inscriptio cap. 2. sive posterioris 14. q. 2. in eodem libro hac est. Unde in synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est. c. 13. Quamquam sacerdotum testimonium credibilis habeatur; tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur &c. In margine est. Poly. l. 4. tit. 31. In notis. Pro testimonio) Sic est emendatum ex conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur. Et si autem] In conciliis ipsis, & Polycarpo*

caput VII. cujus initium, *Sacerdos, aut quisvis;* Eugenio Papa adscribitur: id in his *Eugenii Minoris, & Leonis IV. synodis* invenio *capite XIV.* & scribendum est; *in ordinem ecclesiasticum pro-
vectus, si in eo scelere inveniatur, quo abjiciendus
existat.*⁸ In eadem distinctione^a caput adjectum
à *Palea* cum hac inscriptione, *Ex decreto Euge-
nii Papa;* quod etiam apud *Anselmum*^b &
Bernardum Papiensem refertur,^c huius concilii
est *cap. xv.* Varietas magna est, ut in notis tuis
ad Papiensem, ex libro Veronensi à te relata
est. A. Pergratum mihi est, quod fontem il-
lius capitis indicaveris, ut etiam aliorum, quæ
à te narrata sunt.⁹ B. *Caput XVI.* Gratianus^d

Z 2 refert,

^a Ead. dist. c. 22. si quispiam. ^b Ans. lib. 8. c. 9.
^c c. 3. de cohab. cler. in 1. collect. & apud Greg. IX.
c. 2. e. tit. ^d 12. q. 1. c. 27. nulli.

carpo legitur, si enim eventæ causæ aliquid vi-
derint, &c.

⁸ *Caput 7. distinct. 81. ita in eodem libro in-
scribitur.* Item *Eugenius Papa.* Sacerdos, aut
quisvis alius in ordine ecclesiastico provectus,
si in eo scelere invenitur, quo abjiciendus com-
probatur &c. In margine est. Ans. l. 5. in princ.
(Imperfecta hæc sunt.)

⁹ Ejusdem distinct. cap. 22. Si quispiam sacer-
dotum. in eodem libro hanc habet inscriptionem. [Ex
decreto

refert, ut ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papæ. melius est in libro Cæsaraugust. ^a In concilio primo Eugenii Papæ cum Episcopis LXXII. & Leonis IV. cum Episcopis LXVI. A. Si addidisset, cuius Eugenii id concilium esset, nihil desiderari aptius posset. Cupio tamen scire abs te, num conveniat in Episcoporum numero? B. In Leonis synodo nulla differentia est, in Eugenii tamen x. Episcopi plures in Cæsaraugust. sunt, quam in veteri libro ejus concilii. A. In verbis quam

^a Cæs. lib. 7. cap. 61.

decreto Eugenii Papæ] Palea. In margine hæc sunt. Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Anl. l. 8. c. 9. ex pænit. Romano (pro Romano.) In notis. Ex decreto] Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric.... (deest, &) mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine. Admonitionem] In eod. canone sequitur, Metropolitani, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subiacere videatur.) desideratur numerus canonis Romani; hoc est, c. 15.) Inscriptio cap. 2. de cohabit. cleric. est. Ex decreto Eugenii Papæ. Si quisquam sacerdotum &c. In margine est. Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

quænam varietas est? B. Quod apud Gratianum est, *res mobiles, aut immobiles*; in eo concilio est, *res mobiles*: in libro Thomastico Gratiani, *res immobiles*: in Cæsaraugustano sola vox *res*, invenitur. A. Nihil mutandum censeo. B. In extremo capite, *coartandus existat*, est in concilio: *coartatus existat*, habet Gratianus: *coërceatur*, liber Cæsaraugustanus. A. Scriptura concilii recipienda est. ¹⁰ B. Caput **XIIX.** *Leoni Papæ* adscribit Gratianus ^a *distinct. LXXII.* ut Anselm. ^b *Eugenio Papæ* liber Cæsaraugust. ^c Pro illis, *nisi ab ipso postulatus*; scribendum est, *nisi ab alio postulatus*: ut in his tribus libris est, quamvis Anselmus habeat, *postuletur*, pro *postulatus*. Pars ejusdem capitis omissa est, qua cavebatur, ut dimissoriæ litteræ universalis Pontificis, aut Imperialis, vel Metropolitani bulla roborentur. C. An etiam Metropolitani bulla utebantur? A. Sigillum arbitror significari. Sed & Venetorum Dux bulla utitur plum-

Z 3

bea

^a *Dist. 71. c. 1.* ^b *Anf. lib. 6. c. 122.* ^c *Cæsar. lib. 4. c. 87.*

¹⁰ Quod ad caput 27. attinet, 12. q. 1. Ejus in eod. libro Romano inscriptio est. Item ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16. Nulli Episcoporum liceat *res mobiles, aut immobiles &c.* In fine est, *coartatus existat.*

bea in quibusdam litteris. Et Græci Imperatores χρυσόβουλων appellabant^a litteras eorum aurea bulla exornatas. Cetera poterunt alio die conferri. Nostis enim occupationes meas. B. Ita fiat. ¹¹

*De eadem Re ex eodem Concilio Eugē-
nii, & Leonis.*

DIALOGUS SECUNDUS.

B. Cum à te heri discessimus, petebat C. à me, cur *bullas* existimarem dictas Pontificias litteras. Dixi ab illo sigillo, quod in singulis pendere solet. Sed cur sigillum id bulla diceretur, à te petendum esse. A. Nonne meministis bullam dici Romanis, quam pueri supra togam prætextam ferrent è collo pendentem, quod cordis, sive lunæ speciem obtineret, sive à Græca voce βυλή, quæ consilium signifi-

^a *Vid. Balsamo ad Photium, cum scholiis.*

¹¹ *Distinct. 72. cap. 1. hæc in eodem libro inscriptio est. Unde Leo Papa ait. Episcopus subiecto sibi sacerdoti, vel alii clerico, nisi ab ipso postulatus &c. In margine est. Ans. l. 6. c. 122. (imperfecta hæc sunt. Vide lib. 1. dial. 16. add. 3. in fine.)*

significat, sive à Latina bulla pro tumore, ut cum dicimus, homo bulla, aut cum in vestibus auream bullam, aut in aquæ ferventis spuma ebullire appellamus, bullas illas facere. C. Credo me apud Plutarchum, Festum, & Macro- bium hoc ipsum legisse, sed non suspicabar inde Pontificias litteras nomen sumpsisse. Nunc vocis illius abs te heri usurpatæ memor *χρυσό- βελλον*, facile inducor, ut credam illam fuisse originem bullarum Apostolicarum. B. In ean- dem ego sententiam accedo. A. Quid nobis re- liqui est ex illis duorum Pontificum conciliis? B. *Caput XIX.*^a *Anacleto Papæ* adscribit Gratia- nus, *Lothario Imperatori* collectio legum Lon- gobardicarum. A. Magnam tu varietatem nar- ras. Sed quid in aliis verbis lucri est? B. Ini- tio, *Episcopi*, scribendum est, non *Episcopus*; & *actionem* non *actiones*: cetera levia sunt, *ut propriis suis actionibus* quod Gratianus habet, *pro suis actionibus.*ⁱ Quod sequitur *caput XX.*

Z 4

conjugi

^a 5. q. 3. cap. ult. Longob. de advocat. libr. 2. tit. 47.

ⁱ Inscriptio cap. ult. 5. q. 3. in editione Romana hæc est. Item Anacletus Papa. Quia episcopus &c. In notis hæc sunt. Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenii Papæ

conjugi debuit à Gratiano : ut discuteret Episcopus, cur sacerdos advocatum non inveniret. Sed venio ad *caput* XXI.^a quod ex *Romana synodo* appellat Gratianus, & evangelia, sive *super* *eg.* solvenda sunt ei, qui invenerit, quamnam ea synodus fuerit. A. Vide C. quid Anselmus,^b & liber Cæsaraugustan.^c scripserint. C. *Leoni* adscribit Anselmus, in Cæsaraugustan. inscriptio desideratur. B. Plura sunt in his conciliis, quam in tribus collectionibus. Anselmus tamen plura refert, quam ceteri : & liber Cæsaraug. Gratiano plenior est. Post illa verba, *pro sacro officio illius diocesis, sive dioceseos*, ut in conciliis est, additur, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*, sive, & *idoneos auctoritate dimissoriam*. Et *bonæ auctoritatis dimissoria*, habet Anselmus : *dimissione*, Cæsaraugustanus. A. Prior scriptura placet magis, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*. B. Post verbum *commendare*, additur

^a 16. q. 7. c. 33. *monasterium*. ^b *Ansel. lib. 5. c. 73.* ^c *Cæs. lib. 8. c. 43.*

Papæ secundi tempore Ludovici, ac Lotharii Imperator. habito c. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitum. Ex quo canone Lotharius lib 2. legum Longobard. tit. de advocatis, & Vicedominis, octavum capitulare composuit. In verbis nihil est mutatum.

tur in utroque concilio: ita ut ad placita, & ad
justam reverentiam ipsius Episcopi obedienter sacer-
dos recurrat. Eadem cum aliqua varietate sunt
in Cæsaraugust. major varietas est apud Ansel-
mum. Sed neutrius habendam rationem existi-
mo. Illud addit *Leo quartus*. Si vero *superbia e-*
levatus, vel alio quolibet modo, à propriis se sub-
trahere maluerit mandatis Episcopi, canonicis eum
decernimus ultionibus subjacere. C. Horum ver-
borum pars est apud Anselmum. A. Ex his fa-
cile cognosces, quantum intersit ex fonte hau-
rire, aut ex rivulis, & stagnis, ac lacub.² B.
Caput XXI. non ad Gratianum, sed ad vete-
rem illam Bernardi Papiensis tui collectionem
primam Decretalium pertinet. Quod enim sub
titulo de religiosis domibus^a *ex decretis Eugenii*
Papæ refertur, hujus concilii est. A. Recita
mihi concilii verba, sunt enim in nostris libris
parum apte scripta. B. *De xenodochiis & aliis si-*
milibus locis. Eugenius in titulo. De xenodochiis,

Z 5

ptocho-

^a cap. 2. de relig. dom. in 1. collect. cap. 3. e. tit.
Gregor. IX.

² Capitis 33. Monasterium. 16. q. 7. hæc in eo-
dem libro inscriptio est. Item ex Romana synodo
Eugenii II. & Leonis IV. c. 21. Nulla varietas
notatur, præter ad vocem invito, al. invite, in marg.
Anselmi vero nomen non est adjectum.

*prochotrophis, nosocomis, & orphanotrophis, eremocomis, & monasteriis tam monachorum quam sanctimonialium. Leo quartus. C. Legi nuper in Juliani epitome Novellæ VII.^a horum nominum differentiam, illud solum eremocomis illic non est. A. Fortasse gerontocomis scribi oportet, quod illic esse non dubito. B. Quid si hæc vox ad eremitas educandos referatur? A. Non recte composita videtur. Sed perge tu, & quod cœperas, refer. B. Capitis ipsius verba sunt hæc, *Per sollicitudinem Episcoporum hæc, quorum dioceseos existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur. ut debiti panes atque cura pertinentibus revertantur.* In his ultimis verbis est aliqua varietas. *dediti panes aquæ*, est alicubi: *debitis atque cura revertantur*, alibi omiſſa voce pertinentibus, *recitantur pro revertantur*, invenio etiam scriptum. *Mihi reddantur* non ineptum videretur. A. Ego vocem *cura*, in, roge, mutarem. C. Quid ea vox significat? A. Ita dicebatur, quod erogari solebat, ut ex Pontificali, & Anastasii historia cognovimus. Sic igitur lego. *ut debiti panes, atque roge pertinentibus reddantur, seu revertantur.* B. Mihi id vehementer placet. Sequuntur Leonis verba. *Qualiter Deo vacantes inopia, vel necessitatibus*
nullatenus*

^a Capit. lib. 2. c. 29. Ivo part. 17. c. ult. decr. Cas. lib. 7. c. 80.

nullatenus occupentur : sed omni expulsa cura,
purius in Dei servitio valeant mentibus permanere.

A. *Purioribus*, pro *purius* mutandum censeo. 3

B. *Caput xxvi.* refert Gratianus, ^a ut ex concilio Leonis Papæ. *Quarti* addit Anselmus ^b non male. A. In libro Cæsaraugustano ^c est : ex concilio Gregorii primi Papæ, ineptissime, sed varietatem audiamus. B. *Superposita*, pro *supposita*; *prospector*, pro *perspector* : & pro illis, *non illicitis exactionibus opprimantur*, in eo concilio est : *quam illicitis exactis dationibus opprimantur*. C. Anselmus habet *superposita*, & *perspector*, cetera ut concilium. A. Vide librum Cæsaraugustanum. C. Convenit cum Anselmo una excepta voce : est enim illic ; *quam illicitis exactis, vel dationibus opprimantur*. A. Vox, *quam*, pro, *magis quam*, vel, *potius quam*, posita esse videtur. B. Ita existimo : ut illud, ^d Bonum est sperare in Domino, quam sperare in Principibus, & alia sexcenta, quæ in emendationibus refert.

Leonis

^a 16. q. 1. c. 62. nulli. ^b *Ans. lib. 6. c. 166.*

^c *Cæs. lib. 4. c. 89.* ^d *Psalm 117. b.*

3 *Hæc inscriptio est capitis tertii de relig. domib. Ex decretis Eugenii Papæ. De xenodochiis, & aliis, &c. In margine est. Hoc reperi in 1. compilatione e. tit. c. 2. & hic, non alibi. (Fons emittitur.)*

Leonis verba sunt illa: *Quia Dominus pascere, & docere nos docuit, & quæ sequuntur.* 4 Caput XXIX. ex decreto Eugenii Papa refert Gratianus; a ex decretis ejusdem, liber Tarraconens. b capite XXVIII. addit Burchard. c cap. XXVI. Ivo d in excerptiis omnes epitomen, non verba referunt, quæ ita initio concepta sunt. Femina vero, quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent viri potentes; deinceps viro sociari non permittantur: sed eligentes monasteria regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum caste observent, contra autem turpes inventæ providentia Episcopi emendantur. His Eugenii Minoris verbis addit alia Leo non contemnenda. 5 Caput XXXII. à Gratiano

a 27. q. 1. c. 31. mulieres. b Tarr. l. 6. c. 232. c Burc. lib. 8. c. 54. d Ivo par. 7. c. 72. decr.

4 Ante caput 62. Nulli Episcoporum. 16. quest. 1. hæc verba sunt in libro Romano. Unde in concilio Leonis Papæ IV. cap. 26. statutum est. In margine hæc sunt. Polyc. l. 4. tit. 21. Anselm. l. 6. c. 166. Ad verba superposita in angariis, est in marg. in vulgatis erat (supposita) & ad vocem prospiciat, al. perspiciat. & ad vocem exactionibus al. exactis dationibus.

5 In eodem libro inscriptio cap. 31. Mulieres obtentu. 27. q. 1. hæc est. Item ex decreto Eugenii

tiano^a refertur ex synodo habita ab Eugenio Papa. A. Eidem Eugenio adscribit partem ejusd. capitis liber Cæsaraugust.^b B. Pro illis verbis, qui inviti sine justa offensionis causa sunt intromissi, illic est: qui in monasterio inviti, & injuste sine offensione sunt intromissi: aut ut alius liber habet, qui invite sine justa offensionis crimine monasterius sunt intromissi. A. vide, quid in Cæsaraug. sit. C. Si qui sine ostenso crimine inviti in monasterium mittuntur. A. Sententia eadem est in omnibus, illud tamen eligo, qui invite sine justa offensionis crimine monasteriis sunt intromissi. Sed quid est, quod extremo capite dicitur: sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ continetur libro sexto? quis ille sextus Leonis liber est? B. Recte Contius notam addidit illis verbis, libro sexto: quæ nulla sunt in concilio Eugenii. Videtur autem Leonis mentio fieri: quia Leo capite xxvi. & xxvii. ut in Corpore canonum est, ex epist. xc. ad Rusticum Narbon. Episcopum, cap. xii. & xiii. idem

^a 20. q. i. c. 9. sicut qui. ^b Cæs. lib. 9. c. ii.

nii Papæ secundi in concilio Romano c. 29. Et in margine est. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 54. Ivo part. 7. c. 72. Et in notis. In concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba. Feminae vero &c. usque ad verbum observent, ut in dialogo,

idem statuisse. ⁶ *Caput xxxiii. Clementi ad-*
scribit Gratianus, a quod à te credo esse rela-
tum. b Quod dicitur, à laicorum loco, illic est,
à laicorum, voce tertia omissa. & pro verbis ex-
tremis, sacra officia exercere, habet id conci-
lium in margine, sacra officia celebrari. Addun-
tur postea à Leone quarto plura non inutilia.
Hujus capit. mentio fit à Sigiberto historico, sed
falso Leo V. appellatur auctor. In libro Cæsar-
august. c Eugenio Papæ aliis verbis eadem sen-
tentia adscribitur. 7 Venio ad xxxiv. caput,
quod inscribitur de scholiis reparandis pro studio
litterar. id Gratianus ex synodo Eugenii Papæ re-
fert distinct. xxxvii. d Non recte Eugenio tertio
Contius adscripsit, à quo nescio, an aliquid

Gratia-

^a De consecr. d. 2. cap. 30. sacerdotum. ^b Dia-
 log. 13. ^c Cæs. lib. 8. cap. 27. ^d Dist. 37. c. 12.
 de quibusdam.

⁶ Gratiani verba sunt ante caput 9. Sicut qui.
 20. q. 1. in eodem libro. Sic & illud intelligen-
 dum est, quod est statutum in synodo habita-
 ab Eugenio Papa II. c. 32. In verbis nulla varie-
 tas notatur. Qui inviti sine justæ offensionis cau-
 sa sunt intromissi. Et postea. sicut in decreto san-
 ctissimi Leonis Papæ manifestissime continetur.

⁷ De inscriptione cap. 30. Sacerdotum, de con-
 secrat. dist. 2. scriptum est in dialogo 13. addit. 1.

Gratianus acceperit. Ivo Carnoten.^a ita inscripfit: *Synodus Eugenii Papæ tempore Ludovici.* Pro illis verbis: *ab universis Episcopis, subjectis plebibus,* scriptum invenio in concilio, & apud Ivonem *universis Episc. subjectisque plebib.* voce AB omissa. At in Gratiani lib. Thomafiano, *universis Episcopis, subjectisque plebibus.* A. Mutatio placet. B. Quod vero postea est: *qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant:* plenius est in his duobus conciliis: *qui studia litterarum, liberaliumque artium, ac sancta habentes dogmata, assidue doceant.* A. Hæc recipienda esse ostendunt, quæ sequuntur verba. *Quia in his maxime divina manifestantur, atque declarantur mandata.* Sed quid apud Ivonem est? C. Post vocem *artium,* tantum est: *habentes dogmata doceant.* B. Vide, quid Leo addiderit: *Et si liberalium artium præceptores, in plebib. ut assolet, raro inveniuntur; tamen divina scripturae magistri, & institutores ecclesiastici officii nullatenus desint &c.* A. Hæc omitti non debuerunt.⁸ De ceteris cras, aut perendie videbimus.

De

^a Ivo par. 4. c. 214.

⁸ Caput 12. De quibusdam. dist. 37. in eodem libro ita inscribitur. Item ex synodo Eugenii Papæ

De eadem Re.

DIALOGUS TERTIUS.

A. Qua de re nunc inter vos agebatis? B. De tempore, quo hæc duo Eugenii & Leonis concilia habita sunt. A. Quid igitur certi est? Dixisti enim heri, Ivonem Carnotensem tempore Ludovici affirmasse habitam esse Eugenii synodum.

pæ secundi. *In marg. est.* Ivo p. 4. c. 214. Anl. l. 7. c. 2. Polyc. l. 4. tit. 32. *In notis.* Eugenii Apud Anselmum citatur ex synodo habita Romæ in consist. Lateran. à Beato. .... In Polyc. eodem modo, & additur nomen Eugenii, ex quo etiam citat Ivo. Inventum vero est in synodo Eugenii Papæ II. & in synodo Leonis IV. quarum synodorum ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ talis cujusdam capitis hæc ponitur summa. Ut omnes Episcopi artes litterarum in suis ecclesiis doceri faciant. *In verbis nulla est varietas. Editum autem est.* Idcirco in universis Episcopis, subjectisque plebibus. *Et postea.* Qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant.

synodum. Eum *Ludovicum* existimo *Pium* cognomento esse dictum Caroli Magni filium. B. Ita est, ut existimas. Namque sub Leone tertio Pont. Max. Carolus moritur. Leoni Stephanus, Stephano Paschalis, Paschali Eugenius hic successus est. Et in ipso Eugenii concilio dicitur, anno XIII. Ludovici Aug. Indict. IV. mense Novemb. haberi concilium. Sed & Lotharii filii novi Imperatoris mentio fit, annus omissus est. Si numeros Panvinii sequamur; Christianæ salutis annus est DCCCXXVI. Pontificatus Eugenii Minoris annus tertius. A. Ex Indictione videtur unus annus detrahendus. Leonis quarti synodus quo anno habita esse dicitur? B. Anno septimo Leonis, Lotharii vero, & Ludovici Imperatorum anno quinto, & tricesimo septimo, quod ex alio loco sic intelligitur, ut vox quinto referatur ad Ludovicum, cetera ad Lotharium: mense Decembri, Indictione secunda. Panvinus anno quarto Leonis, Lotharii vero anno XI. Christi DCCCL. synodum Romanam habitam esse scribit. A. Ex Indictione, & anno VII. Pontificatus apparet annum fuisse DCCCLIII. Lotharii XV. C. Estne Ludovicus ejusdem Lotharii filius, qui eisdem successisse dicitur, an Pius ille Lotharii pater? B. Apud Sigibertum invenio hunc Ludovicum Lotharii fil. à Sergio Minore Pont.

A a

Max.

Max. Regem Longobardor. factum esse, eundemque postea Imp. fuisse appellatum. Idem anno Christi DCCCXLVII. anno VII. Lotharii decretum hujus concilii, de quo heri^a locuti sumus, refert. A. Redeundum est tibi ad ea capita, quæ reliqua sunt. B. *Caput xxxv.* apud Ivonem, non apud Gratian. inveni cum hac inscriptione: *Ex synodo Eugenii Papæ tempore Ludovici, & Lotharii Augustor. Cap. xxxv.* in libro Cæsaraugust.^b est: *ex synodo Eugenii Papæ cap. xxxii.* Imperfecte autem utrobique est. Omituntur enim Leonis verba maxime necessaria. *Capitis xxxvi.* pars refertur à Gratiano,^c *ex synodo Eugenii Papæ*, cui addunt hæc, *tempore Ludovici, & Lotharii cap. xxxvi.* Ivo,^d & liber Cæsaraug.^e Omissum est initio: *Nulli liceat, excepta causa fornicationis, adhibitam uxorem relinquere; & deinde aliam copulari. alioquin transgressorem priori convenit sociari conjugio.* C. An si fornicationis causa relinquat, poterit aliam ducere? B. Minime gentium. Sed exceptio illa ad priorem partem est referenda: ne quis uxorem relinquat. ut in verbis Domini.^f Extremo capite addebantur Leonis verba. *ut districta penitentia*

^a Ivo par. II. c. 77. decr. ^b Cæs. lib. 8. c. 82. ^c 27. q. 2. c. 22. si vir, & uxor. ^d Ivo lib. 6. tit. 5. c. 2. panor. & par. 8. cap. 127. decr. ^e Cæs. lib. 10. c. 98. ^f Matt. 5.

nitentia coerceantur, qui religionis causa separati ex utriusque consensu, fidem fregerint.¹ Caput xxxiix. refert Ivo,^a ut Zachariæ Papæ verba: neque omnino fallitur. nam in synodo Romana Zachariæ, de qua alio die locuti sumus capite sexto pars eorundem verborum est. Quæ post hoc caput sequuntur, Leonis quarti tantum sunt capita quattuor, ex quibus nihil invenio apud Gratianum. Postea dicitur acclamatum fuisse ab omnibus & deinde Theodorum notarium, & scriniarium legisse depositionem Anastasii presbyteri Cardinalis tituli Sancti Marcelli hoc initio. *Imperantibus dominis piissimis perpetuis Augustis Lothario à Deo coronato pacifico, & magno Imperatore anno xxxvii. sed & Ludovico à Deo coronato ejus filio novo Imperatore anno quinto mense Decembrio die octava, Indictione secunda, in civitate nova, cujus vocabu-*

A a 2

lum

^a Ivo par. 9. c. 21. decr.

1 Inscriptio capitis 23. Romanis. 27. q. 2. hæc est. Item ex synodo Eugenii Papæ secundi in synodo Romana c. 36. Si vir, & uxor &c. In margine est. Sent. ibid. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 76. Numeri differentia oritur, quia à nobis non habetur ratio capitis Quod conditio, quod est Romanis 7. nobis inscriptio capitis septimi Quicumque.

lum Leoniana est, intra ecclesiam, ubi corpus beatissimi Petri Apostolor. Principis conditum est: Leo Episcopus servus servorum Dei &c. A. Hæc igitur est illa depositio cujus mentio fit in Gregoriana collectione^a titulo de clericis non residentibus de qua pluribus verbis agit Bernardus Circa Papiensis in prima collectione, sed male tertio Leoni adscribebatur, quod ad quartum pertinebat. B. Bernardi verba sunt, *Ex gestis Romanorum Pontificum. Leo tertius natione Romanus consilio Lotharii, & Ludovici Imperatorum sanctam, & venerandam LXVII. Episcoporum in ecclesia B. Petri synodum congregavit. In hac synodo Anastasius &c.* C. De numero Episcoporum ex Cæsaraug. libro^b dictum est, fuisse LXVI.: Urbem Romam Leonianam dictam fuisse, nunc primum audio. B. Non tota urbs ita dicta est, sed ea pars, quæ ultra pontem, & molem Hadriani est, quæ Transtiberina dicebatur, in qua Vaticanus mons fuit, nunc ædes sacra B. Petro, & magna domus Pontificia consistit. Invenies ea

^a c. 2. de cler. non res. in 1. collect. & apud Gregor. 9. ^b Cæsaraug. lib. 7. cap. 61.

2 Hæc etiam est in Romano libro inscriptio cap. 2. de clericis non residen. Leo tertius. Ex gestis: & infra. In synod. Anastasius &c. In marg. est. Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

ea de re multa in Pontificali volumine de vitis Pontificum. in quo etiam de hac depositione Anastasii in concilio LXVII. Episcoporum agitur. A. Quo pacto xxxvii. annus est Lotharii, & quintus Ludovici, cum Ludovicus Pius Lotharii pater Imperatoris nomen acceperit, & coronam à Stephano quarto anno DCCCXVI. ut Panvinius scribit, qui est xxxvii. à septimo anno Leonis IV. An eodem anno pater, & filius Imperium obtinuerunt? B. Segefredus de Ludovico idem dicit, sed Paschalem ait Stephani successorem Lotharium Imperatorem appellasse anno DCCCXXIII. quod si non eo anno, sed primo id gestum est à Paschali, minus laboraremus. A. Malo huic concilio credere, quam ceteris scriptoribus. Habesne aliud sive ex hoc, sive ex alio libro veteri, quod ad Gratianum pertineat? B. *Ex Bonifacii martyris Archiepiscopi Maguntini epistulis* duo capita sunt apud Gratianum, quorum alterum inveni, alterum alibi quærendum est. Quod enim *distinct.* xl.^a ex dictis *Bonifacii martyris* inscribitur, & ab Ivone,^b ex *gestis Bonifacii martyris Legati Romanae ecclesiae*, à nobis repertum non est. 3

A a 3

Ac

^a Dist. 40. c. 6. si Papa. ^b Ivon par. 5. c. 23. dec.

3 Ante caput sextum Si Papa *distinct.* 40. in Romana

At quod est *distinct.* LVI, ^a ita inscriptum, *Bonifacius martyr scribens Regi Anglorum*, & apud Ivo.

^a *Dist. 56. cap. 10. si gens.*

Romana editio hęc inscriptio est. Item ex dictis Bonifacii martyris. Et in margine est. Al. gestis pro dictis. Et Ivo par. 5. c. 23. In notis. Dictis Bonifacii] Nauclerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacii martyris. Verum Deusdedit presbyter Card. tit. Apostolorum in Eudoxia tempore Victoris Papę III. libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana servantur. Et lib. I. c. 231. ex gestis [sic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo] Bonifacii martyris, & Archiepiscopi Moguntini sedis Apostolicę legati, hęc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert; in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus & sequentibus valde illustratur. Sancta Romana ecclesia privilegio specialis auctoritatis divinitus, & humanitus caput omnium ecclesiar. post Christum Jesum effecta, secundum Antistitis, vel Rectoris sui qualitatem & valitudinem, afficit totius Christianitatis membra &c. In indice librorum est. Deusdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quattuor de rebus ecclesiasticis, ex Vaticana.

Ivonem, ^a *Bonifacius martyr Hilderibaldo Regi Anglorum*; in bibliotheca Mich. Thomasi invenimus in epistula integra Accheldobaldo Regi missa, cujus initium fuit, *Confitemur coram Deo*. Appellat autem se *Bonifacium Archiepiscopum Legatum Germanicum*. A. Gratissimum est, quod dicis, tum ob alia multa, tum quod inveneram nuper partem ejus epistolæ libro septimo ^b Capitularium sine ulla inscriptione, & propter mentionem Hispanicæ cladis verba ex fontibus ipsis accipere cupiebam. C. Quibus verbis ea de re Bonifacius egit? Totam enim epistolam perlegere aveo. B. Poteris id quidem postea facere, cum commodum erit, est enim lectu digna; sed longior est, & magnam diei partem nobis auferret. Brevib. referam, quod in ea continetur. Initio laudat Regem, quod multa pauperibus largiatur; laudat etiam quod furta, rapinas, perjuriam, & alias iniquitates & crimina prohibeat; quodque viduar. & pauperum defensor sit, & pacis amator. Acriter autem eum reprehendit, quod uxorem non accipiat, cum minus caste vivat, & sacrarum virginum violator esse credatur. Tum addit ea, quæ Ivo & Gratianus referunt, ostendens, quid periculi ex malo Regis exemplo ad populum

A a 4

perve-

^a Idem Ivo par. 8. c. 224. decr. ^b Capit. lib. 7. cap. 285. in addit.

perveniat; quod ex Anglorum, & Hispanorum, & Burgundionum clade propter libidinem earum gentium ostendit. In verbis non magna varietas est. pro illis, *improperium nobis obicitur*, illic est, *improperium est*. & pro *nec bello*, *nec in bello*. pro, *Hispania & Provincia*; omissa voce ET, *Hispania Provincia*. sic autem fortasse non Galliæ pars, quæ Provincia dicitur, accipietur. pro illis, *vindex talium*, illic est, *judex omnipotens talium*. A. Ego, *vindex Omnipotens talium*, scriberem. B. Denique pro illis, *per ignorantes legem Dei*, id est, *per Sarracenos*: scriptum est, *per ignorantiam legis Dei*, & *per Sarracenos*. A. Quid apud Ivonem sit, videamus. C. Ivo, *improperium est*, habet, & *nec in bello*; retinet tamen, & *Provincia*, atque voce *vindex*, sive vocibus *judex omnipotens*, caret. ad extremum habet, *per ignorantiam legis Dei per Sarracenos*. A. Capitularia conferamus. C. Con-
tuli. Et *Provincia*, solum habet, cetera ut in ipsa Bonifacii epistula. 4 A. Habesne aliquid ex
Callisti

---

4. *Distinct. 56. cap. 10. in eodem libro ita inscribitur. Contra Bonifacius martyr scribens Echel-
debaldo Regi Anglorum. Si gens Anglorum,
sicut &c. In marg. est. Ivo p. 8 c. 224. Verbo-
rum varietas nulla est in illis: sicut aliis gentibus
Hispaniæ,*

Callisti minoris concilio, quod frequens fuisse traditur? B. Nihil omnino legi. Immo multis capitibus quibus Callisti nomen Gratianus adscripsit, selecti viri Romæ eam notam addiderunt, qua ostenderent, nusquam esse reperta: A. Cras volo, ut ex Anselmi Lucensis collectione id concilium restituamus.

A a 5

De

Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundionum. *At in illis est:* donec iudex omnipotens talium &c. al. vindex pro iudex. *Et ad illa verba:* per ignorantes legem Dei, id est, per Saracenos &c. *in margine est,* al. etiam pro id est. *Et in notis.* Per ignorantes) In epistola B. Bonifacii martyris (quæ una cum multis aliis extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ) legitur: per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos &c. cum qua lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exemplaria, & fere etiam Ivo. *In indice librorum est.* Bonifacii martyris epistola ex bibliotheca monasterii B. Mariæ supra Minervam.

De Callisti secundi Romana Synodo.

DIALOGUS QUARTUS.

A. Tria volumina ejus collectionis, quam Anselmi Lucensis appellamus, ad manus meas pervenerunt sine nomine collectoris. Primum ex Ludovici Gometii Episcopi Sarnensis, cui ego Romæ suffectus fui sacri Palatii auditor, bibliotheca accepi: idque contuli cum alio exemplo Nicolai Ormaneti Episcopi Patavini. Tertium nuper ex Mich. Thomasi Ilerdensis Episcopi libris nactus sum, quod exemplum recens est ex bibliotheca Vaticana nuper, ut suspicor, exscriptum. Duo illa volumina satis antiqua visa sunt. In hoc igitur exemplo post ea, quæ in aliis libris leguntur, sunt quædam in singulis libris addita, ut mihi videtur, à posterioribus scriptoribus aut dominis ejus voluminis, sive illius, à quo id sumptum est. In his sunt canones *concilii Romani Callisti Minoris*, de quibus hodie sumus dicturi. Aperi C. hunc librum, & quære librum quartum extremum.

B. Cur Romani selecti viri ex hoc libro emendationem Callisti capitum non fecerunt? præsertim cum ipse Thomasius, & Pet. Ciacconius ejus sodalis eodem libro fuerint usi? **A.** Cur id factum sit, plane ignoro. In causa tamen fuisse existimo.

existimo, quod sine ulla inscriptione canonum verba posita sint, ipsaque canonum distinctio nulla sit, ut vestris oculis inspicere potestis. C. Qua igitur de causa hæc hujus concilii esse dicis? A. De singulorum capitum distinctione videamus. Simul enim & de scriptore ipso, sive canonum auctore cognoscemus. *Capitis primi* verba sunt. *Sanctorum patrum exempla sequentes*, & quæ sequuntur. Hæc Callisti Papæ verba esse Gratianus scribit.^a ¹ *Capitis secundi* verba esse existimo. *Nullus in Præpositum &c.* quæ etiam Gratianus^b eidem Callisto Papæ adscripsit. In
verbis

^a I. q. I. c. IO. *sanctorum.* ^b *Dist. 60. c. 2. nullus.*

¹ *Capitis decimi Sanctorum patrum. I. q. I. hæc inscriptio est in Gregoriana editione.* Item Calixtus Papa. *In notis additur.* Est Calixti secundi, qui paulo ante Gratianum vixit, & aliquot conciliis à se habitis contra Simoniam, & investituras ecclesiarum, quas Germanici Imperatores usurpaverant, multa decrevit. de quib. Abbas Vuspergensis ab anno Domini 1118. in quo electus est Pontifex, usque ad annum 1124. accurate scribit. (*Callisti II. omnia capita perfecte edita sunt. Et in toto volumine Gratiani, cum solum nomen est Pontificis, aut synodi, neque additur epistula, vel caput, signum est, fontes non fuisse repertos.*)

verbis est aliqua varietas. Namque apud Anselmum mendose scriptum videtur. *Nullus in præpositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Decanum, nullus in presbyter, vel diaconus.* Aptius apud Gratianum est. *Nullus in Præpositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi presbyter, vel diaconus.* Mihi tamen videtur tollenda esse ab hac Gratiani scriptura illa verba *nullus in Archiepiscopum.* Cur enim magis de Archiepis, quam de Episcopo id statuatur: aut cur Archiepiscopus post Præpositum scribatur, causa nulla est. B. In Anselmi verbis vocem *Archiepiscopum* ex compendio vocis *Archipresbyterum* confectam arbitror. Hac de re agitur in synodo Innocentii Minoris cap. iix. Illa autem verba, *nullus in Decanum, Urbani Minoris in concilio Charomontano* esse videntur. Hæc duo capita Callisti minoris videri notarunt selecti viri. *nihil enim, inquit, Callistus primus scripsit, & tertius Gratiano multo posterior fuit.* A. Callisti primi epistulas cur rejiciunt? B. Causam nullam accipi.² A. *Capitis tertii* verba esse existimo. *A presbyteris,*

---

² In eodem libro inscriptio cap. 2. distinct. 60. hæc est. Item Calixtus Papa. *Nullus in præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Deca-*

byteris, diaconibus &c. quod apud Gratianum non inveni. Caput quarti initium est: *Præterea juxta beatissimi Papæ Stephani sanctionem statuimus, ut laici &c.* Hoc quoque caput non inveni apud Gratian. sed Stephani Papæ verba sunt *epist. 11. cap. 1x. & Eulalii Episcopi Syracusani in synodo tertia Romana contra Symmachum, cuius verba posuit Gratianus^a non semel, Trosleianum concilium cap. 111. Paschalis Minor cap. 11. vel 1v. Capitulare Caroli, & alior. lib. v. & vi.^b Burchardus,^c Ivo,^d Deusdedit,^e Anselmus,^f & liber Cæsaraugust. ^g & Tarracon.^h 3*

Quod

^a Dist. 96. c. 1. p. Eulalius. & 16. q. 7. cap. 24. laicis. ^b Cap. lib. 5. cap. 249. & lib. 6. cap. 294. ^c Burc. lib. 15. c. 35. ^d Ivo par. 16. c. 36. decret. ^e Deusded. cap. 4. ^f Ans. lib. 5. c. 10. ^g Cæs. l. 7. cap. 112. ^h Tarrac. lib. 1. c. 59.

Decanum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

3 Gratianus distinct. 96. cap. 1. ita inscripsit, ut in libro Romano est. Unde Symmachus Episcopus catholicæ ecclesiæ urbis Romæ synodo præsidens dixit. Bene quidem fraternitas vestra &c. In margine est. In synod. Rom. 3. sub Symmacho c. 1. & seq. Inscriptio cap. 24. Laicis. 16. q. 7. est hæc. Item ibidem [hoc est, in synodo Romana tertia Symmachi Papæ] Eulalius Episcopus

Quod sequitur, *Sed secundum Apostolor. cano-*
nes &c. ad caput xxxiix. Apostolor. refertur,
 quod in *septima synodo cap. xii.* insertum est. Id
 apud Gratianum^a refertur quasi ex historia *Eu-*
sebi Episcopi Casariensis cap. xii. ut aliquando
 diximus.^b Illa autem verba, *Si quis ergo Prin-*
cipum &c. Callisti Papæ esse Gratianus^c auctor
 est, eaque conscripsit post verba *Eulali*, quem
 falso *Gelasium* appellat *Syracusanum*, de quibus
 nunc dicebamus. Sumpsisse videtur hæc Calli-
 stus minor ex decretis *Paschalis minoris cap. v.*
 In verbis Gratiani, & Anselmi hoc interest:
 quam *dominationem* Gratian. appellat, alter *do-*
nationem vocat. 4 *Quinti capitis* initium esse exi-
 stimo:

^a 12. q. 2. cap. 19. ^b Dialog. 9. lib. 1. ^c 16.
 q. 7. c. 25. si quis.

scopus Syracusanæ ecclesiæ dixit. *Et in marg. est.*
Et epist. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Pa-
schalis II. manuscrip. Pol. l. 6. tit. 1. Deus dedit
p. 4. In notis. Facultatibus) Antea legebatur di-
 gnitatib. Emendatum est ex originali (*ut sup.*
dist. 96. Bene quidem) epistola Stephani primi,
 & decreto Paschalis II. manuscripto: quib. lo-
 cis hoc idem repetitur.

4. *Hæc etiam inscriptio in eodem libro est cap. 25.*
Si quis principum. 16. q. 7. Item Calixtus Papa.
In marg. pro voce dominationem, est al. donatio-
nem.

stimo: *Conjunctiones consanguineor. fieri prohibemus &c.* B. Hæc Callisti primi verba sunt in *epist. 11. ad Episcopos Gallie*, Isidoro Mercatore teste, & aliis collectorib. Burchardo, ^a Ivone, ^b Anselmo, ^c & Gratiano, ^d & libro Tarracoenf. ^e A. Negasse viros selectos Romæ dicebas, quicquam Callistum primum scripsisse; fortasse quia Isidoro parum credendum putarent, cujus auctoritate illæ epistolæ fulcirentur. Quod si Callisti epistulas rejicimus, hæc verba posterioris tantum sunt. Sed malo credere secundum Callistum à primo verba hujus capituli sumpsisse. B. Idem mihi videtur, præsertim cum eo tempore jam Isidori collectio recepta esse videretur. A. Inepte apud Gratianum est *prohibentur, quare; quia has &c.* Melius in hoc canone, *prohibemus, quoniam eas.* & apud Isidor.

^a Burch. lib. 7. c. 1. ^b Ivo par. 9. c. 22. decret. & in *epist. 39.* ^c Ans. lib. 11. c. 84. ^d 35. q. 2. cap. 2 ^e Tarrac. lib. 5. c. 71.

nem. *Et in notis.* Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II. manu scriptis c. 5. sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui iisdem fere temporibus fuerunt (*de Callisto 2. & Paschali intellige*) frequenter eadem decreta suorum antecessor. repetebant.

Isidor. prohibentur, quando has. Quod etiam Gratian. habet: *leges ergo divinae & postea, leges ergo saeculi*, quod etiam apud Isidor. est: *melius hic noster scripsit: leges enim divinae, & postea, leges vero saeculi.*⁵ Venio nunc ad *sexum caput*, quod hujus Callisti esse negaverit nemo. *Ordinationes*, inquit, *quae à Burdino haeresiarcha, postquam à Romana ecclesia est damnatus, quaeque & à pseudo-episcopis per eum postea ordinatae sunt, nos esse irritas judicamus.* C. Quis hic *Burdinus* haeresiarcha fuit; A. Sic appellare solent Romani Pontifices eos, qui in schismate electi sunt, & se adversus veros Pontifices Episcopos Romanos, sive Papas vocari passi sunt. Hic *Burdinus Archiepiscopus* olim *Bracarensis*, in schismate adversus Gelasium minorem factione *Henrici IV. Imp.* electus est, & cum prius
Mauritius

⁵ Quod ad caput secundum attinet, 35. q. 2. & 3. Ejus inscriptio in eodem libro est. Item Calixtus Papa epist. secunda ad Episcopos Galliae. *Conjunctiones consanguineor. fieri prohibete: quando has &c. Leges ergo divinae &c. Leges vero saeculi &c. In margine haec sunt. Poly. ibid. (hoc est, Poly. l. 6. tit. 4.) Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. c. 22. Et vers. Nos vero. Simile in concilio Innocent. II. Et ad vocem Imperatorum, al. Imperator Romanorum.*

Mauritius Burdinus diceretur, mox se *Gregorium VIII.* appellavit. *Gelasio* mortuo à *Callisto* captus, & quasi in triumpho in urbem ductus est. B. Non dubium est, quin hæc aut *Gelasii*, aut *Callisti* sint. A. *Callisti* nomen vides superioribus capitibus additum. Sic etiam additur verbis capitis septimi. ^a *Nullus omnino Archidiaconus &c.* In verbis pæne convenit cum *Gratiano*. Tantum pro *sicut à sanctis*, scribi debet, *sicut sanctis*: & pro *contra hoc*, *contra hæc*. ⁶ *Capite* *ix.* de possessionibus ecclesiæ Romanæ agitur Quamobrem facile credis hoc fuisse Concilium Romæ habitum? *Capitis* *ix.* verba sunt. *A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis Episcopis, Abbatibus & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* *Caput* *x.* apud *Gratianum* invenietis *Callisto* adscribi *distinct.* *LXII.* ^b *Nullus in Episcopum, nisi canonice electum consecraret, &c.* ⁷ Alio die de ceteris agemus.

Bb

De

^a *16. q. 7. c. II. nullus.* ^b *Distinct. 62. c. ult.*

---

⁶ *Ante caput II. Nullus omnino. 16. q. 7. hæc in eodem libro verba sunt. Item Calixtus Papa. In margine est, al. ex concilio Rothomagensi. In verbis nulla varietas. Sicut sanctis canonibus, editum est, & contra hoc facere.*

⁷ *Inscriptio cap. ult. dist. 62. in eodem libro est.*

Unde

De eadem Re.

DIALOGUS QUINTUS.

C Licet ne paucis, antequam alia *Callisti capita* percurras? A. Et paucis, & multis licet. C. Cur hæc *Callisti capita*, ut Gratiani verbis confirmasti, non sic etiam Burchardi, & Ivonis, & aliorum collector. locis confirmas? A. Si Burchardus, & Ivo, & ceteri antiquiores sunt: qui possunt Callisti verba referre? C. Apud Ivonem in extrema Panormia Innocentii minoris verba referuntur, qui Callisto posterior fuit. A. Negare possum Ivonis eum librum esse: sed malo hoc affirmare, additum esse concilium Innocentii Panormiæ, non esse partem ejus collectionis. Ostendere possum veterem librum, in quo neque id concilium, neque nomen Ivonis, neque Excerptionum præfatio continetur. Et in epistulis Ivonis ea præfatio temporibus Paschalis minoris scripta est. *Dedit Urbanus secundus* tempore scripsit, item *Anselmus Lucensis*, sive is, cujus collectionem habemus.

Unde Calixtus. P P. II. Nullus in Episcopum &c. *In margine est. In Pontificali est mentio hujus decreti.*

habemus. In libris Cæsaraug. & Tarracon, nihil scimus ex Callisto, & Innocentio sumptum esse. Itaque solus Gratianus utriusque Pontificis verba refert. C. His contentus sum. Redde cetera. A. Initium *undecimi capitis* ad bellum sacrum pertinet, quod tempore Urbani minoris inchoatum est. *Eis, inquit, qui ad Hierosolymam proficiscuntur &c. suorum peccatorum remissionem concedimus &c. sicut à domino nostro Papa Urbano statutum fuit.* Et postea non solum Hierosolymitani belli, sed etiam Hispanici facit mentionem. Habuit autem in Hispania Callistus fratrem Raimundum Comitem Alfonsi Regis generum, & alterius Alfonsi patrem, qui Imperator Hispaniæ appellatus est, à quo Reges omnes originem ducunt. B. Existare librum audio Callisti de miraculis B. Jacobi Apostoli, cujus sepulchrum is quæsitum in Hispaniam venit. C. Verba mihi recitare libet, si pateris, de Hispanico bello. A. Recita. C. *Eos autem, qui vel pro Hierosolymitano, vel pro Hispanico itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur &c.* A. *Capitis XII. sententiam non potero vobis explicare. Verba sunt hæc. Illam vero pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hætenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum, & totius curiæ consilio, necnon & voluntate, atque consensu Præfecti removendam cense-*

mus &c. Fratres interpretor Cardinales, & Episcopos: curiam vero, *curiam* Romanam non clericorum, sed civium Romanor. *Præfectum* autem, urbis Romæ *Præfectum*. Sic hoc fuisse concilium Romæ habitum comprobatur. *Porticanos* suspicor fuisse inepte dictos non à porticibus, sed à portu Ostiensi & aliis, qui portoria exigent. *Consuetudo prava* fuisse videtur, ut eis morientibus sine heredib. eorum bona diriperentur. *Caput xiii.* de induciis scriptum est, quas *trenguas* appellabant. *Si quis trengam diffregerit &c.* Eadem fere verba ab Innocentio secundo, & Alexandro tertio repetita sunt. *Caput xiv.*^a Gratianus *Callisto Papa* adscribit. Ejus initium est. *Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes &c.* agitur autem de ecclesiis urbis Romæ. *sentientes* melius est, quam *sancientes*, ut apud Gratianum. Pro aut aliis, apud Anselmum est, aut de aliis.¹

Capit

^a 10. q. 1. c. 14. *sanctorum.*

¹ *Caput 14. Sanctorum patrum.* 10. q. 1. in Romana editione ita inscribitur. Item Calixtus Papa secundus. In margine est. Poly. 1. 3. tit. 9. Et in notis. Secundus] Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque vero primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum

Capite xv. agitur de falsa moneta. *Quicumque monetam falsam se sciente fecerit &c.* Hoc apud Gratianum^a non inveni. Caput xvi. inuenio Callisto Papæ ab eodem adscribi. Si quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina &c. Hac de re quotannis interdicitur. Pro teloneorum, & pedagiorum, est apud Anselmum, teloneorum, & pedaticorum.² Sic etiam caput xvii. Gratianus^b Callisto Papæ adscripsit. Interdicimus & Abbatib. & monachis publicas penitencias dare &c. etiam Abbatib. habet Gratianus. & consecrationesque altarium. Anselmus, consecrationes altarium. B. Hoc etiam Callisti Minoris esse videri, adscriptum à selectis viris inveni. 3

Bb 3

A. Caput

^a 24. q. 13. c. 23. si quis. ^b 16. q. 1. c. 10. interdicimus.

plum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud B. Mariæ, & omnibus sanctis dicavit. Est autem editum, sancientes, & aut aliis, sine ulla varietate.

2 Hæc in eodem libro inscriptio est cap. 23. Si quis Romipetas. 24. q. 3. Item Calixtus Papa. Ad illa verba, teloneorum, & pedagiorum. additum est in marg. al. pedaticorum.

3 Ante caput decimum Interdicimus etiam. 16. q. 1. hæc in eodem libro inscriptio est. Item Calixtus Papa II. Pro voce ordinationes est in margine, al. ordines.

A. *Caput xviii.* non inveni: cuius initium est: *In parochialibus ecclesiis presbyteri per Episcopos constituentur &c.* Urbano tamen secundo adscribit Gratianus^a illa verba: *Decimas, & ecclesias à laicis &c.* qui addit vocem *monachi.* ea omiffa ad presbyteros refertur.⁴ Sic initium capitis *xix.* non inveni: *Servitium, quod monasteria, aut eorum ecclesia, à tempore Gregorii Papa septimi usque ad hoc tempus, Episcopis facere, & nos concedimus.* Quæ sequuntur, Urbano secundo Gratianus^b adscribit. *Possessiones ecclesiarum, & Episcoporum triennales &c. tricennales* tamen scribit.⁵ Sequitur caput *xx.* quod Urbano Papa inscribitur apud Gratianum.^c *Paternarum traditionum exemplis commoniti &c.* B. Vidi in quibusdam schedis Urbano secundo adscribi addito numero capitis *primi.* A. Fieri potest, ut idem ambo decreverint, ut Eugenius, & Leo, de quibus

^a 16. q. 7. c. 39. decimas. ^b 16. q. 4. c. 1. ^c 24. q. 3. c. 24. paternarum.

4 In eodem libro inscriptio cap. 39. Decimas. 16. q. 7. hæc est. Unde Urbanus Papa II. vox monachi retinetur sine ulla varietate.

5 Capitis primi 16. q. 4. inscriptio in eodem libro est. Quod Urbanus Papa II. prohibuit dicens. Possessiones ecclesiarum, & Episcoporum tricennales &c.

quibus à te relatum est. Duæ illæ voces, *vel commissos*, neque in veteribus Gratiani libris, neque apud Anselmum sunt: ex scholiis, ut fit, addita sunt. B. Idem selectis viris placuisse, ut rejicerentur, inveni. ⁶ A. *Capitis xxi.* verba *Callisto Papæ* adscribit Pænitentiale Romanum meum, ^a & Gratianus. ^b *Presbyteris, diaconis, & subdiaconis; & monachis concubinas habere penitus interdiciamus* &c. B. *Urbano secundo cap. ii.* adscripta sunt in Roman. schedis veterib. quæ à Pariseto docto viro inventæ sunt. C. Anton. Contius *Callisti secundi* verba esse existimat. A. Illa verba Gratiani, & Pænitent. sunt, *sen matrimonia contrahere*, apud Anselmum non inveni. Vox quoque *personas*, ab eodem omittitur. ⁷

B b 4

Initium

^a *Pænit. Rom. tit. 8. c. 8.* ^b *Dist. 27. c. 8. presbyteris.*

⁶ *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 24. Paternar. traditionum. 24. q. 3. Item Urbanus Papa. In notis est. Conversos* In codicibus impressis sequebatur, *vel commissos*, quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres canones descripti sunt, tamquam fragmentum alicujus concilii.

⁷ *Inscriptio capitis octavi Presbyteris. distin. 27. in Roma.*

Initium extremi capitis, hoc est, ^a *Alienationes*,
(quæ spiritual. (Specialiter malo) per Othonem
Guidonem, & Hieremiam, seu forte Philippum
ubilibet de possessionib. Ravennatis Exarchatus fa-
cta sunt, damnamus. B. Suntne hæc nomina
Archiepiscoporum Ravennæ; A. Id mihi in-
certum est. Quæ sequuntur, inveni apud Gra-
tian. Urbano Papæ adscripta. Generaliter autem
omnium per intrusionem &c. B. Hoc etiam caput
tertium in illis schedis Urbano minori adscribi-
tur. & sine nomine est in extremo hoc Ansel-
mo Romano, in quo pro Othone, est Attone:
& specialiter, pro spiritualiter. A. Gratianus scri-
bit Alienationes omnium per intrusionem &c. &
mox alienationes dico: sed apud Anselmum non
est vox dico utrobique. Ab illis verbis, Illud
etiam per omnia &c. initium capitis quarti est
in Anselmo extremo. In verbis nulla varietas
est.

^a 12. q. 2. c. 37. alienationes.

in Romano libro hæc est. Item Calixtus Papa II.
In notis additur. Hic canon inventus est in cod.
Vatic. Biblioth. in fragmento cujusdam concilii
ab Urbano secundo habiti c. 2. ex eodem vero
concilio sunt canones Alienationes 12. q. 2. &
Paternarum. 24. q. 3. Illa verba sine varietate e-
dicta sunt, seu matrimonia contrahere. & personas &c.

est. ⁸ Hæc de *Callisti* concilio dicere habui. Fuisse autem frequens apparet ex verbis *Pandulfi in Pontificali*. Illo anno DCCCCXCVII. Episcoporum, sive Abbatum numeri Laterani concilium celebravit, in quo vir regali stirpe progenitus fere jam deperditam mundo pacem restituit. In chronitis additis Sigeberto id actum fuisse dicitur anno Christi MCXXIII. in quo pax inter regnum, & sacerdotium reformatur, & jus investiturarum Episcopaliū ab Imperatore exfestucatur. his enim verbis utitur. C. Festuca quid sit, scio: sed *exfestucari*, sputatili- cum verbum videtur, ut illud apud Cicero-
 B b 5 nem.

⁸ *Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 37. Alienationes. 12. q. 2. Item Urbanus Papa. In notis hæc sunt.* Post collectionem Anselmi in codice perantiquo habetur fragmentum cujusdam concilii Urbani secundi: in cujus initio hæc leguntur. Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu forte Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis exarchatus factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu canonicè electorum sub Episcopi nomine, vel Abbatis... ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, &c. *usque ad finem hujus capituli sine ulla varietate.*

nem. A. Finge *festucam* significare furcam, vel furcillam: & *exfestucari* esse, furcillis expelli, vel translatione sumpta à paleis, vel festucis à tritico separatis, furcis adhibitis: *exfestucari* est festucas tolli. C. Nunc demum intelligo. A. Velim scire B. de octava synodo quid attuleris: habebam enim Romæ exemplum canonum sane mendosum. Neque ei auxilio fuit epitome conciliorum Toletani Archiepiscopi, quam secutus esse videtur Surius in editione conciliorum. In indice librorum Mich. Thomasi erat octava synodus Hadriani tempore CP. habita interprete Anastasio bibliothecario, hanc suspicor te attulisse. B. Ita est, ut dicis, sed & Græcum librum audio in Hispania esse, qui ad te deferat. C. Venisse accepi Græcum scriptorem hodie cum libris, is fortasse est. A. Omnes libros alio die adferamus, & Gratiani capita conferre poterimus. B. Ita fiet. Sed non solum de octava, sed etiam de nona synodo, quæ octava quoque dicitur, sub Joanne octavo, erit agendum. A. Recte admones.

De

De duplici Octava Synodo.

DIALOGUS SEXTUS.

C Et Græcos libros duorum concilior. & Latinos attulimus. Sed prius velim scire abs te, cur utrumque *octavum* appelletur: *nonum* enim qui dicunt, quod posterius est ordinem temporum sequuntur. A. Tertiam opinionem omittis: sunt qui *Florentinum concilium octavum* quoque generale vocent, illis duob. ut opinor, rejectis. Qui vero Hadriani minoris pro Ignatio contra Photium concilium, ut à posteriori Joannis synodo abrogatum rejiciunt, octavam generalem synodum hanc appellant. Illam tamen octavam fuisse, antequam ab hac improbaretur, negare non possunt. B. Qui Florentinum concilium octavum dicunt, quo pacto interpretantur verba professionis Romanorum Pontificum apud Ivonem, ^a & Gratianum ^b relata, & in concilio Constantiensi, sessione xxxix. *Sancta octo universalis concilia, primum Nicænum &c. octavum quoque CP. usque ad unum apicem immutillate servare profiteor?* A. Non video,

^a Ivo lib. 2. tit. II. cap. 15. panorm. & part. 4. cap. 132. decret. ^b Dist. 16. c. 8. sancta.

deo, quid dicere possint.¹ Sed major difficultas ex eisdem verbis nascitur, num de priore octavo sub Hadriano minore, an de posteriore sub Joanne, quod illud prius abrogat, intelligantur. C. Si utrumque concilium generale est, ex auctoritate Romani Pontificis habitum, & prius concilium à posteriore abrogatur, posterius solum obtineat, necesse est. A. In Græco libro nuper ex Italia ad me perlato multa continentur contra Photium à Romanis Pontificibus acta post utramque octavam synodum. Quæ me facile in eam sententiam trahunt, ut credam non confirmasse Joannem synodum à Legatis CP. habitam. B. Hoc ipsum testatur Joannes de priore synodo, non fuisse ab Hadriano confirmatam. A. Quid si hoc falsum est & à Photio effectum, ut in aliis fictis subscriptionibus & falsis legatis Patriarcharum à synodo vincitur? Huc accedit quod si totam eam synodum Hadriani rejicimus: quæ Photius contra Nicolaum Pontificem, & Ignatium Patriarcham egit, approbari videntur. Sunt igitur magis consentanea, & veri magis similia, ut quæ pro auctoritate Romanæ Ecclesiæ à prioribus Pontificibus non solum Nicolao, & Hadriano, sed

¹ De inscriptione capitis octavi Sanctæ. dist. 16. scriptum est lib. I. dial. 20. addit. 14.

sed & ante eos à Leone quarto, & Benedicto tertio contra Photium, & Gregorium Syracusanum Episcopum Photii consecratorem acta, & scripta sunt: eadem à Joanne IIX. Marino, Hadriano tertio, Stephano VI. & Formoso comprobata sint: quod Græce scriptum invenio verbis rescriptorum eorundem Pontificum allatis. Quibus adduntur Joannis noni litteræ ad Stylianum Neocæsariensem, qui cum multa contra Photium ad Stephanum VI. Pontificem scripisset, postea mutare sententiam visus est aliis litteris ad hunc Joannem datis. In illis ad Stephanum missis ait, deceptos esse à Photio Paulum, & Eugenium Episcopos à Joanne IIX. missos ad Ignatium de Bulgarorum regione, quem cum mortuum invenissent, à Photio donis ab Imp. minis persuasi sunt, ut coram clero, & populo CP. dicerent, se missos esse contra Ignatium, & ut Photium absolverent. Postea Petrum ab eodem Pontifice missum esse, & hunc cum Paulo, & Eugenio, Photium receptum esse à sede Apostolica Romana, publice dixisse. B. Horum trium legatorum nomina inveni ab Ivone, ^a & Gratiano ^b esse relata. A. Quærentur eorum verba. B. Ivonis verba sunt. *Ex actione v. synodi Constantinopolitane*
CCCLX.

^a Ivo par. 7. cap. 149. decret. ^b 7. q. 1. c. 45.
hoc nequaquam.

CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VIII, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus. *Apocrisarii Papæ dixerunt: Hoc nequaquam apud nos habetur &c.* C. Eadem fere verba Gratianus refert. Unde in quinta actione CP. civitatis synodo &c. *Apocrisarii Papæ dixerunt &c.* A. In libro Cæsaraugust.^a ita est. VI. synodi CP. CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VII. *Apocrisarii Papæ dixerunt &c.* Hæc mendosa sunt neque enim hæc VI. synodus est, sed octava, vel nona habita ratione aliarum generalium aut quarta vel quinta habita loci ratione,² C. Non satis intellego, cur eam quartam,

^a Cæs. lib. 9. c. 62.

² Ante caput 45. *Hoc nequaquam.* 7. q. 1. hæc verba sunt in eodem libro. Unde in quinta actione Constantinopolitanæ synodi CCCLXXXIII. Patrum, sub Joanne Papa octavo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus *Apocrisarii Papæ dixerunt.* In margine est. Ivo p. 7. c. 149. Et in notis. In quinta] Apud Ivonem par. 7. c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc. Ex actione quintæ synodi Constantinopol. CCCLXXXIII. patrum sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus presbyter

tam, vel quintam dicas. A. Fuere ante hanc
 generales septem, quæ vel à locis nomen ha-
 bent, ut Nicæna, CP. Ephesina, Chalcedo-
 nensis, & quinta CP. iterum. & sexta item CP.
 tertium, & septima Nicæna posterior. Vides
 ante hanc tres Constantinopolitanas, quarta est,
 quam octavam sub Hadriano appellant, quinta
 hæc sub Joanne IIX. non VII. Quod si illa o-
 ctava ut abrogata tollitur è medio, hæc erit
 octava generalis, & ratione loci quarta CP.
 C. Jam recte hæc mihi explanata sunt. Sed in-
 cidi

ter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episco-
 pus, & Eugenius Ostiensis Episcopus. Initium
 vero ipsius capituli est, Apocrisarii Papæ dixe-
 runt. Hoc nequaquam. *In extremo hoc capite ad-
 ditur etiam in notis.* Hæc synodus sub Joanne o-
 ctavo extat Græca in Vaticana bibliotheca. Cu-
 jus synodi tres tantum canones cum explana-
 tione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud
 ipsum inscribitur, Synodus in templo sapien-
 tiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo
 autem trium illorum capitulo habetur sententia
 hujus capituli. Visum autem est, ut omnia me-
 lius percipiantur, locum hunc Græce, & cum
 nova interpretatione esse adscribendum. *Φώτιος
 ὁ πατριάρχης, &c.* id est, Photius Patriarcha
 dixit &c.

cidi in librum *Dominici Jacobatii de conciliis*, in quo referebat veterum canonistarum, sic enim dicere solet, opinionem fuisse nihil differre octo, an quattuor dicas fuisse generalia concilia. Et quod Gregorius^a ait, sicut sancti evangelii quattuor libros, sic quattuor concilia suscipere, & venerari me fateor: quod repetit Gregorius VII. *lib. vii. registri*: & Ivo,^b & Anselmus,^c & Gratianus,^d & alii^e referunt. Et beatus Isidorus^f ait, quattuor sunt venerabiles synodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quattuor evangelia, vel totidem paradisi flumina. Hæc, inquit, verba non ad sola quattuor priora concilia pertinent, sed etiam ad quattuor posteriora. Octo enim esse generalia concilia fatentur ex verbis professionis Romani Pontificis, de quibus hodie dictum est. **B.** Quo pacto Gregorius, & Isidorus, qui sexta, septima, & octava synodo fuerunt priores, de his cogitare potuerunt; **C.** Ratione, & auctoritate moventur. Rationem adferunt, quod quattuor loca fuerint generalium conciliorum, in quib. quattuor locis

^a *Lib. I. epist. 24. registri.* ^b *Ivo part. 4. cap. 117. decret.* ^c *Ans. lib. 6. cap. 52.* ^d *Distin. 15. c. 2.* ^e *Cas. lib. I. c. 36. Tarr. lib. I. c. 150.* ^f *Isid. lib. 6. 16. etymol. Grat. dist. e. c. I.*

C c

vestrum

3 *Initium capituli primi distin. 15. in eodem libro est. Canones generalium conciliorum (ut Isidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) à tempore Constantini cœperunt &c. In marg. est. Pann. l. 2. c. 104. Ante cap. 2. e. distin. hæc sunt. De quattuor vero conciliis scribit B. Gregorius ita dicens lib. 1. regesti epist. 24. Sicut sancti evangelii &c. In marg. est. vero) al. quoque. In scholio capituli 8. Sancta octo. dist. 16. hæc sunt. Sancta) VIII. (mendose pro Sancta octo) hæc concilia dicuntur octo, quia octies sunt celebrata, ut hic dicuntur, & quattuor quia in quattuor locis celebrata, ut sup. dist. prox. sicut. (Hæc censura carent.)*

vestrum maxima est: cuius verba^a tam in tertia collectione, quam in Gregoriana inveniuntur: quos etiam libros rejicere non licet. A. Magnam tu quidem moves expectationem. Recita verba. C. *Verum postulationi hujusm. videbatur concilii Constantinopolitani capitulum obviare, in quo statutum est: ut quicumque de Pontificali dignitate ad monach. vitam, & penitentiae locum descenderit, nequaquam ulterius ad Pontificatum resurgat.* B. Hoc idem caput est concilii octavi sive noni, cuius verba referunt Ivo,^b & Gratianus,^c & Cæsaraug. liber.^d Et vere Innoc. ait esse hoc concilii CP. capitulum. C. audi reliqua. *Unde contra dictum concilium, cum sit unum ex quattuor principalib. quæ sicut quattuor evangelia ecclesia catholica veneratur, nullatenus videbatur eorum postulatio admittenda.* Vides hic Gregorii verba ad hoc posterius concil. referri. Audis hoc concilium, de cuius auctoritate dubitabamus, quasi unum ex quattuor evangelis esse venerandum. B. In rescriptis Pontificum multa sunt ex advocatorum allegationibus accepta: sic hoc fuit ab Innocentio scriptum,

^a De renun. cap. 5. post translationem. in 3. collect. & cap. 11. e. tit. Gregor. IX. ^b Ivo d. par. 7. 6. 149. ^c 7. q. 1. c. 45. hoc nequaquam. ^d Cæsaraug. d. lib. 9. cap. 62.

scriptum, quod putaret illum verum dicere,
 qui abusus est illa veterum canonistar. tuorum
 opinione. Canones autem concilii Constant.
 primi non erant Latinis noti, ut Nicolaus ad
 Michaëlem scribit. Licet in Corpore canonum
 inveniantur. Unde facile impositum est huic
 Pontifici, ut crederet id caput esse ejus conci-
 lii, cum sciret esse alicujus CP. C. Ivo, & Gra-
 tian. aperte dicunt esse *concilii CP.* sub *Joanne*
IX. non sub *Damaso.* 4 A. Hoc etiam confir-
 matur ex Græca synodo, & ex *Nomocanone*
 Joannis Zonaræ & Theodori Balsamonis, &
 Alexii Aristeni, in quibus tres canones sunt hu-
 jus concilii, quod in templo sanctæ Sophiæ ha-
 bitum esse dicitur. Illic etiam sunt *xvii. cano-*
nes alterius concilii CP. in templo beatorum A-
 postolorum habiti, quod ex prima, & secunda
 synodo dicunt. Credo propter duas quasdam
 C c 2 synodos

4 Hæc inscriptio est capitis undecimi Post transla-
 tionem. de renuntia. in editione Romana. Idem
 (Innoc. III.) Episcopo Faventin. in Archiepi-
 scopum Raven. electum. In marg. est. Cap. 5.
 eo. tit. in 3. compilatione. In scholiis ad illa ver-
 ba, cum sit unum ex quattuor principalib. &c. Ex
 quatuor) Et sunt hæc scilicet Nicænum, Con-
 stantinum, Ephesinum primum, & Chalcedo-
 nensem (scribe, Chalcedonense) 15. dist. sicut.

synodos contra Ignatium habitas quæ improbatæ sunt à Nicolao, & Hadriano minore, licet in posteriore interfuerint Rodoaldus, & Zacharias Legati Nicolai, quos ut prævaricatores Nicolaus in synodo Romana deposuit. Ex his xvii. capitib. nihil est apud Gratianum, quod ciam. Ex illis vero tribus primum caput vix ferendum est de Italis excommunicatis à Joanne Papa non recipiendis à Photio: item ut excommunicati à Photio non recipiantur à Joanne Papa, neque à Romana ecclesia salvis privilegiis Romanæ ecclesiæ, & ejus Pontificis. Alterum caput est id, de quo agitur, plenius apud Græcos scriptum, quam apud Latinos. *Et si antea, inquit, aliqui Episcopi in monach. habitum demissi, in Pontificali coacti sunt permanere, & id agentes contemnebantur: sancta synodus decernit hac esse corrigenda juxta ecclesiasticam disciplinam. Statuit igitur: ut si quis Episcop. aut alius Antistes ad monachor. vitam velit pervenire &c.* B. Quæ Latini referunt non ex verbis canonis initio concepta esse videntur, sed ex actione v. & ex verbis Apocrisiariorum, sive Legatorum. A. Sic etiam est ante verba canonis in Græco libro. *Interrogante enim Photio Legatos Romanos ipsi respondent, quos, non Apocrisarios, sed πομπηγευτας Græcus vocat liber: τὸ πρὸς ἡμῶν ἐκ εἶναι &c.* Nunc si placet, varietatem trium libror. Latinorum videamus.

videamus. Pro voce *habeatur*, Ivo, & Cæsaraugustan. *habetur*, scribunt aptius. Græce est, ἔχειν, ἔδὲ σώζεται. Quod Gratianus scribit, *ordine & habitu*: illi scribunt, *ordine*, aliis omis-
 sis: Græci τάγματι. Quod Gratianus, *ad monachorum*, addunt illi, *id est, penitentium*. Græci, τῶν τῆς μετάνοιαν. Pro voce *vitam* qua Latini utuntur, Græci χώρον, hoc est, *locum* scribunt. pro, *in episcopatum reverti*, Ivo, & Cæsaraug. habent, *ad Pontificatum reverti*. Græci, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐαυτῶ διεκδικεῖν ἀξίωμα. Item *præcepit sancta synodus &c.* Hæc sunt ex canone secundo, ita scribenda. Item *Præcepit &c.* ut Ivo, & Cæsaraug. notant. Quod Gratianus ait, *de Pontificali dignitate, habituque*, in Cæsaraugust. est, *de Pontificatu*, apud Ivonem, *de Pontificali dignitate*, aliis omis-
 sis. Græce est, τὸ ἀρχιερωσύνης ἀξίωματι. Pro illis, *& penitentie descenderit locum*, in Cæsaraug. est, *descenderit*. apud Ivonem, *& ad penitentie descenderit locum*. Græci habent, ἢ τὴν γὰρ μετάνοιαν τὸν ἀναπληρῶσαι. Pro voce, *nequaquam*, habet Cæsaraugust. *ne jam*, & Ivo, *nequaquam jam*. Græci μηκέτι, & pro, *resurgat*, ἀντιποιέσθαι. Quod sequitur *Monachorum enim vita subjectionis habet verbum*: sub obscurum efficit vox *verbum* pro *ratione* positum, quod vox λόγον utrumque significet. Ivo *vitam*, pro *vita*, non

recte habet. In libro Cæsaraug. hæc verba desiderantur. Illud Gratiani est : *Hoc ad penitentiam &c.* quæ Ivo non habet. Apud Græcos alia quoque sunt, ex quibus videtur hoc idem confirmari. Tertio can. anathema dicitur laico verberanti, aut capienti ex quacunque causa Episcop. De capitibus octavæ synodi sub Hadriano cras agemus; quamvis ordine perturbato.

De eadem Synodo Octava Hadriani.

DIALOGUS SEPTIMUS.

B. Noluī te heri interpellare, sed hodie peto abs te, cur putes *Petrum presbyterum* ante duos Episcopos legatos Joannis nominari; quorum alter Ostiensis est, cui datum est, ut pallio utatur, cum Pontificem Maximum consecrat. Nunc eum Decanum Cardinalium appellant, & princeps totius ordinis est. **A.** Quærendum etiam erit, cur postremus Ostiensis appelletur. Fortasse tunc Episcopi non dicebantur Cardinales, sed soli presbyteri & diaconi. Et si quis eorum Episcopus eligeretur, non amplius ex collegio Cardinalium erat, sed Episcopus Antecenitanus puta, vel Bononiensis, vel alterius civitatis dicebatur. Et inter Episcopos ordo
tempo-

temporis servabatur. Quod dixi de Cardinalibus Episcopis electis, Innocentii tertii exemplo comprobatur, qui noluit Ravennatem Archiepiscopum fieri eum, qui tituli^a S. Praxedis presbyter Cardinalis erat, ne ab ecclesia Romana discederet. Sed videamus, quid in Græca synodo sit. In ea enim & Joannis litteræ sunt, & sæpius nomina horum legator. C. De numero quoque Episcoporum velim scire, an Græca cum Latinis conveniant. B. In prima actione ante adventum Legatorum erant cum Photio & legato Hierosolymorum Patriarchæ CCCLXXVI. Episcopi, nisi à me erratum est. Possumus igitur fidem adhibere Latinis Ivoni & Gratiano, qui omnes CCCLXXXIII. numerant. In eadem actione Petrus presbyter Cardinalis prius, quam Paulus, & Eugenius nominatur. Is quoque prius ad Photium alloquitur nomine Joannis Pontificis. A. Heri dicebamus, hunc missum fuisse à Joanne ad Photium, illos duos ad Ignatium. Idem ostendunt Joannis litteræ, in quibus Eugenius ante Paulum nominatur. Sed in commonitorio dicitur. *Commonitorium fratribus Paulo, & Eugenio Episcopis, & Petro presbytero Cardinali missis CP.* Ita autem

Cc 4

cetera

^a cap. 3. de postul. pralat. in 3. collect. & apud Gregor. IX. incip. bona mem.

cetera scripta sunt, ut videantur omnes simul mitti. In actione quoque quinta Paulus, & Eugenius Episcopi ante Petrum presbyterum appellantur. Et in subscriptione concilii primus Paulus Episcopus Anconitanus, postea Eugenius Episcopus Ostiensis, postremus Petrus presbyter Cardinalis subscripserunt. omnes ut Legati, sed non ut Cardinales. B. Quando hæc duo conveniunt, commonitorium Joannis, & subscriptio: malo his credere, quam Ivoni & Gratiano. A. *Canones octavæ synodi* sub Hadriano videamus. Et omissis aliis, de his, quæ apud Gratianum sunt, dicamus. *Caput xv.* quod in Græco libro desideratur, & à Gratiano ^a *sexta synodi universalis* esse dicitur, in libro Cæsaraugustan. ^b *septimæ synodi* CCXL. Patrum *actione x.* apud Anselmum ^c recte *octavæ synodo universalis* adscribitur. C. De numero actionis, & Patrum convenit ne cum Græcis? A. In actione convenit. sed Stylianus, de quo heri diximus, centum & duos Patres fuisse scribit. Nos de varietate verborum videamus. Mendose est apud Gratianum venerabilis synodus, pro *universalis synodus*, quod alii habent. Pro *cimilia, & vasa sacrata*; quod etiam Anselmus habet; *cimilia*, id est,

^a 12. q. 2. cap. 13. *Apostolicos.* ^b *Cæs. lib. 7. cap. 74.* ^c *Ansel. lib. 6. cap. 169.*

id est, vasa sacrata, Cæsaraug. *civilia pro cimilia* est in quodam Anastasii libro non recte. Ego nihil muto, sed Græcis litteris scribo κεμήλια, aut Latinis, *cimelia*, unde *cimeliarchus* est, ut Demochares notat, qui *cimeliis*, vel thesauro ecclesiæ, aut Principis præest. Quod Gratianus ait, *pro redemptione captivorum* alii habent plenius, *quæ accipiuntur in redemptionem captivorum*. Quod dicitur, *sed non tradere salaria ecclesiarum in emphiteotica pacta*, non facile intelligitur. *nec pro non habent alii, pauca pro pacta*, Cæsaraugust. ^a mendose. *neophita ubi compacta*, Anastasii mendosus liber. *emphyteotica pacta*, Anselmus aptius. *Solaria pro salaria* scribendum puto. Sic enim scio appellari à Jurisconsultis, ^b quæ pro solo penduntur. Simile erratum esse quidam putant *cap. VII. de usufructu*, sed id incertius. B Mihi vox *solaria* magis placet. sed postea eadem vox *salaria* bis est. A. Eadem ratione mutari poterit. Pro illis verbis, & post pauca, quæ habent etiam Anselmus, & Cæsaraugust. sunt alia in Anastasii libro non inutilia. *Omniem vero ecclesiasticarum rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit, ecclesiastica loca (quæ per † reddi-*

C c 5 tus

^a Vide lib. I. dial. 9 ad 8. ^b cap. 2. p. si quis nemine. D. ne quid in loco. & cap. 15. D. qui potior. † per que f.

tus fiant, & insuper propriarum rerum dispositio-
nem distribuere ac committere, seu conferre qui-
buscumque voluerit & iudicaverit, juxta propriam
potestatem, ac dominatum. Quisquis autem appa-
rnerit post hanc &c. Vox apparuerit à Gratiano
est omissa, habent alii. Illud quoque ineptum
est, huic sanctæ sedi, tollenda est vox sedi, quam
solus Gratianus habet; item vox tentaverit, quæ
irrepsit pro illa apparuerit, de qua diximus. Pro
divinarum rerum, scribi debet divinarum legum,
ut omnes habent præter Gratian. Pro cimilio-
rum, & salariorum locorum, est apud Anselm.
cimiliorum scilicet, & salariorum locorum: sala-
rium pro salariorum habet liber Cæsaraugustan.
cetera ut Anselmus. sed pro scilicet liber Anasta-
fii. Ego malo, cimeliorum, & solariorum, & lo-
corum. De omnibus enim supra dictum fuerat.
B. Idem fiet, si scripseris, cimeliorum scilicet,
solariorum, & locorum. C. Vox locorum postea
omissa est, ex quo fit, ut hic significare possit
solaria locorum. A. Non magnopere repugno.
Pro illis, Qui vero ceperit, aut emerit; alii ha-
bent, Qui vero emerit, aut perceperit; non ma-
le. Pro cimiliis vel salariis, scribo, cimeliis vel
solaris. & pro vel, est in Cæsaraug. In extre-
mo capite desiderantur hæc verba ab Anselmo
etiam, & Cæsaraug. omissa. Si vero de propriis
rebus aut de aliis quibusdam conventionibus; ha-
beat

beat id secundum propriam potestatem & voluntatem, omni vita sua, & post finem vite sue dimittat, & conferat hoc quibuscumque voluerit, non tamen seculare diversorium fiat. ¹ Nunc de capite xlix. videamus, quod etiam Græco libro desideratur. Id Ivo, ^a & Gratianus ^b Gelasio Papa adscri-

^a Ivo in epist. 71. vel 30. ad Decan. Belvacen.

^b 16. q. 3. c. 9. placuit.

I Caput 13. Apostolicos. 12. q. 2. in eodem libro ita inscribitur. Item ex octava synodo universalis. c. 15. In marg. est. Anselm. l. 6. c. 171. Et in notis. Octava) Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur sexta. Est autem canon decimus quintus synodi octavæ habitæ tempore Hadriani Papæ secundi contra Photium ex versione Anastasii bibliothecarii. Videlicet pro redemptione) In concilio ipso, & apud Anselmum legitur, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum. Decernimus) In ipso canone sequuntur hæc. Omnem vero &c. ut in dialogo, præter voces, propriarum rerum, pro quibus sunt, propriam rerum. Ad illa, cimelia, & vasa sacrata, est in marg. *κειμήλια* Græce thesauri dicuntur, ope, specuniæ repositæ (scribe, opes, pecuniæ repositæ) instrumenta pretiosa, aurea vasa, clinodia: inde cimeliarchus C. de agri. & censu. l. lit. II. Vox salaria retinetur sine ulla varietate.

adscribunt, Anselmus^a recte *synodo octava universali*. In verbis non magna varietas est. Pro *etiam sive à diva, & sive à pia*, habet Anselmus: & *sive à diva*, Anastasius, & Ivo. Pro *presulum eorum*, ceteri habent, *presulum earum*. Pro *ac jussu presulis*, quod habent Ivo, & Gratianus: *ac usque presulis*, Anastasius, & Anselmus. Quod Gratianus solus scribit, *Quisquis ergo clericorum vel secularium*: in aliis libris est, *Quisquis ergo secularium*. Post verbum *restituerit*, est in solo concilio Anastasio interprete, & *reservaverit*.²

Caput

^a Anselm. lib. 4. cap. 30.

² Ante caput octavum Placuit huic. 16. q. 3. in eodem libro ita scriptum est. Unde Gelasius Papa ait. In margine hec sunt. In synodo octava sub Hadriano secundo capite decimooctavo. Et Polycarpus, lib. 3. tit. 12. Anselm. lib. 4. cap. 20. Ad illa, & *presulum eorum*, abest ab orig. additur in margin. (vox eorum, ut puto.) In notis additur. Quod hic tribuitur Gelasio, habetur in synodo octava habita ab Hadriano II. cap. 18. & ex ea citatur apud Anselm. & Polycarpus. Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis. *Secularium*) In vulgatis legebatur; *Quisquis ergo clericorum, vel secularium*. Sed abest illæ duæ voces, clericorum, vel, ab aliquot vetustis, & ab ipso concilio manuscripto. In concilio

Caput XXI. quod Græcis est XIII. non recte, Gratianus^a post Anselmum,^b & Deusdedit^c octava synodo adscribunt. sed Anselmus omnia verba refert, Gratianus aliquot verba sumpta ex priore parte hujus capitis. Deusdedit alia quædam ex posteriore cum hac inscriptione. In synodo universali CCXL. patrum habita pro Ignatio Patriarcha, quæ quibusdam octava dicitur. C. Convenit in numero patrum cum Cæsaraugustano.^d A. Certiora poteris ex ipsa synodo cognoscere.³ Mihi enim canere receptui necesse est propter quasdam occupationes.

De

^a Dist. 22 c. ult. ^b Ansel. lib. 2. c. 72. ^c Deusdedit. c. 3. divisione 4. ^d Cæs. lib. 7. c. 74.

concilio impresso legitur. Qui contra fecerit, ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia &c.

³ *Distinct. 22. capitis ult. inscriptio est in eodem libro. Unde in VIII. synodo habita sub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c. In marg. est. Deusdedit p. 3. Ansel. l. 2. c. 72. (Dictum est lib. 1. dial. 9. addit. 6.)*

*De eadem Re & de Falsa Inscriptio-
ne quorundam capitum Gratiani ex octava,
& nona synodo in scriptorum.*

DIALOGUS OCTAVUS.

A Numerasti C. Episcoporum nomina octavæ synodi? C. Actionis decimæ numeravi Archiepiscopos LV. Episcopos XLIV. præter Ignatium Patriarcham, & Legatos Romanos, & aliorum Patriarcharum legatos, subscriptionum par numerus est. Græci in additis ad VIII. synodum hos centum & duos fuisse referunt: in synodo Nicolai contra Photium, & Radualdum, & Zachariam, CLXX. interfuisse, in synodo Hadriani contra Photium CXX. In libro Deusdedit Cardinalis ita scriptum est capite primo. Ex VII. synodo universali habita à quinque Patriarchis cum CCCL. patribus sub primo Hadriano Pontifice Romano. ² *Omnia electio Episcoporum &c.* quod sumptum est ex cap. III. septimæ synodi. ¹ Mox sequitur. Ex VIII. synodo

² Dist. 63. c. 7. omnis.

¹ In Gregoriana editione inscriptio cap. 7. distin. 63. est. Item ex septima synodo, quæ est secunda Nicæna 350. Episcoporum c. 3. Omnis electio Episcoporum. (De eodem capite scriptum est lib. I. dialog. 9. addit. 10.)

item universali habita item à quinque Patriarchis cum patribus CCXL. sub primo Nicolao Pontifice. Promotiones, & consecrationes^a Episcoporum &c. ut cap. XXII. hujus synodi, de qua agimus. Utriusque capitis verba refert liber Tarracensis.^b A. Certiora mihi videntur, quæ ex subscriptionibus retulisti, & ex errore notarum facile pro CXI. scriptum est CCXL. fient autem CXI. si legatorum habeas rationem. Sed nos veniamus ad caput ipsum XXII. cujus tu mentionem fecisti. Id Gratianus^c bis posuit, ut de ejus diligentia cognoscatis *distinct.* LXIII. cap. I. & II. Namque Hadriano Papæ adscripsit illa verba. *Nullus laicorum, Principum &c.* Item illa, *Quisquis secularium Principum &c.* Mox addit. *Item ex octava synodo. Hadrianus Papa secundus, quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat, missos suos, Donatum scilicet Ostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum: sic enim mutandum esse diximus; & Marinum diaconum S. R. E. ad Basilium Imperatorem,^d & ad filios ejus Constantinum, & Leonem Augustos Constantinopolim direxit. Cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romana sedis utriusque lingua Græcæ & Latine lingua peritus perrexit.* B. Idem Anastasius in
præfa-

^a Dist. e. c. 2. ^b Tarrac. lib. I. cap. 46. & 47.
^c c. I. & 2. s. d. ^d Lib. I. dialogo 4.

præfatione ejusdem synodi ad Hadrianum ait, se missum fuisse à Ludovico Imperatore cum eadem celebraretur synodus. A. Reliqua persequamur. Et synodo congregata, quam octavam universalem synodum illuc convenientes appellaverunt, exortum schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. in qua sic statutum est. Consecrationes, & promotiones Episcoporum &c. Photium autem, non Fotinum scribendum esse aperta res est: quamvis in eodem nomine erent aliquot historici. C. Unde hanc historiam didicit Gratianus? A. Res mihi incerta est. Sed videamus, an meliora dicant Ivo, & Anselmus, & alii collectores. C. In Panormia Ivo^a ita scriptum est. Ex canone Apostolorum. viii. synodus cap. xi. Promotiones & consecrationes &c. B. Cur hic de Apostolorum canone dicitur? A. In margine libri aliquis addiderat, Apostolorum. cap. xxx. cujus verba refert vii. synodus, non octava. C. Idem Ivo in excerptionibus sic ait. octava synodus cap. xi. Promotiones &c. Anselmus scribit. ^b Hadrianus Papa universali octava synodo præsidens dixit. Promotiones, & consecrationes &c. B. Quasi vero hæc præsentem Hadrianum consti-

^a Ivo libr. 3. tit. 2. cap. 1. panorm. & part. 5. cap. 122. decret. ^b Anselm. lib. 6. cap. 20.

constituta sint. C. Non meliora sunt, quæ Deusdedit, & liber Tarraconen. referunt, sub *Nicolao primo* hanc synodum habitam esse, ut antea diximus. A. Vide Cæsaraugustanum. ^a C. *In octava synodo cap. xi. Promotiones & consecrationes &c.* A. Videtis, opinor, horum omnium negligentiam, qui neque fontes perquirunt, neque temporum historiam scire cupiunt, neque de auctoritate librorum laborant: sed eis omnia pro oraculo sunt, quasi ea ut Moses duabus tabulis exarata Dei digito, perceperint. ² C. Suntne alia ex hac synodo apud Gratianum? A. Falsæ inscriptiones permultæ sunt, de quibus nobis certiora B. noster dicet. Scio enim quædam selectos illos viros Romæ invenisse in *regulis breviorib. Basilii*. B. Apud *Isidorum* quædam etiam invenerunt, nonnulla incerta relicta sunt, quæ *septima, octava, aut nona synodo* Gratianus adscripsit. Initium sumamus à capite *xxii. distinctionis liv.* ^b *octava synodo* inscripto. Sunt enim verba ejus capitis ab Isidoro sumpta *in regula monachorum cap. xviii. de familiari vita*. Ex quo mutandum est, pro *non licebit, non licet*: & pro *dare non potest, dare*

D d

non

^a Cæs. lib. 3. c. 63. ^b Dist. 54. c. 22. Abbati.

² Ejusdem distinct. 63. capitis 1. & 2. inscriptiones retulimus dialogo 4. addit. 1. lib. 1.

non debet. 3 *Distin. xxci. a caput xxvi. ex septima synodo inscribitur: sed in incertis ponendum est. quamvis capite extremo ejusdem synodi sint quædam verba apta rei, de qua agitur.* 4

Distinct.

a Dist. 81. cap. 26. in omnib.

3 *Capitis 22. distin. 54. hæc in eodem libro Romano inscriptio est. Probatur auctoritate octavæ synodi, in qua sic statutum legitur. Abbati, vel monacho monasterii servum non licebit &c. dare non potest &c. In marg. est. Isidorus Hispal. in reg. monach. de famil. vita. Et in notis. post alia. Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quam apud Isidorum Hispalens. in reg. monach. c. de famil. vita. Et vers. Unde in alio capitulo præfate constitutionis hæc ratio redditur. (Injustum est enim &c. additur in notis. Injustum) Infra 17. q. 4. c. in venditionibus. vers. injustum. hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, ubi etiam extat c. 56.*

4 *Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 26. In omnibus. dist. 81. Item ex vii. synodo. In notis est. Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cuius sane postremo capite aliqua huc spectantia habentur. Ceterum in plerisque citatur ex octava: & sententia videtur sumpta ex cap. 83. Asceticor. B. Basilii, cujus regulas sub nomine octavæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

Distinct. xc. a caput iv. & v. ex octava synodo sunt apud Gratianum, sed ex concilio Maguntino est caput iv. apud Burchard. b & Ivonem, c & in Pænitentiali Romano: d & caput v. ex concilio Agathensi, & ex eod. Maguntino apud eosdem. tamen incerta etiam hæc duo capita relinquuntur. s

D d 2 synodo

a Dist. 90. c. 4. alienus. & c. 5. si quis. b Burch. lib. 10. c. 52. 53. 54. & 62. c Ivo par. 13. c. 53. 54. 55. & 63. decret. d Pen. rit. 6. c. 9. & 10.

5 Ante caput quartum Alienus sit. distinct. 90. in eodem libro hæc verba sunt. Item ex octava synodo. Et in marg. est. Burch. l. 10. c. 52. & 54. Ivo p. 13. cap. 55. & 53. ex conc. Moguntino. In notis additur. In libello P. Basilii de institutis monachor. Rufino interprete (qui nuper Coloniae cum regula B. Benedicti est impressus) c. 42. in ultima responsione habetur prima pars hujus capituli, usque ad ver. abjiciatur. Qui murmurans] Ejusd. libelli cap. 50. penultima interrogatio sic habet. Si vero etiam &c. Juxta mensuram) Hæc pars non habetur in eo Basilii loco. Apud Burchard. vero, & Ivonem (à quibus citatur ex concilio Moguntino.) Sic legitur. juxta mensuram, opusque peccati, quia in hoc sententia, &c. Capituli quinti e. dist. inscriptio est. Item ex eodem. Si quis monachus contentiones

synodo est apud Gratianum, ^a melius apud Anselmum, ^b & Deusdedit *cap. 11. ex ultima epistola synodi septimæ*; apud Ivonem ^c est, *ex cap. xx. synodi vii. & ex vii. synodo* apud eundem Gratianum. ^d In libro Cæsaraugust. ^e ut apud Ivonem. Videnda *Tarasii CP. epistula ad Hadrianum Papam contra Simoniacos*, quæ in Græ-

^a I. q. 1. c. 9. qui per pecuniam. ^b Ansel. lib. 6. c. 80. ^c Ivo par. 5. cap. 121. decr. ^d I. q. 7. c. 2. p. sed quoniam. ^e Cæsar. lib. 4. c. 9.

tiones &c. In marg. additur, abest à multis exempl. (quod ad vocem monachus refertur) Est etiam in marg. In regula Isidori c. 17. Burc. l. 10. c. 62. Ivo p. 13. c. 63. Et vers. Qui contentiosus. additur in marg. In l. sententiar. Patrum c. 96. ex statutis seniorum. Burc. l. 10. c. 53. Ivo par. 13. c. 54. In notis hæc sunt. Si quis monachus] Hanc priorem partem Burchardus, & Ivo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice libror. sexdecim lib. 5. c. 22. abest autem fere ubique etiam in multis Gratiani exemplarib. vox monachus. Tam diu) Apud Burchardum, & Ivonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro sententiar. Patrum c. 96. ex statutis senior.) legitur, ita paniteat, qualiter culpæ qualitas exstat.

co libro est *post vii. synodum.* ⁶ A. Non magnum erratum esset, si quod ex vii. synodo erat, aut ei conjunctum, viii. synodi esse diceretur. B. Non satis certus sum, an eadem illic verba sint. ⁷ Illud *Palea* caput *extrema^a cause*

D d 3

quinta,

^a 5. q. 6. c. 7. si quis.

⁶ *Inscriptio capituli noni Qui per pecunias.* I. q. I. in eodem libro hac est. Item ex octava synodo. In marg. est. Novella 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julian. antecessorem. Ansel. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121. Et in notis. Octava] In aliquot vetustis exemplarib. caput hoc citatur ex septima synodo, in qua capitulo quinto refertur canon trigesimus Apostolor. ad hanc rem faciens. In epistola autem Tarasii ad Hadrianum Papam (quæ in exemplaribus bibliothecæ Vaticanæ, & aliis est in fine ipsius septimæ synodi) refertur canon 22. synodi, quæ in Trullo his verbis. Eos, qui per pecunias ordinati sunt, sive Episcopi, sive quicumque clerici, & non secundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus: sed & illos, qui hos ordinasse noscuntur. Extat etiam hac de re epistola Basilii ad Episcopos sibi subiectos.

⁷ *Caput secundum Si quis omnem.* I. q. 7. in eodem libro ita inscriptum est. Item ex septima synodo. Et in marg. est. Ex actione 1. in 7. anathematis.

quinta, quod etiam ex *octava synodo* inscribitur, nusquam repertum est. Inveni tamen *Palea* non esse

thematis. Deusdedit p. 2. Ivo p. 4. c. 198. Ex epist. Tarasii ad Joannem. Ivo p. 5. c. 121. Ans. l. 6. c. 87. (*Hæc erant ita distinguenda, ut ab illis verbis Ex epist. ad vers. Omnis. pertinerent. non ad princ. capitis*) Id in notis melius distinguitur in hunc modum. Si quis) Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ synodi: sed non ex versione Anastasii Bibliothecarii qua alioqui sæpe uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima anathematismo septimo. Omnis Episcopus) Hinc usque ad vers. Tarasius Patriarcha, sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Joannem presbyterum, omisissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epistola in versione Anastasii est post actiones, & canones septimæ synodi: sed in nova versione impressa in tomis concilior. est ante ipsam synodum. Tarasius] Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianum [de qua dictum est sup. q. 1. ad c. eos qui] aut ex quinto capite septimæ synodi: quibus locis refertur canon trigessimus Apostolor. Quicumq. per pecuniam] Hæc habentur etiam novella 123. cap. 4. apud Julian. antecessorem. Si vero religiosam] Hæc non sunt in canone Apostolor. In eodem vers. Tarasius.

esse adscriptum, & viden. Isidor. *in reg. monachor. cap. xvii.*^a Quod vero eidem *octava synodo*, & Isidoro adscribit Gratianus *caussa xi.*^a ex dictis Isidori Burchardus,^b & Ivo^c esse scribunt. Non dissimilis sententia exstat apud Isidorum *in monachor. regula cap. xvii. de excommunicatis*, & apud Benedicti *regulam cap. xxvi.*

D d 4   cujus

^a *II. q. 3. cap. 28. si quis. & c. 18. cum excommunicato. in fin.* ^b *Burch. lib. II. cap. 32.* ^c *Ivo par. 14. c. 96. decret.*

Tarasius. in margine est. In epist. Tarasii ad Hadrian. & in 7. syn. cap. 5. ex can. Apost. 30. Et vers. Quicumq. per pecuniam. In ea. ep. & c. 5. ex conc. Chalc. c. 2. novella 123. c. 24. apud Julian. antecel. Et vers. Qui post baptismum. Conc. Neocæs. c. 9. Et vers. Similiter. Can. 26. al. 28. Apostol. dist. 63. omnis elec. Can. Apost. 29. al. 31. & in sept. syn. c. 3.

⁸ *Hæc est capitis septimi Si quis falsum. 5. q. 6. in eodem libro inscriptio. Item ex octava synodo. In marg. est In regula Isidori c. 17. Et in notis. Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen paleæ; quod sublatum est auctoritate omnium vetustorum exemplarium, quotquot collata sunt. Exstat autem in regula monachor. B. Isidori cap. 17.*

cujus verba referunt Ivo, ^a & liber Cæsaraug²
stan. ^b 9 Certius est, quod in *eadem causa* ex

octava

^a Idem d. par. 14. c. 34. ^b Cæs. lib. 14. c. 39.

9 Ante caput 18. Cum excommunicato. 11. q. 2.
hæc in eodem libro verba sunt. Item Isidorus in re-
gula monachor. cap. 18. *Et in marg. est.* Polyc.
ibid. (*hoc est, l. 7. tit. 1.*) Burch. l. 11. c. 31. &
32. Ansel. l. 12. c. 16. Ivo p. 14. c. 95. & 96.
In notis. Prior pars hujus capituli usque ad vers.
Si quis enim, habetur in regula sancti Isidori
(quæ missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat
hoc Smaragdus in expositione regulæ sancti Be-
nedicti c. 26. excepta tamen ista clausula, nisi
quæ ad eandem excommunicationem pertinent,
quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque
apud Smaragdum. Est tamen apud Burchar-
dum, & Ivonem. Si quis enim) Hæc usque ad
finem refert Smaragdus ex quodam magistro
monachorum quod notabitur infra eadem c. si
quis frater. *Inscriptio cap. 28. Si quis frater. e. q.*
hæc est. Item ex octava synodo. *In margine est.*
sup. eadem cum excommunicato. Burch. l. 11.
c. 32. Ivo p. 14. c. 96. *In notis additur.* Canon
hic neque habetur in octava synodo, quæ ha-
bita fuit tempore Nicolai primi (*immo Hadriani*
secundi) neque in alia, quæ & ipsa nominatur
octava sub Joanne octavo celebrata, quæ in
biblio-

octava synodo esse dicitur, ^a Isidori esse *lib. III. cap. LIX. de summo bono*. Ut quod ei proximum est Gregorio adscriptum, ex eodem libro Isidori est *cap. LIX. licet ex libro Officiorum Isidori esse dicatur apud Burchardum*. ^b ¹⁰ C. Quamobrem

D d 5 dicemus

^a *II. q. 3. cap. 77. non solum. & 78. quattuor.*

^b *Burch. lib. 16. cap. 28.*

bibliotheca Vaticana servantur. Multa vero, quæ à Gratiano ex octava synodo citantur, in regulis Basilii, Isidori, & aliis scriptis ad monachos pertinentibus inventa sunt. Hoc quidem sup. ead. cum excommunicato. fuit tributum Isidoro, quemadm. etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti c. 26. cum antea egisset de monacho à suo præposito excommunicato, hæc scribit valde similia. Hinc quidam magister monachor. ait. [Si quis vero frater aut palam, aut absconse cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat poenam] quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.

¹⁰ Quod attinet ad caput 77. Non solum ille. *e. q. 3. in libro Romano inscriptio hæc est. Item ex octava synodo. Et in marg. Isidorus l. 3. de sum. bono c. 59. Et in notis. De hac inscriptione octavæ synodi, notatum est sup. ead. q. 3. Si quis frater.*

dicemus in tam multis pro Isidori, aut alterius nomine abusum Gratianum hac synodo? B. Inveni à selectis viris notatum, fieri potuisse, ut in aliquo libro Octava synodus inscripto post verba ejus synodi alia capita essent ex variis scriptoribus relata sine ulla inscriptione. Ita factum esse, ut addita octavæ capitibus pro verbis ejusdem synodi haberentur. C. Apertius est cum Paulo causam confiteri, quia ignorans feci. An eadem illa causa est in Gregorio pro Isidoro scripto? B. Minime gentium. Sed cetera videamus. *Nona synodi* esse dicitur *caput primum causa xx.*^a quod selecti viri *Basilio* adscribunt in *regulis cap. xv.* & in *epist. ad Amphilochoium c. xlii.* Ideo vero ex *nona synodo* dictum esse putant, quod canones *Basilii* positos post canones octavæ

^a 20. q. 1. c. 1.

frater. *Inscriptio cap. 78. Quattuor modis. e. q. est.* Unde Gregorius ait. *In marg. est. Isidorus l. 3. de sum. bono. c. 58. Burc. l. 16. c. 28. Ad illa, animum alicujus corrumpimus, additur al. muneris alicujus corrumpitur, Isid. & pro voce adversarium, al. adversa. In notis est. Apud Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum (quem adm. citat Burchardus) & paulo etiam plenius: & sequitur nonnullis interjectis post caput qui recte supra ead.*

væ synodi crediderit aliquis esse ex nona synodo. A. Ludere mihi videntur, qui hæc dicunt. ¹¹ De aliis dices, cum libebit.

De eadem Re.

DIALOGUS NONUS.

Cum Pontificalem librum non editum ad te nuper adlatum in manibus haberem, incidi in extrema tempora *Innocentii tertii*; illic inveni mentionem Gratiani fieri his verbis, quæ tibi melius in libro ipso indicavero, quia sunt quædam mihi valde ignota. A. Ostende locum. neque enim ingratum erit de Gratiani vita, aut tempore cognoscere. C. *Hoc anno scilicet MCCXV. Gratianus monachus de Clusa civitate*

¹¹ Gratiani verba sunt ante caput I. causa 20. q. I. in eodem libro. Probatur auctoritate nonæ synodi. Firma autem &c. In notis est. Nonæ] In nonnullis vetustis exemplaribus est, octavæ. Verum in octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilii de institutis monachor. Ruffino interprete c. 8. Similia etiam sunt apud eundem B. Basilium in regulis fusius disputatis c. 15. Ac perfecta) Hæc non sunt in eo B. Basilii loco.

ate Tuscia natus Decretum composuit, ut dicit
Hugon feria q. VI. c. for. Floret etiam Magister
Petrus Lombardus, qui sententias composuit. B.
 Si hæc vera sunt, cur in eo libro nihil est post
 Innocentium minorem conscriptum? Certiora
 sunt, quæ alii de Eugenio tertio referunt, &
 ab eodem Gratiano scribunt mentionem fieri
 anni MCL. A. Quærat locus in formulis ap-
 pellationem & apostolorum. B. In libro Anto-
 nii Democharis^a sic est. *pridie kalendas Maji*
anno domin. incarnation. MCLXI. indictio iv. &
 in marg. alias *MCV. feria iv.* His addit Contius.
 Sic in meo manu scripto. C. In alia veteri edi-
 tione est etiam *MCV. fran. iv.* (inepte pro feria
 quarta) & in scholiis. *MCV.* Dicit Hugo, quod
 hic est falsa littera, quia non sunt tot anni, quod
 liber iste compositus fuit. Fuit enim editus docente
 Fac. Bonon. in legib. & Alex. in theologia, qui fuit
 postea Papa Alex. III. & fuit anno domini MCL.
 ut ex chronicis patet. A. Habeo alia scholia vetu-
 stiora. Cura, ut liber adferatur. C. Eadem est
 scriptura numeri *MCV. feria iv.* & in margine
 hæc sunt. *Non currebat annus iste incarnationis*
tempore Gratiani, cum & ipse inseruit huic operi
capitula Innocentii secundi, qui paulo precessit A-
lex. contemporaneum Gratiano. A. Ex his appa-
 ret, deceptum fuisse illum historicum, & pro
 Hugone,

^a 2. q. 6. c. 30. post appellationem. p. forma.

Hugone, sive Hugucione secunda quæst. vi. c. forma,
 illa monstra peperisse. C. An obsecro te, idem
 ille est, qui H. notatur in scholiis? A. Ego
 eundem esse arbitror. ¹ Sed nos ad octavam sy-
 nodum

I Verba Gratiani sunt in Gregoriano libro cap.
 31. Romanis, Post appellationem. vers. Forma Apo-
 stolor. 2. q. 6. Pridie Kal. Maji anno Domini in-
 carnationis MCXLI. Indictione quarta. In no-
 tis est. MCXLI.) In vulgatis erat MCLXI qui
 numerus, ut recte in glossa dicitur, constare
 non potest. Quod etiam confirmatur; quia
 quarta indictio, de qua hic est mentio, non
 convenit cum anno illo. In manuscriptis au-
 tem, cum varia sit lectio, hæc visa est melior,
 quæ notarum tantum transpositione restitui po-
 tuit, & quarta indictio cum hoc anno concur-
 rit. In scholiis. MCXLI.) Dicit Hugo, quod hic
 est &c. ut in dialogo. In admonitione ante Gra-
 tiani verba, præter ea, quæ retulimus lib. I. addit. I.
 hæc sunt. In Chronico, quod inscribitur Pomæ-
 rium ecclesiæ Rhavennatis, qui liber in biblio-
 theca Vaticana servatur, hæc de Gratiano legun-
 tur. Anno Christi MCLI. Gratianus monachus
 de Classa (in marg. est, Alii Clusio, alii Ginsa)
 civitate Thuscæ natus, Decretum composuit
 apud Bononiam in monasterio sancti Felicis.
 Idem testatur Hugutio vetustissimus hujus co-
 dicis

nodum revertamur. B. *Causa* xx. *quæstione* *secunda extrema* ^a sunt quædam verba, quæ ex *synodo nona* Gratianus refert, ex *Isidoro* liber *Tarracon.* ^b sed *Basilii* verba sunt in *monachor. instunt. cap. iix.* interprete *Rufino.* ² *Causa* xxvi.

^a 20. q. 2. c. ult. ^b *Tarrac. lib. 6. cap. 260.*

dicis interpret *secunda quæstione sexta cap. Post appellationem.* & *Vincentius* in libro *historiarum* bis, semel libro *vigesimo tertio cap. 31.* loquens de *Isidoro.* & iterum lib. 25 c. 84. agens de *Ivone,* & aliis *decretorum* *collectoribus* & *sanctus Antoninus* par. 3. *histor. tit. 18. c. 6.* *Trittemius* vero in libro de *scriptoribus ecclesiasticis* *Gratianum* agnoscit hujus *collectionis auctorem;* itemque in libro *secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti:* quo tamen loco addit (*ipsam fortasse operis inceptionem spectans fuisse*) ab eo compositum *anno Domini MCXXVII.* Hanc *collectionem Innocentius tertius* in *epistola ad Archiepiscopum Compostellani.* vocat *Corpus Decretorum.*

² *Capitis quarti sive extremi,* Oportet *infantes.* 20. q. 2. in eodem libro hæc *inscriptio* est. Unde in *nona synodo* legitur. In *marginè* est. al. *octava.* Et in *notis* Est in eodem libello B. *Basilii,* & eodem capite, in quo est c. *firma.* supra ead. q. 1. & sequitur continenter post illud. (*Vide paulo ante dial. 8. addit. II.*)

xxvi. *quest. vii.* ^a multa capita sunt octava synodo inscripta, quæ Basilio inscribi debuerunt primo excepto, quod incertum est. Sine inscriptione refert Pænitentiale Romanum. ^b Videtur esse epitome capituli xxxi. concilii Carthaginensis iiii. ut in notis tuis inveni. Aliud caput ^c selecti viri Basilienses esse existimant in epist. ad Amphilochoium capite lxxiii. sine inscriptione est in eodem Pænitentiali. ³ Tertium caput ^d ex dictis

^a 26. q. 7. c. 7. pro qualitate. ^b Pænit. Roman. tit. 9. c. 10. ^c d. q. 7. c. 8. hoc fit. ^d d. q. 7. c. 9. pænitentem.

³ Inscriptio capituli 7. Pro qualitate 26. q. 7. in eodem libro hæc est. Unde in octava synodo legitur. In notis est. Videri potest sumptum ex regulis brevioribus B. Basilii. c. 106. quod notatum alibi est evenire in iis capitibus, quæ ex octava synodo citantur. Capituli 8. Hoc fit e. q. inscriptio sola voce ITEM constat. In margine est. Smaragdus in regulis B. Benedicti c. 24. In notis. Caput hoc habetur in libello beati Basilii de institutis monachorum. Rufino interprete c. 90. ibi enim ultima interrogatio est hæc. Qualib. correptionibus &c. Responsio. Hoc fit &c. Itaque ex Interrogatione, & responsione confectum est hoc caput; sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Rufinum leguntur.

dictis *Basilii Episcopi*, inscribunt Burchardus, ^a & Ivo. ^b & in margine Ivonis legi, *In regulis brevioribus respon. ad interrog. viii.* Hoc idem selectis viris probatur. *Quartum caput*, ^c cuius initium est *Affectum*, eisdem *regulis* adscribunt capite v. *Quintum caput* ^d Burchard. ^e & Ivo, ^f ex dictis *Augustini*, inscribunt; Romani *Basilii in regulis brevioribus cap. ix.* ⁴ A. Laudanda est

^a Burc. lib. 19. c. 39. ^b Ivo par. 15. c. 55. decret. ^c e. q. c. 10. affectum. ^d e. q. c. 11. erga eum. ^e Burc. lib. 19. c. 64. ^f Ivo par. 15. c. 78. dec.

4. *Ejusdem quest. c. 9. Penitentem. in eodem libro hac pro inscriptione habet verba. ex eadem synodo evidenter ostenditur, cum dicitur. In margine est. Burc. l. 19. c. 39. Ivo par. 15. c. 55. In notis. Burchardus, & Ivo citant ex dictis Basilii Episcopi, & in regulis illius brevioribus numero 8. est sententia hujus capituli: quod tamen acceptum videtur ex c. 24. ejusdem libelli de institutis monachor. Ubi secunda interrogatio sic habet. Pœnitentes &c. Responsio. Sicut Dominus &c. Ante caput 10. Affectum illum. e. q. est vox ITEM pro inscriptione. Et in notis est. Sententia hujus capituli est in regulis brevioribus num. 5. Acceptum tamen videtur ex c. 19. ejusdem commemorati libelli: in quo hac est interrogatio. Quomodo quis debet &c. Responsio.*

est maxime horum Patrum diligentia. B. Ad-
huc audies alia eadem ratione recte mutata.
Causa xxvii. quest. ii. a ex viii. synodo caput
illud inscripserat Gratianus, cuius initium, *Si*
quis conjugatus. Ex dictis *Basilii Episcopi*, Bur-
chard.^b Ivo,^c & Anselmus^d *Basilii* tantum no-
men est in libro *Cæsaraugustano* ^e *Pars epist.*
Alexandri secundi ad Landulfum est in Panor-
mia, & in excerptionibus Ivonis, ^f cuius ini-

E e tium

^a 27. q. 2. c. 21. si quis. ^b Burc. lib. 9. cap. 45.
^c Ivo par. 8. c. 183. dec. ^d Ans. lib. 10. c. 20. ^e Cæs.
lib. 10. c. 65. ^f Ivo lib. 6. tit. 5. c. 11. panor. &
par. 8. c. 220. decr.

sponsio. Affectum illum &c. Castos] Antea le-
gebatur cautos emendatum est ex libello Ruf-
fini in vulgata est contaminatos, Græce *ἀγνός*.
Ante caput ii. Erga eum. e. q. est etiam vox ITEM.
Et in margine est. Burc. l. 19. c. 64. Ivo par. 15.
c. 78. *Et in notis.* Hoc etiam habetur in regulis
brevioribus num. 9. In eodem vero libello c.
24. ultima interrogatio est hæc. Erga eum &c.
Responsio. Sicut præcepit &c. Apud Burchar-
dum, & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Au-
gustini, initium sic habet. Erga eum, qui pro
peccato commisso non pænitet, tales &c. quod
magis convenit cum prædicta interrogatione,
quam quomodo est apud Gratianum.

rium *Notificasti*: & post alia à Gratiano^a etiam
relata hæc sunt. *Sanctus enim Basilius de hac re
taliter dicit. Si quis conjugatus &c.* Selectis viris
placuit: *Basilius in regulis fusiis disputatis cap. XII.
C.* Quid est, quod in margine Ivonis legitur:
*Ex synodo VIII. sub Photio Constant. celebrata pe-
multimo canone, cui aliquot interfuere Episcopi Ba-
silius nomine?* B. Unde hæc sumpta sint, ignoro. Caput

^a 33. q. 5. c. 2.

5 Hæc etiam est inscriptio cap. 22. Romanis, cu-
jus initium est, *Si quis conjugatus.* 27. q. 2. Item ex
octava synodo. In margine hæc sunt. Sent. ibid.
(hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Poly. ibid. (id est, l. 6.
tit. 4.) Ans. l. 10. c. 20. Burc. l. 9. c. 45. Ivo
p. 8. c. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85. In notis
est. *Si quis conjugatus*] Hæc usque ad vers.
Nam si illo. habentur apud B. Basilium in re-
gulis fusiis disputatis c. 12. Burchardus qui-
dem, Polycarpus, & Ivo par. 8. c. 183. citant
totum hoc caput ex dictis Basilii. Idem vero
Ivo c. 220. & auctor Pannormiæ citant episto-
lam Alexandri secundi Landulpho scriptam, in
qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars
prior illius epistolæ refertur infra 33. q. 5. No-
tificasti. *Inscriptio cap. 2. Notificasti. de quo supra,
hæc est.* Item Alexander Papa II. Landulpho in
Corfica. Et in margine est. Ivo p. 8. c. 220. Pann.
l. 6. c. 85.

Caput primum dist. 11. de penitentia^a non octava synodi est, ut Gratianus refert, sed *Basilii in regulis brevioribus capite CCXXCIX*. Extremum est caput xxv. *de consecrat. dist. 11.*^b quod Gratianus ita inscripsit: *ex octava synodo Basilii Episcopus dixit*. Id etiam inveniri in *regulis brevioribus Basilii* testantur. A. Quoto capite? B. Id etiam ignoro, quia is liber nondum à me lectus est, sed in quadam sceda est *cap. 172.*^c A. Non omnia possumus omnes. Haftenus de octava
E e 2 synodo.

^a De pen. d. 2. c. 1. ^b De consecrat. d. 2. c. 25. timorem.

6 De poenitent. distinct. 11. cap. 1. inscriptio in eodem libro Romano est. Item ex octava synodo. Si quis semel &c. *In notis est*. Habetur in libro de institutis monachorum interprete Ruffino c. 22. ex *Basilio in regulis brevioribus numero 289. Inscriptio cap. 25. de consecr. dist. 2. hac est*. Item ex octava synodo. *Basilii Episcopus dixit. Timorem docet nos &c. In marg. hac sunt*. Ex *Basilii regulis brevioribus c. 172. Et in notis*. Hoc *Basilii caput est ex versione Ruffini c. 70. quibusdam tamen omissis*. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejusdem locis, ut alibi dictum est, videtur posse colligi, regulas illas B. Basilii post octavam synodum in codice, quo Gratianus usus est, fuisse collocatas.

Synodo. Habesne aliquid ex *Capitularibus Imperatorum*, præter ea, quæ ante discessum tuum tibi ostenderam missa mihi à Latino Latinio, & à Petro Ciacconio? B. Volumen attuli *Capitularium* quorundam Imperatorum post septem illos libros quos nosti, editorum. Sed exceptis duobus ad Gratiani emendationem non pertinent. A. Duo illa, quæ sunt? B. Ex *concilio trecensi* sub Joanne VIII. item ex *Fulberto Episcopo Carnotensi* de forma fidelitatis, quem *Philibertum Episcopum* Gratianus ^a appellat. sed *Fulbertus* dicitur in Panormia veteri Ivonis, ^b *Silbertus* in edita, *Fulbertus* rectè dicitur in Ivonis excerptionibus, & in libro Cæsaraugustano. ^c Illud quoque didicimus ex hoc libro *Capitularium*, ad quem hæc epistula Fulberti missa sit, & nomen ecclesiæ, cuius Episcopus erat, quæ ceteri omiserant. A. Recita verba. B. *De forma fidelitatis inter dominum & fidelem suum. Glorioso Duci Aquitanorum Willelmo Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium. De forma fidelitatis aliquid scribere monuit &c.* C. Suntne hæc sumpta ex libro feudorum, an post Gratianum illic scripta? B. Joannes Tritememius hunc Fulbertum, sive Fulpertum

^a q. 15. c. 18. de forma. ^b Ivo lib. 8. tit. 8. c. 33. pap. & par. 12. cap. 76. decr. ^c Cæs. lib. 6. c. 22.

ait fuisse sub Henrico primo Imperatore anno plus minus Christi MX. Sic apparet antiquiorem fuisse Ivone Carnotensi, & Gratiano, post quos fuerunt Gerardus & Obertus, qui librum feudorum scripserunt sub Friderico primo, qui anno Christi MCXC. mortuus esse dicitur. A. Gratum est hæc reperta esse, quæ me diu quærentem fefellerunt. Et memini à me doctum virum in Sicilia petiisse, ut si quid de hac Philiberti epistula comperissem, sic enim appellari putabamus, eum certiore facerem. 7 De concilio Trecensi videamus, de quo in libro *Armoine de gestis Francorum*^a scio aliquid referri. B. Ita est, ut dicis. Sed apud Gratianum non multa verba sunt, si cum Ivone & aliis conferamus; in veteri autem libro aliis verbis concilii senten-

E e 3

tia

^a Lib. 5. c. 37. 17. q. 4. c. 21. quisquis.

7 Gratianus ante caput 18. De forma. 22. q. 5. in eodem libro ita scribit. De forma vero fidelitatis &c. Sic invenitur in epistola Fulberti Episcopi. In margine hæc sunt. In usibus feudorum lib. 2. tit. 6. Ivo par. 12. c. 76. Pann. l 8. c. 122. Et in notis. Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice ecclesiæ Belvacensis: cujus hic est titulus. Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.

tia conscripta est. Est autem operæpretium conferre singulorum capitum inscriptiones. Unde *Joannes Papa VIII.* scribit omnibus Episcopis. sic Gratianus: at Ivo.^a *Joannes VIII.* in libro *Gothicæ legis*. Sine inscriptione liber Cæsaraugustan.^b initio libri septimi. *Joannes Papa VIII.* est apud Anselmum.^c In veteri libro hæc inscriptio legitur. *Lex sacrilegum edita à Joanne Papa coram serenissimo Ludovico Imperatore, & Episcopis LIII. in concilio Trecacensi, & eorum auctoritate juncta Gothicæ legi, Per defectum sacrilegii.* Addam si placet, initium ex eodem libro, ut certius testimonium habeamus. *Joannes Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis per Narbonensem, atque Hispanicas provincias consistentibus Abbatibus, presbyteris, cunctisque simul ordinibus divino ministerio mancipatis, necnon Comitibus, Vicecomitibus, Vicariis, Centenariis, Judicibus & omnibus in potestatibus constitutis, & omni populo, & cuncta simul generali ecclesiæ salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Auctore omnipotenti Deo mediante, incarnationis D.N. Jesu Christi (an.) DCCCLXXXVIII. xv. Kalen. Sept. Indict. I. Domino videlicet Ludovico sereniss. Rege an. 1. actum est hoc à nobis apud urbem Tre-*

^a Ivo lib. 2. tit. 8. c. 1. & 2. pan. & par. 3. c. 98. *Decr.* ^b Cæs. lib. 7. c. 1. ^c Ans. lib. 5. c. 40. & 46.

chas pro statu sanctæ Dei ecclesiæ synodale concilium
 &c. A. Rectene anni cum Indictione conveniunt? B. Minime conveniunt, & suspicor in utroque numero erratum esse, atque ita mutandum, an. DCCCLXXVIII. Indict. xi. quod existimo Aimoini verbis confirmari libro v. cap. xxxviii. Apud Ivonem in excerptionibus ita est. *Joannes Episcopus S. S. D. omnibus Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Centenariis, Judicibus catholicis in Hispania & Gothia, & provinciis degentibus omnique populo occidentali catholico salutem, & Apost. bened. Noveritis dilectiss. filii, quia nos pro statu sanctæ Dei ecclesiæ jussimus congregari synodale concilium apud urbem Trechas, ubi sedentibus nobis in corona venit &c. Sineboldus sanctæ primæ sedis Narbonensis Episcopus cum suis suffraganeis Episcopis, & detulit nobis librum Gothiæ legis, ubi nihil habeatur de sacrilegiis &c. In libro Cæsaraugust. Ivonis verba sunt his exceptis. & Gothia provincia degentib. item Sigeboldus, pro Sineboldus. & habebatur, pro habeatur. Multa in utroque libro sunt omissa, & hæc ipsa aliis verbis dicuntur: quorum initium est. Inter cetera autem oblati sunt in eodem nobis concilio primum à Segebodo Narbonensis ecclesiæ Metropolitano proclamationis libellus &c. A. Magna varietas est. Sed de verbis à Gratiano relatis videamus. Sequiturne Gratianus Ivonis, an alterius*

rius libri editionem? B. Ivonis, cuius nomine duo libri nuncupantur, quos te video *Panormiam*, & *Excerptiones* appellare, & dubitare, utrum ejusdem sint scriptoris. Panormia usus fortasse est Gratianus, Excerptiones non vidisse existimo. In hoc capite Excerptionum libri ordinem secutus videtur, cum præpostere essent duo capita in Panormia collocata. Initium primi capitis est, *Sacrilegium enim committitur*; quæ verba Contius Gratiani esse credidit; initium secundi, *Inspectis legibus Romanis*. Ante vocem *Sacrilegium*, in Excerptionibus est: *Hucusque Lex Papæ*. quæ in fine capitis posterioris sunt in Panormia. In libro Cæsaraugustano vox *Hucusque*, sola est. In veteri libro omnia aliis verbis explanantur, & illa omittuntur, *Sacrilegium enim committitur &c.* De varietate pœnarum, sive multarum in raptos agitur. triplicem fuisse dicitur, ante Justinianum XII. auri librar. à Justiniano V. auri obryzi librar. à Karolo XXX. librar. examinati argenti constitutam. Hæc lenissima pœna, sed usu abrogata, restituitur, & DC. solidorum esse declaratur. *Præsenti*, inquit, *ideo confirmamus edicto, ut cujuscumque sit homo gentis, vel ordinis, cujuscumque sit legis, vel patriæ judex, si in pervasores, aut violatores ecclesiasticarum rerum legem superius taxatam, id est, DC. solidor. summam judicare noluerit;*

luerit; aut peruasor, sive violator, si pulsatus ab Episcopo, vel Abbate, seu advocatus ecclesie, persolvere noluerit: primum tertio, secundum Domini vocem admoniti, si non emendaverint, à ceterorum Christianorum communione sint separati &c. Apud Ivonem post relatas multas Justiniani & Caroli, videlicet, inquit, in triginta libras argenti examinati, id est sexcentorum solidorum summam argenti purissimi, ideoque quisquis inventus fuerit reus sacrilegii, istam leniorem compositionem emendet ipsis Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quos † querimonia sacrilegii juste pertinuerit, &c. Eadem sunt in libro Cæsaraug. Videtis igitur Gratianum horum verborum partem retulisse, partem omisisse. de triginta enim libris retulit, de DC. solidis nihil dixit, neque de excommunicatione. In fine hujus capituli in veteri libro est. *Et subscripserunt Joannes Episcopus servus servorum Dei cum decem Archiepiscopis, & XLI. Episcopis.*⁸ A. De ceteris aliud erit dicendi tempus. nunc nobis surgendum est.

E e 5

De

† quas.

⁸ Caput 21. *Quisquis inventus.* 17. q. 4. in eodem libro ita inscribitur. Unde Joannes Papa octavus scribit omnibus Episcopis. *In notis hæc sunt.* In epistola manuscripta Joannis octavi, scripta Episcopis, & Abbatibus per Narbonensem,

sem,

*De Capitularibus Caroli & Ludovici,
& aliorum Imperatorum.*

DIALOGUS DECIMUS.

C Legis Gothiæ heri mentio facta est Joannis II. tempore, quo jam Gothi in Hispania regnare desierant ante annos fere CLXX. An non amisso regno leges etiam abrogatæ sunt? Cur in hoc jubetur concilio, ut in Hispania, & Gothia hoc decretum addatur *legi Gothica*? Quid Gallis cum Gothia commune fuit? An Nonne vides Narbonensem Antistitem hoc petere? Narbonensis Gallia aliquando Gothia dicta

fem, & Hispanicis provincias constitutis, præcipitur observari lex contra sacrilegos in concilio Trecentensi edita coram Ludovico Imp. & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius epistolæ verba ab iis, quæ recitantur & à Gratiano, & à ceteris collectoribus: sed eadem sententia. *In margine est.* Ans. l. 8. c. 40. Poly. l. 6. tit. 10. Ivo par. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79. *Et vers.* Idem. *Si quis domum.* supra II. q. 3. ad mensam. Ans. l. 5. c. 52. *Et vers.* *Si qui monasteria.* Ans. l. 5. c. 47. Burc. l. II. c. 22. Ivo p. 3. c. 124. & p. 14. c. 96. Simile in Mel-
denfi c. 60.

dicta fuit, & Gothorum Regibus paruit, postea se in libertatem vindicavit, & à Francis possessa est. Ea quoque Hispaniæ pars, quæ Narbonensi conjungitur, Gothicis legibus diu usa est, quibus & Galli Reges, quorum erat tunc suprema potestas, & Comites Barcinonenses utebantur, qui postea soli imperium in his locis obtinuerunt. Neque etiam credas in reliqua Hispania leges Gothicas fuisse abrogatas: servabantur enim à Christianis hodieque exstat is liber, quod *Forum judicium* appellatur. C. Eum librum editum esse audiavi à Petro Pithæo & habere te scio aliquot hujus libri antiquiora exempla. Estne aliquid ex hoc libro sumptum apud Gratianum? A. Unius tantum loci memini, ^a in quo de gradibus cognationum agitur, ^b quem Isidori nonnulli esse crediderunt. Est autem ex *Pauli sententiis*, & ex earum *veteri interprete*. Id caput non credo Gratianum ex Gothicis legibus accepisse, sed ex Burchard. ^c aut Ivone, ^d aut aliis collectoribus. ^e C. De *septena*

^a *Wifigo. lib. 4. tit. 1.* ^b *35. q. 5. c. 6. primo gradu.* ^c *Burc. lib. 7. c. 28.* ^d *Ivo lib. 7. tit. 12. c. 1. pan. & par. 9. c. 64. decr.* ^e *Tarr. lib. 1. c. 272.*

¹ Libro priori, dialogo 6. addit. 4. retulimus, quid in editione Romana de inscriptione, & notis cap. 6. Primo gradu. 35. q. 5. scribatur.

septem libris Capitularium scire cupio, à quo scripti sint, & qua auctoritate, & quid auxilii ex eis Gratiano adferri possit. A. Quatuor libros Capitularium Caroli Magni, & Ludovici Pii ejus filii, atque Lotharii Ludov. F. Caroli Nepotis *Ansegisus Abbas Lobienfis*, qui postea Senonensis Archiepisc. fuit, edidit anno Christi DCCCXXVII. Imperii Ludovici Pii anno XIII. Indictione quinta. Primo & tertio libro continentur Caroli Capitularia; secundo & quarto Capitularia Ludovici & Lotharii. Libri singuli ita distinguuntur, ut primo & secundo libro agatur de rebus ecclesiasticis, aliis duobus de ceteris rebus. Sequuntur tres libri à *Benedicto Levita* adjecti, quibus prætermissa ab Ansegiso Capitularia eorundem trium Imperatorum continentur. Ordinem noli ab eo exposcere, contenti simus ipso collectionis opere, & ut ajunt, quod dant, accipiamus. Omnia fere sine ulla inscriptione proponuntur, etiam si ex aliis libris intelligamus cujus sint. Hæc ait fuisse Apostolica auctoritate confirmata: nomina Pontificum subticuit, præter Leonem, Sergium & Gregorium. Sumpsit autem ea ex Maguntina bibliotheca, quæ tribus filiis Ludovici Imperatoris misit, Ludovico, Lothario & Karolo Regibus. C. Quæ à te dicta sunt, eisdem libris confirmantur, an aliorum auctoritate?

A. Utrum-

A. Utrumque proferre possum. Vide præfationem Ansegisi lib. i. Capitularium, & alteram Benedicti Levitæ libro v. cuius partem refert Ivo^a libro secundo Panormiæ, & parte iv. Excerptor. & liber Cæsaraug.^b Adde Sigebertum in chronicis, & Joannem Trittenhamium. Et quia de auctoritate Capitularium dubitabas, licet verum sit, hæc fragmenta esse constitutionum trium Imperatorum à privatis hominibus collecta, tamen ut Benedictus ait, *c* *Apostolica auctoritate confirmata sunt.* Lege etiam verba concilii Meldensis cap. LXXIIX. *Ut capitula ecclesiastica à Domno Carolo Magno Imp. necnon & à Domno Ludovico Pio Aug. promulgata, obnixe observari præcipiantur, sicut & legalia observanda esse noscuntur.* & cap. LXXX. ad Carolum Calvum Ludovici Pii filium. *Capitula patris vestri sine refractione de cetero conserventur, ac capitulis vestre religionis ab exiguitatis nostre ministerio oblatis hoc diploma, si complacet, adnectatur.* Sic multa capita referuntur hujus collectionis in concilio Trosleiano, in Ticinensi, & in Coloniensi sub Carolo tertio. Leonis IV. ex epist. ad Lotharium Aug. verba referunt Ivo,^d & Gra-

^a Ivo lib. 2. tit. 12. c. 11. pan. & par. 4. cap. 174. decr. ^b Cæsar. lib. 2. c. 33. ^c Lib. 7. c. 478. Capitul. ^d Ivo lib. 2. tit. 12. c. 12. pan. & par. 4. cap. 176. decr.

Gratian. ^a & liber Cæsaraug. ^b *De Capitulis vestris, vestrorumque predecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conservandis, quanto valui, & valemus Christo propitio, & nunc, & in eum conservaturos, modis omnibus profiteor.* ² B. Exstantne integri septem libri Capitularium? A. Multa desiderantur, ut notatur in triplici appendice post librum quartum, & libro vi. post caput CCLXXXIIX. usque ad CCCXXX. & lib. vii. post caput CCCCLXXIIX. ad DLII. Adjecta sunt postea duabus collectionibus capita xxviii. & capita ccxcvi. Ex quo evenit, ut non omnia, quæ Ivo, & Anselmus, & Deusdedit, & alii collectores in Capitularibus esse referunt, inveniantur. Sed tempus est, ut Gratiani capita cum hoc libro conferamus. B. Quæ in *legib. Longobardor.* esse dicuntur ex Carolo & Ludovico, & aliis Regibus sumpta, eisdem verbis scripta sunt, quæ in Capitularibus inveniuntur? A. Inveni nonnulla, sed melius sunt in illis legibus quod habent singula inscriptiones suas, & certis titulis collocata sunt. Non pauca etiam ex his Capitularibus inveni in conciliis

^a *Distin. 10. c. 9. de Capitulis.* ^b *Cæsar. lib. 1. cap. 61.*

² *De inscriptione capitis noni, De capitulis. distinct. 10. actum est lib. 1. dial. 19. addit. 12.*

elliis Maguntino, Parisiensi, Vormaciensi, & aliis. Et suspicor, fontem hunc Capitularium fuisse ipsa concilia, atque conventus, in quib. Imperator cum Episcopis, & aliis consiliariis de rebus tam ecclesiasticis, quam profanis agebant; sic in concilio Trosleiano appellantur *concilio- rum pedissequa* hæc Capitularia Principum. Apud Gratianum *distinct. LXIII.*^a hanc inscriptionem invenietis. *Ex primo libro Capitulorum Caroli, & Ludovici Imperatorum.* Eisdem fere verbis utuntur Deusdedit Cardinalis, & Anselmus Lucensis. Extat *lib. 1. Capitular. Caroli cap. LXXXIV.* & in *additis posteriorib. cap. 1.* In verbis non magna varietas est. Pro, *ut Dei nomine*, illic scriptum est, *ut in Dei nomine*; & pro *potiatur*, *potiretur*; & pro *præbemus*, *præbuimus*.³ Ante hoc caput positum est, quod Gratianus *causæ* XVI.^b retulit, ex *libro Capitulor. Caroli, & Ludovici*, id Anselmus^c quoque proximum superiori collocavit; illic tamen est *Caroli caput* LXXXIII.

^a Dist. 63. cap. 34. *sacror. Deusded. c. 1. Ansel. lib. 4. cap. 41.* ^b 16. q. 1. cap. 59. *quia juxta.*
^c *Anf. d. lib. 4. cap. 42.*

³ *Inscriptio capituli 34. Sacrorum canonum. dist. 63. in eod. libro hæc est. Item ex primo libro capitulorum Caroli, & Ludovici Imperator. c. 84. In marg. est, al. Capitularium. Et Anf. l. 6. c. 6.*

LXXXIII. & in additis posterioribus in præfatione. Varietas non est contemnenda. Pro, *verum etiam Deo opitulante conferre optamus*, scribe, *verum etiam multa Deo opit. con. op.* vocem *multa* habet Anselmus, sed pro *optamus* scribit *tempramus*, quod rejicio. Pro illis, *ut autem ab ecclesiasticis officiis de dividendis rebus ecclesie suspicionem*: Anselmus habet, *tamen ut ab ecclesiasticis de non vendendis rebus ecclesie suspicionem*. libro primo Capitul. est: *tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem*. & in additis eadem verba sunt, excepta voce *illius*, pro qua est, *ullius ecclesie*, aptius. B. Non dubium est, quin vox *officiis* tolli debeat, cetera ferre possem. A. Post vocem *temporib.* desiderantur hæc. *qui nostram, vel progenitor. nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint.* quæ etiam Anselmus omisit. 4 Quod apud Gratianum

4. Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 59. Quia juxta. 16 q. 1. Item ex libro primo capitulor. Caroli, & Ludovici Imperator. c. 83. In marg. est. Deus dedit p. 5. Ans. l. 4. c. 43. Pro *Ut autem*, est, al. tamen ut. In notis est. Ecclesiasticis). Sequebatur, officiis, quæ vox neque in vetustis, neque in ipso capitulari est: referatur enim ad homines, non ad officia. Dividendis.) In capitulari impresso legitur, non dividendis.

num ita inscribitur: *Unde in libro Capitulorum* CLXXV. cap. legitur, *Si quem penituerit &c. ex interprete Codicis Theodosiani sumptum est lib. ix. tit. de abolitionib. constit. 1.ª quæ secunda est in Codice Justiniani. Apud Ivonem quoque inscriptio mendosa est cap. xx. Pro, si cum accusato, scribendum, si ei cum accusato. Pro illis, per obreptionem convenerit de colludio, &c. illic est, per*

F f

corrū-

² 2. q. 3. c. 8. si quem.

videndis. In capitulis autem manuscriptis, quæ ab Episcopis provinciar. Rhemensis, & Rothomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia. Quia vero Carolus Princeps Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francor. Reges, ac Principes, res ecclesiar. ab eis separavit, atque divisit, pro hoc solo maxime est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianen. Episcopus &c. Hujus historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherii Episcopi Aurelian. & B. Rhigoberti Archiepiscop. Rhemen. Qualis vero esset hujusmodi ecclesiasticor. bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem, & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur. Tempore Hadriani Papæ, & Karoli Magni Imper. &c.

corruptionem de absolutione reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto concludio pœnam excipiat &c. Hæc etiam verba non recte Ivo retulit. ⁵ Cetera dicentur alio die: hodie pensum absolvimus.

De

---

⁵ *Ante caput octavum, Si quem penituerit. 2. q. 3. in eodem libro hæc verba sunt.* Unde in libro capitularium c. 175. legitur. *Et in margine est.* Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione. Et Ivo p. 16. c. 251. *In notis est.* Per obreptionem) Apud Ivonem legitur, factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legib. constitutam. Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo, per corruptionem de absolutione reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto concludio pœnam excipiat legibus constitutam.

De eadem Re.

DIALOGUS UNDECIMUS.

C Latinam ne vocem, an barbaram esse dicemus *Capitulare*: five *Capitularia*? A. An non recte deducitur à *capite capitale* crimen, & *capitalis* homo. C. Recte. A. Sic igitur à *capitulo capitularis*, & *capitulare* pro *capitulalis* quod ineptum esset. sic etiam à *saeculo secularis*, ab *angulo angularis* dicitur. C. Quis ex veterib. Latinis hac voce usus est? A. Non omnium veterum libros habemus: ex illis deperditis existima hanc erutam vocem fuisse. *Acta capituli* multi *capitularia* dicunt, & *syndicum capituli capitularem*: non ineptissimum id quidem videtur. C. Qui *librum capitularem* dicunt, quod *capituli* sit, minus peccare videntur: quam qui ideo volumen *capitulare* dicunt, quod in multa dividatur *capitula*, & quasi collectio sit multorum capitulorum. A. Non igitur de voce ipsa quærendum fuit, an esset Latina, sed de usu vocis in hac notione? Et mihi quidem à barbaris inductum esse arbitror Caroli, & Ansegisii, & Theodulfi temporibus. Sed ut ad Gratianum^a redeamus: is hac voce usus est *causa xi. cap. xxxiix.* Nam post duas constitutiones re-

Ff 2

latas

^a II. q. I. c. 38. volumus.

latus sic ait. *Hæc si quis antiquata contendat, quia in Justiniani Codice non inveniuntur ita inserta: per Carolum renovata cognoscat, qui in suis Capitularibus ait inter cetera. Volumus, atque precipimus &c.* Sic etiam Anselmus^a inscripsit, *In Capitularibus Caroli Imperatoris.* In libro Cæsar-
aug.^b inscriptio desideratur. Exstant hæc verba in *lib. VI. Capitular. cap. CCLXXXI.* B. Caroli esse hoc caput ego dubito, cum liber sextus, ut heri dicebas, Benedicti Levitæ sit, qui Caroli, Ludovici, & Lotharii capita collegit ab Ansegiso prætermissa, neque distinxit singula cujus essent. A. Si nolis fidem habere Anselmo, & Gratiano hoc dicentib. ego te aliis probationibus non convincam. Nisi forte multitudine nominum urgearis, qui Carolo potius, quam ceteris subditis se esse patiantur. Romani, Franci, Alamanni, Bajuvarii, Saxones, Thuringii, Fresones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vascones, Beneventani, Gothi, Hispani. B. De Lothario facile cedam hac in re, at de Ludovico difficilius in primis præsertim Imperii annis post mortem patris. Sed cur hic Franci à Gallis separantur, & à Romanis Longobardi, & Beneventani, inter quos Vascones interponuntur? A. Romanos omnibus præferri ab Imper. Romanorum mirandum non est:
Francos

^a *Anf. lib. 3. c. 105.* ^b *Cæs. lib. 5. c. 13.*

Francos Germanos fuisse creditur, & regale nomen diu in Gallia obtinuerunt, unde Reges Francorum dicebantur, atque dicuntur, ut Gothi in Hispania Reges Gothorum. Gallos fortasse vocat Italos ex Gallia togata. Cur Vascones post Longobardos posuerit, bellorum ordinem secutum fuisse credo. illis enim victis male pugnavit cum Vasconibus. Extremi ponuntur Beneventani, Gothi, & Hispani, ut qui longius à sede Imperii abessent. B. Beneventum à Romana urbe propius abest, quam Vascones. A. Non hanc sedem Imperii statuo, sed Parisiorum urbem, aut Aquisgranum. C. Gothos intelligis Gallos, an Hispanos, an ex ultima Gothia, quæ olim Scandinavia dicebatur? A. Ex Narbonensi provincia, & illi conjuncta parte Hispaniæ, ut heri diximus. Sed de varietate verborum videamus. Pro *ditioni nostræ*, illic est, *nostræ ditioni Deo auxiliante*. Pro *quocumque* est, *licet quocumque*. Pro voce *adstricti*, & voce *annexi*, illic est, *constricti*, & *connexi*. Pro, *ex xvii*. quod etiam est in Capitularibus. videtur scribendum, *ex xvi*. ut est in *Codice Theodosiano Cujacii*. Pro *Blavii*, scribe *Ablavii*. Pro *illis*, *quam illi*, & *omnibus per scripturam misimus*, illic est omissa voce *quam*, *illi & omnibus rescriptam sumpsimus*. Ante verbum *posuimus*: adde, *tam clericorum, quam & laicorum*.

Pro, *lege cuncti perpetua teneant*, illic est, *lege cunctis perpetua tenendam*, sed utrumque displicet. Anselmi, & Cæsaraugust. varietatem cognoscamus. B. Hæc postrema verba Gratiani agnoscunt: illud recte utrobique est, *Deo auxiliante*, & ex xvi. & *Ablavii*, & *constricti*, & *connexi*, in ceteris favent Gratiano. Sed quid tu pro illis verbis extremis substitueres? A. *Imp. Constantinus Aug. Ablavio P. P. Quicumque itaque &c.* B. Quæ similitudo est inter has, & illas voces: A. Nulla prorsus, nisi forte aliud C. nostro videatur. C. Id cogitabam. Pro, *lege cunctis*, *Imp. Const. ferri potuit*, præsertim si l. pro *lege* scribas. vox *perpetua* in P. P. converti potest. Voci *teneant*, aut *tenendam*, non video esse locum. nisi ex voce fiat extrema Constantinus. A. Finge fuisse scriptum, *tenendam perpetua*, aut pro P. P. *Pr. Præt.* B. Cur *Theodosius* appellatur

I Gratiani verba sunt ante caput 37. Romanis, *eius initium, Volumus* II. q. I. hæc si quis antiquata contendat (&c. ut in dialogo) per Carolum renovata cognoscat, qui in suis capitularibus. l. 6. c. 281. ait inter cetera. In marg. est. Anselm. ibid. (*hoc est. l. 3. c. 108.*) In notis est. Rescriptam sumpsimus) Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur, per scripturam misimus. Ad illa verba, *lege cunctis perpetua teneant*, additur

pellatur à Gratiano ^a hujus constitutionis scriptor ? A. Quia in Codice Theodosiano est. Sed melius Ivo, ^b & Anselm. ^c ex Capitularibus sumpserunt. quamvis numerus mendosus sit. B. Cur dividuntur illa verba, ^d *Omnes itaque causse &c.* à superioribus, cum in constitutione Constantini conjuncta sint ? A. Inepte factum existimo. Sed & separata Ivo ^e in Panormia retulit Imp. Theodosii nomine adscripto. C. Cur cap. xi. appellatur, quæ constitutio prima est sub tit. xii. de Episcopali judicio ? A. Cujacius fatetur, extra ordinem eum titulum se invenisse : Carolus fortasse non capitulum xi. sed titulum scripsit. ² Alia capita perquiramus.

Ff 4

Causse

^a II. q. I. c. 36. quicumque. ^b Ivo par. 16. cap. 312. de cr. ^c Ansel. d. c. 105. ^d c. 37. e. q. omnes. ^e Ivo lib. 5. tit. 2. c. I. panor.

additur in margin. lege cunctis perpetuo tenendam] orig. In scholiis. Capitularibus) Id est, in Longobarda, non tamen invenitur, quæ in ea nunc est, sed in Gallia. Gentium nomina hæc sunt. tam Romani, quam Franci, Alemanni, Bavari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Frisones, Galli, Brittones, Longabardi, Gualcones, Beneventani, Gothi, Hispani. De aliis verbis videatur editio Romana.

² Eadem q. I. inscriptio cap. 35. *Quicumq. li-*
tem.

Causa xvii. quest. iv.^a duo capita sunt ex Capitularibus sumpta. Prioris inscriptio est, *item ex libro v. Capitularium*. Posterioris, *Item ex eodem lib. vi. Cap.* Illud est *libro tertio cap. xxv.* hoc *lib. vi. cap. xc. Capitularium*. Caroli legem esse illam constat,^b tum ex Ansegiso, qui eam *libro iii. retulit*, tum ex *lib. i. tit. ix. de homicidiis*

^a 17. q. 4. c. 27. qui subdiaconum. & c. 28. qui occiderit. ^b Ivo lib. 8. tit. 2. c. 2. panor. & par. 10. c. 9. & 10. decr.

tem. in eodem libro est. Unde Theodosius Imperator. *In margine hæc sunt.* Cod. Theodos. l. 16. de episcopali iudicio. l. 1. par. quicumq. ext. de iudic. c. novit. Capitul. l. 6. c. 281. Ans. l. 3. c. 108. Ivo p. 16. c. 312. *In extremo capite additur in notis.* Dirigatur) In Cod. Theodosiano lib. 16. tit. de episcopali iudicio. l. prima, quæ repetitur lib. 6. capitul. cap. 281. & in concilio tertio Valentino sub Lothario, & apud Ivonem, & Anselmum sequuntur hæc. Multa enim, quæ in iudicio captiosæ præscriptionis iuricula non patiuntur, investigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas. ac statim adnectitur caput sequens. Omnes itaque causæ. *Ante caput 36. Omnes. e. q. est tantum*, item *ibid. Et in marg. Capitul. ibid. Ans. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 5. c. 23.*

diis liberor. homin. legum Langobard. Utrumque caput refert Ivo in Panormia, & in Excerptionib. & liber Cæsaraug.^a ex Capitularib. sed aliis verbis *ex concilio apud Theodonis villam*, quod exstat, Burchardus,^b & Ivo^c in Excerptionib. Varietas in Gratiani, & aliorum verbis hæc sola est, quod in Capitularib. additur post illa, *Qui monachum, cccc. solid. culp. jud.* quæ mihi interpretari non licuit. forte scribi debuit, *comp. jud. pro compositione judicetur.* B. Quod de presbytero occiso dicitur, ut dc. solidis componat, simile est illi, quod Joannes IIX. Carolum constituisse referebatur.^d A. Recte admones. sed in *concilio apud Theodonis villam* non de occiso, sed de vulnerato id statuitur: & ut C. noster novum verbum discat recitet ex Burchardi libro, quem habere video, concilii verba. C. *Si quis presbyterum calumniatus fuerit, & passaverit &c. & alio capite. Si presbyterum quis male tractaverit, & passaverit &c.* monstri genus videtur hæc vox, quæ si à *spatha* deducitur, *spathaverit* scribi debuit: ego vulneraverit, maluissem, aut sauciaverit. A. Sit ita, per me licet. 3

Ff 5

De

^a Cæs. lib. 7. c. 7. ^b Burc. l. 6. c. 5. & 6. ^c Ivo par. 10. c. 134. & 135. decret. ^d Dialog. 9.

3 Capitis 27. *Qui subdiaconum.* 17. q. 4. in eodem

De illo videamus, quod est, de consecratione *dist.*
iv.^a *Monachi sibi compadres, commatres ve non*
faciant, nec osculentur feminas. Id ex libro *Capitu-*
lulor. inscripsit Gratian. & *Capitulor.* lib. vi. cap.
 ccccxxiv. Ivo^b in Panormia veteri. In edita
 est, *epistolar.* tit. vii. cap. xv. & in Excerptio-
 nib. *Capitularium* lib. vii. cap. cccxciv. sic
 etiam est in libro Cæsaraug.^c & in *titulis capi-*
tulorum libri vii. Capitularium. Ipsius enim capitis
 verba desiderantur.^d In eadem *dist.* cap. cxxvi.^d

^a De consecr. d. 4. c. 104. monachi. ^b Ivo lib. i.
 tit. 2. c. 74. panor. & par. i. cap. 133. decr. ^c Cæs.
 lib. 9. c. 42. ^d De consecr. d. 4. c. 126. in Sabatto.

dem libro inscriptio est. Item ex lib. 3. Capitul.
 c. 25. In marg. sunt hæc. Et in conc. Trosleiano
 c. 13. & inter leges Longobard. tit. de homicid.
 lib. hominis. l. 27. Pann. l. 8. c. 7. Burc. l. 6. c. 5.
 Ivo p. 10. c. 9. & 134. familia quædam. Inscr-
 iptio cap. 28. *Qui occiderit. e. q. est.* Item ex lib. 6.
 capitul. c. 90. Et in margine. Ivo p. 10. c. 10.
 Pann. l. 8. c. 8.

4. In eodem Romano libro inscriptio cap. 104.
Monachi sibi. de consecr. dist. 4. hæc est. Item ex li-
 bro Capitulorum. In marg. est. Ivo par. i. c. 133.
 Pann. l. i. c. 81. In notis. In indice septimi li-
 bri Capitularium numero 494. (nam capita ipsa
 à 475. usque ad 558. in volumine, quod ex Gallia
 habitum

ita inscribitur. Item Capitul. *libro v. cap. l. xxvi.*
 & apud Ivonem^a in Panormia edita Cypriano
 adscribitur *libro vi. cap. lxxvii.* sed in veteri
 est, *Capitulor. lib. vi. cap. lxxvii.* & in Excer-
 ptionib. excerpta prima voce, pro qua est *Ca-
 pitularium.* Id confirmatur ipso libro Capitu-
 larium.⁵ Extremum sit *distin. v. cap. xxxiv. q.*
 quod Gratianus inscripsit *distin. v. cap. xxxiv.*
^b quod Gratianus inscripsit, Item *libro v. Capi-
 tular. & Ivo, c. Libro v. Capitular. cap. clxxxv.*
 Sed in ipso libro Capitular. bis est *lib. v. cap. cxv.*
 & *libro vii. in additis cap. clxxiii.* Eadem ver-
 ba sunt concilii *Maguntini cap. ix.* quod sub Ca-
 rolo Magno Imp. habitum est. Ejus concilii
xxv. capita sunt in Capitularibus.⁶ Hæc sunt
 de

^a Ivo lib. I. tit. 2. c. 96. decr. & par. I. c. 112.
 decr. ^b De consecrat. d. 5. c. 34. in omnibus. ^c Ivo
 par. 6. c. 402. decret.

habitu est, desiderantur) hæc leguntur. Ne sibi
 compatres, & commatres monachi faciant.

⁵ Ante caput 126. In sabbato. e. *distin. hæc in
 eodem libro verba sunt.* Item Capitularium lib. 6.
 c. 77. In margine. est. Ivo par. I. c. 112. Pann.
 l. I. c. 103.

⁶ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 34.
 In omnibus de consecr. *dist. 5.* Item in lib. 5. Capi-
 tul. c. 115. In marg. est. Et in Mogunt. sub Ca-
 rolo

de Capitularibus dicta. Cras velim de Nicolai Papæ primi epistulis agamus. Te enim attulisse quasdam ex veteri libro descriptas cognovi.

De Nicolai Primi Epistulis, & Responsis.

DIALOGUS DUODECIMUS.

A. In conciliis Coloniae editis duæ tantum Nicolai epistolæ sunt, quarum prior est ad omnes catholicos, cujus initium, *Quæ apud CP. urbem*: posterior ad Michaelē Imp. cujus initium, *Proposueramus quidem*. Sequitur hæc collectio fragmentor. Nicolai rescriptor. ex Gratiano in xx. titulos divisa. In epistulis Nicolai in urbe Roma editis xvi. epistulas inveni, & alia quædam fragmenta. Repetitæ sunt illæ duæ, & aliæ xiv. ad causam Ignatii, & Photii pertinentes. Omnes, sex exceptis, exstant Græce, & Latine in octava synodo, quamvis Græca sunt breviora, Latina pleniora. In fragmentis editis cum illis xvi. epistulis, agitur de abroganda Metensi synodo, de depositione Thiergandi

rolo c. 9. Ivo p. 6. c. 402. In notis. Ministris) In originali. & apud Ivonem est magistris. Sed ob glossam non est emendatum.

gandi Treverensis, & Guntharii Colonienfis
 Archiepiscopi ob causam Lotharii Regis, &
 duarum mulierum Thietbergæ, & Waldradæ,
 & ob sententiam in Engeltrudem uxorem Bu-
 sonis non servatam. Item de reliquis Episcopis
 dictorum Archiepiscoporum. complicib. & de ea-
 dem Engeltrude, quæ à viro discesserat. Po-
 stremo de sententiis, & interdictis Apostolicæ
 sedis. Additur his epistulis, & fragmentis ex
 Reginone, & Sigeberto historia, & ex Othone
 Episcopo Frisingensi. Inseritur pars epistolæ
 Nicolai ad Carolum Regem de eadem causâ
 Regis Lotharii, & Thietbergæ Reginae: item
 pars epistolæ ad omnes Episcopos Germaniæ,
 & Galliæ de excommunicatione Waldradæ pel-
 licis: & pars epistolæ ad eundem Lotharium
 Regem de eadem causâ. Nunc quid tu adfe-
 ras, scire cupio. B. *Responsorum Nicolai ad con-
 sulta Bulgarorum capita* CVI. C. Edita sunt nu-
 per cum Clementis constitutionibus Latinis, &
 cum Arabicis Nicænæ synodi capitib. xxc. B.
 Conferri poterit uterque liber. Alio volumine
 continentur Nicolai epistolæ plus minus sexa-
 ginta, in quibus nonnullæ sunt de causâ eadem
 Lotharii Regis: primæ autem ad causam Ro-
 thadi Episcopi Sueffionensis male ab Hincmaro
 Remensi Archiepis. depositi pertinent. C. Hac
 quoque de re nuper editæ sunt xvi. Nicolai
 epistolæ

epistolæ in appendice bibliothecæ sanctorum, Patrum. A. Ex his omnibus videndum nobis est, quam opem Gratiano adferamus. Et percurramus, si placet, titulos xx. ex Gratiano, cum conciliis, ut dictum est, editos. *Titulo. i.* duo capita sunt, de quibus aliquando egimus. ^a *Cap. i. distinct. 10.* ^b quod est in appendice *epist. iv.* B. In veteri libro *epist. ii.* desiderantur enim *epist. i. ad Hincmarum*, & pars *epist. ii. ad eund.* & *epist. iii. ad Carolum Regem.* A. *Distinctionis xii. caput v.* ^c inveniri G. dicebat in *epist. lix. Nicolai ad Hincmarum Archiepiscopum*, & alios, cujus initium, *Omnium nos portare.* B. Is numerus convenit cum hoc veteri libro. In appendice ea epistula non est. ¹ A. *Titulo ii.* tria capita sunt. *i. est distinct. iix. cap. iii.* ^d quod ex *epist. ad eund. Hincmarum* esse dicitur. B. Id inveni *epist. xxxii.* cujus initium, *Epistolam Beatitudinis tue, quæ longior est, prope finem.* Ex ea pro impiis scribendum improbis, & vox compressæ in compressæ mutanda est. & pro abicienda, & vitanda est, tantum legi, *vitanda est.* A. Quid

Ivo,

^a *Lib. i. dial. 19. & 20.* ^b *c. i. dist. 10.* ^c *Dist. 12. c. 5. ridiculum.* ^d *Dist. 8. c. 3. mala.*

¹ De inscriptione *cap. i. distinct. 10. scriptum est lib. i. dialog. 19. addit. 10. & de capite 5. Ridiculum. dist. 12. lib. e. dial. 20. addit. 8.*

Ivo, ^a & liber Cæsaraugust. ^b habent? B. Ivo in Panormia voce *abicienda* caret. vocem *impiis* retinet; & *compreſſe*. Idem in Excerptionib. vocem *compreſſe* habet cetera ut in Panormia. C. In Cæsaraug. vox *abicienda* non est, neque illa, ab *impiis*. vox *compreſſe* est. Sed in eo libro diphthongorum ratio non habetur. Cur in margine addunt Demochares, & Contius: *Augustin. lib. III. cap. VI. contra Donatistas*? B. Erratum est in Contianis libris, nam Demochares recte prope caput IV. *Veritate*, addi jusserat. ² A. II. caput est de quo G. dixerat. ^c *Caput tertium distin. XII.* ^d cujus pars incerta est, pars sumitur ex epist.

^a Ivo lib. 2. tit. 12. c. 28. panor. & part. 4. cap. 203. decr. ^b Cæs. lib. I. c. 14. ^c Libro I. dial. 20. ^d Dist. 12. c. 3. scit sancta.

² Caput tertium Mala. distin. 8. in eodem libro Romano ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo. In margine est. Ivo p. 4. c. 203. Pann. l. 2. c. 28. Et in notis. Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit, Epistolam Beatitudinis tuæ: extatque una cum aliis ejusdem. & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Romæ in bibliotheca monasterii Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est. Voces vitanda, & improbis, & *compreſſe* editæ sunt.

epist. *Nicolai ad Photium* edita Romæ, quæ & jam lecta est in synodo IIX. 3 *Caput III. est distinct. XXI. caput VI. a* ex epist. *Nicolai ad Michaëlem Imp.* cujus initium, *Proposueramus*, quam exstare diximus in conciliis, & in editione Romana. Hoc etiam caput referunt Ivo, ^b & Anselmus, ^c & liber Cæsaraug. ^d *Tituli tertii capita XVI. sunt.* Primum est *ejusd. XXI. distinct. caput IV. e* quod non recte Gratianus adscribit *Nicolao ad CP. Episcopum*: est enim ex eadem epistula ad *Michaëlem Imp.* ut etiam Demochares notat, & aliqua verba sunt Ennodii à Nicolao relati, quem vocat Ticinensem Episcopum. B. Is est Ennodius, qui laudatur in synodo Romana contra Symmachum Papam? A. Idem est ut ex hac epistula Nicolai, & ex dictato Gregorii VII. elici potest. *Alterum caput f* ex *eadem epistula* est, ut recte Demochares notat, licet tantum adscripserit Gratianus vocem *Idem cap. V. ejusd. distinct.* *Tertium quoque caput g* ex eadem

^a Dist. 21. c. 6. denique. ^b Ivo par. 5. c. 17. & part. 6. cap. 355. decret. ^c Ansel. lib. 7. c. 144. ^d Cæs. lib. 8. cap. 26. ^e Distin. 21. c. 4. inferior. ^f Distin. 21. cap. 5. nolite. ^g Distin. e. c. 7. nunc autem.

3. Libro 1. dial. 20. addit. 7. scriptum est de inscriptione capitis 3. Scit sancta. dist. 12.

eadem est, & Gratianus post Ivonem, ^a & Anselmum ^b *Nicolao ad Michaëlem Imp.* adscribit. *Quartum* etiam, & *quintum* ex eadem est, & à Gratiano ^c *in eadem distinctione* conscriptum. C. Poterat, si ex fonte hausisset, uno capite omnia verba referre. Sic ordinem quoque epistolæ servasset, quod minime fecit. A. In extremo quarto capite, quod Gratiano est *ix. postulandum*, est in conciliis, quod malo, quam *postulandum*. *Quintum* refert præter Ivonem, ^d & Anselmum ^e Hadrianus minor *in epist. ad Ignatium CP.* lecta in *ix. synodo* actione tertia. 4. *Caput sextum* sumitur ex *caussa II. quest. II.*

G g capite

^a Ivo lib. 4. tit. 1. c. 6. panor. & par. 5. c. 8. dec. ^b Ansel. lib. 2. c. 67. ^c Dist. e. c. 8. submittitur, & c. 9. in tantum. ^d Ivo lib. 4. tit. 1. c. 6. panor. & par. 5. c. 8. decr. ^e Ansel. lib. 2. c. 67.

4. *Inscriptio capitis sexti*, Denique *distinct. 21.* in eodem libro hæc est. Idem Nicolaus Papa eadem epistola. (Est autem capite quarto Inferior. scriptum. Unde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imp. in epistola, *cujus initium est, Proposueramus.*) In marg. est. Ansel. l. 7. c. 144. Ivo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. *Capitis quinti*, Nolite nos. *inscriptio est.* Idem eadem epistola. Et *capitis septimi*, Nunc autem. Idem eadem epistola. In margine hæc sunt. Poly. l. 1. tit. 20, Ansel. l. 2. c. 67. al. 65. Ivo par. 5.

capite etiam 11. ^a quod Gratian, Nicolao Papa
adscribit, addit Joan. Cochlæus Carolo Regi
Francor. Alibi idem ^b Gratianus Carolo Impe-
ratori scripserat in simili re, atque adeo in ea-
dem. Sed malo credere utrumque falsum esse,
& utriusque capitis verba esse *Isidori Mercatoris*
in præfatione concilior. 5 VII. caput ^c ex illa ad
Mi-

^a 2. q. 2. c. 2. omnes. ^b 33. q. 2. c. 3. historia.
^c 3. q. 5. c. ult.

par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. Capitis octavi Sub-
mittitur, inscriptio hæc est. Idem Nicolaus eadem
epist. In margine est. Poly. l. 1. tit. 20. Anl. l. 2.
c. 65. Ivo par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. & 7. Et
in extremo capite additur in margine. In concilio
Chalcedonen. actione 5. Et in notis. In contru-
macia. Hinc usque ab verb. ponens addita sunt
ex originali.

5 Ante caput secundum Omnes. 2. q. 2. in eod.
libro ita scriptum est. Item Nicolaus Papa. Et in
margine est. 33. q. 2. historia. p. hæc omnes. In
præfatione Isidor. in collectionem suam. Inscr-
ptio cap. 3. Historia. 33. q. 2. hæc est. Item Nico-
laus Papa Carolo regi. In margine est. In præfa-
tione Isidori in volumen conciliorum. In notis.
Hujus mulieris meminit Justinus in primo A-
pologético pro Christianis, & Eusebius eccle-
siasticæ historiæ lib. 4. c. 16. Verba quidem hu-
jus

Michaëlem Imp. epist. est, ut Gratianus refert. 6
II. & IX. a incerta sunt, licet Gratianus in-
scripserit, Nicolaus Papa Gallioni Archiepiscopo
Senensi. X. caput b incertum etiam est, male Ni-
colao ad Ismarum Remorum Archiepiscop. inscri-
ptum à Gratiano. Semper autem est Hincmarus
in veteribus libris scriptus. 7 Verior est inscri-

G g 2 ptio

^a 3. q. 9. c. 12. revera. & c. 14. indicas. ^b e. q.
 c. ult.

jus capitis in epistolis Nicolai impressis, aut ma-
 nuscriptis non sunt inventa: sed habentur fere
 eadem in præfatione Isidori in suam canonum
 collectionem. Præstat tamen Justinum, & Eu-
 seabium adire. Fortasse autem in hoc caput
 translatus est titulus ex sequenti.

6 *Extremi capitis. cujus initium est, Quod suspe-*
cti, 3. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Unde Ni-
colaus Papa scribit. Michaëli Imperatori in e-
pistola, quæ incipit (Proposueramus) In mar-
gine est. Ivo p. 5. c. 55. In notis multa sunt anim-
adversione digna. (Vid. dial. 2. lib. 1. add. 9.)

7 *Caput 12. Revera. 3. q. 9. in eodem libro ita*
inscribitur. Item Nicolaus Papa Gallioni Archi-
episcopo Senensi. In margine est. al. Senonensi.
Sententia habetur in epist. Nicolao ad Episco-
pos, qui in Convicinum convenerant, nuper
impressa. Inscriptio cap. 14. est. Item Nicolaus
 Papa

ptio *capitis* xi. apud Gratian.^a & Ivonem,^b & Anselmum,^c cum sit ex illa epist. Nicolai ad Michaellem Imp. ex qua etiam est *caput* xii.^d 8 Quod sequitur *caput* xiii. Gratianus^e Nicolao Papa adscribit, additque, Cochlæus, *Carolo Regi Francorum*, vide an sit in veteri libro? B. Est epist. xx. ad Carolum Regem incip. Numquam. yel Nil æque. ex qua alia capita sunt apud Gratianum.

^a 4. q. 1. c. 2. quod autem. ^b Ivo lib. 4. tit. 7. c. 20. Panor. & part. 14. c. 70. decret. ^c Ansel. lib. 1. c. 72. ^d 4. q. 4. c. ult. ^e 6. q. 4. c. 6. quod bene.

Papa Gallioni Senensi Archiepiscopo. Indicas Hermannum. &c. in margine est. al. Senonensi & al. Herimannum. *Capitis extremi inscriptio est hæc.* Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo. Necesse est &c.

8 Hæc inscriptio est in eodem libro, *capitis* 2. Quod autem, 4. q. 1. Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaellem Imp. cujus initium est, Proposueramus. In margine est. Ansel. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. cap. 70. In notis multa sunt optime addita. *Inscriptio capitis extremi, Contra ritum.* 4. q. 4. eadem est. Unde Nicolaus Papa ad Mich. Imp. epistola, cujus initium est, Prop. In notis est. Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romanæ impresso.

tianum. In verbis nulla est varietas.⁹ A. Caput
xiv. sumitur ex illa magna *epistula ad Michael-*
lem, quod etiam Ivo,^a & Gratianus^b notant.
Sed Nicolaus refert Cælestini Papæ epistulam
ad Episcopos Orientis cap. xii. Græce, cap. vii.
Latine in concilio Ephesino relatam.¹⁰ Caput
xv.^c diximus Isidori esse Mercatoris, verba in
præfatione conciliorum, & non esse Nicolai ad
Carolus Regem. Caput xvi. ex Reginone di-
dicimus sumi ex epistula Nicolai ad Carolum. Et
quia est hoc caput proximum superiori apud

G g 3

Gratia-

^a Ivo lib. 5. tit. 5. c. 11. Panorm. & part. 14.
c. 58. decret. ^b 24. q. 1. c. 35. ait. ^c 33. q. 2.
c. 3. historia.

⁹ Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput
6. Quod bene. 6. q. 4. Unde Nicolaus Papa ait
in epistola ad Carolum Regem, cujus initium
(Numquam dolorem generat.) In margine est.
Burch. l. 9. c. 49.

¹⁰ In eodem libro Romano inscriptio cap. 35. ait
Cælestinus. 24. q. 1. hæc est. Item Nicolaus Papa
scribit Michaëli Augusto epist. 7. In marg. est.
Ivo par. 14. c. 58. Pann. l. 5. c. 134. In notis.
Nicolaus hic citat epistolam Cælestini Papæ scri-
ptam Joanni, Juvenali, &c. Episcopis per o-
rientem, prout est in concilio Ephesino Vatica-
næ bibliothecæ, & Lutetiæ impresso.

Gratianum, ^a verisimile videtur inscriptionem huius capituli in illud recidisse. B. Ita est, ut suspicaris. namque hæc est *illa ad Carolum epistula xx.* ex qua dixi alia quoque esse capita apud Gratianum. Id etiam Burchard, ^b & Ivo ^c notant. A. De varietate videamus. B. Pro illis, *judicium agendum sit, nulla ratio patitur: illic est, judicium sit agendum, nulla ratione patet.* Pro *Thebergam*, est *Theupergam*. Pro illis, *posse inire certamen*, illic plura sunt, *posse legalem inire conflictum, vel legitimum controversia subire certamen.* Pro illis, *Itaque etiam locus*, illic est, *Inter quos etiam locus.* Pro *nulla vis multitudinis formidetur*, est, *nulla sit vis multitudinis formidanda.* A. Quid ex his Burchardus recipit? C. *Judicium sit agendum, nulla ratio patet. Thietbergam, & posse inire conflictum, vel legitimum controversia inire certamen, & Inter quos etiam locus, & nulla sit vis multitudinis formidanda.* A. Ivo videatur, & Reginon. B. *Patitur, Theibergam*, habet Ivo, cetera ut Burchardus. *agendum pro agendum*, Reginon libro 11. *Chronicor. Thietbergam, pro Theupergam, & nulla vis, pro nulla sit vis.* cetera ut in *epist. xx.* ¹¹ A. De aliis titulis

^a e. q. c. 4. sive. ^b Burc. lib. 9. cap. 52. ^c Ivo par. 8. c. 116. decret. postea

II De inscriptione capite 3. Historia. 33. q. 2. scriptum

postea agendum erit, nunc valetudini consulamus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSTERTIUS.

C De duobus mihi satisfieri velim: quis ille Carolus est, ad quem Nicolaus scripsit, Carolum enim Magnum esse tempora non patiuntur: & qui sunt hi tituli viginti, quorum tres peracti sunt; qua de re singuli conscripti, & à quo sunt collecti? A. De Carolo recte ais Carolum Magnum non esse, mortuus est enim sub Leone tertio Pontifice. Quadregesimo quarto anno post mortem Caroli Nicolaus eligitur, anno Christi DCCCLIX. Carolo Ludovicus Pius filius successor fuit. huic tres filii fuerunt Lotharius Imp. & Ludovicus, & Reges.

G g 4

Ludo-

scriptum est in addit. Inscriptio cap. 54. sive de conjugii. e. q. hac est. Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi. In margine hac sunt. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 32. Ivo p. 8. c. 116. Regino l. 2. Chronographia. In notis est. Epistola, ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterii Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita, & emendata.

Ludovicus Germanorum; Carolus, qui cognomento Calvus dicitur, Francorum Rex post patris mortem dicebantur. Lotharius Imp. filios quoque tres reliquit Ludovicum Minorem Imp. & Lotharium, & tertium Carolum. Hi quoque duo alter Lotharingiæ, alter Provinciæ præfuit, & Regum nomen acceperunt. Calvus post Ludovici minoris mortem Imperator appellatus est anno Christi DCCCLXXVI. Hujus fratri Ludovico, quem Germanis imperasse diximus, filii fuerunt Carlomannus, & Carolus. Sed quæ de Nicolai verbis accepimus, ad Carolum Regem cognomento Calvum pertinere putamus, qui tunc Francor. Rex dicebatur. C. Lotharius autem quis est ex supra dictis, an Lotharius Lotharii Imp. filius? A. Is ipse est, de cujus scelere agitur, qui Reginam Thietbergam à se depulerit fictis apud synodum criminib. ut Waldradam concubinam loco uxoris teneret. De titulis non est, quod magnopere labores. In conciliis enim à Joanne Cochlæo collecti extant. *Primo* titulo de constitutionibus ecclesiæ agitur, *altero* de consuetudine, *tertio* de judiciis. Sequitur *quartus* de Romana ecclesia, & sede Apostolica, in quo sunt capita undecim. *Primum caput* à Gratiano *distinction. XXII.*^a ita inscribitur. *Unde Nicolaus*

Papa

^a Dist. 22. c. I.

Papa scribit Mediolanensib. Anselmus^a tamen refert hoc pacto. *Ex epist. Nicolai Papa Junioris Mediolanensibus missa.* B. Selecti viri notarunt, *Petri Damiani verba esse*, qui Legatus fuit Nicolai secundi, & orationem ad Mediolanenses inscriptam reliquit. C. Quid respondebimus Demochari, & Contio ita in margine adscribentibus: *Ex epist. ad Michaellem^b potest ostendi, quæ sola exstat?* B. Nec solam exstare, nec in ea hæc esse quærenda.^c A. Vereor, ne etiam alterum caput ad eundem Nicolaum minorem pertineat, ut recte Demochares arbitratur, quamvis Nicolai tantum nomen adscripserit Gratianus; *Nicolai in concilio XIII. Episcoporum*, Anselmus^c mendose. Melius est in libro Cæsaraug.^d *Nicolaus junior in concilio CXIII. Episcoporum.* Id concilium bis editum est cum aliis Coloniae, in priori editione Nicolao primo adscribitur, in posteriori Nicolao secundo. C. Utra verior est? A. Vetus est, posteriores cogi-

G g 5

tationes

^a *Anselm. lib. I. c. 63.* ^b *Dist. 79. c. 1.* ^c *Anselm. lib. 6. c. 12. in addit.* ^d *Cæs. lib. 3. c. 9.*

I Ante caput primum dist. 22. hæc in eodem Romano libro verba sunt. Unde Nicolaus Papa II. scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum legatum suum. *In marg. post vocem Papa est, Junior, Anselm. Et, Anselm. I. I. c. 63. al. 64.*

tationes esse meliores. Sed res erat aperta, cum in eo concilio de Berengarii Andegavensis palinodia agatur, quæ apud Ivonem, ^a & Gratianum ^b exstat, & apud Lanfrancum in libro de sacramento eucharistiæ, & in registro Gregorii VII. coram quo iterum eandem hæresim damnavit, & in libro Tarraconensi. ^c Non potuit autem idem coram Nicolao primo, & coram Gregorio VII. palinodiam canere, cum cc. annorum intervallum sit. Hoc autem caput, de quo agimus, in eo concilio plenius scribitur, & à Gratiano iterum refertur in *eadem distinct. LXXIX. cap. IX.* ^d & ab Ivone, ^e & Anselmo, ^f & est in libro Cæsaraugust. ^g superiori conjunctum cum hac inscriptione, *Idem in eodem.* Demochares eidem capiti adscripsit in margine, *Nicolaus Papa II. C.* Ab Ivone accipere potuit, qui ita inscripsit. *Nicolaus Junior synodo presidens in Constantinopolitana ecclesia cap. II.* Sed fuitne Nicolaus umquam CP. in synodo? A. Numquam, quod sciam; sed Romæ id concilium habitum est in basilica Constantini. C. Erratum igitur est in simili nomine?

A. Ita

^a Ivo lib. I. tit. 4. c. 4. Panor. *Q. par.* 2. c. 10. dec.

^b De consec. d. 2. c. 42. ego B. ^c Tarr. lib. 5. c. 58.

^d Dist. 79. c. 9. si quis. ^e Ivo par. 5. c. 80. decret.

^f Ansel. lib. 6. c. 13. ^g Cæs. lib. 3. c. 10.

A. Ita existimo. Non male Cochlæus cap. 1. & ix. conjunxit cum hac inscriptione, *Nicolaus in concilio presidens*. Male autem *Nicolao primo* utrumque caput adscripsit. Quid selecti viri statuunt? B. *Caput nonum Nicolao II.* in concilio Romano adscribunt, *caput vero primum* inscribunt *Nicolaus in concilio Romano cap. 1. 2*. A. Nos ad *caput tertium tituli quarti* ² veniamus. Id Gratian. *Nicolai* tantum nomine inscripsit. addit Cochlæus *Ludovico Imperatori*. Tu quid habes

^a Dist. 97. c. ult.

² Gratianus in eodem libro ante cap. 1. dist. 79. his verbis utitur. Unde Nicolaus Papa II. ait in epistola, qua synodum à se Romæ habitam refert cap. 1. Si quis Apostolicæ &c. *In marg. est.* Poly. l. 1. tit. 4. Anf. l. 6. c. 15. infra ead. c. si quis pecunia. *Et in notis.* Si quis] Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt. Primo nam. &c. Idem fere habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia. *Ante cap. 9. Si quis pecunia. hæc verba sunt.* Unde Nicolaus Papa II. in concilio Romano statuit, dicens. *In marg. additur,* in fine. Et, supra fere idem dist. ead. c. si quis Apostolicæ. Anf. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. Ivo part. 4. c. 8.

bes ex tuis epistulis? B. Nihil omnino. ³ *Capitulum quartum* bis Gratianus ^a posuit. est in epist. magna ad Michaellem Imp. ut idem, & Anselmus, ^b notant. ⁴ *Capitulum quintum* ejus argumenti est, de quo alio die dictum est epistulas xvi. inveniri in bibliothecæ appendice, & easdem esse in veteri libro cum aliis permultis. Apud Gratianum ^c in inscriptione *Hincmari Remensis Archiepiscopi* nomen desideratur, & pro *Rotardo Rotardus Episcopus* scribitur. Apud Anselmum recte ille *Hincmarus* dicitur, hic non recte *Rotardus*. B. Hæc est in appendice epist. xiii. in veteri

^a I. q. I. c. 123. & 9. q. 3. c. 21. per principalem. ^b Ans. lib. I. c. 72. ^c 2. q. 6. c. 13. arguta.

³ *Capitis extremi distinctio* 97. in eodem libro inscriptio est. Unde Nicolaus Papa. Nobilissimus vir &c.

⁴ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 123. Per principalem. I. q. I. Unde Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epist. quæ incipit (Proposueramus) In marg. est infra 9. q. 3. c. per principalem. Ans. l. I. c. 75 & l. 2. c. 14. Dicti cap. 21. Per principalem. 9. q. 3. inscriptio est ead. Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epistola, cujus initium, Proposueramus. In marg. est. supra I. q. I. Ans. l. I. c. 72. & l. 2. c. 14.

veteri libro epist. x. cuius initium, Si coram; in utraque. Hincmarus est, Rothaldus in appendice, Rothadus in veteri libro. A. De aliis varietatibus videamus. B. Pro illis, accepto fomite iudicii materiam; in appendice est, accepta fomitem iudicii, & materiam: in veteri accepta fomite iudicii, & materiam. A. Placet mihi appendicis scriptura. B. Pro verbo removit, in illis est, revocavit. Pro & infra, Privilegia tamen &c. in appendice est; Cum etiam si nullus à vestro iudicio provocasset, privilegia tamen &c. In veteri est: Quem etiam si ullis pateret indiciis, à vestro illum ad nostrum iudicium provocasset, privilegia tamen &c. A. Mutandum est in veteri, Cum, pro Quem; & ille, pro illum. B. Pro, quod iterum dicitur, & infra. in utroque libro multa scribuntur, quæ referre non est necesse. Pro Hoc quippe, illic est, Hac quippe; & pro noveritis, noveris. Post verbum videbantur, hæc omissa sunt, & à nobis tot impensis laboribus vestra resistente contumacia, recuperari non poterant. Pro canonica, in libro Mich. Thomasi est, cana, quod alii duo libri non agnoscunt: pro ingenio, est genio in veteri libro; desideratur in appendice: in qua est decoraretur, pro decorentur. A. Quid ex his probat Anselmus? C. Quæ sunt ante illas voces duas, & infra posteriores, ab Anselmo videtur Gratianus accepisse. Ante illa verba

verba *Hæc quippe*, quæ etiam is habet, nonnulla sunt à Gratiano prætermiſſa. *noveris*, autem adgnoscit, non vero, quæ poſt verbum videbantur, addunt alii. vocem *canonica*, & *ingenio*, & *decorarentur* retinet. ^s A. De capite vi. videamus. Et mendose in conciliis eſt, vi. *quæſt. ii.* pro ix. *quæſt. iii.* ^a Recte autem & à Cochlæo, & à Demochare dicitur eſſe ex epiſt. Nicolai ad Michaëlem sæpe repetita. Idem referunt Ivo, ^b & An-

^a 9. q. 2. c. 10. patet. ^b Ivo lib. 4. tit. 1. c. 10. panorm. & par. 5. c. 19. decret.

⁵ Ante cap. 13. *Arguta*. 2. q. 6. hæc in eod. libro verba ſunt. Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum invehatur, qui Rhotandum Episcopum appellantem Apoſtolicam ſedem damnare auſus eſt, ita dicens. In marg. hæc ſunt. al. Rothaldum. In appendice bibliothecæ ſanctor. patrum. Anſ. l. 2. c. 67. Ad vocem *removit*, eſt in marg. al. revocavit, orig. Ad verſ. Hæc quippe. Anſ. l. 2. c. 85. In notis. Cana] Cum antea legeretur *canonica*, emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta, & nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ: & in libro Ennodii pro Symmacho legitur. *cana miracula*, & *canum genium*, juxta illud Virgilii *Cana fides*, & *Veſta*, Remo cum fratre Quirinus, Jura dabant.

& Anselmus. ^a qui non *Innocentium*, sed *Bonifacium* scribunt, ut est in conciliis. Locus tamen quærendus apud Bonifacium. cui etiam adscribi partem horum verbor. video relatam ab *Hadriano minore in concilio Romano*, cuius mentio fit in *II. synodo CP. actione VII.* ^b *Caput VII. ex epistula ad Episcopos Gallie* esse dicitur, apud Petrum Ciaconium in incertis collocatur. B. Nusquam exstare adscripserunt Romani, qui notant, ex ea probari auctoritatem epist. I.

Alexan-

^a *Ansel. lib. I. c. 72.* ^b *15. q. 6. c. 2. auctoritatem.*

6 Inscriptio capitis decimi, Patet profecto. 9. quest. 3. in libro Romano hæc est. Unde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola, cuius initium Proposueramus) In marg. est. Anselm. lib. 4. c. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pann. l. 4. c. 11. Et vers. Nec de ejus. additur. infra ead. ipsi sunt. p. nec de ejus. In notis est, Caput hoc apud ceteros etiam collectores, multis verbis omissis in summam quandam redactum est. Innocentius] In epistola Nicolai, & apud reliquos collectores est Bonifacius. Verum neque in Bonifacii, neque in Innocentii epistolis inventum est, quod hic affertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epistola Bonifacii ad Episcopos per Thessaliam.

Alexandri primi. A. Debuissent prius, cuius esset hoc caput, probare. nam ex incertis incerta probatio elicitur. Nicolaum relatas epistulas ab Isidoro Mercatore non improbare, dubium non est. ⁷ *Caput XIX. ex epist. omnibus Episcopis missa Gratianus, ^a & Cochlæus. ex epist. ad Michaëlem Imp. Demochares. Ivo, ^b & Anselmus, ^c ut Gratianus. Quid Selecti viri censent? B. Sententiam potius, quam verba esse in illa epist. ad Michaëlem. A. Mihi incertum adhuc hoc erit caput. ⁸ *Caput IX. non recte in conciliis editum fuit apud Gratianum inveniri xxxv.**

quæst. II.

^a 17. q. 4. c. 30. *nomini.* ^b Ivo lib. 4. tit. I. c. 9. *panor.* ^c *Anf. lib. I. c. 9.*

⁷ *Caput secundum Auctoritatem. 15. q. 6. in eod. libro ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Episcopis Gallie. In marg. est. Poly. l. 6. tit. II. Et in notis. Alexandri]* Nicolaus citat epistolam Alex. I. de qua re notatum est supra dist. 19. Si Romanorum.

⁸ *Quod attinet ad cap. 30. Nemini. 17. q. 4. Ejus inscriptio in eod. libro est. Unde Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est. Anf. l. I. c. 21. Pann. l. 4. c. 10. In notis hæc leguntur. Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non extat: aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michaëlem Imperatorem.*

quest. II. cum xxv. causa^a inveniatur. De inscriptione varietas est inter collectores. Anselmus,^b & Gratianus, *Nicolaus universali synodo praesidens*. Liber Cæsaraug.^c habet: *Nicolaus, & Leo IV. in concilio Episcoporum. LXXXII. cap. IV.* Deusdedit,^d & Ivo;^e *Leo IV. in concilio Episcoporum. LXXII. cap. v.* Est in fragmentis editis Romæ post xvi. epistulas Nicolai ex aliquo fortasse concilio caput quintum. B. Selecti viri inscribunt, *Nicolaus civib. CP. quæ est inscriptio extremæ epistula editionis illius Romanæ*. A. Non placet ea inscriptio. nam quinque illa capita aliena sunt, ex synodo, ut suspicor, contra Metensem synodum, & illos duos Antistites Treverensem, & Colonensem, qui divortium Lotharii constituerunt. Hujus synodi Romanæ Nicolai mentio fit apud Reginonem in Chronicis anno Christi DCCCLXV. Pro illis verbis, *pro catholica fide, vel ecclesiastica disciplina, pro correctione imminentium, vel futurorum malorum;* illic est: *pro catholica fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, seu futurorum*

H h

^a 25. q. 2. c. 18. si quis. ^b Ans. lib. 4. c. 26. & lib. 12. c. 3. ^c Cas. lib. 2. c. 39. ^d Deusded. c. 4. ^e Ivo par. 5. c. 35. decret.

rorum malorum. ⁹ *Capitis decimi* fons est magna illa epistula ad *Michaëlem*, ut *Cochlæus*, & *Demochares* notant, licet *Gratianus* ^a *Nicolai* tantum nomen adscripserit. sed *Ivo*, ^b & *Anselmus* ^c rectius *Michaëlis* etiam nomen retinent. ¹⁰ *Extremum caput*, quod nobis quoque hodie extremum erit, *Gratianus* ^d *Nicolai*

clero,
^a 35. q. 9. c. 6. *sententiam*. ^b *Ivo* par. 5. c. 19. dec.
^c *Anf. lib. 1. c. 72.* ^d *De consec. d. 1. c. 7. Ecclesia.*

⁹ *Ante cap. 18. Si quis dogmata. 25. q. 2. in eodem libro hæc sunt.* Item *Nicolaus* Papa universali synodo præfidens dixit in concilio Romano c. ultimo. *In notis additur.* Caput hoc extat in concilio Romæ habito, in quo *Nicolaus* Papa primus *Thietgandum*, & *Guntarium* Episcopos deposuit. Quod concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius. *In margine est.* Poly. l. 1. tit. 17. *Deus dedit* p. 4. *Anf. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3.* *Ivo* p. 5. c. 35. (*Edita sunt verba synodi.*)

¹⁰ *Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 6. Sententiam. 35. quest. 9.* Item *Nicolaus* Papa ad *Michaëlem* Imperatorem in epistola septima. *In margine est.* *Anf. l. 1. c. 7.* *Ivo* part. 5. c. 19. *Voluerit*) Sic etiam in originali impresso: sed *Anselmus*, & *Ivo* habent, *renuerit.* (*Vid. dial. 19. add. ult.*)

clero, & plebi Viennensis ecclesie esse scribit, sed Anselmus^a ita inscripsit. *Nicolaus Episcopus clero, & plebi Nonensis ecclesie.* In libro Veronensi est, *electo, & clero ecclesie Nonensis.* Quid tu ex Romanis libris habes? B. Libri cujusdam tui mentionem vidi in Thomafiano libro; eum esse existimo, quem tu Veronensem appellasti. Eadem enim scriptura est in utroque libro. A. Incertum igitur hoc relinquamus hodie caput.
¹¹ De ceteris alio die agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DEGIMUSQUARTUS.

Cætos nos fecit recens ex urbe tabellarius, qui attulit aliquot Gratiani pagellas ad te G. missas, ut cognoscere posses, qualis esset, quæ propediem finem accipiet, Romana juris Pontificii editio. Eas igitur ad te pagellas adferimus, ut quid tibi videatur, scire possimus.

H h 2

A. Per-

^a *Ansel. lib. 5. c. 42. in addit.*

II In eodem libro inscriptio cap. 8. *Romanis de consecrat. dist. 1. hæc est.* Item Papa electo, & clero Nonensis ecclesie. Ecclesia, id est, catholicorum collectio &c. In margine est. Anselm. l. 5. c. 42.

A. Pergratum mihi est, perque jucundum, quod dicis. Ipsas igitur Pagellas videamus. C. Cur idem caput vario genere litterarum scriptum est? A. Sic distinguntur, ut opinor, Gratiani verba à verbis aliorum. Sed & aliis litteris verba selectorum virorum conscripta sunt, aliis scholia Joannis Teutonicus, & aliorum interpretum. B. Numeros addunt singulis capitibus sed an sequantur Contii editionem, ignoro. Illud videntur retinuisse ex aliorum vulgari usu, quod singulis paginis addunt, Decreti secunda pars. A. Conferte has pagellas cum meis libris, & ad me postea varietatem referre poteritis. Hodie de *Nicolai titulis* agemus. C. Ita fiet. A. *Titulo quinto* de decretis Romanorum Pontificum agitur. *Caput primum* ab Ivone,^a & Gratiano,^b & Cochlæo, & Demochare *Nicolai* esse dicitur ad *Michaëlem Imp.* Ego ad *Photium CP.* scribendum censeo, ex *epist. vi. registri Romæ* editi, cujus initium est, *Postquam beato Petro,* quæ lecta est in octava synodo CP. actione quarta.^c *Alterum caput* apud Ivonem^c inscribitur,

^a Ivo par. 4. c. 211. decret. ^b Dist. 11. cap. 2.
^c Ivo par. 5. c. 33. decret.

¹ Distin. 11. cap. 2. in Gregoriana editione hæc inscriptio est, Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Consequens est &c. In marg. hæc sunt.

bitur, *Nicolaus Archiepiscopus per Gallias*: apud Gratianum^a vero, *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam constitutis*. Id confirmatur ex *epist.* XIV. in *appendice bibliothecæ*, cujus initium, *Quamvis singularum*; in qua est, *apud Gallias*, pro *per Galliam*. Ejus exemplum unus ex selectis viris ante aliquot annos ad me misit, quod ea confirmari putaret omnium veterum Romanorum Pontificum epistulas, quas Isidorus Mercator refert. B. In veteri libro, qui Achillis Statii fuisse dicebatur, eadem extat, cujus exemplum cum aliis attuli. Sed nihil illic inveni de Isidori collectione scriptum. Ad fine tamen huic argumentum tractatur. Non esse rejiciendas Pontificias epistulas, licet in Corpore canonum non inveniantur. A. Ita est, ut dicis. Sed & illud verum est, Nicolaum referre non uno in loco verba earum epistularum quod à tempore Hadriani Pontificis, & Caroli Magni Imp. fieri cœptum est. Prioribus scriptoribus ignotæ fuisse videntur. Sed ad varietatem veniamus, de qua paucis agemus, quando totam epistulam legere licet. Initio vox *vere* tollenda

H h 3   est,

^a *Dist. 19. c. 1.*

sunt. Sententia elicitur ex *epist.* cujus initium, *Proposueramus*. Ivo p. 4. c. 211. (*Fons omittitur. Vid. lib. 1. dial. 20. add. 1.*)

est, cum Gratianus ait: *ita ut, quod vere sedes Apost. probavit, hodie teneatur acceptum.* In appendice est, *ita ut, quod sedes Apost. probat hodie, teneatur acceptum.* Ivo tollit vocem *vere*, cetera, ut Gratianus habet. B. Idem est in veteri libro. A. Illa quoque tollenda sunt: *& ideo inter canones non esse assumenda*: quæ neque apud Ivonem sunt, neque in appendice. B. Interpretis fortasse verba fuerunt, in veteri libro nulla sunt. A. Pro *Cum & ipsi &c.* in omnibus illis scribendum: *cum ipsi &c. illis.* Ivo tamen, vel *pro illis*, scribit. B. In veteri est, ut in appendice & *imminutis*, pro *diminutis*: ut apud Ivonem. A. Pro illis, *qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, ad aliquod institutum, vel rescriptum recipiendum est*: scribendum ex appendice: *qui ante, vel post ipsum fuit, est aliquod institutum, vel scriptum recipiendum.* Ivo aliquod, pro *ad aliquod, & scriptum*, pro *rescriptum*: cetera, ut Gratianus habet. B. In veteri est, ut in appendice. A. Quod post alia dicitur *caput esse x. Leonis in Corpore canonum, v. pro x. scribendum est tum ex ipso libro, tum ex Ivone, & appendice.* In conciliis est *caput extremum epistulae primæ.* B. In veteri libro est. *Ait enim capitulo quinto suorum Decretalium.* A. Mox in Leonis verbis pro *bonæ recordationis*, scribendum, *beate record. & pro illis, ita nostra declaratione custodi*

diri mandamus: scriptum in conciliis est: ita vestram dilectionem custodire debere mandamus. Idem etiam est in libro Cæsaraug.^a In appendice est: ita vestra dilectioni custodiri mandamus. In Corpore canonum: ita à vestra dilectione custodire debere mandamus. Vox debere apud Ivonem desideratur, cetera sunt. B. In Achillis libro duplex scriptura cognoscitur: altera est Ivonis, altera conciliorum omisso eodem verbo custodire. A. Ego conciliorum scripturam magis probo: mox illam, quæ in corpore canonum est. In extremo capite pro illis, per singula corporum volumina, scribendum, per singula voluminum corpora, ut in omnibus illis libris est, appendice, Ivone, & Cæsaraugust.^b B. Sic etiam est in veteri illo libro.^c 2 Venio ad caput

H h 4

tertium

^a Cæs. lib. 1. c. 32. ^b Cæs. lib. 2. c. 18. ^c Distinct. 20. c. 2.

2 Gratiani verba sunt ante caput 1. distinct. 19. in eodem libro. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis. Si Romanorum Pontificum &c. In margine est. Ivo p. 5. c. 33. Et ad verba illa, capitulum sancti Papæ Innocentii, additur. Innoc. PP. I. ad Exuperium epist. 3. c. ult. Et ad illa, unum Beati Leonis capitulum, additur, Leo PP. I. epi. 1. in fine. Et ad verba, cap. decimo, additur, al. quinto

tertium Cochlæi, cuius initium, *Si decreta*, quod esse ait *extremum distinct.* xx. clero CP. sed neque extremum est, neque clero inscribendum, sed *Photio CP.* ut apparet *ex registro Romæ edito* epist. vi. cuius initium, *Postquam beato*, quam lectam esse diximus in synodo iix. actione iv. In libro Cæsaraug. ^a *Michaëli Imp.* apud Gratianum, *clero CP.* non recte est inscriptum. ³ Nunc ad *titulum sextum* de Imperatoribus

Cæsar. lib. 2. c. 48.

al. quinto suor. decr. *Et ad illa, Papa Gelasius hæc adduntur.* Gelasius Papa I. cum 70. Episcopis. Habetur sup. 15. dist. c. sancta Romana. p. Item decretales. *In notis est.* Cum ipsi) Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manu scripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum patrum: ut dictum est supra dist. 10. c. leges. (*scribe, lege*) in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.

³ *Capitis secundi, Si decreta, distin. 20. in eod. libro inscriptio hæc est.* Item Nicolaus I. Photio, in epistola, cuius initium est, (*Postquam Beato Petro.*) *In marg. hæc sunt.* Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est c. quod dicitis. supra dist. 16. Ans. l. 3. c. 33.

ribus veniamus sub quo sunt *capita sex* ex epist. ad Michaëlem Imp. *Caput primum* mendose dicitur esse apud Gratianum ^a *distin. x. caput primum*, cum sit *caput quintum*, cujus initium, *Imperium*. Quattuor capita habet Gratianus *distinct. xcvi.* ^b De quibus, hoc tantum dicam ex Gelasii Pontificis verbis in tomo de anathematis vinculo, sic enim in conciliis inscribitur, fumpfisse Nicolaum illa verba, *Cum ad verum ventum est &c.* & Cypriano adscribere Gratianum *distinct. x.* ^c post Ivonem. ^d Verborum varietas non est contemnenda. Non enim recte *distinct. xcvi.* scripta sunt. cum ante illa, *actib. propriis*, desideretur vox *SIC*, & pro illis, *& ut Christiani*, scribi debeat, *ut & Christiani*: quæ recte Ivo, & Anselmus ^e scripserunt. Quod etiam *alio capite*, cujus initium, *Satis evidenter*, ex Theodosio minore ad *synodum Ephesinam* refertur, id esse opinor *actione prima capite xxxi. in eadem synodo* relatum. Apud Gratianum pro *synodum nostram*, scribendum est, *synodum vestram*, ut in conciliis est, & apud Anselmum. 4

H h 5

Caput

^a Dist. 10. c. 5. imperium. ^b Dist. 96. c. 4. ubinam. c. 5. denique. c. 6. cum ad verum. c. 7. satis evidenter. ^c Dist. 10. c. 8. quoniam. ^d Ivo par. 4. c. 188. in decret. ^e Ans. lib. 1. c. 72.

4 Ante caput quintum, Imperium vestrum. dist. 10. hac in

Caput sextum, cujus initium, *Non quales*, apud Gratianum ^a est *causa prima*, & apud Ivonem, ^b & An-

^a I. q. I. c. 86. *non quales*. ^b Ivo par. 5. c. 18. decret.

hac in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaellem Imperatorem, cujus initium est, (Proposueramus) *Capitis 8. Quoniam idem. e. dist. inscriptio est.* Item Nicolaus Papa I. in epistula 7. ad Michaellem Imperatorem. *In notis additur.* Huic capiti in codicibus impressis erat præpositus hic titulus, Cyprianus Juliano Imperatori: quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus excepto undecimo Vaticano, abest dictio Imperatori, quemadmodum. & apud Ivonem. Nonum autem habet, Juliano Episcopo. aliud perverustum, Jubiano. Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaellem Imp. quæ incipit, Proposueramus: ex quo refertur infra dist. 96. c. cum ad verum. una cum aliis verbis ejusdem epistolæ, ex quibus hæc pendent. Et sumptum est ex Gelasio in tomo de anathematis vinculo. Propria) In originali est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. Ivo habet, ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, propria volens medicinali humilitate sursum efferri: quemadmodum.

& Anselmum^a ex eadem epistula ad Michaelē
Imp. s. Nunc ad titulum VII. de Regib. venia-
mus.

^a *Anf. d. c. 72.*

admod. etiam infra dist. 96. c. cum ad verum.
Apud Gelasium loco indicato legitur, sic actio-
nibus propriis, dignitatibusque distinctis offi-
cia potestatis utriusque discrevit, suos volens
medicinali humilitate salvari, non humana su-
perbia rursus intercipi, ut & Christiani &c. *In*
marginē est. Ivo p. 4. c. 188. infra dist. 96. c.
cum ad verum. In Casu. Julianus Imp. vendi-
cabat sibi imperium, & Pontificatum: quod lo-
cum habuit in veteri testamento. Sed dicit Cy-
prius &c. *Distin. 96. c. 4. Ubinam legistis. in-*
scriptio est. Item Nicolaus Papa in epist. ad Mi-
chaēlem Imp. quæ incipit (Proposueramus) *In*
marginē est. Anf. l. I. c. 75. *Capitis 5. e. dist. cujus*
initium est, Denique hi. inscriptio est. Idem in ea-
dem epistola. *Et in marginē.* Anf. ibid. *Capitis sex-*
ti, Cum ad verum. inscriptio hæc est. Idem paulo
inferius. *In marginē est.* supra dist. 10. c. quoniam.
Ansel. ibid. *Et in notis.* Ad verum. Post ultima
verba capitis antecedentis sequitur continenter
in eadem Nicolai epistola. Fuerunt hæc ante
adventum Christi &c. Sed cum ad verum ven-
tum est, eundem regem, atque Pontificem ultra
sibi &c. Nihil autem mutatum est & ob glos-
sam,

mus. cuius *septem capita* Cochlæus refert, ex quib. quattuor habent hanc inscriptionem, *Nicolaus Lothario Regi*. De his hodie dicemus. *Caput primum* refert Gratianus *distin.* LXIII.^a de quo scire cupio, quid selecti viri sentiant. Ego tantum invenio in libro Cæsaraugust.^b eandem inscri-

^a *Dist. 63. c. 4. porro.* ^b *Cæs. lib. 3. c. 65.*

sam, & quoniam est initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt supra distinct. 10. c. quoniam. *Inscriptio cap. 7. Satis evidenter. e. dist. est.* Idem in eadem paucis interjectis. *In margine est.* Ansel. l. 1. c. 71. *Et vers. Sed & Theodosius.* Rufinus in hist. lib. 1. c. 2. *In notis est.* Theodosius minor) Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valentiniani Imperatorum synodo Ephesina per Candidianum missa, quæ est in extremo primæ actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ servatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optime conveniunt cum Græcis.

5 *Inscriptio capitis 86. Non quales. 1. q. 1. in eodem libro Romano hæc est.* Item Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epist. quæ incipit (Proposueramus.) *In margine est.* Ansel. l. 1. c. 75. *Ivo par. 5. c. 18.*

inscriptionem. B. Notant selecti viri, exstare epistolam ad Lotharium, item aliam de eadem re ad Episcopos regni Lotharii: sed ego diu quæsitam neutram inveni. ⁶ A. Quid illam, ex qua sumitur *caput quartum*, ^a cujus initium, *Præcipue Gualdrada*? B. In veteri libro exstat, & principium ejus epistolæ est, *Audito reverte-
tente misso*. Magna quoque pars ejus exstat in historia Reginonis, cujus pars edita est Romæ post Nicolai epistulas. Pro *Gualdrada*, illic est, *Waldrada*. C. Ant. Contius notat vocem *Præcipue*, cum *Æ.* scribendam in fine, quod nomen fuerit proprium ejus mulieris. Estne hoc in aliquo ex his libris? B. Nullum vestigium exstat. Sed neque apud Anselmum, qui hujus capituli verba refert. Pro verbo *declina*, quo Gratianus, & Anselmus ^b utuntur, est in veteri libro, & apud Reginonem, *declinans*, & adduntur hæc: *& ejus consortium perpetua oblivioni contradens*. Post vocem, *sequestrata*, alia quoque verba ommissa sunt. sed & post vocem *passione*, hæc addi possunt, *& brevissimi temporis desiderio*. Pro illis, *ad perenne traharis exitium*, est illic, *ad sulphureos*

^a II. q. 3. c. 3. præcipue. ^b Ans. lib. 12. c. 36.

⁶ Hæc etiam est inscriptio in eodem libro capituli quarti, Porro scias. dist. 63. Item Nicolaus Papa I. Lothario Regi. In marg. est. Ivo p. 5. c. 357.

phureos fetores, & ad perenne tr. ex. Pro illis, ut ait beatus Gregorius: plura sunt in veteri libro. Sed ut manifestius vera nos dicere scias, beatum Papam Gregorium audi, qui ait. Sunt autem verba Gregorii parte III. Pastoralis cap. v. 7 A. Nunc de alio capite tibi dicendum est, cujus initium, Ita corporis, ^a quod Ivo, & Gratianus esse Nicolai ad Lotharium Regem prodiderunt & ex eadem epistula idem Ivo ^b esse ait aliud caput, cujus initium est, An non districta. ^c B. De his duobus

^a II. q. 3. c. 96. *ita corporis.* ^b Ivo par. 8. c. 227. *decret.* ^c 24. q. 3. c. 19. *an non.*

7 Quod ad caput tertium attinet, cujus initium, *Præcipue Gualdrade. II. quest. 3. hæc est in eod. libro ejus inscriptio. Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola, cujus initium (Audito.) In margine est. Anselm. l. 3. c. 66. Regino chron. l. 2. Et ad verba, ut ait beatus Gregorius, additur, Pastor. p. 3. c. 5. Et in notis. Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit, Audito revertente misso vestro. & extat Romæ in monasterio Dominicanorum. est autem quasi in epitomen redactum (redacta scribo) multis verbis omissis. Hujus epistolæ bonam partem refert Regino libro secundo Chronicorum.*

duobus capitibus nihil certi accepi.⁸ A. De ceteris agemus, cum licebit.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUSQUINTUS.

A Ecquidnam lucri ex Romanis pagellis fecistis? C. Sunt multa nobis grata, Illud in primis, quod invenimus caput quoddam falso *Entychiano* adscriptum non à Gratiano^a solum, sed à veteribus quoque, Burchardo,^b Ivone,^c & Anselmo,^d & alio nobis ignoto, Polycarpo:^e recte vindicatum *Theodulpho Aurelianensi cap. xxvi.* quod à te quoque fuerat animadversum.^f A. *Polycarpus* non est scriptoris nomen, sed libri à *Gregorio presbytero collectore canonum*

^a 22. q. 1. c. ult. ^b *Burc. lib. 12. cap. 14.* ^c *Ivo par. 12. c. 71. dec.* ^d *Anf. lib. 11. c. 65. vel 71. in Rom.* ^e *Polyc. lib. 6. tit. 11.* ^f *Libro 1. dial. 13.*

8 *Eadem quest. tertia capitis 96. Ita corporis. in eod. libro inscriptio est. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In margine hac sunt. Ivo p. 8. c. 227. Et vers. Probat. additur, supra ead. Teugualdum. Inscriptio cap. 19. An non districta. 24. q. 3. est. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In margine est. Ivo p. 8. c. 227.*

canonum conscripti. Estne aliqua varietas insignis : C. Post illa, *neque bibat*, addunt, *neque oret*, ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone. ^a B. *Alio capite* ^a in verbis *Ambrosii*, ^b quorum pars est in *Toletano concilio* ^c pro illis, *quod & juratus inter saltantium choros promiserat*, scribunt, *quod eviratus inter & c.* ex Ambrosio, & Ivone in excerptionibus. ^d namque in Panormia ^e *ejuratus* editum est. A. Consulite veterem Ponormiæ librum. Facilis autem errandi occasio est. C. In veteri est *eviratus*, sed ita scriptum, ut aliquis facile non admonitus *ejuratus* legat. A. *Eviratus* placet, quasi virum se esse oblitus. Sed quid in concilio Toletano est, & apud Rabanum, ^f qui ejusdem Toletani, & Ambrosii verba refert; B. In utroque libro hæc verba sunt omissa. ² Sed & Rabanum Romani non

^a 22. q. 4. c. 8. unusquisq. ^b *Amb. lib. 3. c. 12. de officiis.* ^c *Tolet. 8. c. 2.* ^d *Ivo part. 12. c. 17. dec.* ^e *Idem lib. 8. tit. 8. c. 16. Pan.* ^f *Raban. c. 21. peniten.*

I De inscriptione capitis extremi 22. q. 1. scriptum est lib. 1. dial. 13. addit. 14.

2 Ante caput octavum Unusquisq. 22. q. 4. in Romano libro inscriptio est. Item Ambrosius de officiis lib. 3. c. 12. Et in margine est. In Tolet. 8. c. 12. Ivo p. 12. c. 17. Et vers. Sæpe plerique additur.

edscripserunt : quod etiam facere debuerant in
marginē capituli v. & ix. ejusd. quest.^a 3 A. For-

I i tasse

^a 22. q. 4. c. 5. in malis. & c. 9. incommutabilis.

additur. Pann. l. 8. c. 101. Et vers. Non semper.
 infra ead. Non semper. In notis est. Eviratus]
 Emendatum est ex B. Ambrosio, & Ivone.
 Antea enim legebatur, & juratus. (Rabanus
 emisus est.)

3 In eadem quest. 4. cap. 5. In malis. in eodem
 libro hæc inscriptio est. Item Isidorus in Synoni-
 mis libro secundo. In notis additur. Secundo)
 Etiam B. Braulius in vita Isidori memorat duos
 synonymorum libros. Et in synonymis, quæ
 nuper cum aliis Isidori operibus sunt Parisiis
 impressa, facile locum haberet divisio in duos
 libros. Nam ex posteriore parte videtur sum-
 ptus libellus de norma vivendi, qui in eod. Pa-
 risino codice habetur. Alter autem libellus de
 contemptu mundi, qui & ibidem, & antea
 Antverpiæ, & olim Venetiis sub hoc titulo,
 Isidorus de homine, & ratione deflente, & de
 homine, & ratione consolante, impressus est,
 videtur epitome quædam synonymorum. In
 margine hæc sunt. Cap. de mendacio in impresso
 Parisiis. Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. &
 in Tribur. c. 21. & glossa ordinaria in c. 14.
 Matthæi in ver. juramentum. Capituli vni e. q.
 cujus

tasse imperfectæ hæ paginæ conscriptæ sunt. C. Ita est, ut dicis: namque alia invenimus mendosa, aut omissa. A. De his alio die agemus. Nunc ad *Nicolaum* revertamur. *Capitulum secundum tituli septimi*, cujus initium, ^a *Quæ Lotharius*, apud Gratianum hanc habet inscriptionem, *Nicolaus Papa Carolo Regi*: quod ante eum Ivo in *epist. LXII. sive CXXVI. ad Hugonem Lugdunensem* scripserat. *Regem Francorum* appellat Cochlaeus, *Imperatorem* Anselmus, ^b qui plenius verba Nicolai refert. Fons quærendus est ex tuo veteri libro. B. *Ludovico Regi* inscribitur epistula, cujus initium, *Syllabarum vestrarum*, in ea extrema Anselmi, & Ivonis, & Gratiani verba

^a 2. q. 1. c. 16. *quæ Lotharius.* ^b *Anselm. l. 12. c. 35.*

cujus initium, *In commutabilis. hæc inscriptio est.* Item ex concilio Toletano 8. c. 2. *In notis additur.* Initium hujus capituli emendatum est ex recentioribus editionibus conciliorum Coloniensibus & codice Lucensi regio In vetustioribus autem editionibus & duobus codicibus Vaticanis, duobusque monasterii Dominicani, post vers. innectenda, quod in ipso concilio antecedit huic capitulo, sequitur continenter. Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebro tamen &c. intermediis omissis. (*Rabanus omittitur.*)

ba inventa sunt. In verbis varietas non est animadversione digna. Recte Contius notat, verba Gratiani esse illa, *In manifestis &c.* ⁴ A. Quod sequitur caput, *Scelus, quod Lotharius*: ex alia epistula sumptum videtur, quæ missa esse dicitur *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italianam, & Germaniam constitutis*, apud Gratianum: ^a atque *per universas provincias*, addit Ivo, ^b idemq. est in libro Cæsaraugust. ^c in quo tamen vox *Galliam* desideratur. A te expecto, ut fontem aperias. B. Frustra expectas: nullum enim habeo, quem possim ostendere. nisi forte ex Ivone conjectura ducamur: ut idem sit

I i 2

fons,

^a 2. q. 1. c. ult. ^b Ivo par. 8. c. 226. dec. ^c Cas. lib. 10. c. ult.

4. Caput 16. *Quæ Lotharius. 2. q. 1. in eodem libro ita inscribitur.* Item Nicolaus Papa Ludovico Regi in epistola, quæ incipit (Syllabarum.) *In margine est. Ans. l. 12. c. 35. In notis additur.* Sumptum est ex epistola, quæ habetur in codice sæpe memorato monasterii Dominicanorum, in qua hæc præcedunt. Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera ejus quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex &c.

fons, qui est alterius capitis, cuius initium, *Teugualdum*, ^a quod est in *extremo registro* Romæ edito, & id fragmentum esse synodi Romanæ existimabas: quod etiam selectis Romæ placuit. A. Non displicet conjectura, sed certiora expectemus. ⁵ De illo videamus, cuius initium,

Excel-

^a *II. q. 3. c. 10. Teugualdum.*

⁵ *Gratiani verba sunt ante caput extremum 2. q. 1. in eodem libro.* Unde idem Nicolaus Papa scribit Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis. Scelus quod Lotharius &c. *In margine est.* Ivo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. n. 875. *Capitis 10. Teugualdum. II. q. 3. inscriptio est.* Item Nicolaus Papa. *In margine additur.* In synodo Romana c. 2. Item al. Thietgandum. Ivo p. 8. c. 226. *Et in notis.* Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Episcopis, & Archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per universas provincias constitutis. In qua epistola videtur retulisse, quid in concilio à se Romæ habito de Metensi synodo penitus abolenda, & depositione Thietgandi, & Guntharii statutum fuerit. De quo quidem concilio, & horum Episcoporum depositione Regino lib. 2. Chronicor. accurate hæc scribit. Interea Thietgandus &c. Consistere] In secundo capite concilii locus hic
ita

Excellentissimus Rex Carolus, ^a quod ex *epist. ad Hincmarum Remorum Archiepiscopum* sumptum dicitur, licet in nomine sit varietas, de qua alio die dictum est. Apud Ivonem ^b eadem est inscriptio, quæ apud Gratianum. Quid tu habes dicere? B. In incertis esse collocandum. ^c A. Sequitur *titulus iix. de Patriarchis, & Archiepiscopis*, cuius quattuor capita sunt. *quartum* autem est illud, de quo agebamus, cuius initium, *Teugaldum*, ^c ex *epistula* missa omnibus *Episcopis Gallie, & Germanie* apud Cochlæum. Id Ivonis ^d verbis confirmatur, licet Gratianus *Nicolai* tantum nomen adscripserit: nisi quid selecti viri addiderunt. B. Addunt, *in synodo Romana contra synodum Metensem cap. secundo.*

Ii 3

In

^a II. q. 3. c. 102. *excellentiss.* ^b Ivo lib. 5. tit. 3. c. 26. *Pan. & par.* 14. c. 46. *decr.* ^c d. c. 10. *Teugaldum.* ^d Ivo d. c. 226.

ita habet. consistere: Diffinientes, &c. & sunt verba sumpta ex capite, Si quis Episcopus damnatus. supra eadem ex concilio Antiocheno.

^c Eadem *quest. 3. cap. 102. Excellentissimus. in eodem libro inscriptio hæc est.* Unde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo. *Et in margine est.* Ivo p. 14. c. 46. *Pann. l. 5. c. 106.* Et ad verba, *novit aliud esse &c.* additur, B. Greg. l. 34. mor. c. 16.

In extremo capite illis verbis, *Prædictis autem depositis*, hæc addunt. *Hæc non sunt in eo concilio, sed ex aliqua epistula sunt, quam non habemus, vident.* Regino libro secundo chronicor. A. Ivo eadem verba omisit, sed & in fragmento Romæ edito pro eis verbis alia sunt. De aliis nos capitibus videamus. *Caput primum^a ex epistula ad Joannem Ravennatem Archiepiscopum* esse dicitur. Ad Nicolaum minorem pertinere in quodam Mich. Thomasi libro inveni. B. In Pontificali de vitis Pontificum libro certius est, Nicolaum primum in concilio Romæ habito in domo Leoniana de causa hujus Joannis cognovisse, eique restituto dixisse, ut Episcopos per Æmiliam post electionem de eis cleri, & populi, atque per epistulas Apostolicæ sedis Præsulis non habeas consecrandi licentiam. A. Hæc meliora sunt, quam quæ Gratianus refert.⁷ Quid de altero capite dices, cujus initium, *Hæc est ordinatio.*

^a Dist. 63. c. 13. Episcopos.

⁷ Distin. 63. cap. 13. Episcopos per Æmiliam. inscriptio est in eodem libro. Item Nicolaus Papa Joanni Ravennati Archiepiscopo. In notis est. In vetusto codice Mutinensi sex concilii Romæ habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.

dinatio.^a ex epist. ad Salomonem. Regem Britonum? B. Nihil habeo, quod dicam. C. Con-

tius addit, *Regem ultimum eum fuisse Britonum.*
⁸ A. *Caput tertium*, cujus initium, *Conquestus*
 est,^b apud Ivonem^c sæpe relatum invenio tam
 in Excerptiōibus & in Panormia, quam in e-
 pistulis, ex epistula Nicolai ad Rodolphum, sive
 Radulfum Archiepiscopum Bituricensem, quem
 etiam *Primatem Aquitaniarum* vocat. Sic etiam
 inscriptum est, ut apud Gratianum, bis in li-
 bro Cæsaraugust.^d B. Non exstat in his, quos
 attuli libris. A. Ex eadem epistula fortasse est
caput prius tituli noni de sacris ordinibus, cujus

Ii 4 initium,

^a 3. q. 6. c. 10. hæc quippe. ^b 9. q. 3. c. 8. con-
 questus. ^c Ivo lib. 4. tit. 4. c. 3. Panor. & par. 5. c.
 56. decret. & in epistul. 77. vel 133. Remensis dioc-
 cesis Episcopis, & Epistul. 234. vel 238. Lugd. Pri-
 mati, & ep. 54. vel 65. Hugoni Lugdun. Archiepi-
 scopo, & epistul. 58. Urbano 2. Pont. Max. ^d Cæs.
 lib. 2. c. 79. & lib. 3. c. 51.

8 Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 10. Hæc
 quippe. 3. qu. 6. Unde Ioannes Papa Salomoni
 tertio, & ultimo Regi Britonum. In marg. est.
 Regino lib. 2. Chron. In notis. Subrogati post
 sunt] Sic restitutum est ex aliquot vetustis, &
 valde emendatis codicibus. Antea legebatur,
 subrogari possunt.

initium, *Qua in consecrationibus*: ^a habet enim similem inscriptionem apud Ivonem: ^b & Gratianum, nisi tibi aliud videatur. B. Non habeo, quod tuis verbis addam. ⁹ A. *Posterioris capitis*, cuius initium, *Simoniaci*, inscriptio apud Ivonem ^c est, *In decretis Nicolai cap. 11.* apud Gratianum, ^d *Nicolaus Papa 11.* utram tu inscriptionem veriore putas; B. Nihil certi constitui potest. ¹⁰ A. *Titulus x. de Episcopis* octo habet capita, ex quibus tria eandem habent inscriptionem *Nicolaus Alvino*, vel potius *Albino Archiepiscopo Januensi*. Primi ^e initium,
Episcopi

^a Dist. 23. c. 12. praeterea. ^b Ivo par. 6 c. 121. decret. ^c Ivo lib. 3. tit. 9. c. ult. panor. ^d 1. q. 1. c. 107. statuimus. ^e Dist. 34. c. 1.

⁹ Ante caput octavum Conquestus est. 9. q. 3. haec in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. In marg. est. Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29. Cap. 12. Praeterea. dist. 23. inscriptio est. De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricensi. In margine est. Ivo par. 6. cap. 121. & vers. Ergo. Innoc. PP. I. ep. 1.

¹⁰ Inscriptio cap. 107. Statuimus. 1. q. 1. in eodem libro haec est. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus Episcopis. In marg. est. 4. sent. dist. 25. Pann. l. 3. c. 127.

*Episcopi ab anni: alterius^a Pontifices, qui aliqua:
terti^b Episcopos vero. Hæc apud Ivonem^c in
Excerptationibus ita inscribuntur, Nicolaus Alvi-
no Jovanensi Episcopo: sed in margine Januensi.
Mihi quidem mendosum videtur, Januensi Ar-
chiep. sed & Contio Jovanensi non displicet; ti-
bi optio permittitur, vel potius, ut fontem o-
stendas, rogandus es. B. Hac quoque in re mei
adhuc fontes sitiunt. Januenses autem, vel Ge-
nuates sub Nicolao Archiepiscopum non ha-
buisset crediderim. De Jovanensi Episcopo quæ-
rendum censeo. C. Quid si Lovaniensem, vel
Viennensem scribamus? B. Incertum id quoque
est. ¹¹ A. Est aliud caput,^d cujus initium est,
Episcopis dispensatio, id Gratianus Nicolai Papa
tantum nomine inscripsit; Cochlæus, & Demo-
chares recte Michaëli Imp. adscripserunt: est*

I i 5

enim

^a 7. q. 1. c. 4. Pontifices. ^b d. c. 4. in fin. ^c Ivo
part. 5. cap. 352. & 353. decret. ^d Distinct. 43.
cap. ult.

¹¹ Capitis primi dist. 34. in eodem libro inscri-
ptio est. Unde Nicolaus Papa ad Albinum Archi-
episcopum. Quorundam relatione &c. In mar-
gine est. al. Alvinum. Ivo p. 5. c. 353. Inscriptio
cap. 4. Pontifices. 7. q. 1. hæc est. Item Nicolaus
Papa Alvino Januensi Archiepiscopo. In margi-
ne est. al. Albino Vienenfi. Ivo p. 5. c. 352.

enim in extrema illa epistula, cuius initium, Proposueramus. ¹² In *tertio capite* ^a *Si qualibet*, cuius initium apud Gratianum est, *Denique Suffredus*, nihil addunt. Tuum auxilium implorandum est. B. Immo divinum, humano enim destituti sumus. ¹³ Idem dicturus sum de vi. *capite Sciscitaris*, ^b quod ex epistula missa *Hunifrido Morinensi Episcopo* sumptum dicitur. A. Hæc igitur incerta relinquimus. C. *Hunifrido* pro *Hunifrido* est apud Democharem, & Conitium. A. Cochlæi scriptura magis placet. ¹⁴ Cetera in alium diem differamus.

De

^a 6. q. 3. c. 3. *denique.* ^b 7. q. 1. c. 47. *sciscitaris.*

¹² *Distin. 43. capitis extremi in eodem libro inscriptio est hæc.* Item Nicolaus ad Michaëlem Imp. in epistola, cuius initium est, (Proposueramus.) *Dispensatio est nobis &c.* In margine hæc sunt. *Dispensatione nobis, orig.*

¹³ *Hæc etiam sunt in eodem libro verba ante cap. 3. Denique Suffredus. 6. q. 3.* Item Nicolaus Papa. *Ad illa verba, Quod quia omisum; additur in notis.* Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.

¹⁴ *In eadem editione inscriptio cap. 47. Sciscitaris. 7. q. 1. hæc est.* Item Nicolaus Papa *Hunifrido Morinensis ecclesiæ Episcopo.*

*De quibusdam Locis Gratiani Romanæ
Editionis, & de aliis Nicolai Capitibus.*

DIALOGUS DECIMUSSEXTUS.

A. Vestrum nunc est de Romanis pagellis dicere. **B.** Quod ex *B. Augustini epistula* CLIV. Gratianus refert^a de jurejurando Laban, mendosum erat, *sicut Laban per Deum Sochor*; scribi enim debuit, *per Deum Nachor*,^b ut in sacris libris est, licet in Augustini editis libris sit Jacob. **A.** Vidistis quid Ivo, & Anselmus, & liber Cæsaraug. scripserint? **B.** Ivo^c in Pannormia habet, *Laban per Deos suos Sochor, vel Nachor*. Idem in Excerptiōib. *per Deum Nachor*, ut etiam Romani referunt. In Anselmi libro^d omissa sunt hæc verba. In Cæsaraugust. est,^e *per Deum Sabaoth*, quod etiam invenimus in veteri Gratiani libro. in alio tamen non minus veteri est Sochor. **C.** Romani referunt, in vetusto Gratiani libro invenisse *Nachor*. **A.** Id igitur retineamus, quod in sacris libris est. **B.** In eodem capite verba Gratiani sunt: *sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus*

^a 22. q. I. c. 16. movet. p. alia. ^b Gen. 21. vel 31. ^c Ivo lib. 8. tit. 8 c. 28. Pan. & par. 12. c. 35. decr. ^d Ans. lib. 11. c. 69. ^e Cæs. lib. 6. c. 19.

ratus est, quod Dei iudicio positus erat in infimis. In margine est, *alias Memphis*. & in scholio. *In infimis. alias Memphis, quæ erat caput regni Pharaonis.* & in alio scholio. *Positus erat. scilicet Pharaon.* *In infimis, id est, in mundanis. Vel positus erat, scilicet Princeps in mundanis, vel in Memphis, quæ civitas erat, vel caput regni.* Hæc in Romano edita sunt, ut jam pridem habebamus. In duobus quoque veteribus tuis Gratiani libris illa sunt, *in infimis.* & in altero eorum hoc scholium. *id est, in mundanis, vel terrenis, & erat præpositus aliis.* & in voce *positus* additur in margine *Pharaon.* In sacris libris, cum de Pharaone agitur, *Memphis* nulla mentio est. A. Ego pro *in infimis*, malo *in summis*, scribere. *in Memphis* dicere per Grammaticos non licet. C. *Barbara pyramidum sileat miracula Memphis*, ait Valerius Poëta; quibus verbis apparet, *Memphin* claram fuisse illa pyramidum mole, quas Ægypti Reges fecisse constat ex Herodoto, & Diodoro Siculo. A. Invenies, ut opinor, apud Eusebium, quis fuerit ille Rex Ægypti, cui Moses fervierit, eumque fuisse ante *Memphim* conditam ab Epapho Jovis filio.¹ B. Mendose editum

¹ Gratianus ita scribit in eodem Romano libro ante c. 16. *Movet te. 22. q. 1.* De his ita scribit Augustinus eadem epist. 154. ad Publicolam.

Et in

zum invenimus capite altero^a quæstionis quartæ
 ejusdem causæ in margine, Matth. 4. pro Matth.
 14. & Ivo par. 12. c. 3. pro c. 10. & capite quinto
^b desiderantur hæc. Raban. c. 21. penit. & Burc.
 lib. 12. c. 29. & Ivo p. 12. c. 12. & 84. C. Ego in
 scholio capitis noni^c non recte editum esse cre-
 do, *Sententiam*) id est, *communicationem*. sed me-
 lius alii habent, *comminationem*. Quæ vero ex
Macrobio afferuntur, *tripliciter contingit deos lo-*
qui: in *somnio Scipionis* reperiri aliis verbis exi-
 stimo. Sed non advertunt hanc habere legem
 omnia † vel signa, vel somnia: ut de adversis ob-
 lique

^a 22. q. 4. c. 2. est etiam. ^b e. q. c. 5. in malis.
^c e. q. c. 9. incommutabilis. † omina f.

Et in marg. est. Sent. 3. dist. 39. Ans. l. 11. c. 75.
 Ivo par. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6.
 tit. 11. In notis hæc sunt. Quia ille) In epistolis
 B. Augustini excusis legitur, quam ille qui ei
 jurat falsos deos colit. In codice earundem Va-
 ticano, quando ille qui ei jurat falsos deos colit:
 in editione Frobeniana, & apud Ivonem, quia
 ille, qui ei jurat, falsos Deos colit. Nachor) Sic
 est emendatum ex loco ipso Genesis, Ivone, &
 uno vetusto Gratiani codice, in cujus quidem
 vulgatis erat, per Deum Sochor, In B. Augu-
 stini autem, per Deum Jacob. Verba Gratiani,
 sicut Ioseph, &c. & scholii, ut in dialogo.

510 LIBRI POSTERIORIS

lique aut denuntient, aut minentur, aut moneant.
& quæ sequuntur. ² A. Imperfectas esse istas
pagellas existimo, & mendosas; integras, & si-
ne istis mendis habebimus alias. interea Nicolai
capita persequamur. *Caput VII. decimi tituli,*
cujus principium est, *Reprehensibile valde,* ^a Ni-
colai ad Carolum Imp. esse ait Gratianus post I-
vonem, ^b & librum Cæsaraug. ^c *Regem Franco-*
rum vocat Cochläus. Estne in aliquo veteri li-
bro? B. Inventa est *Ludovico, & Carolo Regib.*
missa epistula, cujus initium, *Credimus ex Dei*
dono. ex ea mutandum est pro *cum omnib. aliis,*
gum aliis, voce *omnibus* omissa. ³ A. *Capit*

IIX,

^a 23. q. 8. c. 19. reprehensibilis. ^b Ivo par. 5. c.
334. decret. ^c Cæs. lib. 4. c. 84.

² Eadem causa quæst. 4. cap. 2. Est etiam. hæc
in eodem libro inscriptio est. Item Ambrosius de of-
ficiis lib. 1. c. 50. In margine est. Ibidem in To-
let. 8. (adde c. 2.) sent. 3. dist. 39. Ivo par. 12.
c. 3. (scribe c. 10.) Pann. 1. 8. c. 91. Matth. 4.
(scribe 14.) In notis est. Custodire) Addita est
vox ista ex originali, & concilio Toletano, in
quo refertur. De inscriptione cap. 5. In malis. e. q.
scriptum est dial. 15. addit. 3. hujus libri. Scholium
Sententiam, id est, communicationem. C. 9. Incom-
mutabilis. e. q. sic est editum, ut in dialogo refertur.

³ Quod attinet ad cap. 19. Reprehensibile. 23.
q. 8.

rix.^a inscriptionem ad Radulphum, sive Rodul-
 fum Bituricensem Archiepiscopum vidimus, cum
 de capitularibus tituli octavi ageremus: eadem
 est apud Ivonem.^b B. Ita est, ut dicis; sed
 fontes adhuc quærimus. 4 A. *Titulus xi. est de*
presby-

^a De conf. d. i. c. 55. porro. ^b Ivo par. 5. c. 20. dec.

q. 8. in eodem libro id ita inscribitur. Sed obicitur
 illud Nicolai ad Ludovicum, & Carolum Re-
 ges. In margine est. Ivo par. 5. c. 334. Et in no-
 tis. Epistola, ex qua sumptum est hoc caput,
 extat Romæ in monasterio Dominicanorum
 scripta Ludovico, & Carolo Regibus: cujus ini-
 tium est, Credimus ex Dei dono, in qua de
 Carolo, sermonem proprie ad ipsum conver-
 tens, queritur Pontifex. ob quasdam excusa-
 tiones, & hanc præcipuæ, quæ hoc capite con-
 tinetur, nullos Episcopos Romam ad synodum,
 quam ipse habere volebat, missos fuisse. Pro-
 pterea mutatus est titulus, qui antea erat, ad
 Carolum Imperatorem. (In casu relictum est, Ca-
 rolus Imperator scribit &c.)

4. De consecrat. distinct. i. c. 56. Romanis, cujus
 initium est, Porro Gloria. hæc inscriptio est. Item
 Nicolaus Papa Rodolpho Archiepiscopo Bitu-
 ricensi. In margine est. Ivo par. 5. c. 20. Et in
 notis. Apostolico] Vox ista abest ab aliquot Va-
 ticanis codicibus: Ivo tamen habet.

presbyteris, cuius sex capita sunt. Primum caput^a non recte Nicolao primo omnibus Episcopis adscribitur, cum sit Nicolai minoris in concilio Romano cap. 111. Neque male Ivo in Pannormia^b inscripsit, *Decretum Nicolai junioris, & Alexandri*; quod etiam Demochares notat. *Alexandri* autem minoris verba refert præter Ivonem, Gratian.^c & lib. Cæsaraugust.^d 5 Caput alterum,

^a Dist. 32. c. 5. nullus. ^b Ivo lib. 3. tit. 11. c. 3. Pan. ^c c. 6. præter. dist. cap. ^d Cæs. lib. 8. c. 44.

5 Ante caput quintum, Nullus missam. dist. 32. hæc in eodem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est. In synodo Romano cxiii. Episcoporum in basilica Constantiniana. Et Pann. l. 3. cap. 135. In extremo capite hæc verba sunt. [Quicumque sacerdotum, & diaconorum &c.] [Sicut in subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.] Sicut in subsequenti] Hæc clausula est Gratiani omit- tentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secundus in epistola, quæ extat. omnibus Episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Romæ habuit centum tredecim Episcoporum hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (ut ipse etiam testatur in epistola manuscripta) in concilio

alterum, cuius initium, *Sacerdotes* ex epistula missa *Carolo Archiepiscopo*, & *eius suffraganeis*, Ivo,^a & Gratianus^b adscribunt; *Carolo Archiepiscopo Maguntino* Cochlæus. *In gestis concilii Vormatiensis*, Demochares. Id confirmatur ex libro concilior. cap. xi. & xii. ejusdem concilii. Incertior est inscriptio *tertii capitis*, cuius initium, *Si presbyter*; est enim apud Ivonem,^c Ni-

K k

colaus

^a Ivo lib. 3. tit. 11. c. 4. Panorm. ^b Dist. 50. c. 33. sacerdotes. ^c Ivo par. 10. c. 24. decret.

cilio à se habito iisdem verbis repetivit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai junioris, & Alexandri. *Inscriptio cap. 6. Præter hoc. e. dist.* Item Alexander secundus. *Et in margine est.* In epist. proxima notat. indicata. Pann. ib. & l. 8. c. 142. *Et ad verba, Papa Leonis, additur.* Leo ix. in concilio Romano. *In notis est.* Et rogantes] Hæc usque ad vers. deinde, addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versiculus, Deinde, qui in epistola Alexandri non est.

6 *In eodem libro inscriptio cap. 33. Sacerdotes. distin. 50. hæc est.* Unde Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis. *In margine est.* In gestis concilii Vormaciensis c. 11. Vide Ivonem par. 10. c. 180. Pann. l. 3. c. 136.

colaus Hosbaldo Episcopo Quadrantino: coepiscopo, pro Episcopo habet Gratian.^a chorepiscopo Constantius ex veteri libro. Osualdo coepiscopo, Joan. Cochlaeus. Mihi Osualdo Episcopo magis placet, nisi tu certiora adferas. B. Nihil habeo de ea re dicere. Osualdi Episcopi nomine vidi libellum *Martyrologium* inscriptum. A. Idem Osualdus appellatur. Fuitque ejus nominis sanctus vir Episcopus Vintonensis, & postea Eboracensis in Britannia. in qua insula ego veterem librum Osualdi martyrologii titulo inscriptum inveni. 7 *Caput quartum* Presbyter iste, ex epistula missa Gerardo, sive Girardo Turonensi Archiepiscopo Gratianus^b inscripsit, Ivo^c eum *Airardum* appellat. Quid tu ais? Fuitne aliquis hoc nomine Archiepiscopus, ad quem Nicolaus scripserit? B. Nihil habeo, quod dicere possim.

^a Dist. 50. c. 39. *studeat.* ^b 2. q. 1. c. 10. *notum.* ^c Ivo par. 6. c. 429. *decret.*

7 Eadem distin. cap. 39. *Studeat. in eodem libro ita inscribitur. Unde Nicolaus Papa scribit Hosbaldo Chorepiscopo Quadrantino. In notis additur. Chorepiscopo.]* Antea legebatur coepiscopo: emendatum est ex omnibus, quæ collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optimeque convenit verbis Nicolai. *In margine est. Ivo p. 10. c. 24.*

fm. 8 A. Certior est inscriptio *capitis quinti*,
cujus initium, *Sciscitantib.*^a *Nicolaus ad consulta*
Bulgatorum, quæ melius est apud Gratianum,
& Ivonem^b in Pannormia, quam apud eund.
in Excerptationibus. Sine inscriptione est in libro
Tarraconensi.^c Est in editis capitib. *cap. LXXI.*
ex quo possunt addi verba à Gratiano præter-
missa. Aliter Lucius tertius refert hujus capitis
verba, cum scribit,^d *sacramenta, quæ purgato-*
ria cunctarum cogitationum existunt. contagionum
enim habet Nicolaus, non *cogitationum*, neque
pollutionum, ut est in quadam collectione^e po-
sita post concilium Romanum Alexandri ter-
tii.⁹ *Sextum caput*^f inscribitur, *Nicolaus Tha-*
doni,

Kk 2

^a 15. q. 8. c. 5. *sciscitantib.* ^b Ivo lib. 5. tit. 1.
c. 11. *Panorm. & part. 2. c. 83. decret.* ^c *Tarrac.*
lib. 1. c. 168. ^d *De cohabit. cler. c. 7. vestra. apud*
Greg. IX. c. 1. de vita, & hon. cler. in 2. collect.
^e *Par. 50. c. 38.* ^f 17. q. 4. c. 23. *de presbyteror.*

8 *Capitis 10. Notum sit. 2. q. 1. in eodem libro*
inscriptio est. Item Nicolaus Papa Girardo Tu-
ronensi Archiepiscopo. In margine est. al. Airar-
do. Ivo p. 6. c. 429.

9 *Gratiani verba sunt ante cap. 5. Sciscitantib.*
15. q. 8. in eodem libro Romano. Item Nicolaus
ad consulta Bulgarorum c. 71. In margine est.
Extra de cohabit. cler. & mul. c. vestra duxit.

Ivo

doni, vel Tadoni Archiepiscopo Mediolanensi, apud Ivonem, ^a & Gratianum. Quid tu his addis? B. Hoc tantum, de presbyterorum flagellatoribus agere Nicolaum, non clericorum; ut est in epitome. ¹⁰ A. Nunc surgendum censeo.

De

^a Ivo par. 10. c. 20. decret.

Ivo par. 2. c. 83. Pann. l. 5. c. 13. Et in notis. Et cerea) Antea legebatur, &c. Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata, & addita. Hieronymo] Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur, priusquam audias, &c. est ibidem superius. Cap. 7. Vestra duxit. de cohabit. cleric. & mul. ita inscribitur. Lucius III. In margine est. c. 1. eo. tit. 2. in compil. & post concil. Lateranen. sub Alex. III. par. 50. c. 18. Vox contagionum edita est. (Retinenda igitur est in ea collectione.)

¹⁰ Quod attinet ad caput 23. De presbyterorum. 17. q. 4. ejus inscriptio in editione Romana est. Item Nicolaus Papa Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi. In margine est. In Chronico Mediolan. Ivo p. 10. c. 20.

De aliis Nicolai Papæ Capitibus.

DIALOGUS DECIMUSSEPTIMUS.

A Titulus XII. de clericis inscribitur, tria tantum habet capita. *Primi capitis initium, Clericus, qui:* ejus inscriptio apud Gratianum, ^a *Nicolaus Papa Odoni Viennensi Archiepiscopo:* apud Ivonem, ^b *Stephanus Adoni Viennensi Archiepiscopo.* Est etiam varietas in illis verbis, *De illo clerico Alverico:* est enim *Alvico* pro *Alverico* apud Ivonem, *Albino* apud Contium, qui *Othoni Coloniensi*, in margine adscripsit, & *Adoni Viennensi*, ex Ivone. *Stephani* non habuit rationem. B. In veteri libro extat *Nicolai epistula Odoni Archiepiscopo* missa, ut in indice scriptum est, *Adoni* in verbis plene relatis. in eadem hoc non inveni caput: sed illud, quod alibi posuit Gratianus ^c ita inscriptum, *Nicolaus Papa Adoni Viennensi Archiepiscopo.* Eadem inscriptione utitur Ivo ^d in Excerptionibus, & in epistulis. A. De eo capite postea erit agendum. ¹ *Caput alterum, cujus initium, Cleri-*
K k 3 *cum,*

^a Dist. 32. c. 4. de illo. ^b Ivo par. 6. c. 119. de-
 cret. ^c 12. q. 2. de reb. 22. ^d Ivo par. 3. c. 152.
 & in epist. 71. vel 30. Belvac. decano.

¹ *Ante caput quartum distinct. 32. hæc in Gre-
 goriano*

um, quod : apud Gratianum ^a solo *Nicolai Pa-*
pe nomine inscribitur. apud Ivonem, ^b *Nicolaus*
Wilfredo Morinensis ecclesie Episcopo, sed & ple-
 nius scriptum est. sic etiam in libro Cæsaraugu-
 stano ^c plenius scribitur, & eodem modo in-
 scriptum legitur una excepta voce *Wilfredo*, pro
 qua est, *Guifredo*. Similis est inscriptio cujus-
 dam capitis, ^d de quo egimus, cum de titulo x,
 dictum est, licet illic *Hunilfredus* diceretur.
 Hoc loco apud Cochläum est, *Osualdo coëpi-*
scopo Quadrantino, ut *capite tertio tituli undeci-*
mi. ^e quæ etiam inscriptio est cujusdam capitis
 proximi

^a *Dist. 50. c. 5. clericum.* ^b *Ivo par. 6. c. 119.*
decret. ^c *Cæs. lib. 15. c. 35.* ^d *7. q. 1. c. 47. sci-*
ficitaris. ^e *Dist. 50. cap. 39. studeat.*

goriano libro verba sunt. Item Nicolaus Papa O-
 doni Viennensi Archiepiscopo. De illo clerico
 Alverico &c. *In margine est.* al. Adoni. & al.
 Alvico. & Ivo p. 6. c. 119. *Caput 22. De rebus.*
12. q. 2. ita inscribitur. Item Nicolaus Papa A-
 doni Viennensi Archiepiscopo in epistola, cu-
 jus initium (Quia sanctitatis vestræ) *In margine*
est. Ivo p. 3. c. 152. *Et in notis.* Extat epistola
 hæc in libro sæpe citato bibliothecæ Dominica-
 næ, in qua re respondet Nicolaus ad nonnullas
 quæstiones ab Adone (al. Odone) sibi proposi-
 tas.

proximi apud Gratianum ^a huic nostro, & in libro Cæsaraugust. ^b in quo tamen est *chorepiscopo*, pro *coëpiscopo*: ut apud Contium, & in veteri libro meo est. B. Inscriptionem eandem utrique capiti convenire putavit. Sed cur non invenimus alterius capitis verba in his xx. titulis; C. Quid si posterius caput non esse *Nicolai* credidit, aut utrumque ejusdem esse sententiæ? A. De *tertio capite* videamus, cujus initium, *Hi qui arborem*. ^c Hoc solum *Nicolai* nomen habet apud Gratianum, & Cochlæum. De eo quid selectis viris placuit? B. Incertum esse, & nusquam repertum. ² A. Sequitur titulus XIII. de votis monasticis, sub quo sunt capitula tria. *Primi* initium est, *Femina quæ post obitum*.

Kk 4

Ejus

^a Distinct. e. c. 6. de his. ^b Cæs. lib. 15. c. 34.
^c Dist. 50. c. 49. hi, qui arborem.

² Distinct. 50. caput 5. Clericum. in eodem libro ita inscriptum est. Item Nicolaus Papa. Et in margine est. Ivo p. 6. c. 120. Capitis sexti De his clericis. hæc inscriptio est. Item Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino. De cap. 39. Studeat. e. dist. Scriptum est dial. 16. addit. 7. & de cap. 47. Sciscitaris. 7. q. 1. dial. 15. addit. 14. Cap. 49. Hi, quæ arbores. (sic enim editum est, non arborem) e. dist. 50. inscriptio est. Item Nicolaus Papa.

Ejus inscriptio apud Gratianum ^a est, *Nicolaus ad Albinum Viennensis ecclesie Archiepiscopus*. Hic *Adalwinus* appellatur à Burchard. ^b & *Vi-
venensis ecclesia*. & ab Ivone ^c in Pannormia *Vi-
vacensis ecclesia*, & *Adalwinus Archiepiscopus*. Sic etiam in Excerptiōibus. *Adalwinus* est *Ar-
chiepiscopus*, sed *ecclesia Viennensis*, vel *Vinanen-
sis*, aut ut in alio capite est, sic inscribitur, *Ni-
colaus Alumino Fanariensi Episcopo*. Ex hac va-
rietate orta mihi hæc opinio est, ut hic idem
ille sit *Albinus*, quem alii *Fanuensem Archiepi-
scopum*, alii *Fovanensem Episcopum* vocabant, ut
in capitibus tituli decimi invenimus. ^d B. Opi-
nioni tuæ facile subscribo, *Alumino* enim, &
Alwino similes voces sunt, & *Fanuensi*, sive *Fo-
vanensi*, cum *Fanariensi* maxime convenit. Est
quoque titulo xi. ix. aliud caput, cujus initium,
Inter hæc: ^e ita inscriptum apud Gratianum, &
Ivonem, ^f *Nicolaus Alvino Archiepiscopo*, sed i-
dem Ivo alibi ^g ita inscripsit, *Nicolaus Carolo
Archiepiscopo, & ejus suffraganeis*. A. Video in-
certa esse hæc omnia. C. Quid de illis verbis di-
cturus

^a Dist. 27. c. 6. quod interrogasti. ^b Burc. lib. 8.
c. 47. ^c Ivo lib. 3. tit. 17. c. 18. Panor. & part. 7.
c. 65. & c. 152. dec. ^d Dial. 15. hujus libri. ^e 33.
q. 2. c. 6. inter hæc. ^f Ivo lib. 7. tit. 2. c. 1. Panor.
& par. 8. c. 333. dec. ^g Idem d. par. 8. cap. 124.

Curus es, quæ *Palea* superiori capiti^a addidit,
quæ à Burchardo, & Ivone sumere potuit, si
modo aliquid ab eis sumpsit: an ea dicemus ab
Joan. Cochlæo esse omissa, cum tamen *Nicolaï*
essent; A. Omissa esse constat; cur omiserit,
incertum est. ³ *Alterius capitis*, cujus initium,
Præsens clericus: inscriptio est apud Gratian.^b
& in libro Cæsaraug.^c *Nicolaus omnibus Episco-*

K k §

pis

^a *Dist. 27. c. 7. nam si.* ^b *20. q. 3. c. 4. præ-*
sens. ^c *Cæs. lib. 9. c. 48.*

³ *Inscriptio capitis sexti Quod interrogasti. dist.*
27. in eodem libro hæc est. Item Nicolaus Papa
ad Albinum Viennen. ecclesiæ Archiepiscopum.
In margine est. Valde variant hæc nomina in ex-
emplaribus, & Burc. & Ivone. Burc. l. 8. c. 47.
Ivo part. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205.
Capitis 7. Nam si consenserimus. e. distin. inscriptio
est. Palea. In margine hæc sunt. Burchar. & Ivo
ibidem. Pann. l. 3. cap. 206. *In notis est.* Caput
hoc in multis Gratiani codicibus, in quibus
habetur sine nomine *Paleæ*, est conjunctum su-
periori, quemadmodum & apud Burchardum,
& Ivonem. In pannormia autem est sejunctum.
Inscriptio cap. 6. Inter hæc. 33. q. 2. hæc est. Hinc
idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo. *In*
margine est. Sent. ibidem. (*hoc est, Sent. 4. distin.*
38.) Poly. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333.
Pann. l. 7. c. 14.

pis in regno Ludovici. apud Ivonem^a additur,
Nicolaus Papa primus. Quid habes ex Romanis
 libris, quod addas? B. Nihil omnino. ⁴ Sed
 ne de illo quidem capite *vidua quidem*, ^b cujus
 inscriptio est apud Ivonem, ^c & Gratianum,
Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraga-
neis. A. Cochlæus addit *Carolo Archiepiscopo*
Maguntino, ut in alio capite tituli undecimi,
 quod in *Vormaciensi synodo* inventum est. Quæ-
 rite in eodem concilio. C. Caput est *xxi*. in quo
 extremo hæc verba sunt à Gratiano, & Ivone
 omissa. *Quod si præsumpserit, à liminibus sancta*
ecclesie segregetur, donec ad emendationis remedia
confugiat. A. Poteris hoc addere Romanæ edi-
 tioni, si in ea fuerit omissum. ⁵ Tituli *xiv*. de

laicis

^a Ivo par. 6. c. 356. decret. ^b 27. q. 1. c. 34.
vidua. ^c Ivo lib. 3. tit. 17. c. 12. panor. & par. 7.
 c. 145. decret.

4. Caput quartum, *Præfens clericus*, 20. q. 3. in
 eodem libro ita inscribitur. Unde Nicolaus Papa
 scribit omnibus Episcopis in regno Ludovici.
 In margine est. Ivo p. 6. c. 356.

5. Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 34. *Vi-*
dua. 27. q. 1. Item Nicolaus Carolo Archiepi-
 scopo, & ejus suffraganeis. In margine hæc sunt.
 Habetur in concilio Vormaciensi c. 21. Ivo p. 7.
 c. 145. Pann. l. 3. c. 199. In notis. Oblationes)

In conc

laicis duo capita sunt: *prioris* initium est, *De presbyteris*: ^a sumptum est ex capite LXX. ad consulta Bulgarorum, ut etiam Ivo ^b notat. In libro Tarraconensi ^c *Nicolao* tantum *Episcopo* adscribitur. ⁶ *Posterioris in scripturis*, ^d apud Gratianum hæc inscriptio est, *Nicolaus Ludovico Imp.* addit Cochlæus, *Ludovico secundo Imp.* Demochares, & Contius, *Michaëli Imp.* Sed nobis res incerta est, licet de Constantini verbis

^a *Dist. 28. c. ult.* ^b *Ivo lib. 5. tit. 1. c. 11. Pan.*
^c *part. 2. c. 82. decret.* ^c *Tarrac. lib. 1. c. 167.*
^d *Dist. 96. c. 8. in scripturis.*

In concilio Vormaciensi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur, oblationem: sed glossa magis fere convenit voci oblationes.

⁶ *Extremi capitis, distinct. 28. inscriptio in eodem libro hæc est.* Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 70. Consultandum decernitis &c. In margine est. Ivo p. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 12. Et in notis. Presbyterum) In ultimo capite harum responsionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud se esse Græcos, & Armenos, & alios, qui diversa docerent. Nondum enim à Romana sede Episcopum, aut presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, si presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

bis aliquid in epistula magna ad Michaëlem dicatur, & apud Deusdedit capite 111. B. Idem selectis viris placet.⁷ A. Tituli xv. de ecclesiis capita tria sunt. *Primi* initium, *Nulla edificia*,^a licet nomen habeat *Nicolai Papæ*, melius inscriberetur, *concilii Salegunstadiensis cap. xii.* ut est apud Burchard.^b & Ivonem.^c & pro *clericorum*, scribendum est, *presbyterorum*.⁸ *Alterius* capitis, *De rebus quæ semel*:^d inscriptio esse debet, *Nicolaus Adoni Archiepiscopo*, ut à te dictum est hodie. De varietate nunc dices. B. Dixi extare *Nicolai epistulam*, ejus initium est, *Quia sanctitatis vestre*. In ea pro *concessionis Principum*,

^a 12. q. 1. c. 4. nulla. ^b Burch. in fine decretorum. ^c Ivo part. 15. cap. 178. decret. ^d 12. q. 2. c. 22. de reb.

⁷ Distinct. 96. cap. 8. In scripturis in eodem libro inscriptio est. Idem (Nicolaus) Ludovico Imperatori. In margine est. Habentur aliqua in eadem epistula ad Michaëlem.

⁸ Ante caput quartum, *Nulla edificia*. 12. q. 1. hac in eodem libro verba sunt. Unde Nicolaus Papa. Et in margine. In concilio Salegunst. c. 12. Ivo p. 15. c. 178. Et in notis. Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadiensi c. 12. quod habetur in fine Collectionis Burchardi & refertur ab Ivone par. 15. Vox clericorum edita est.

capum, est, *successionis*, quod non æque placet. & pro *consulatis Principem*, illic est, *consulto Principe*. Cetera sunt leviora. ⁹ A. *Tertii capitis* initium est, *Sicut antiquitus*: *inscriptio. Nicolaus omnibus Episcopis*, apud Gratian. ^a & Ivo-
nem, ^b & Anselmum, ^c & in libro Tarraconen-
si. ^d C. Duplex inscriptio est in Panormia, *Agathensis concilii cap. XXIIX. & Nicolai*. In eo concilio hæc verba non invenio. A. consule veterem Panormiæ librum. C. *Ex concilio Antiocheno cap. v. Nicolaus & c.* A. Hoc etiam mendosum est. Quid in veteribus tuis est? B. Varietas notata est à selectis viris, *LX. passus*, pro *XL. & confinia earum*, pro *confinia eorum*. ¹⁰ A. Tituli xvi. de baptismo duo capita sunt: *de prior*,

^a 17. q. 4. c. 6. *sicut*. ^b Ivo lib. 2. tit. 8. c. 3. *pan.* & *par. 3. cap. 104. decr.* ^c *Anf. lib. 5. c. 74. in addit. & 46. in Rom.* ^d *Tarrac. lib. 6. c. 244.*

⁹ De inscriptione cap. 22. De rebus. 12. q. 2. scriptum est addit. 1. hujus dialogi.

¹⁰ Inscriptio capitis sexti, *Sicut antiquitus* 17. q. 4. in eodem libro hæc est. Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine hæc sunt. Inter decreta Nic. in codice Ormanetti. *Anf. lib. 5. c. 74. Ivo p. 3. c. 164. Pann. l. 2. c. 81. Advo-* ces *XL. passus*, additur, *al. LX. & ad illa, confinia earum*, additur, *al. eorum*.

ri, cujus initium, *A quodam Iudæo*,^a dictum à nobis est. ^b *Alterius initium, Catechismi baptizantium*: inscriptio apud Gratianum, ^c *Nicolaus Papa*: apud Ivonem, ^d *Nicolaus Papa Joanni Archiepiscopo Ravennatensi*. Quid tu addis? B. Nihil habeo, quod addere possim. ¹¹ A. Sequitur titulus xvii. de pœnitentia, de quo cras agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUS OCTAVUS.

B Non mihi videtur omnia Nicolai Pontificis capita, quæ à Gratiano relata sunt, Joan. Cochlæus collegisse. A. Quid ita? Habesne aliam meliorem collectionem? B. Nullam habeo. Sed ex his, quæ à te dicta sunt, elicio aliquot eum capita prætermisisse: ut de illis

taceam,

^a *De consec. d. 4. c. 24. à quodam.* ^b *Dial. 18. lib. 1.* ^c *c. 57. catechismi. ejusd. dist.* ^d *Ivo lib. 1. tit. 2. c. 33. Panorm. & par. 1. c. 87. decr.*

II *Capitis 24. A quodam. de consec. dist. 44. inscriptionem vide lib. 1. dialog. 18. addit. 1. Capitis 57. Catechismi. e. dist. inscriptio est. Item Nicolaus Papa. In margine est. Ivo par. 1. cap. 82. Pann. l. 1. c. 40.*

taceam, quæ falso Nicolao inscribuntur. C. Ex indice incertorum capitum à Petro Ciaccone misso poterunt fortasse alia inveniri. A. Recte admones. Id à vobis alio die fieri potest. Sed nos prius quod cœpimus, peragamus. *Caput primum tituli de penitentia* apud Gratianum^a est inscriptum, *Nicolaus Frontario Archiepiscopo Burdegalensi*: in Pœnitentiali Romano nuper edito *Nicolai* tantum nomen exstat, & plenius quædam scripta sunt. Quid aliud Romæ inventum est? B. Nihil aliud accepi.¹ Est igitur incertum ut quod sequitur, *De his vero, qui pro criminibus*^b in quo has varias scripturas notant selecti viri. *revertuntur, pro convertuntur, & regionis, pro religionis.* A. Placent.² De ter-
tia

^a 12. q. 2. c. 17. de viro. Pœnit. Roman. tit. 8. c. 18. ^b 26. q. 7. c. 3. de his.

I Gratiani verba sunt in Romano libro ante cap. 17. De viro nefando. 12. q. 2. Nicolaus Papa definit scribens Frontario Archiepiscopo Burdegalensi. In notis est. Caput hoc alibi non est inventum, quam in collectione canonum incerti auctoris.

2 Quod attinet ad cap. 3. De his vero. 26. q. 7. ejus inscriptio est in eodem libro. Item Nicolaus Papa. In margine est. ad vocem egerunt, al. gerunt, aliquot manusc. & ad vocem religionis, al. regionis, aliquot manusc.

rio capite dicendum est, cuius initium, *Interfectores*,^a id sumptum dicitur ex *epist. missa Radulpho Buturicensi Archiepiscopo*, ut Ivo,^b & Gratianus referunt: idemque est in libro Cæsaraugust.^c B. Hoc etiam caput incertum est. C. Quid est, quod dicitur in hoc capite, *Beati Leonis Papæ xxv. regula decretalium*? A. Ex corpore canonum discere id licet. est autem in eo *caput xxv.* quod in libris concilior. est *caput xii. epistule xc.* ad Rusticum Narbonensem, cuius initium, *In adulescentia*.^d *Capitis quarti* initium est, *Latores*^e inscriptio apud Burchard.^f est, *Nicolaus Radoldo Episcopo sanctæ Argenteæ Rerensis ecclesiæ*, quod, licet sit in edito, & in veteri libro, mendosum esse credimus, & scribendum, *Argentoratensis ecclesiæ*. Apud Ivonem^g est, *ad Radulphum*, cetera ut apud Burchardum. *Radaldo* est apud Anselmum,^h *Rodulpho*, in libro Tarraconensi: ⁱ *Ratholdo Episcopo sanctæ ecclesiæ Argentoratensis*, apud Gratianum *Radulpho* placuit Cochlæo. Nihil mutant Demochares, & Contius: quid habeant selecti viri, à te audire

^a 33. q. 2. c. 5. *interfectores*. ^b Ivo lib. 7. tit. 2. c. 2. Pan. & par. 8. c. 125. *decr.* ^c Cæs. l. 10. c. 97. ^d c. 14. *in adulescentia*. e. q. 2. ^e c. 15. e. q. *latores*. ^f Burc. lib. 6. c. 46. ^g Ivo part. 10. c. 173. *decr.* ^h Ans. lib. 11. c. 50. ⁱ Tarr. lib. 1. c. 254.

dire'aveo. B. Nihil inveni præter variam scripturam aliquot verborum. *Caput quintum, Si quis cum duab.^a* conjungitur superiori cum hac inscriptione, *IDEM.* Apud Ivonem^b ita inscriptum invenio, *Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.* & in margine. *Idem habet concilium Vormaciens. cap. xxxi r.* Id melius est, quam quod Cochlæus inscripsit. *Ad consulta Bulgarorum.* C. Idem error est qui in aliis deprehensus est, ut quæ concilii Vormaciensis sint, dicantur esse *Nicolai ad Carolum.* A. De alio capite ejusdem concilii Nicolao adscripto, in tituli xix. censura videbimus.³ Tituli xix. de

L 1

matri-

^a c. 16. e. q. si quis. ^b Ivo par. 9. c. 31. decr.

³ Hæc etiam inscriptio est in eodem libro cap. 5. *Interfectores. 33. q. 2.* Unde Nicolaus Papa scribit Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. *In margine est. Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Ad verba Leonis Papæ xxv. regula, additur, infra eadem in adolescentia. Sent. ibid. Et in notis. xxv.)* Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta, seu regulas Leonis. *Capitis 14. In adolescentia. e. q. inscriptio est.* Item Leo Papa ad Rusticum epistola 90. al. 92. c. 11. *Et capitis 15. Latorem. e. q. hæc inscriptio est.* Item Nicolaus Papa Rhatoldo Episcopo sanctæ ecclesiæ Argentoratensis. *In mar-*
gine

matrimonio capita novem sunt. *Primi* initium est, *Sufficiat solus.*^a quod sumptum esse scimus ex capite tertio ad consulta Bulgaror. licet apud Ivonem^b aliam habeat inscriptionem, & in libro Cæsaraug.^c *Nicolai* tantum nomen habet apud Anselmum,^d & Gratianum. Verba Nicolai sunt hæc, *Sufficiat secundum leges solus co-*

^a 27. q. 2. c. 2. *sufficiat.* ^b Ivo lib. 6. tit. 8. c. 6. Panor. & par. 8. c. 17. decr. & epistul. 130. & 143. & 241. ^c Cæs. lib. 10. c. 27. ^d Anselm. lib. 10. c. 30. in Rom.

gine hæc sunt. al. Rodulpho. Polyc. l. 6. tit. 10. Anselm. l. 11. c. 52. Burchard. l. 6. c. 46. Ivo p. 10. c. 137. Et vers. *Si autem.* Vide Rhenatum ad finem Tertulliani operum. *Ad vocem conversionem, additur, al. conversationem. In notis est. Pænitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in concilio Wormaciensi c. 30. Capituli 16. Si quis cum duabus. e. q. pro inscriptione est vox Item. Et in margine. al. Idem. Et, In concilio Wormaciensi cap. 33. idem habetur. Et in notis. Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum, & ejus suffraganeos. Idem vero habetur in concilio Wormaciensi c. 33. nisi, quod pro illis verbis, lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos in eo legitur, lapsa fornicationis, liceat.*

rum consensus, de quorum conjunctionib. agitur. qui consensus si solus in nuptiis forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. De aliis verbis Nicolai aliud erit dicendi tempus. 4 *Alterius capitis*; cujus initium est, *Scriptum nobis*,^a inscriptio apud Gratianum, & Anselmum^b est, *Nicolaus Papa*; apud Burchardum^c additur, *in epist. ad Carolum Regem*: item apud Ivonem,^d & in libro Cæsaraug.^e *Regem Francor.* vocat Cochlæus. Alibi apud eundem Ivonem^f inveni partem hujus capitis, *Nam licet sit scriptum &c.* habere hanc inscriptionem, *Nicolaus ad Lotharium*. Apud Burchardum^g quoque licet sub eadem inscriptione aliis verbis conjunguntur hæc, quæ sunt longe à superioribus divisa. B. Ita est, ut dicis, namque apud Gratianum ex *epistula ad Carolum Regem*, cujus

Ll 2

initium,

^a c. 25. e. q. scripsit. ^b Ans. lib. 10. c. 21. ^c Burch. lib. 9. c. 49. ^d Ivo lib. 6. tit. 5. c. 3. Panor. & par. 8. c. 128. dec. ^e Cæs. lib. 10. c. 99. ^f Ivo c. 9. e. tit. 5. pan. & c. 188. e. par. 8. dec. ^g Burch. d. l. 9. c. 53.

4 *Ante caput secundum*, Sufficiat. 27. q. 2. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 3. In marg. est. Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Et in notis. E-mendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.

initium, *Numquam*, vel *Nil aque*, sumitur prior pars ejus capitis: posterior vero ex *epistola ad Lotarium Regem*, *Audito*, quæ in historia Reginonis etiam relata est. Et si quis attente verba consideret, videbit in priori parte Lotarii fieri mentionem? & in posteriori ad eundem verba illa dirigi, *mutuam separationem vestram prohibemus*. Initio pro *Theberga*, *Theuperga* scribendum: & pro illis, *se regia dignitate* &c. illic est, *regia se velle exui dignitate*, *sen copula*: & pro *esse contentum*, scribendum, *fore contentam*: & pro *elegerit*, *elegisset*. 5 A. Capitis tertii, cujus initium,

5 Eadem quaestione cap. 26. Romanis, Scripsit nobis Thietberga. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus Papa Carolo Regi. In marg. est. Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Ans. l. 10. c. 21. Burc. l. 9. c. 49. Ivo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77. Et in notis. Scripsit] Usque ad vers. (scribe verb.) elegerit, sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta: cujus initium est, *Numquam dolorem*. & extat in codice monasterii Dominicanorum. Nam licet) Hæc usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est, *Audito reverente misso nostro*, & extat in eodem codice. Ante vers. *Nam licet sit*, additur. Et in altera epistola ad Lotharium Regem.

initium, *Ubi non est*, inscriptionem non aliam inveni, quam hanc, *Nicolaus Papa*, apud Ivo-
nem, ^a & Gratianum: ^b & Bernardum Papien-
sem, ^c & Raimundum. Fontem tu nobis osten-
des. B, Nili fontibus obscurior est. ⁶ A. Sequi-
tur *caput quartum Nostrates tam mares*, ^d quod
est ex *capite* sumptum *tertio ad consulta Bulgaror.*

L1 3

quod

^a Ivo lib. 6. tit. II. c. 3. Pan. ^b 30. q. 2. c. un.
^c c. 4. de despon. impub. in 1. coll. c. 2. e. tit. apud
Greg. IX. ^d 30. q. 5. c. 3. nostrates.

⁶ Gratianus ante verba cap. un. 30. q. 2. his
verbis utitur. Testatur hoc idem Nicolaus Papa
dicens. *Ubi non est &c. In notis est.* Utraque)
Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum
antea legeretur, alterutra. utriusque enim con-
sensus necessarius est. *Et postea.* In Decretalibus
tit. de desponsatione impub. c. 2. habetur ini-
tium hujus capituli: & adjiciuntur alia ex eo
Nicolai rescripto. Consentiat] In vulgatis co-
dicibus sequitur, nec est conjugium, nisi sit
consensus utriusque: quæ verba absunt à ple-
risque manuscriptis. *In margine est.* Extra de de-
spon. impub. c. 2. Pann. l. 6. c. 122. *Capitis 2.*
Ubi non est. de despon. impub. inscriptio est. Nico-
laus Papa. *In margine est.* Cap. 4. eo. tit. in 1.
compil. Pannormia lib. 6. tit. II. c. 3. sive c.
122. Gratianus 30. q. 2. c. ubi non est.

quod Ivoni, ^a & Gratiano haud fuit ignotum. Idemque est in libro Cæsaraug. ^b Plura autem sunt in dicto capite tertio, quam in aliis collectionibus. ⁷ *Ex eisdem responsis ad consulta Bulgarorum cap. xcvi. est caput vi. cujus initium, Quidquid mulier, ut etiam Gratianus, ^c & Ivo ^d notant: sed plenius in archetypo scriptum est, sic enim illic est. Quidquid mulier tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel si te accusaverit &c. & in fine desiderantur hæc. Quæ est Apostolo præcipiente, ^e sicut à Christo ecclesia diligenda &c. ⁸ Caput ix. Nec uxorem ducere, ^f ex eisdem responsis est cap. xliix. sic etiam Ivo, ^g & Gratian. & liber*

^a Ivo lib. 6. tit. i. c. 9. Panor. & par. 8. c. 6. dec.

^b Cæs. lib. 10. cap. 7. ^c 32. q. 5. c. 22. quidquid.

^d Ivo par. 8. c. 228. decret. ^e Eph. 5. ^f 33. q. 4. c. 11. nec uxorem. ^g Ivo lib. 6. tit. i. c. 3. Panorm. & par. 8. c. 47. decret.

⁷ Inscriptio capitis tertii, *N ostrates. 30. q. 5. in libro Romano hæc est. Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 3. In margine est. Ivo part. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.*

⁸ Capitis 22. *Quicquid. 32. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 96. In margine est. Ivo par. 8. c. 228. Et in notis. Quæ est] Hæc usque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus. In margine est, Ephes. 5.*

& liber Cæsaraugust. ^a inscripserunt. scriptum autem illic est, *nullatenus arbutamur*, pro *nullo modo arbitror*. ⁹ Redeo nunc ad caput v. cuius initium, *Lotarius Rex*: id caput hanc inscriptionem habet apud Gratianum: ^b *Nicolaus Radualdo Portuensi, & Joanni Sicoliensi Episcopis. Phicolensi pro Sicoliensi est apud Ivonem: c* *Ficulensi*, in veteri Gratiani libro. Quid tu auxilii adfers? B. Pro Joanni scribi posse *Hagano-*
ni, ex Reginonis Chronicis, Sic enim illic est, *Anno Dominice Incarnat. DCCCLXV. missi sunt Hagano, & Rodoaldus Apostolicæ sedis legati in Galliam &c.* Quod vero dicitur, *Lotarius Rex in commonitorio profitetur*, mendosum esse putatur. namque illud *commonitorium* non Regis fuit, sed Pontificis ad Regem. Itaque selecti viri putant, ex inscriptione decidisse eam vocem, & post vocem. *Episcopis*, scribendum, *in commonitorio*. & mox. *Lotarius Rex profitetur*. A. Ecclesiæ nomen mendosum videtur, & ce-

Ll 4. tera

^a Cæs. lib. 10. cap. 26. ^b 31. q. 2. c. ult. ^c Ivo par. 8. c. 334. decret.

⁹ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 11. *Nec uxorem*. 33. quæst. 4. Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 48. Et in margine est. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 32.) Ivo p. 8. cap. 47. Pann. l. 6. c. 3.

tera incerta sunt. ¹⁰ *Caput VII.* cuius initium,
Hi, qui matrimonium, ^a ita inscripsit Gratianus,
Nicolaus ad Carolum Maguntien. Episcopum. Mo-
gun, pro *Maguntien.* est apud Burchardum. ^b
Magontensem, apud Ivonem in Panormia: *Ma-*
gun ^{gun} ^{ti} ^{en}.

^a 32. q. 7. c. 25. *hi, qui.* ^b *Burc. lib. 9. c. 28.*

¹⁰ *Extremi capitis 31. q. 2. in eodem libro in-*
scriptio est hæc. Item Nicolaus Radoaldo Por-
 tuensi, & Joanni Ficolensi Episcopis. Lotharius
 Rex (in commonitorio) profitetur &c. *In mar-*
gine est. Ivo p. 8. c. 334. *Et in notis.* In commo-
 nitorio] Hæc verba videntur accipienda quasi
 pro titulo, & sejuncta à ceteris: ut indicetur
 caput hoc sumptum esse ex commonitorio, quod
 Nicolaus legatis suis Rodoaldo Portuensi, &
 Joanni Ficolensi Episcopis dederit. Nam totius
 capituli verba sunt ipsius Nicolai legatos mo-
 nentis, quomodo se in ea causa gerere debeant.
 Datum vero ab eo fuisse commonitorium his
 ipsis legatis Nicolaus in epistola ad Episcopos
 in Convicinum congregatos in appendice bi-
 bliothecæ SS. patrum testatur his verbis. Porro
 quid de Lotharii &c. Cum nec etiam] Hæc ver-
 ba non sunt hoc loco apud Ivonem: sed paulo
 superius post illa verba admisisse se dicit, multa
 interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet
 alio ordine. Sed ob glossam non est mutatum.

guntien. in excerpationibus. ^a *Magnonensem* est in libro Tarraconensi. ^b At in Cæsaraugustano, ^c & apud Anselm. ^d *Nicolai* tantum nomen. apud Cochlæum est, *Carolo Maguntinensi Archiepiscopo*. Fons est, *Interpres Iulii Pauli libro secundo sententiarum titulo XIX*. Est autem scribendum, *Si qui*, non *Hi qui*. ¹¹ *Caput VIII*. cuius initium, *Inter hæc*, hanc habet apud Gratian. ^e inscriptionem, *Nicolaus Alwino Archiepiscopo*. eadem est apud Ivonem ^f in utraque collectione. sed alia quoque in excerpationibus ^g

L1 5 est.

^a *Ivo lib. 6. tit. 6. c. 8. Panor. & par. 8. c. 166. decret.* ^b *Tarr. lib. 1. c. 233.* ^c *Cæs. lib. 10. c. 75.* ^d *Ansel. lib. 10. c. 25.* ^e *33. q. 2. c. 6. inter hæc.* ^f *Ivo lib. 7. tit. 2. cap. 1. Panor. & par. 8. cap. 333. decret.* ^g *Idem d. par. 8. c. 124.*

¹¹ *Ante cap. 25. Hi qui. 32. q. 7. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus ad Carolum Moguntinensem Episcopum. In marg. est. L. 2. sent. Pauli tit. 19. in interpretatione legis 4. in Cod. Theod. Sent. 4. dist. 34. Ansel. l. 10. c. 27. Burc. l. 9. c. 28. Poly. l. 6. tit. 4. Ivo par. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93. Inscriptio cap. 26. Neque furiosus. e. q. est. Item Fabianus Papa. In margine est. Paulus. ibidem. Sent. ibid. Polyc. ibidem (scribe, ibidem) Anselm. l. 10. c. 28. Burc. l. 9. c. 30. Ivo par. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.*

est. *Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.* De his inscriptionibus dictum est: & quædam capita in *Vormaciensi concilio* inventa sunt. B. Ita est, ut dicis. Hujus tamen capitis sententia illic non est. A. Est igitur in incertis numerandum. B. Ita plane existimo.¹² A. De duobus reliquis titulis alio die agemus.

De eadem Re.

DIALOGUS DECIMUS NONUS.

A Ut suave est navigantibus, post varias multorum dierum agitationes, è longinquo portum videre, aut patriæ suæ mœnia, atque turres adgnoscerè: sic mihi videor non in jocunde portum videre post nostræ peregrinationis cursum, atque sermonum, quibus de Nicolai incertis capitibus egimus; cum hodie undecim capitibus discussis, quæ reliqua sunt, finem facere licebit. Namque titulus XIX. de
impe-

---

¹² In eodem libro inscriptio cap. 6. Inter hæc. 33. q. 2. hæc est. Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo. In margine hæc sunt. Sent. ibidem (hoc est, sent. 4. dist. 38.) Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. cap. 14. (Vide dial. 17. add. 3. hujus libri.)

impedimentis matrimonii sex habet cap. Xx. titulus de bellis quinque. *Primum* igitur caput prioris tituli, cujus principium est, *Nosse desideras*,^a ita inscribitur apud Gratian. *Nicolaus Salonitano Episcopo: Salomonitano*, apud Ivonem^b in Panormia edita, *Salemonio*, in veteri, & in Excerptiōib. *Saleminio* est in libro Cæsaraugustan.^c *Nicolaus ad Salemoniam*, in Tarraconensi,^d ^e Sed & fortasse verior est inscriptio capitis quarti *Sciscitatur*,^e *Salomoni Constantiensi Episcopo*; quæ tam apud Gratianum, quam apud Ivonem^f in utraque collectione, & in libro Cæsaraug.^g exstat. quamvis in Tarraconensi^h vox *Constantiensi* desideretur. B. Non displicet conjectura. Sed utrumque caput incertum est etiam

^a 30. q. 1. c. 3. *nosse*. ^b Ivo lib. 6. tit. 11. c. 5. *Panor. & par. 1. c. 136. decret.* ^c Cæs. lib. 10. c. 71. ^d *Tarrac. lib. 6. c. 132.* ^e 30. q. 4. c. 1. ^f Ivo lib. 7. tit. 9. c. 1. *Panorm. & par. 1. c. 137. & par. 9. cap. 35. decret.* ^g Cæs. lib. 10. cap. 131. ^h *Tarrac. lib. 6. c. 268.*

I Gratiani verba sunt in editione Gregoriana, ante cap. 3. *Nosse desideras*. 30. q. 1. Econtra vero scribit Nicolaus Salonitano Episcopo dicens. Et in margine est. al. *Salamonio*. Sent. 4. dist. 42. Imp. p. 1. c. 136. Pann. lib. 6. c. 124. Dist. 28. Si quis docuerit. & dist. 31. quicumque.

etiam selectis viris. ² A. *Capitis secundi*, cuius initium, *De his, qui filiastris*, ^a inscriptio apud Gratianum est, *Nicolaus Papa Rodolpho Bituricensi Episcopo*, & apud Ivonem ^b non dissimilis est. *Archiepiscopo*, pro *Episcopo*, est in Cæsaraugust. ^c & apud Cochlæum. B. Hoc etiam caput in incertis numeratur. ³ A. Quod sequitur, *Ita diligere debet*, ^d exstat in *responsis ad consulta Bulgarorum capite secundo*; idque etiam adfirmant Ivo, ^e & Anselmus, ^f & Gratianus, & Cæsaraugustan. liber, ^g licet in numero capitis errent. Sed in verbis referendis multum sibi sumunt, cum

^a 30. q. 1. c. 6. de his. ^b Ivo lib. 6. tit. 11. c. 7. Panor. & par. 1. c. 304. dec. ^c Cæs. lib. 10. c. 135. ^d 30. q. 3. c. 1. ita. ^e Ivo lib. 6. tit. 11. c. 4. Pan. & part. 8. c. 135. & par. 9. c. 34. decr. ^f Ans. lib. 10. c. 72. in addit. ^g Cæs. lib. 10. c. 130.

² Eadem causa quæst. 4. ante cap. 1. hæc verba sunt in eodem libro. Unde Nicolaus Papa scribit Constantiensi Episcopo Salomoni. Sciscitatur à nobis &c. In margine est. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 42.) Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.

³ Quod attinet ad cap. 6. De his, qui. 30. q. 1. in libro Romano ita inscribitur. Item Nicolaus Papa Rodolpho Bituricensi Episcopo. In margine est. Ivo p. 1. c. 304. Pann. l. 6. c. 126.

cum alia omittunt, alia adscribunt, alia brevius dicunt. Nos id tantum dicamus quod pro illis est: Item. *Est inter fratres, & filios spirituales gratuita, & sancta communio &c.* Nulla vero inter eos, & filios eorum consanguinitas est, quoniam spiritus ea, quae sanguinis sunt, nescit. Caro enim, secundum Apostolum, ^a concupiscit adversus spiritum: haec enim invicem adversantur. Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta communio, &c. Ex his verbis apparet, non recte, inter fratres, apud Gratianum scribi; sed, inter patres, esse scribendum; ut etiam Ivo habet, & liber Cæsaraug. 4 Nunc ad quintum caput veniamus, cuius initium est, *Si quis cum matre;* ^b quod Nicolao adscribitur ab Ivone, ^c & Gratiano. sed Gratianus non adjecit ex qua epistula, Ivo addit ex epistula missa Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis. Hodie exstat in concilio Vormaciensi cap. xxxiv. quod recte in margine Ivonis est adscriptum.

^a Gal. 5. c. ^b 33. q. 2. c. 17. si quis. ^c Ivo l. 7. tit. 9. c. 2. pan. & par. 1. c. 138. & par. 9. c. 36. dec.

4 Caput primum 30. q. 3. in eodem libro ita inscriptum est. Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum c. 2. testatur ita dicens. Ita diligere debet &c. In margine haec sunt. Sent. 4. dist. 42. Ivo p. 2. c. 135. & par. 9. c. 34. Pann. l. 6. c. 123. Ivo serm. 1. de rebus ecclesiasticis.

scriptum. Est autem in eo concilio, & apud Ivonem scriptum: *Si quis cum commatre spiritali fuerit fornicatus, usque ad dignam penitentiam, anathematis percutiatur ictib.*⁵ Capitis sexti, cuius initium, *De consanguinitate*; ^a inscriptio est apud Gratianum hæc: *Nicolaus Papa Amalphitane ecclesie suffraganeis.* Sed verius est scribendum esse: *Nicolaus secundus in concilio Romano CXIII. Episcoporum.*⁶ Extremi tituli de bellis

caput

^a 35. q. 2. & 3. c. 17. de consanguinitate.

⁵ Hæc est in eodem libro inscriptio cap. 17. Si quis cum matre 33. q. 2. ITEM. Et in margine est. al. Idem. In eodem concilio (Wormaciensi) c. 34. Ivo par. 1. c. 138. & part. 9. c. 36. Pann. l. 7. c. 64. In notis est. Cum matre] Sic in Pannormia, & apud Ivonem par. 9. cap. 36. sed apud eundem part. 1. cap. 138. legitur. Si quis cum commatre. sicut etiam in concilio Wormaciensi. Quos enim] Hæc non sunt in Wormaciensi. neque apud Ivonem, sed fere eadem in Pannormia.

⁶ Ante cap. 17. De consanguinitate. 35. q. 2. & 3. in eodem libro hæc verba sunt. Item Nicolaus Papa II. Amalphitanæ ecclesie suffraganeis. In margine est. Habetur in synodo Episcoporum. 113. in basilica Constantiniana cap. 11. & 12. Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 40.)

caput primum *Monomachiam*, ^a Gratianus inscripsit, *Ex decretis Nicolai Papæ*. Ivo ^b quoque in Excerptationibus. & in epistulis solum *Nicolai* nomen adscripsit. Burchardus ^c videtur ad epistolam ad *Carolum Regem* referre. Tu nobis certiora ostendes. B. *In epistula ad Carolum Regem*, cujus initium, *Nil aque, sive Numquam aque*, verba ejus capitis sunt; quæ ita scripta leguntur. *Monomachiam vero in lege assumi, nusquam præceptum fuisse reperimus, quia licet quosdam inuisse legerimus &c.* 7 A. *Caput secundum,*
cujus

^a 2. q. 5. c. 22. *monomachiam*. ^b Ivo par. 8. c. 187. *decr.* & *epi.* 68. vel 91. ad *Cenomanen. Episc.* & *epist.* 200. vel 74. ad *Guliel. militem*. ^c Burch. lib. 9. c. 51.

7 Inscriptio capitis 22. *Monomachiam*. 2. q. 5. in eodem libro hæc est. Item ex decretis Nicolai Papæ. In margine hæc sunt. Burch. l. 9. c. 51. Ivo p. 8. c. 178. Ad illa verba in lege non assumimus, additur, in legem assumi nusquam præceptum reperimus. orig. In notis est. Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharii (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sæpe citato monasterii Dominicanorum, In qua inter alia refertur, Lotharium, cum scire vellet an Theuperga, sive Thierberga (ut vocat Regino) ipsius uxor adulterium patrasset, voluisse duos homi-

ACS

cujus initium est, *Quin etiam prefato*,^a pars est capitis *Auctoritatem*, de quo diximus,^b cum de titulo iv. ageremus.⁸ *Tertium caput, Omnium vestrum*,^c hanc habet apud Gratian. inscriptionem, *Nicolaus exercitui Francorum*. Apud Ivo-
nem^d in Excerptiōibus *Leoni quarto in epist.*
missa

^a 15. q. 6. c. 2. ^b Dial. 13. ^c 23. q. 5. c. 46. ^d Ivo par. 10. c. 87. decret.

nes monomachiam committere: ita ut si ille, qui partes Theupergæ tueretur caderet, ipsa plane adulterii convicta censeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamvis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse, quam Deum tentare. Addit vero de negatam fuisse à Lothario Theupergæ justam purgationem his verbis, Sed de adulterio illa coram missi nostri præsentia purgare se voluit: sed ipse non annuit. Totam hanc historiam describit Regino lib. 2. Chronicor. ex his vero ostenditur rubricam hujus capitis apud Gratianum nimis esse generalem: quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse u-
rendum monomachia ad purgationem.

8 De inscriptione capitis 2. *Auctoritatem*. 15. q. 6. scriptum est dial. 13. addit. 7. hujus libri.

missa exercitui Francorum adscribitur; ex qua aliud caput est apud Gratianum.^a In Panormia Ivonis^b *Alexandro secundo* videtur adscriptum. Illud quidem certe constat, melius, & plenius apud Ivonem in utraque esse collectione, quam apud Gratianum; nisi tibi aliud videatur. B. Hoc ipsum probo, nihilque habeo, quod his addam.⁹ A. Veniamus igitur ad *quartum caput*, *Si nulla urget necessitas*,^c quod esse ex *responsis ad consulta Bulgaror. cap. XLVI.* Ivo,^d & Gratianus scribunt. quod mendosum est in libro Cæsaraugust.^e Si quis integrum caput legerit, alia

M m

vide-

^a 23. q. 8. c. 9. omni. ^b Ivo lib. 8. tit. 4. c. 16. panorm. ^c d. q. 8. c. 15. si nulla. ^d Ivo lib. 8. tit. 4. c. 23. Pan. & par. 10. c. 93. dec. ^e Cæs. lib. 7. c. 11.

⁹ *Capitis 46. Omnium. 23. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus exercitui Francorum. In notis additur. Ivo parte 10. c. 87. vers. omnium vestrum. hoc idem citat ex epistola Leonis quarti ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id, quod infra eadem q. 8. c. omni timore. ex eodem Leone refertur. In margine est. Ivo par. 10. c. 87. Pann. l. 8. c. 30. Capit. 9. Omni timore. 23. q. 8. inscriptio est. Idem (hoc est, Leo quartus) exercitui Francorum. In margine est. Pann. l. 8. c. 30. (addi debuit, Ivo p. 10. c. 87.)*

videbit à Nicolao dicta non contemnenda. ¹⁰
Extremum caput, cuius initium est, *illi, qui*
peregrinos, ^a ita inscribunt Ivo, ^b & Gratianus,
Nicolaus omnibus Episcopis. Tuam de hoc capite
sententiam expecto. B. In incertis collocandum
esse censeo. ¹¹ A. Nos nostrum pensum absol-
vimus. Vestrum est, ut de aliis incertis capitib.
Nicolai à Cochlæo prætermisiss dicatis. B. Non
multa sunt ab eo prætermisiss. Initio quod à
Gratiano dicitur *distinct. xxiii.* ^c *Item ex sexta*
synodo. Unde Nicolaus Papa: mendosum est, ac
melius Ivo in Pannormia ^d nihil de sexta syno-
do scripsit. Sed ut ex Ivonis, & Gratiani verbis
relatis constat, à Nicolao *minore synodus ea ha-*
bita est Romæ anno Christi MLIX. in qua fuerunt
Episcopi LXXXVI. Fit etiam in ea mentio Hen-
rici Imp. & Stephani Pontificis, quæ à primo
Nicolao aliena sunt. Recte igitur Demochares

Nicolao

^a 24. q. 3. c. 25. *illi, qui.* ^b Ivo lib. 5. tit. 3. c.
ult. Panorm. ^c Dist. 23. c. 1. ^d Ivo lib. 3. tit. 1.
c. 1. Panorm.

¹⁰ Eadem quest. 8. cap. 15. Si nulla. in eodem
libro inscriptio est hæc. Item Nicolaus Papa ad
consulta Bulgarorum c. 46.

¹¹ Ante caput 25. *illi, qui.* 24. q. 3. hæc in eo-
dem libro verba sunt. Item Nicolaus Papa omnib.
Episcopis. In margine est. Pann. l. 5. c. 114.

Nicolaus minori adscripsit id caput, & Cochlaeus omisit id in Nicolai primi capitibus. ¹² De alio capite omissio distinct. xxvii. ^a à te dictum est. ^b Tertium caput est distinctiōe xxxiii, cujus initium, Clerici qui; ^c id in incertis numerant selecti viri. Quarti capitis mentio à te facta est, ^d cujus initium est, De his clericis. ^e ¹³ De quinti capitis inscriptione hodie actum est, licet cum aliqua varietate scripta sit apud Gratian. causa xv. questione quinta extrema, ^f Nicolaus Soloni Constantiensi Episcopo. Apud Ivonem ^g est Salo-

M m 2 moni,

^a Dist. 27. c. 7. nam si. ^b Dial. 17. l. 2. ^c Dist. 33. c. 4. clerici. ^d e. dial. 17. ^e Dist. 50. c. 6. de his. ^f 15. q. 5. c. ult. ^g Ivo par. 6. c. 122. decret. & in epist. 201. sine 77.

¹² Gratiani verba sunt ante caput i. dist. 23. in eodem libro. Unde Nicolaus Papa II. in concilio Lateranensi. In margine est. Pann. l. 3. c. 1. In notis. Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiae monasterii Farsensis litteris Longobardicis ante annos pæne quingentos scripto, & alibi. (Vide lib. i. dial. 9. addit. 7.)

¹³ De inscriptione capitis. 7. Nam si. dist. 27. scriptum est dial. 17. addit. 3. hujus libri. Et de inscriptione cap. 6. De his. dist. 50. in eodem dial. 17. addit. 2.

moni, pro *Soloni*, tam in Excerptionibus quam in epistula ad Hildebertum *Cenomanens. Episcopum*. Sine inscriptione est in libro *Cæsaraugustan.* ^a 14 *Sextum caput* ^b falso *Nicolao primo* adscribitur. est enim *Nicolai secundi* in concilio Romano, quod exstat cxiii. Episcoporum. Hæc etiam verba *Alexandri secundi* esse dicuntur apud Gratianum, ^c & in libro *Cæsaraug.* ^d 15 *Caput vii.* nomen *Nicolai* habet apud eundem Gratianum. ^e Ex concilio *Arausico* est apud Anselmum, ^f quod illic non inveni. Incertum igitur relinquatur. ¹⁶ Duo his capita ^g addimus,

^a *Cæs. lib. 15. c. 36.* ^b 16. q. 2. c. 3. *precipimus.*
^c *Dist. 32. c. 6. prater. in fine.* ^d *Cæs. lib. 8. c. 44.*
^e 16. q. 5. c. 1. ^f *Anf. lib. 5. c. 9. in Rom.* ^g 24. q. 1. c. 36. *aperte. & c. 37. miramur.*

14. *Posterioris capitis, cuius initium est, Presbyter. 15. q. 5. in eodem libro inscriptio est. Item Nicolaus Salomoni Constantiensi Episcopo. In margine est. Ivo p. 6. c. 122.*

15. *Inscriptio capitis tertii, Precipimus. 16. q. 2. in eodem libro hæc est. Item Nicolaus Papa II. Epist. unica c. 5. & in margine est dist. 32. prater hoc. par. deinde.*

16. *Ejusdem causse quæst. 5. caput 1. hanc habet inscriptionem in eodem libro. Unde Nicolaus Papa ait. Si quis Episcopos. &c. In margine est. Anf. l. 5.*

addimus, quæ in *magna epistula ad Michaëlem Imp.* de qua sæpius dictum est, inveniuntur. Sed eorum alterum adscribunt Gratianus, & Ivo^a *Nicolao ad clerum CP.* alterum solum habet *Nicolai* nomen apud Gratianum; recte Demochares notat in posterioris margine, unde id sumptum sit. A. Magna pars existat in *concilio Ephesino*. B. Ita est, ut dicis. 17 Ad extremum duo etiam capita videntur esse omissa, quæ Gratianus posuit *caussa xxxv. quest. ix.* b

M m 3

quo-

^a *Ivo lib. 5. tit. 5. c. 12. Pan. & par. 14. c. 59. dec.* b 35. q. 9. c. 4. *Apostolica. & c. 6. sententiam.*

l. 5. c. 9. *Et in notis.* Anselmus citat ex *Arausico*, in cuius 10. capite fere idem legitur.

17 *Capitis 36. Aperte. 24. q. 1. in eodem libro hæc inscriptio est.* Item (Nicolaus vel Cælestinus Papa ad clerum Constantinopolitanum. *In margine est.* Nicolaus ibidem (*est, epist. 7. Michaëlis Augusto*) ex eodem Cælestino ad Clerum Constantinop. Et Ivo par. 14. cap. 59. Pann. l. 5. c. 135. *Et in notis.* Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola ejusdem Cælestini quæ est inter acta ipsius concilii Ephesini, Intellexistis) Hic incipiunt propria Nicolai verba. *Capitis 37. Miramur. e. q. inscriptio est.* Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius. *In margine est.* In can. *Apost. 32. al. 34. & in concilio Antioch. c. 7.*

quorum alterum incipit, *Apostolica sedis*, idque Gregorio inscriptum est: alterius initium est, *Sententiam Romanæ sedis*; quod recte Demochares ait esse sumptum ex epistula ad Michaelem Imp. quod etiam apud Ivonem, ^a & Anselmum ^b notatur. Illud non Gregorii est, sed Nicolai in epistula ad omnes Episcopos in Ludovici regno existentes, cuius initium, *Gaudemus*, & in epist. ad Ludovicum Regem, cuius initium est, *Epistulam Serenitatis vestre*. Ex quibus pro illis verbis, *tanta patientia, & maturitate decoquitur*, scribendum est: *tanta sapientie maturitate decoquitur*, & pro illis, *ut nec immutari*; scribendum: *ut retractatione non egeat, nec immutari*. ¹⁸ Hæc sola

^a Ivo lib. 5. c. 19. decret. ^b Ans. lib. 1. c. 72.

¹⁸ Hæc etiam est in eodem libro inscriptio cap. 4. *Apostolica*. 35. q. 9. Item Gregorius. In notis est. Apud Anselmum, & Polycarpum citatur ex epistola Nicolai Papæ ad Regem Carolum. Exstat in codice sæpe memorato monasterii Dominicanorum in epistola Nicolai, quæ inscribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, quæ incipit, *Gaudemus*. In margine est. Deusdedit ibidem (hoc est, p. 1.) Polyc. l. 5. tit. 6. Ans. l. 2. c. 69. Inscriptio cap. 6. *Sententiam. e. q. est hæc*. Item Nicolaus Papa ad Michaelem Imp. in epistola

sola sunt à nobis inventa, quæ dedita fortasse opera, aut ut fit, humana neglegentia prætermissa sunt. A. Gratum mihi fuit, quod dixisti. Alio die de non editis Hispaniæ conciliis agemus.

*De Hispaniæ Conciliis non editis, &
de aliis veteribus libris.*

DIALOGUS VIGESIMUS.

C Quænam sunt ea, quæ dixisti, non edita Hispaniæ concilia. A. Septem Toletana concilia, duo Cæsaraugustana, duo Barcinonensia, Emeritense, Oscense, Egarense, & cum his conjungitur ex Gallia, Narbonense. C. Præclara quidem nomina, & nostris æqualibus, ac præceptoribus inaudita: nec sat scio, an Gratianus his umquam usus fuerit, uno excepto Emeritense, quo illum mutato nomine inveniri dicebas usum. Toletana autem, quæ Gratianus^a sæpe refert, concilia, & ex Cæsaraugustano quædam, omnia fere in editis voluminibus

M m 4

^a Dial. 3. lib. 1.

stola septima. In marg hæc sunt. Anselm. l. 1. c. 75. Ivo par. 5. c. 19. Et in notis. Voluerit) Sic etiam in originali impresso: sed Anselmus, & Ivo habent, renuerit. (Vid. dial. 13. add. 10.)

minibus exstant. A. Qua ratione Emeritense vidit, & quædam Toletana non edita: potuit etiam cetera legere. Sed age videamus capita quædam ex his Toletanis accepta. *Causa xxvi. questione v. a caput illud*, cuius initium, *Quicumq. sacerdotum*, ex *Toletano concilio* sumi Gratianus fatetur. In editis conciliis non invenies: sed in his, quæ dixi non edita, inventum est ex duobus capitibus duorum conciliorum sumptum. Initium enim ejus capitis est ex concilio *Toletano xiii. capite vii.* Posterior pars, cuius initium, *Plerique etiam*, est ex *Toletano xvii. capite v.* Sed multa in utroque capite relicta sunt studiosis viris legenda. Pro illis, *causa doloris cujuslibet*: illic est, *cause cujuslibet doloris, vel amaritudinis*: pro, *altare vestibus sacris*: est *altare divinum vestibus sacratis*: pro voce *accinxerit*, est, *accingi*: aut ut in alio libro est, *accingisse*: sed scribendum est, *accinxisse*. Pro illis, & *extingui præceperit*, plura sunt: *vel extingui præceperit*, aut *quodcumque lugubritatis in templo Dei induxerit*, atque quod pejus est. *occasionem nutrierit*, unde *templis domini aut officia consueta defint*, aut *oblatio singularis sacrificii videatur in aliquo defraudari*. Pro illis, *loci sui dignitate &c.* illic est: *ignobilitati perpetuae mancipatus*, juxta *superiorem sententiam domini*, & *loci sui dignitate &c.*

a. 26. q. 5. c. 13. quicumque.

te &c. Pro illis, Plerique etiam sacerdotum sauciati &c. multa sunt alia prætermissa. Pro illis, ipsum offertur sacrificium, mortis incurrat periculum, illic est, id ipsum offertur sacrificium ipsius sacro sancti libaminis interventu, mortis, ac perditionis incurrat periculum. & quod cunctis datum est in salutis remedium, illi hoc perverso instinctu, quibusdam esse expetunt in interitum. Pro illis, ergastulo relegentur, plenius illic est, ergastulo religati, excepto supremo vitæ curriculo, cunctis vitæ suæ diebus, sacra communionis eis denegetur perceptio. quia Domino se crediderunt fraudulento delibasse studio. B. Multo meliora sunt hæc, in quib. & exilii, & excommunicationis pœna est: quam illa, quæ exilium tantum continebant. A. Ex Toletano xvi. capite v. illa sunt, quæ Gratianus ^a refert post aliud Emeritensis concilii

M m 5 caput.

^a IO. q. 3. c. 3. unio.

I Ante caput 13. Quicumque 26. q. 5. in editione Gregoriana hæc verba sunt. Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum concilium 13. condemnat dicens cap. 7. Et in notis est. Principium huius capituli usque ad vers. Plerisque. est ex 13. concilio Toletano. c. 7. Reliqua vero sunt ex 17. Toletano c. 5. quorum conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispania; & inde nonnulla hic emendata, & addita.

caput. Omittuntur autem multa exordii verba, ut in superiorib. Et in extremo capite post verbum *persolvere*, additur: *nec populis sacerdotali jure occurrere, sed nec reb. &c.* & post verbum, *parvipenderit*, hæc adduntur: *ut quippiam exinde temerandum crediderit*: In fine sunt hæc verba non satis integra post verbum, *multari*: ita nempe. *ut postquam ab hoc excommunicationis interdicto. ad ordinis sui sanctiones, modis omnibus studeat adimplere.* B. In libro Mich. Thomasi legi cujusdam docti viri scripturam, post vocem, *interdicto*, *liber fuerit*, *ad ordinis sui remeaverit locum*, *cunctas hujus canonis sanctiones, modis omnib. &c.* A. Magna libertate is interpret utebatur. ² Ex capite septimo ejusdem concilii Gratia-

---

² In eodem libro inscriptio cap. 3. Unio. 10. q. 3. hæc est. Item ex concilio Toletano 16. c. 4. In notis hæc sunt. Caput hoc est pars quarti canonis concilii 16. Toletani, cujus duo exemplaria missa sunt ex Hispania: ex quibus nonnulla sunt in hoc capite emendata, & addita. Habitu vero est concilium hoc Aera DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Aera DCCIII. Multari) In concilio sequitur, ita nempe, ut postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeaverit locum, cunctas hujus canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.

Gratianus sumpsit *extremum caput distinctione xviii.^a* quod falso Contius refert ex *Toletano tertio cap. xlix.* Varietas non magna est his exceptis. Pro illis verbis, *plenissime omnia referet &c.* illic est, *publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.* & post alia. *Quod si quispiam ea parvipendenda crediderit aut contemnenda delegerit aut contra hæc inobedientia tumidus, susurratione plenus, invidia incensus, & laceratione perfunctus nec non potius earundem definitionum extiterit fautor benevolus: sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistet usquequaque multatus.* ³ Hæc sunt apud Gratianum ^b aperte ex his conciliis sumpta. Sed quia incidi in verba quædam *Augustini* apud Gratian. relata, quæ in *Toletano concilio xvi.*
cap. iv.

^a *Distin. 18. c. ult.* ^b *Dist. 8. c. 7. frustra.*

³ *Distinct. 18. cap. extremi inscriptio in eodem libro hæc est. Unde in concilio Toletano 16. c. 6. Decernimus &c. In notis est. Quatenus] In duobus exemplaribus hujus decimi sexti concilii Toletani locus hic ita legitur. Quatenus coram eis publice omnia referata de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.*

cap. iv. Cypriani esse dicuntur, de his videndum censeo. Augustini verba sunt. *Frustra, inquit, quidam, qui ratione convincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* In eo concilio est, *Itemque præcellentissimus doctor, & invictissimus martyr Cyprianus prosequens ait. Frustra qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponant &c.* Ivo Augustino eadem adscripsit. Utrumque existimo eisdem fuisse verbis usum, & Cyprianum, & Augustinum, atque in illo verbo, *inquit, ad Cyprianum respexisse.* Cypriani verba sunt in epistula ad Iubajanum. Proinde frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt &c. Augustini libro quarto de baptismo contra Donatistas cap. v. Proinde, *inquit, frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* C. Non igitur scribi debuit, *Frustra, inquit quidam: sed, Proinde, inquit, frustra quidam: neque convincuntur, sed vincuntur,* cur autem obiciunt habet Augustinus, opponunt Cyprianus; A. Memoria fortasse lapsus est, & sententiæ ejusdem verbum protulit. Ideo retinendum arbitror. ⁴ De aliis videamus,

² Ivo par. 2. cap. 94. & par. 4. cap. 235. decr.

⁴ Caput septimum distinct. 8. in eodem libro ita inscribitur. Idem (Augustinus) in lib. 4. de baptismo

deamus, quæ ex aliis libris non editis sumpta sunt. Sed quid illud est, quod puer ad vos attulit? B. Nuntiat venisse librarium cum jure Pontificio tamdiu desiderato Gregorianæ editionis. A. Manum igitur de tabula, ut ajunt. Velim tamen interea scire, quinam alii libri essent reliqui: de illis loquor, de quibus agebamus nondum in vulgus editis, cum quibus Gratianus conferri potuit. B. Eos nullo ordine referam, sed utut venerint in buccam. Initium faciam à *septimi Gregorii registro*, in quo præter epistularum libros x. multa sunt concilia Romæ ab eodem Pontifice habita. Successit huic *Victor tertius*, & post eum *Urbanus minor*: utriusque synodos habes. Victoris Beneventanam, Urbani Claromontensem, Melfiensem Placentinam. Item *Paschalis minoris* duo Romana concilia. Aliud *Innocentii minoris* Romanum concilium, & horum trium Pontificum *Urbani, Paschalis, & Innocentii* aliquot epistulas.

Eugenii

ptismo contra Donatistas c. 5. Frustra, inquit, quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c. *In margine est.* Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Jubaja. Ivo p. 2. c. 94. & par. 4. c. 235. *Et vers. Hoc plane. additur.* Hic B. Augustinus respon-

Eugenii tertii Remense concilium, falso *Eugenio minori* à Colonienſibus inſcriptum. His omnibus antiquius eſt concilium Ravennæ habitum ab *Joanne IX.* Pont. Max. Item epiſtulæ aliquot *Leonis minoris*, & *Leonis quarti*. Concilia provincialia Galliæ addere poſſumus Andegavenſe, Troſleianum, Lemovicenſe, Bituricenſe, Tullenſe, Pictavienſe, atque alia hujusmodi. Vitæ quoque addantur Pontificum Romanorum ad Joannem XXII. Anaſtaſii bibliothecarii hiſtoria ex Georgio, & Theophane: & interpretatio concilii Nicæni de imaginib. & octavi CP. contra Photium. Fragmenta Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum de imaginibus, quæ in Suriana editione deſiderantur. Hæc & alia plenius in Romano Gratiani volumine, & in epitome veteris juris Pontificii tuo cognoscuntur. A. Habes igitur C. quod tantopere expetebas, juris Pontificii emendationem, non ex ſordidis rivulis, & lacunis, ſed ex iſſis fontibus ſplendidiffimis quaſi Venerem quandam è mari exorientem, quæ omnium in ſe oculos convertat: & mirificos amores, & cupiditates eliciat.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS DIALOGORUM ANT. AUGUSTINI DE EMENDATIONE GRATIANI.

ANT.

ANT. AUGUSTINI VITA.

Ex Oratione Funebris

ANDR. SCHOTTI ANTVERP.

Natus domo nobili AUGUSTINORUM^a & excellentibus viris in gerenda Rep. claris, Cæsaraugustæ, Celtiberorum urbe celebri, & copiosa; nunc etiam studiis ingeniisque affluente. Patre adhæc Ant. Augustino, Procancellario Aragoniæ, finitimorumque regnorum. Quæ dignitas hodie apud Reges secundas tenet: Augustorum quoque Romanorum temporibus, ut ex Annalium memoria, & Carini^b Imp. vita observare memini, plena in administrandis rebus publicis, & honoris & auctoritatis *Cancellarii* potestas perpetuo fuit. Vixdum ex ephebis filius excesserat, tinctus iis artibus, quibus prima ætas ad humanitatem informari solet, natu licet minimus, tamen ob singularem indolem, maxima in spe deliciisque parenti, Complutum, quæ in Carpetanis princeps Academia est, ad uberiores ingenii cultum missus est: ubi celeriter antecellere æqualibus ingenii gloria contigit. Verum assiduis bellorum

^a Anno Christi CIO. IO. XVII. ^b FL. Vopiscus in Carini vita.

rum tempestatibus jacebant adhuc humanitatis studia : Ciceronis nomen vix in scholis tum audiebatur ; nondum satis culta benedicendi facultas : Græcæ litteræ mutæ , doctoribus carebant : sine quibus tamen disciplinis , in Jure Civili enucleando excellere potest nemo , & reliquæ scientiæ graviores quasi concresecunt. Sen-
sa enim mentis commode eloqui non posse , nec ad posteros transmittere , nisi rustice & inquinata , hominis est , vel M. Tullio ^c judice , intemperanter abutentis & otio & litteris. Studia vero hæc in Italia , disciplinarum parente , jam tum colebantur vehementius , quam in Hispanicis Academiis : sive id soli cœlive genio , sive hominum indoli & industriæ , sive otio , denique & tranquillitati Reip. acceptum est referendum. Salmanticam hinc à parente missus , prima ibi Jurisprudentiæ fundamenta jecit gn-
viter. Verum ut exoticæ merces & peregrinæ domesticis fere gratiores ; & plantæ alio cœlo cultæ atque insitæ , suaviores sæpe uberioresque existunt , miles denique is optimus , qui patria procul stipendia fecit : idem in præstantibus ingeniis usu venire accepimus. Alieno enim cœlo studiorum labor , & industria fit major , exacuitur enim , & quasi usu exterorum splendescit ingenium , prudentiaque paratur.

Magna

• Tusc. I.

Magna itaque Italicorum ingeniorum subtilitate, doctrina & eloquentia, honesta quadam laudis contentione, quæ stimulos optimis ingeniis addere solet, excitatus, cum de posteritate serio cogitaret, cui se vixisse testatum aliquando facere vellet, Bononiam, eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis, Juris præsertim Civilis affluentem, cogitabat. Quo in oppido Collegium, ^d ingentibus olim sumptibus, ampliss. fortissimumque virum Ægidium Albornotium Cardin. in Hispanicæ gentis gratiam, sua pecunia exædificandum curasse inaudierat: quò erudiendi gratia ex omnibus fere Hispaniæ urbibus præstantissima ingenia quotannis vocarentur alerenturque liberaliter. Magnam hic studiorum segetem, ex æmulatione, ut fieri amat, ingeniorum mutua colligi; assiduas hic disserendi exercitationes, scholasque haberi, acceperat; ex quo ludo tanquam ex equo Trojano, meri heroes, qui de Jure consultoribus responderent, prodiissent: quorum è numero nonnemo Hispaniæ clavum nostra memoria summo cum imperio tenuisset. Bononiam itaque parentum permissu excelsi animi & laboriosi juvenis tandem pervenit, anno altero Pauli

N n

tertii

^a Anno CIO. CCC. LXV. Jo. Genesius Sepulveda in hist. Bononiensis Collegii.

tertiū Pont. Max. Ea in urbe, paucis ante annis, Carolus Cæsar Imp. f. à Clemente VII. P. M. frequenti hominum concursu, & quasi orbis terræ panegyri diademate coronatus, inunctusque fuerat, more majorum Augustus. Quæ res urbem cetera claram per se, & nobilem ut Pontificiæ ditionis, reddiderat illustriorem. Hic in collegium ultro invitatus Augustinus licet suis se sumptibus commode alere posset commigravit. Opibus tamen patriis valere iussis, ne his fides negligentius, ut sit, in studiis versaretur: sic pontes à tergo militibus abrumpere solitos, duces, ne qua fugæ spes relinquatur timidis, adolescens legerat. Nactus hic eos est doctores, qui ceteris omnibus ingenii gloria antecellerent. Paulo enim Parisio, Juris Pontificii celebri interpreti, assidue operam dedit: qui ob singularem pietati conjunctam eruditionem, mox in patrum purpuratorum Senatum lectus est: cui And. Alciatus Insuber, ut in bello defessus integri recentesque submitti ab Imperatore solent, suffectus, de superiori loco dicendi personam sustinuit, accitus insigni honorario; princeps cum esset ejus ætatis Antecessorum propterea quod eloquentiam, Græcarumque litterarum quæ perpauorum hominum semper fuerunt,

• An. CIO. IO. XXXV. f. An. CIO. IO. XXX.

fuerunt, peritiam, ad jus illustrandum attulisset; ingenioque cum intendisset, & Poëtica, ut Jani Parrhafii discipulum possis agnoscere, plurimum valeret. Biturigas enim (quod nuper Gymnasium Jac. Cujacio Tolosate, Jurisconsultorum Coryphæo florebat) Ticinum item & Bononiam Academias docendo Alciatus mirifice ea tempestate ut & jus ipsum scriptis editis illustravit eductis, vel ut verius dicam, genitis summis aliquot Juris sacerdotibus: in quibus Augustinus noster familiam ducebat: quod in iis ipsis Juris enucleandi vestigiis pedem ponere cogitaret. Viglius item Zuichemus Frisius, princeps erat: qui Galliæ Belgicæ Præses, negotiorum mole à scribendo, ut feliciter cœperat abreptus est. His igitur auditoribus, ut imperator spoliis opimis, merito gloriabatur Alciatus. Antonius vero feriis, quibus proferri res solent, cessaturque æstivis mensibus, ardente canicula, Patavium, celebritate commotus, discendi gratia, dum se æstus solis frangeret, secessit, mensesque octo ibi hæsit cum doctoris auctoritate, tum loci amœnitate captus. Marianum enim Socinum, minorem, diligenter audivit. Quæ quidem Socinorum familia, tres continenter insignes Jurisconsultos edidit; Marianum majorem & Bartholomæum libris editis claros: quales I. C. vix singulos singulæ ætates

Nn 2

ferre

ferre solent. Sic olim & Muciorum gens, quæ tot una prudentes Juris emisisset, quot satis multis civitatibus esse possent, in cælum laudibus ferri solet. Idem & Augustinorum gentis decus fuisse, ut plures ea Jurisconsultos, patrem avum, proavum dederit, Annalium Celtiberiæ memoriam evolvens, comperi. Hic & subsecivis horis, quas alii tribuunt aleæ, intempestivis conviviiis, aut somno, litteras amœniores libenter respexit, & Lazarum Bonamicum, disertum hominem, Græcos etiam doctores, Fazellum, & Romulum Amasæum audivit. M. enim Porcium Catonem admodum senem, Græce discere non erubuisse acceperat. Et vero sine his artibus eruditisque linguis, historiarum, antiquitatisque memoria perfectum I. C. tum evadere posse neminem, & sæpe ipse disseruit, & scripto edito, ut posteritas posset exaudire testatum reliquit. Decurso jam studiorum curriculo feliciter, Florentiam, Etruriæ & metropolim se contulit, cum Joanne Metello Sequano homine eruditiss. Qui cum ex studiorum ut sit similitudine, vetus necessitudo intercesserat: Pandectarum juris civilis volumen immensum, Justiniani Imperatoris jussu, à Triboniano collectum, ejusque temporibus, ut creditur, priscis admodum litteris exaratum (qui

Emendat. Juris lib. 2. cap. 1. & 2.

(qui thesaurus olim Pisis allatus est, ^h quantivis pretii, religioseque à Ducibus asservatus, tanquam Apollinis oraculum consulitur (cum Norica & nupera Gregorii Haloadri editione summa fide diligentiaque comparavit. Hic Lælio Taurello egregio & disertio ejus ætatis I. C. Florentiæ usus est familiarissime, doctissimo item candidissimoque; & de litteris bene merito Petro Victorio. Hinc doctoris sui Alciati vestigiis insistens, quod incredibile, & ipse juvandæ i foris privatimque Reip. & Philologiæ cupiditate flagraret, discrepantes lectiones, & emendationes, earumque rationes illas quidem ex membranis antiquis; has à se excogitatas, in eum libellum conjecit, quem hinc *Emendationum Juris* titulo inscripsit: moxque non tam popularis auræ captandæ, quam bene merendi studio excidere adolescenti sibi, annos vix nato quinque & viginti, passus est. Quo libello, si molem spectes, in speciem, exiguo, fin rerum utilitatem, ^k ponderumque momenta æstimes, sinuosis aliorum voluminibus, anteponendo, (magnum enim librum magnum ma-

N n 3 lum

^h Anno CIO. C. XXXVI. Car. Sigonius lib. XI. de regno Italia. Angel. Polic. lib. x. epist. 4. & Mescell. cap. 41. ⁱ Viglius Zuichemus Pras. Theophili, & Anton. August. lib. I. Emendat. Juris.
^k CIO. IO. XLIII.

lum Callimachus Criticus appellabat : ¹ Domi-
 tius vero Piso libros thesauros esse debere judi-
 cabat) Italiam, qua patet, nominis fama con-
 turbavit, nomenque cum omni posteritate ad-
 æquavit. Adhæc plurimos exteros homines suo
 juvandæ Jurisprudentiæ exemplo incitavit, ut
 iisdem ingressi vestigiis Italli, Galli, & Belgæ
 homines doctissimi, politiolem illam (qua ho-
 die sæculi aurei felicitate, depulsa omni barba-
 rie fruimur) Juris civilis tractationem amplecte-
 rentur. Hoc amplius effectum est, ut nostra
 etiam memoria, Galli & Belgæ Juris antiqui
 studiosissimi, quos honoris causa libenter no-
 mino) Balduini, Revardi, Curtii, Duareni,
 Contii, Connani, Goveani, Hotomanni, Ruf-
 sardi, Cujacii, ceteri scriptis ad immortalitatem
 comparatis, jus vetus, adhibita Philologia,
 mirifice illustrarint. Hac tanta celebritate famæ
 absentibus etiam, qui aliquid de ingeniis stu-
 diisque judicare aut possent aut vellent, notus
 Augustinus Romam venit. Quam urbium do-
 minam, ^m terrarumque deam esse, urbem etiam
 æternam indigitari didicerat, Paulo III. deci-
 mum jam annum Ecclesiæ Christianæ clavum
 tenente, moxque singulari hominis doctrina
 explorata,

¹ *Athenæus. Plinius in præf. ^m Martialis, &
 Frontinus. 2. De aquæductibus urbis Romæ. CIO.
 IO. XLIV.*

explorata, duodecim viris St. litium judican-
 darum, hoc est, sacri palatii iudicibus adscri-
 ptus, omniumque suffragiis dilectus Lud. Go-
 metio I. C. Hispano & Episcopo successit. Pon-
 tifici & Ecclesiæ fidelem operam navavit, ea
 integritate, atque innocentia, ut difficile sit
 dictu, abstinentiane maiore vixerit, an in Jure
 dicundo severitate graviore sit usus. Julius III.
 Pont. Max. sextum post annum suffectus, adeo
 Antonium dilexit, ⁿ ut & intimis consiliis ad-
 hibuerit, legatumque summa cum auctoritate,
 in Britanniam insulam opibus florentissimam
 miserit, cum Rex vere Catholicus Philippus II.
 Mariam reginam, ° Catholicorum Regum Fer-
 dinandi & Isabellæ neptem, duxit uxorem:
 Reginaldi Poli Cardin. præstantissimi auspiciis:
 & insulans pacem Ecclesiæ, tranquillitatem-
 que, exoriens veluti Sol, attulit. Sed rerum
 inconstantiam, miramque vicissitudinem! ut
 nihil est in rebus humanis proprium, nihil per-
 petuo bonum: nec enim diu gaudere paceque
 frui datum. Immatura enim Reginæ, feminæ
 lectissimæ mors, ætatis octavo & tricesimo
 (nata enim uno ante Augustinum P anno) Ec-
 clesiæ, Reique publicæ Romanæ, ex insperata
 lætitia, summum attulit mœrorem. Sed & al-
 terum tristitiæ argumentum oblatum. Hac

N n 4   enim

° CIO. IO. L. ° CIO. IO. LIV. P CIO. IO. LVI.

enim tempestate, flagrante bello Gallia, Carolus mundi vanitatum pertæsus, & regnorum mole fessus, tot victoriis de Gallo & Turca, rebusque gestis, omnibus, qui ante illum fuerunt, Augustis comparandus, imperio sua sponte abdicavit, fasces deposuit, filioque tradidit, & apud Carpetanos in solitudinem, [¶] ut quod reliquum esset vitæ curriculum, totum rerum divinarum contemplationi precibusque ad Deum Opt. M. fusis impenderet, sese abdidit; raro ac pæne inaudito, ætatum omnium exemplo post Lotharium Imp. [†] Caroli Magni nepotem: Revertit ex Anglia Romam Augustinus, [†] Paulumque ejus nominis quartum, Apostolicæ navis gubernaculo admotum comperit, urbemque armis militaribus Hispanorum cinctam, [†] metuque nuperæ direptionis consternatam. Tandem armis positis, redditur Ecclesiæ otium atque tranquillitas. Post ab ipso Allifanus Episcopus creatus, missusque Pontificia auctoritate ad Ferdinandum Cæsarem in Germaniam: qua honorifice obita legatione, gregem sibi creditum adiit, eumque omni humanitatis genere & liberalitatis est profecutus. Hinc non diu, ut motoriam egisse fabulam suis ingratiis,

[¶] CIO. IO. LV. [†] Circa annum Christi CIO. CCC. L. [†] An. CIO. IO. LV. [†] Ab. CIO. IO. XXVII. a. d. VII. Id. May.

ingratiis, Siciliam insulam, opibus florentem, & frugibus, ut horreum Italiæ, atque Hispaniæ appellandum videatur, Philippi Regis Catholici auctoritate atque auspiciis lustrare iussus, integre id munus obivit, ut & Regi gratum officium præstiterit, & insulanis jus sancte administrarit. Reversus iterum in Hispaniam est, ut optimo Regi, cui debebatur, rei gestæ ratio redderetur. *Ea est enim imperandi optima conditio*, inquit Tacitus, ^u *ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur.* Mox Ilerdensium Episcopatus à Pio quarto nec-opinanti traditur & repugnanti: sed victus precibus cessit: nam & Petrus Augustinus, natu major frater, eo ipso tempore Oscam (non procul inde sitam antiquissimam Hispaniæ Academiam, quo jam inde à Q. Sertorii temporibus, * Hispanica juvenus erudiendi gratia mitti solet) Episcopus tenebat. Inde Tridentum uterque profectus est, quo indicta Synodo, Oecumenica: tanquam ad panegyrim, ex omnibus orbis partibus doctissimorum simul ac pientissimorum hominum, sarcientiæ Ecclesiæ Catholicæ concordie conventus fiebant. Augustinus itaque, ut erat, Ecclesiasticarum rerum usu peritissimus, sacerdotum illis temporibus mores paululum à majorum gravitate degenerantes, solutamque dis-

N n 5 ciplinam

^u Tacit. lib. 1. Annal. * Plutarchus in Sertorio.

ciplinam ad pristinum decus continentiamque revocandam censuit: ratus quod res est. hinc tanquam à capite, corporis medicinam ut membra convalescant, inchoandam. *Propter nos*, inquit cum Jona Propheta, *⁊ hæc tempestas in Gallia Germaniaque exorta est. A domo itaque Dei auspicandum. Occurrite Patres labenti Reip.* Præclare Augustinus: & perhonestæ oratio. Meminerat enim Numantiam, ^z Carthaginemque superari, evertique à Scipione Africano minore, non ante potuisse, quam correctæ militum, qui jam luxu, otio, deliciisque pridem enervati languiebant, disciplina. Legibus itaque de Ordinum disciplina fanciendis adfuit, juvitque in partem. Anno post tertio, rursus in Hispaniam navigavit, & Ilerdæ Ecclesiam rexit, optimis & legibus & institutis: Ecclesiasticos ritus, precesque, quibus sacerdotes adsuescerent composuit: & *Collectionem Canonum antiquam Anselmi Lucensis*, quarti Juris Pontificii compilatoris, edidit. Annos ipsos sedecim ei sacerdotio summa pietate, ac religione præfuit. ^a Post, longo satis intervallo, à Gregorio tertio decimo, Pontifice vere Maximo, & bonorum omnium parente optimo, Tarraconensis Archiepiscopus renunciatus, hanc Ecclesiam ad extremum

⁊ Jona I. D. ⁊ Livius lib. LI. & LVII. ⁊ CIO. IO. LXXVI.

tremum usque spiritum Præsul quartus & tricesimus, sancte innocenterque, administravit; vixitque jucunde in hac urbe propter Antiquitatis R. impressa vestigia, theatrum, circum, titulos, nummos, & inscriptiones; quibus referta urbs est, ut & mœnia omnia Romane loqui videantur. Romanorum enim hic portus nobilis, hæc statio, huc cursus, fuit: eratque citerioris olim Hispaniæ caput Tarraco, quæ pars ulteriorem, Bæticam nimirum & Lusitaniam, magnitudine longe superabat. Hæc illa Tarraco est, jam inde à veterum Scipionum temporibus clara urbs, cum populus Romanus cum Carthaginensibus de imperio totius Hispaniæ vitæque contenderet: ut de Græcis Polybius, ^b prudentissimus scriptor; de Latinis Livius, ^c memoriæ prodiderunt. (item Plinius major, ^d Scipionem opus appellare non dubitat.) Sed institutum urgeamus, quando ad extremum usque vitæ actum, fabulæque catastrophæ, tristem illam quidem, sed in qua sunt omnia, pervenimus. Obiit enim Augustinus, ^e naturæque concessit, sibi quidem suo tempore (dici enim non potest, quam corporis his compagibus cum Paulo ^f solvi optaret) Reip. vero, Ecclesiæque Dei

^b Polybius lib. I. ^c Livius lib. XXVIII. ^d Plinius lib. III. cap. III. ^e An. CIO. IO. LXXXVI. ^f Philipp. I. 6.

Dei laboranti, nobisque nimis præpropere.
 Ætatis quidem septuagesimo abiit è vita. Cum
 autem domicilium Romæ Antonius haberet,
 Pontificiarum causarum iudex æquissimus, &
 quasi rerum ac fortunarum suarum sedem ibi,
 si arbitrato suo perpetuo vivere licuisset, collo-
 casset; horis subsecivis, quibus à negotiis pu-
 blicis, laxamenti aliquid dabatur, ad corporis
 animique relaxationem, cum eruditissimis ho-
 minibus, qui domum ejus assidue discendi gra-
 tia frequentabant, Octavio Panagatho, Gabrie-
 le Faerno, Basilio Zanchi, Onuphrio Panvinio,
 Pyrrho Ligorio, Paulo Manutio, Aldi F. Ca-
 rolo Sigonio, Latino Latinio, Fulvio Ursino,
 Metello item Sequano, qui xi. ipsos annos in
 illius contubernio jucundissime vixit: ceteris-
 que domi suæ, quæ illis oraculum verius Del-
 phico esse videbatur, de urbis Romæ antiqui-
 tatibus, inscriptionibus, numismatis, rerum ge-
 starum memoria, & Scriptoribus antiquis Græ-
 cis atque Latinis, omnique adeo Philologia &
 interioribus litteris, libenter differebat, & in-
 star apes undique decerpebat, quibus Spartam,
 quod ajunt, illustraret suam. Hoc otium M.
 Varronem, & Festum Pompejum illustravit,
 aliisque ut legi & intelligi possint, & calami-
 stris inurerent ii, qui majori & otio abundabant &
 subsidio, in manus tradidit: nullum denique
 acroama

aeterna iucundius, quam huiusmodi littera-
 tissimorum virorum in exedra confessum atque
 coronam; nullum Senatum præstantiorem sibi
 videri dicebat. Merito itaque à nostri sæculi
 prudentibus Augustinus, ut apud M. Tullium,
 Q. Mucius Scævola, Jurisperitorum eloquen-
 tissimus, & eloquentium Juris peritissimus,
 publicis in scholis (fremant licet omnes æmuli
 & indocti homines) honoris gratia nominatur.
 Magna vero & pæne incredibilis in eo ad extre-
 mum usque spiritum memoria, (quæ est Juris-
 consultorum propria,) semper viguit, aucta as-
 fiduis lucubrationibus, discendique cupiditate;
 qua una re veterum videatur concessisse nemini;
 ut quantum ætate mala vires magis minueban-
 tur, eo animus in dies, magis magisque cresce-
 bat doctrina: & hebetata oculorum acie, ani-
 mus verum cernebat acutius. Ut autem ado-
 lescens Jus civile egregie & illustravit Augusti-
 nus, & aliis viam, quam insisterent, monstravit,
 munivitque; sic matura jam ætate atque judi-
 cio, Jus quoque Pontificium & eadem animi
 alacritate, ut sacerdotem, Episcopum, atque
 adeo Christianum Jurisconsultum decebat, ac-
 curate sibi recensendum emendandumque pu-
 tavit. Ad hæc, ex quo Tridentino Concilio do-
 mum revertit, Concilia Oecumenica quattuor,
 quæ

: *Jus Canonicum.*

quæ B. Gregorius Pont. Max. quattuor Evangelis subungere & æquare non dubitavit, collectis in Italia ex omnibus Bibliothecis exemplaribus Græcis, Græce edere cogitabat. Quod ea Canonum collectio, eo magis indigere hac lucubratione videretur, quo infeliciori nata erat sæculo, ex compilationibus Burchardi Wormaciensis, Ivonis Carnotensis, Deus-dedit Cardin. Anselmi Lucensis & Gratiani monachi: qui & ipsi, ex sanctorum Patrum Ecclesiæ Catholicæ scriptis, hinc inde sententias in classes redigere, & ad capita revocare conati sunt: quemadmodum ante ex infinitis prope veterum prudentum responsis, Tribonianus I. C. Justiniani Imp. jussu, Pandectarum volumen collegerat, extinctis veterum, unde tabulas illas naufragii desumserat, libris. Sed cum utrique à librariis temporumque injuria male accepti sint, melior tamen Gratiani conditio fuit, quod ejus fontes integri exstent, Pandectarum vero maximam partem perierint, exceptis nuper in Gallia repertis, Cai, & Ulpiani Institutionibus fragmentisque legum. Juliani item Antecessoris Constitutiones, & Theodosianus codex, in partem juvant: juvant & Græci, qui Romanorum leges Græce exscripserunt, Theophilus, Harmenopulus, & βασιλικὰ quæ vocantur. Saceri vero Juri illustrando, post duos Antonios Gallos,

Gallos, Democharem, & Contium, qui in Gratiani collectaneis elaborarunt, Ilerdæ *Collectiones antiquas* integras Anselmi Lucensis, ut dixi, foras dedit, opus rarum & utile. Quadraginta adhæc dialogis *de Gratiani emendatione* differuit. Ea vero tempestate commodum, optimus Pontifex Gregorius tertius-decimus, qui & ipse juvenis Bononiæ suæ, Juris Antecessor fuerat; supplicibus præterea libellis rogatu Michaëlis Thomasi, (qui nuper Ilerdensis Episcopus, magno sui relicto desiderio, vita decessit) de sacrorum Canonum Gratiani collectione ad fontes exigenda restituendaque negotium, & doctis hominibus Romæ, in his Petro Ciacconio, homini, ut doctissimo, sic ad antiquos Scriptores instaurandos, bono publico tanquam de cœlo delapso, & Academiis omnibus dederat; perfectumque est tandem aliquando, ut nunc minus turbide rivuli illi decurrant: multas tamen ut Antonio spicas legendas, his ipsis duobus libris reliquisse videantur. Nec his contentus ad artem redigere, quod in Jure Civili M. Tullius, aliquando cogitarat, cœpit Antonius Jus sacrum nimis diffuse, nec satis via & ordine traditum: edita nunc *Epitome Juris Canonici* ad artem Methodumque revocata ea parte quæ *de personis* est: altera enim *de rebus ipsis*, & tertia *de Actionibus atque Judiciis*, quo ordine Justinianus Imp. Institutiones edendas curavit.

vit 3.

vit, in adversariis adhuc latent. Verendum itaque quod invitus refero, atque utinam falsus augur aliquando deprehendar, ne parentis immaturo interitu, partus ille aut posthumus sit, nec satis politus exeat: aut, quod Deus noverit, perpetuo delitescat. Quam enim partem Veneris Appelles inchoatam reliquit,^h nemo pictor est inventus, qui absolvere auderet.

Quanta in eo Præsule integritas? nihil ut gratiæ, ne in proximis quidem agnatis unquam tribuerit. Tros Tyriusque illi nullo discrimine habitus. Quanta temperantia in victu cultuque corporis quanta comitas, & morum facilitas! quanta gravitati conjuncta humanitas, quanta in rebus maximis ac difficillimis aggrediendis, gerendisque animi excellentia; ad exitumque perducendis constantia! quanta in jure dicundo æquitas! in providendo acumen! in omnibus denique rebus æquabilitas! Idem semper vultus sive adversa, sive secunda inciderent; eadem frons, eademque mens. Nemo domesticorum viginti retro annis, iratum vidit, adeo domitas perturbationes animi habebat. Castitas vero tanta, ut feminam nunquam credatur attigisse: cum libris enim fidis sodalibus, assidue colloquens, otium, commerciumque matronarum devitabat. Singularis vero illius & prædicatione dignæ maxime semper exstitit in egenos

^h Cicero III. Officiorum.

egenos beneficentia, ac liberalitas; quos & audiebat ipse libentissime stipem postulantes, & queritantes de injuria potentiorum: quare à congressu suo arceri prohibebat, quod Christi membra esse prædicaret, ejusque personam hic sustinere, se bonorum Ecclesiæ dispensatorem esse duntaxat. *Utinam*, inquit, *sacris idoneus reperiar. Res hac, ut & vita hac vitalis, non mancipio, sed usui tantum datur, à Principe illo Deo, in quo vivimus, i movemur & sumus. Ei subducenda era ad asem esse, extremo judicii die, quo omnes^k nos manifestari ante tribunal illius oportet.* Hi sermones illius quotidiani, hæ cogitationes, hic mens defixa, humana omnia, Principumque amicitii, quæ donis aluntur augmenturque facile contemnebat. Calices itaque & vasa argentea pignori opponi: libros etiam, (quos & optimos, & innumeros pecunia sua undique collegerat & tanquam mutos magistros auro cariores habebat,) alienare jubebat, si in annonæ caritate pecunia deesset alendis pauperibus. Hac vero, quæ vera est, liberalitate, ne singula quæ sunt innumera, consecrari videar, effectum est, ut tam inops à pecunia decesserit Augustinus, ut ei cumⁱ Divo Augustino, (quem sedulo ut nomine, sic & re ipsa

O o

vitaque

i Actor. 7. F. Roman. 14. ^k & 2. Corint. 5.
Ado. Treverens. in Martyrol. 28. Augusti.

vitaque exprimebat) vix suppeteret sumtus,
 quo efferri honeste posset, *Thesaurizabat ni-*
mirum in cælo, m ubi nec fur, nec tinea, damnum
opibus adferre possunt. Auctoritate denique tan-
 ta valuit, iustitiæque fama, de quo & alterum
 exemplum habemus, ut etiam adventus sui nun-
 cio expectationeque prædones agri Tarraco-
 nensis, omnes terruerit fugaritque. Quis enim
 antea vicus satis tutus ab illorum injuria vide-
 batur? quis non ager grassantium sicariorum
 insolentiam formidavit? quis quæso iter facie-
 bat, qui non se in latronum fore potestate time-
 ret? Hic Antonius ut alter Hercules, monstro-
 rum domitor, Augiæ stabulum perpurgavit,
 agrum lolio & zizaniis, oram omnem monstris
 liberavit. Ut enim Sol tenebras radiis suis dis-
 cutit, sic adventu suo agrum latrocinii infamem
 pacavit. Alii captivi latrones adducti, vinctis
 post terga manibus, alii vero ejus se potestati
 dediderunt, pœnas plerique more majorum
 dederunt. Pro Deum immortalem, tantane
 unius hominis, & quidem togati, in studiisque
 educati incredibilis virtus, famaue iustitiæ &
 severitatis, tantam tam brevi tempore lucem,
 tranquillitatemque Reip. adferre potuit? Eat
 nunc Pompejus, qui suam in bellis conficiendis
 celeritatem summam jactabat, quod intra quin-
 quagesimum

m Matth. 6. 6

quagesimum diem bellum pyraticum cum Eilicibus prædonibus, & grave & periculosum confecerat. Cedat huic Antonio, quantum arma togæ, & laurea, laudi Ciceronis concessit. Noster enim citius agrum Tarraconensem latrocinii, furtis, rapinis, stuprisque infestum purgavit, ignominiaque nota exemit. Ignoscebat, qui deliquisset prudens, nemini, ne quidem si nobilis, si proximus cognatus is esset: ne & quid ipse tale posthac committeret, & ceteri essent ad injuriam tardiores, à flagitiisque exemplo deterriti, abstinerent. Ratus quod res est, non posse alios in officio continere eum, qui se ipse non continebat ab avaritiæ sordibus, & cupiditate: neque severum esse judicem in alios posse, qui sibi ipse non imperet, nec animi perturbationes domitas habeat, neque alios in se severos esse judices velit. Erat adhæc, quando & id ad auctoritatem conciliandam pertinet, summa in eo corporis dignitas, statura procera, egregia corporis membrorumque habitudo: robusta ad extremam ætatem valetudo ac firmitas, incessus gravis, in aspectu gravitas comitati conjuncta, in sermone lepor concinnaque brevis. Joci etiam urbanis interdum & salibus utebatur, sed cum litteratis hominibus. Ocelli perexigui, & flava coma; hebetata, ut sit assiduis lucubrationibus, oculorum acies: vitreis

itaque perpetuo usus est. Denique in toto corpore ea dignitas eluxit, quam imperio dignam Euripides iudicavit. Te igitur postremum appellabo, ⁿ Antistes optime, iis verbis quibus M. Varronem tuum, togatorum doctissimum M. Tullius olim affatus est: & Divum Isidorum Braulius ^o patriæ tuæ Episcopus: quos tu singulares viros unus hac ætate repræsentabas. *Tui nos libri in orbe, & urbe, peregrinantes, errantesque tanquam hospites, quasi domum deduxerunt, ut possimus aliquando, qui, & ubi essemus, agnoscere. Tu etatem Patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum jura, tu sacerdotum munera, tu domesticam publicamque disciplinam, tu sedem regionum, & locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti: plurimumque doctis hominibus omninoque Latinis litteris luminis attulisti, & Furi cum Divino, tum Civili facem prætulisti.* Maxima in illo ut dixi cognitio Antiquitatis, summa scientia juris antiqui, legumque Romanarum, & familiarum: multæ in eo, ut Romæ natus videretur litteræ, & elegantia sermonis Latini. Ciceronem etiam senex legebat assidue, ut eloquentiæ principem. Juris vero tanta in eo accuratio, ut veterum aliquis, præstantissimorumque

ⁿ Cicero in *Academicis* quest. ^o Braulius *Præf. Etymol. Isidori.*

rumque prudentum, Paulus, Ulpianus, aut Papinianus ab inferis exstitisse, ac revixisse, vel animam ex Pythagoræ sententia recepisse illorum videretur. Quanta porro Historiarum, antiquarumque rerum Græciæ & Italiæ explicata cognitio! Jus Pontificium & Civile ita illustravit: hoc adolescens: senex illud: ut principem illum Jurisconsultorum, nostrique ævi florem delibatum, uno ore gentes omnes prædicent.

Joannes Tereus Dertusanus Episcopus designatus, Tarracone commodum iter habens, peropportune Antonio in morte, postrema illa officia exhibuit, ecclesiæque Catholicæ matris nostræ Sacramenta illi contulit omnia, quibus juvari morituri, more majorum solent. Ille vero ut spero & opto, in beatorum sedibus, ubi summa felicitas est; Dei Opt. Max. aspectu assidue perfruetur: quem quidem nunc tantum *videmus in speculo & enigmate, P illic autem faciem ad faciem, sicuti est, videbimus.*

P I. Cor. 13. D.

Oo 3

PET.

582 ANT. AUGUSTINI VITA:
PET. JOANNES HUMESIUS,
Valentinus Orator, & Philosophus egregius,
Hoc illi amicitia ergo Epitaphium composuit.

D. O. M.

S.S. EUCHARISTIÆ. S.

ANT. AGUSTINUS ANT. PROCANC.
AF. CÆSARAUG. PALAT. APOST.
AUDITOR. EPISC. ALLIFAN. PAULI IV. AD PHILIP. ET FERD. REGG.
LEGAT. SICILIÆ CENSOR. ILERD.
EPISC. MAX. PLAUSU TRID. CON.
INTERFUIT. INDE AD TARRAC.
ARCHIEP. TRANSL. I. V. ET HUMANITATIS VINDE X CLARISSIM.
JUDEX INCORRUPTISSIM. ELEMOS. LARGIT. EXCELLENS. ORACULUM SAPIENTIÆ TERRESTRE
EDITIS AUREIS LIBB. ATQ. EDENDIS RELICTIS. HOC SACELLUM
S.S. EUCHARISTIÆ. P.C. CHRISTUM
AC S. THECLAM TUTELAREM EXASSE HEREDD. FACIENS.

OBIIT PRID. KAL. JUN. AN.

M. D. XXCVI, ÆT. LXIX.

LIBRI

LIBRI AB ANT. AUGUSTINO
ARCHIEP. TARRACONENSI

Partim conscripti, partim illustrati.

I. Quibus humanitatis studia illustravit.

IN *M. Terentium Varronem de Lingua Latina Emendationum nota.* Romæ 1557.

In Sex. Pompejum Festum Nota. Venetiis & Parisiis.

Familia Romanorum xxx. cum Fulvii Ursini familiis. Romæ 1577. fol.

Dialogi undecim, Numismatum Græcorum. Roman. & Hispan. Antiquitatum item & Inscriptionum veterum Hispan. sermone scripti. Tarracone Philipp. Mey. 1575. in 4. cum figuris æneis Romæ incisis. & ibidem bis Italice idem Dialogi redditi.

Bibliotheca Anton. Augustini librorum manuscript. Græce & Latine Index Tarracone, Philipp. Mey. 1586. in 4.

Epistola ad Hieronymum Blancam, de Casar-augustanae patriæ communis Episcopis, atque Conciliis, cum Fastis Aragonensium ejusdem, Blanca edita.

2. Quibus Jus Civile illustravit.

Emendationum & opinionum Juris Civilis libri IV. & ad Modestinum, sive de Excusationibus li-

384 ANT. AUGUST. SCRIPTA.

*ber singularis: & ad Lelium Taurellum I. C. de
Milius epistola. Venetiis, Lug. & Basileæ. fol.*

*De legibus & Senatus Consultis Rom. in 4. Ro-
ma 1584. Parisiis fol. 1585. & Lugduni 4.*

*De Propriis nominibus Pandectarum. Tarrac.
Philip. Mey. 1579.*

*Novellarum Juliani Antecessoris Epitome, cum
Notis: & Constitutiones Græce, eodem Augustine
interprete. Ilerda in 8. 1567. & fol.*

3. Quibus Jus Canonicum, resque sacras
exornavit.

*Antiquæ Collectiones Decretalium, cum eru-
ditis Notis. Ilerda, fol.*

*Canones Pœnitentiales, cum notis ejusdem. Tar-
rac. 1581. & Venetiis in 4.*

*Dialogorum XL. De Emendatione Gratiani, lib.
duo, Tarrac. 1586. 4.*

*Constitutiones Provinciales, item & Synodales
Tarraconensium. Tarrac. in 4.*

*Epitome Juris Pontificii veteris in tres partes,
de personis, de rebus, & de Judiciis quarum prima
pars edita Tarrac. 1586. fol.*

4. Libri nondum editi.

*Secunda & tertia Pars Epitome Juris Pontificii
veteris. Et notæ in aliquot titulos partis primæ jam
editæ, latentque Romæ apud Carthusianos.*

Juris

Juris Pontificii Institutiones.

Concilia Graeca & Latina, quae Romae nunc, Pontificum liberalitate in Vatinica typographia excuduntur.

In Pandectas Florentinas index verborum omnium; & varia lectiones.

Ad Hadrianum liber singularis. Item ad edictum.

Fragmenta veterum Scriptorum, Poëtarum & Oratorum Latinorum, ab eo olim collecta: nam Historicorum veterum edidit nuper Fulvius Ursinus in Plantiniana officina Antwerp. & aliorum cum suis ad eos qui exstant, Historicos Latinos n. 33. an. 1506.

✂ (o) ✂

Do 5

INDEX

INDEX OMNIUM CAPITUM GRATIANI,

Quæ in his duobus Libris continentur.

D ist. 1. Tit. libri.	lib. 1. dial. 1
Principium.	l. 1. d. 19
cap. 7. jus nat.	l. 1. d. 19
cap. ultimum.	l. 1. d. 19
Dist. 2. cap. 7. quædam.	l. 1. d. 5
Dist. 3. Principium.	l. 1. d. 5
cap. 1.	l. 1. d. 1
cap. 2.	l. 1. d. 1
Dist. 4. c. 3. in istis. p. leges.	l. 1. d. 16
cap. 4. statuimus.	l. 1. d. 16
cap. 5. quadrages.	l. 1. d. 16
cap. ult.	l. 1. d. 16
Dist. 5. in principio.	l. 1. d. 19
Dist. 6. in fine.	l. 1. d. 19
Dist. 7. cap. 1.	l. 1. d. 19
Dist. 8. cap. 1.	l. 1. d. 19
cap. 3. mala.	l. 2. d. 12
cap. 4. veritate.	l. 1. d. 19
cap. 5. si consuetud.	l. 1. d. 19
cap. 7. frustra.	l. 2. d. 20
Dist. 9. cap. 5. ego.	l. 1. d. 19
cap. 6. ut veterum.	l. 1. d. 4
	cap. 9.

cap. 9. noli.	l. 1. d. 19
Dist. 10. cap. 1.	l. 1. d. 19. l. 2. d. 12
cap. 3. certum.	l. 1. d. 19
cap. 5. imperium.	l. 2. d. 14
cap. 8. quoniam.	l. 2. d. 14
cap. 9. de capitulis.	l. 1. d. 19. l. 2. d. 10
cap. 10. vides.	l. 1. d. 19
cap. 11. quis autem.	l. 2. d. 19
cap. 12. certum.	l. 1. d. 19
cap. ult.	l. 1. d. 19. add. 12. & 16
Dist. 11. cap. 2. consequens.	l. 1. d. 20. l. 2. d. 14
cap. 5. ecclesiasticar.	l. 1. d. 20
cap. 6. consuetudinem.	l. 1. d. 13
cap. 7. in his.	l. 1. d. 20
cap. 8. catholica.	l. 1. d. 20
cap. 10. hoc vestre.	l. 1. d. 20
Dist. 12. c. 2. praeceptis.	l. 1. d. 20
cap. 3. scit sancta.	l. 1. d. 20. l. 2. d. 12
cap. 5. ridiculum.	l. 1. d. 20. l. 2. d. 12
cap. 8. non consuetud.	l. 1. d. 13. add. 5
cap. 11. illa autem.	l. 1. d. 20
cap. 12. omnia.	l. 1. d. 20
Dist. 13. in principio.	l. 1. d. 17
Dist. 14. in principio.	l. 1. d. 17
Dist. 15. cap. 1.	l. 2. d. 6
cap. 2.	l. 1. d. 5. l. 2. d. 6
cap. 3. sancta. p. item venerabilis.	l. 1. d. 4
et. cap. 3. sancta. p. in primis.	l. 1. d. 6
	d. cap.

d. cap. 3. p. ceterum.	l. 1. d. 20
Dist 16 initium.	l. 1. d. 6. add. ult.
cap. 1.	l. 1. d. 6. & 20
cap. 3. Clementis.	l. 1. d. 6. & 20
cap. 4. placuit.	l. 1. d. 6. add. 10. & 11
cap. 5. sextam.	l. 1. d. 7
cap. 6. habeo.	l. 1. d. 7. & 8. add. 1. & 2
cap. 7. quoniam.	l. 1. d. 1. 4. 6. 7. 8. 20
cap. 8. sancta.	l. 1. d. 20. l. 2. d. 6
cap. 9. sexta.	l. 1. d. 20. & d. 3. add. 7
cap. 10. prima. p. quinta.	l. 1. d. 3
cap. 11. prima. p. viges.	l. 1. d. 3
cap. 12. septuaginta.	l. 1. d. 20
cap. 13. viginti.	l. 1. d. 20
cap. ult.	l. 1. d. 20
Dist. 17. cap. 6. concilia.	l. 1. d. 8. add. 9
Dist. 18. cap. 4. propter.	l. 1. d. 11
cap. 7. quoniam.	l. 1. d. 8
cap. 15. propter.	l. 1. d. 11
cap. ultimum.	l. 2. d. 20
Dist. 19 cap. 1. l. 1. d. 1. & d. 3. add. 5	l. 2. d. 14
cap. 5. nulli.	l. 1. d. 20
cap. 7. ita domin.	l. 1. d. 6. add. 1
cap. 8. secundum in fine.	l. 1. d. 6
cap. 9. Anastasius.	l. 1. d. 6
Dist. 20. cap. 1.	l. 1. d. 1. 3. & 18
cap. 2.	l. 2. d. 14
Dist. 21. in principio.	l. 1. d. 15
	cap. 4.

cap. 4. inferior.	l. 2. d. 12
cap. 5. nolite.	l. 2. d. 12
cap. 6. denique.	l. 2. d. 12
cap. 7. nunc autem.	l. 2. d. 12
cap. 8. submittitur.	l. 2. d. 12
cap. ult.	l. 2. d. 12
Dist. 22. cap. 1.	l. 1. d. 8. add 9. l. 2. d. 13
cap. 3. CP.	l. 1. d. 9. add. 5
cap. 6. renovantes.	l. 1. d. 9
cap. ultimum.	l. 1. d. 9 l. 2. d. 7
Dist. 23. cap. 1.	l. 1. d. 9 l. 2. d. 19
cap. 12. præterea.	l. 2. d. 15
Dist. 24. cap. ult.	l. 1. d. 10
Dist. 27. cap. 1.	l. 1. d. 10
cap. 6. quod interrog.	l. 2. d. 17
cap. 7. nam si.	l. 2. d. 17. & 19
cap. 8. presbyteris.	l. 2. d. 5
Dist. 28. c. 7. præterea.	l. 1. d. 10. & 15
cap. 8. diaconi.	l. 1. d. 10
cap. 12. si qua.	l. 1. d. 12
cap. 14. si quis.	l. 1. d. 8
cap. 15. presbyterum.	l. 1. d. 8
cap. ult.	l. 2. d. 17
Dist. 31. c. 9. quicumque.	p. 1. l. 1. d. 8
cap. 11. omnino.	l. 1. d. 8. add. 9
cap. 17. quoniam.	l. 1. d. 8
cap. ultimum.	l. 1. d. 8
Dist. 32. cap. 4. de illo.	l. 2. d. 17
	cap. 5.

cap. 5. nullus.	l. 2. d. 16
cap. 6. præter.	l. 2. d. 16. & 19
cap. 7. si quis.	l. 1. d. 8
cap. 10. eos, qui.	l. 1. d. 4
cap. 13. placuit.	l. 1. d. 8
Dist. 33. c. 3. communiter.	l. 1. d. 13
cap. 4. clerici.	l. 2. d. 19
Dist. 34. cap. 1.	l. 2. d. 15
cap. 4. is, qui.	l. 1. d. 15
cap. 11. si cuius.	l. 1. d. 10. & 11.
cap. 12. si laici.	l. 1. d. 10
cap. 17. si subdiaconus.	l. 1. d. 12
cap. 18. lector.	l. 1. d. 12
Dist. 37. c. 12. de quibusdam.	l. 2. d. 2
Dist. 38. c. 13. indignum.	l. 1. d. 2
cap. 14. locutio.	l. 1. d. 2. add. 4.
Dist. 40. c. 1. non nos.	l. 1. d. 8. add. 9
cap. 6. si Papa.	l. 2. d. 3
Dist. 43. cap. ult.	l. 2. d. 15
Dist. 44. cap. 3. nulli.	l. 1. d. 8
cap. 10. non oportet.	l. 1. d. 11
cap. ultimum.	l. 1. d. 11
Dist. 45. c. 5. de Judeis.	l. 1. d. 5
Dist. 47. c. 2. quoniam.	l. 1. d. 10
cap. ultimum.	l. 1. d. 13
Dist. 50. c. 5. clericum.	l. 2. d. 17
cap. 6. de his.	l. 2. d. 17. & 19
cap. 19. cum exaudiero.	l. 1. d. 4
	cap. 22.

cap. 22. si quis.	l. 1. d. 10
cap. 24. sacerdos. p. quomodo.	l. 1. d. 18
cap. 28. domino.	l. 1. d. 4
cap. 32. presbyt. in fine.	l. 1. d. 18
cap. 33. sacerdos.	l. 2. d. 16
cap. 39. studeat.	l. 2. d. 16. & 17
cap. 42. eos.	l. 1. d. 10
cap. 44. si quis.	l. 1. d. 10
cap. 48. hi, qui ar.	l. 2. d. 17
cap. 68. placuit.	l. 1. d. 12
Dist. 54. cap. 3. magnus.	l. 1. d. 2
cap. 7. si quis obligatus.	l. 1. d. 12
cap. 11. quis aut.	l. 1. d. 19
cap. 12. generalis.	l. 1. d. 5
cap. 22. Abbati.	l. 2. d. 8
Dist. 55. cap. 7. si quis à medicis.	l. 1. d. 10
cap. 9. si quis præ.	l. 1. d. 10
cap. 10. si quis in.	l. 1. d. 4. & 15
Dist. 56. cap. 1. & 2.	l. 1. d. 6
cap. 10. si gens.	l. 2. d. 3
Dist. 60. cap. 2. nullus.	l. 2. d. 4
Dist. 62. cap. ult.	l. 2. d. 4.
Dist. 63. cap. 1.	l. 1. d. 4. l. 2. d. 8
cap. 2.	l. 1. d. 4. l. 2. d. 8
cap. 4. porro.	l. 2. d. 14
cap. 6. non est.	l. 1. d. 11
cap. 7. omnis.	l. 1. d. 9. l. 2. d. 8
cap. 8. non licet.	l. 1. d. 11
	cap. 13.

cap. 13. <i>Episcopos.</i>	l. 2. d. 18
cap. 16. <i>Reatina.</i>	l. 1. d. 19
cap. 31. <i>inter nos.</i>	l. 1. d. 19
cap. 34. <i>sacrorum.</i>	l. 2. d. 10
Dist. 64. cap. <i>primum.</i>	l. 1. d. 10
cap. 7.	l. 1. d. 10
Dist. 65. c. 2. <i>non debet.</i>	l. 1. d. 11
cap. 3. <i>Episcopus.</i>	l. 1. d. 11
Dist. 71. cap. 6. <i>privatus.</i>	l. 1. d. 18
Dist. 72. cap. 1.	l. 1. d. 16. l. 2. d. 1.
Dist. 73. <i>in principio.</i>	l. 1. d. 16
cap. 1. & 2.	l. 1. d. 16. add. 3
Dist. 77. c. 4. <i>subdiaconus.</i>	l. 1. d. 8
Dist. 78. cap. 1.	l. 1. d. 11
cap. 4. <i>presbyter.</i>	l. 1. d. 11
Dist. 79. cap. 1.	l. 2. d. 13
cap. 9. <i>si quis.</i>	l. 2. d. 13.
Dist. 80. cap. 1. & 2.	l. 1. d. 15
Dist. 81. c. 2. <i>nemo.</i>	l. 1. d. 8. add. 9
cap. 4. <i>si qui.</i>	l. 1. d. 10
cap. 7. <i>sacerdos.</i>	l. 2. d. 1
cap. 19. <i>ministri.</i>	l. 1. d. 13
cap. 20. <i>clericus.</i>	l. 1. d. 13
cap. 21. <i>sed si.</i>	l. 1. d. 13
cap. 22. <i>si quispiam.</i>	l. 2. d. 1
cap. 26. <i>in omnib.</i>	l. 2. d. 8
Dist. 82. cap. <i>ult.</i>	l. 1. d. 14
Dist. 83. c. 3. <i>error.</i>	l. 1. d. 15. add. 7
	Dist. 84.

Dist. 84. c. 3. cum in	l. 1. d. 8
cap. 4. cum de.	l. 1. d. 8
Dist. 86. cap. 3. facientis.	l. 1. d. 15. add. 7. &
dial. 19. add. 13.	
cap. ultimum.	l. 1. d. 3
Dist. 90. cap. 4. alienus.	l. 2. d. 8
cap. 5. si quis.	l. 2. d. 8
Dist. 92. cap. 4.	l. 1. d. 11
cap. 5. si quis.	l. 1. d. 11
cap. 8. si quis.	l. 1. d. 11. add. 9
cap. ult.	l. 1. d. 12
Dist. 93. cap. 4. iuxta.	l. 1. d. 13. l. 2. d. 1
cap. ult.	l. 1. d. 8
Dist. 95. cap. 2. p. 1.	l. 1. d. 17
cap. 5. olim.	l. 1. d. 15
cap. 8. non oportet.	l. 1. d. 11
cap. ult.	l. 1. d. 4
Dist. 96. c. 1. p. Eulalius.	l. 2. d. 4
cap. 4. ubinam.	l. 2. d. 14
cap. 5. deniq.	l. 2. d. 14
cap. 6. cum ad verum.	l. 2. d. 14
cap. 7. satis evidenter.	l. 2. d. 14
cap. 8. in scripturis.	l. 2. d. 17
cap. 13. & 14. Constantinus.	l. 1. d. 6
Dist. 97. cap. ult.	l. 2. d. 13
Dist. 96. cap. primum.	l. 1. d. 15
1. q. 1. cap. 9. qui per.	l. 2. d. 8
cap. 10. sanctorum.	l. 2. d. 4
	cap. 34.

cap. 34. sacramenta.	l. 1. d. 3
cap. 58 spiritus. p. ecce.	l. 1. d. 2
cap. 66. non oportet.	l. 1. d. 11
cap. 67. non liceat.	l. 1. d. 11
cap. 86. non quales.	l. 2. d. 14
cap. 96. dictum. p. quod.	l. 1. d. 6
cap. 100. nullus.	l. 1. d. 8
cap. 102. & 103. placuit.	l. 1. d. 14
cap. 107. statuimus.	l. 2. d. 15
cap. 117. quibusdam.	l. 1. d. 4
cap. 123. per principalem.	l. 2. d. 13
e. q. 2. cap. 7. si quis.	l. 1. d. 4
cap. 8. salvator.	l. 1. d. 4
e. q. 7. c. 2. p. sed quoniam.	l. 2. d. 8
2. q. 1. cap. 10. notum.	l. 2. d. 16
cap. 14. prohibentur.	l. 1. d. 17
cap. 16. qua Lotharius.	l. 1. d. 17. l. 2. d. 15
cap. 20. Deus. p. quando.	l. 1. d. 17
cap. ult.	l. 2. d. 15
e. q. 2. cap. 2. omnes.	l. 2. d. 12
e. q. 3. cap. 2.	l. 1. d. 14
cap. 4. si quis.	l. 1. d. 14
cap. 8. si quem.	l. 2. d. 10
e. q. 4. & 5. c. 7. Mennam.	l. 1. d. 12
cap. 11. super causa.	l. 1. d. 12
cap. 15. nobilis.	l. 1. d. 15
cap. 22. monomachiam.	l. 2. d. 19
cap. 23. sepe.	l. 1. d. 15. & 16
	cap. 25.

cap. 25. statuit.	l. 1. d. 15
e. q. 6. cap. 11. decreto.	l. 1. d. 20
cap. 13. arguta.	l. 2. d. 13
cap. 22. propter sup.	l. 1. d. 6
cap. 30. post appellationem, p. forma.	l. 2. d. 9
e. q. 8. c. 4. qui crimen.	l. 1. d. 14. add. 6
3. q. 5. cap. 14. nulli.	p. 1. l. 1. d. 2
cap. 15. ult. quod suspecti.	l. 1. d. 2. & l. 2. d. 12
e. q. 6. cap. 1.	l. 1. d. 14. add. 6
cap. 10. hac quippe.	l. 2. d. 15
cap. 17. si quis.	l. 1. d. 13
e. q. 9. c. 12. revera.	l. 2. d. 12
cap. 14. indicas.	l. 2. d. 12
cap. ult.	l. 2. d. 12
4. q. 1. c. 2. quod autem.	l. 2. d. 12
e. q. 4. c. 2. nullus.	l. 1. d. 14
cap. ultimum.	l. 2. d. 12
5. q. 2. cap. ultimum.	l. 1. d. 2
e. q. 3. cap. ult.	l. 2. d. 2
e. q. 6. cap. 7. si quis.	l. 2. d. 8
6. q. 3. cap. 3. deniq.	l. 2. d. 15
e. q. 4. cap. 1. & 2.	l. 1. d. 11
cap. 3. si inter.	l. 1. d. 14
cap. 6. quod bene.	l. 2. d. 12
7. q. 1. in principio.	l. 1. d. 15
cap. 4. Pontifices.	l. 2. d. 15
cap. 15. illud.	l. 1. d. 13
cap. 16. nihil.	l. 1. d. 13
	cap. 30.

cap. 30. remoto.	l. 1. d. 2
cap. 41. in apib.	l. 1. d. 4
cap. 45. hoc nequaquam.	l. 2. d. 6
cap. 47. sciscitaris.	l. 2. d. 15. & 17
8. q. 1. c. 3. & 4. Episcopo.	l. 1. d. 11
e. q. 4. cap. un.	l. 1. d. 8. add. 9
9. q. 3. cap. 1.	l. 1. d. 11
cap. 2. per singulis.	l. 1. d. 11
cap. 8. conquestus.	l. 2. d. 15
cap. 10. putet.	l. 2. d. 13
cap. 11. fuit.	l. 1. d. 2
cap. 14. alior.	l. 1. d. 8. add. 9
cap. 17. & 18. cunct.	l. 1. d. 12
cap. 21. per principalem.	l. 2. d. 13
10. q. 1. c. 14. sanctor.	l. 2. d. 5
e. q. 2. cap. 8. Episcopus.	l. 1. d. 11
e. q. 3. cap. 2. priscis.	l. 1. d. 3
cap. 3. unio.	l. 2. d. 20
cap. 8. inter cetera.	l. 1. d. 4
11. q. 1. c. 4. iudices.	l. 1. d. 14. & 20
cap. 8. nullus.	l. 1. d. 14
cap. 26. quicumq.	l. 2. d. 11
cap. 37. omnes.	l. 2. d. 11
cap. 38. volumus.	l. 2. d. 11
cap. 43. inolita.	l. 1. d. 4
e. q. 2. cap. unicum.	l. 1. d. 4
e. q. 3. cap. 1.	l. 1. d. 17
cap. 3. præcipue.	l. 2. d. 14
	cap. 6.

d. 2	cap. 6. & 7. si quis.	l. 1. d. 11
d. 4	cap. 10. Tenguald.	l. 2. d. 15
d. 6	cap. 18. cum excommunicato.	l. 2. d. 8
17	cap. 24. ad mensam. p. evidenter in fine.	l. 1. d. 17
II	cap. 28. si quis.	l. 2. d. 8
d. 9	cap. 69. cum apud.	l. 1. d. 5
II	cap. 77. non solum.	l. 1. d. 17. l. 2. d. 8
II	cap. 78. quattuor.	l. 2. d. 8
15	cap. 96. ita corporis.	l. 2. d. 14
13	cap. 102. excellentiss.	l. 2. d. 15
d. 2	12. q. 1. cap. 2.	l. 1. d. 15
d. 9	cap. 3. necessaria.	l. 2. d. 1
12	cap. 4. nulla.	l. 2. d. 17
13	cap. 15. futuram.	l. 1. d. 6
1. 5	cap. 23. Episcopus.	l. 1. d. 11
II	cap. 24. precipimus. p. sed notandum.	l. 1. d. 17
d. 3	cap. 27. nulli.	l. 2. d. 1
20	e. q. 2. cap. 3. nulli.	l. 1. d. 14
d. 4	cap. 13. Apostolicos.	l. 2. d. 7
20	cap. 17. de viro.	l. 2. d. 18
14	cap. 19. quisquis.	l. 1. d. 9. l. 2. d. 4
II	cap. 22. de rebus.	l. 2. d. 17
II	cap. 25. Vulterrane.	l. 1. d. 11. add. 11
II	cap. 37. alienationes.	l. 2. d. 5. add. 7. & 8
4	cap. 42. si qua.	l. 1. d. 10
4	cap. 48. non liceat.	l. 1. d. 9
17	cap. 52. sine exceptione.	l. 1. d. 14
14	13. q. 2. cap. 15. precipiendum.	l. 2. d. 15
6.	PP 3	14. q. 1.

14. q. 1. cap. 1. p. 1.	l. 1. d. 17
cap. ult. in fine.	l. 1. d. 4
e. q. 2. cap. 2.	l. 2. d. 1
e. q. 4. cap. 4. si quis.	l. 1. d. 10
cap. 8. quoniam.	l. 1. d. 10
15. q. 4. cap. 2. placita.	l. 1. d. 3
e. q. 5. cap. ultimum.	l. 2. d. 19
e. q. 6. cap. 2. auctoritatem.	l. 2. d. 13. & 19
e. q. 7. c. 3. si quis.	l. 1. d. 2
e. q. 8. cap. 1.	l. 1. d. 11
cap. 4. si quis.	l. 1. d. 11. & d. 10. add. 3
cap. 5. sciscitantib.	l. 2. d. 16
16. q. 1. c. 10. interdiciamus.	l. 2. d. 5
cap. 12. qui vivere.	l. 1. d. 12
cap. 48. & tempor.	l. 1. d. 4
cap. 49. postquam.	l. 1. d. 5
cap. 59. quia juxta.	l. 2. d. 10
cap. 62. nulli.	l. 2. d. 2
e. q. 2. c. 3. precipimus.	l. 2. d. 19
e. q. 3. cap. 4. quicumq.	l. 1. d. 15
cap. 9. placuit.	l. 2. d. 7
cap. 13. prima.	l. 1. d. 4
cap. 15. placuit. p. prescript.	l. 1. d. 17
e. q. 4. cap. 1.	l. 2. d. 5
e. q. 5. cap. 1.	l. 2. d. 19
e. q. 7. cap. 11. nullus.	l. 2. d. 4
cap. 14. si quis.	l. 1. d. 9. add. ult.
cap. 15. sane.	l. 1. d. 15
	cap. 24.

cap. 24. laicis.	l. 2. d. 4
cap. 25. si quis.	l. 2. d. 4
cap. 33. monasterium.	l. 2. d. 2
cap. 39. decimas.	l. 2. d. 5
17. q. 4. cap. 6. sicut.	l. 2. d. 17
cap. 21. quisquis.	l. 2. d. 9
cap. 23. de presbyteror.	l. 2. d. 16
cap. 24. qui presbyterum.	l. 1. d. 15
cap. 26. omnes.	l. 1. d. 5
cap. 27. qui subdiaconum.	l. 2. d. 11
cap. 28. qui occiderit.	l. 2. d. 11
cap. 29. si quis.	l. 1. d. 17
cap. 30. nemini.	l. 2. d. 13
cap. 37. & 38. si quis.	l. 1. d. 11
cap. 40. in venditionib.	l. 2. d. 8. add. 3
18. q. 2. cap. 10. quidam.	l. 1. d. 12
20. q. 1. cap. 1.	l. 2. d. 8
cap. 9. si qui.	l. 2. d. 2
e. q. 2. cap. 3. statuimus.	l. 1. d. 13
cap. ultimum.	l. 2. d. 9
e. q. 3. cap. 4. praesens.	l. 2. d. 17
21. q. 1. cap. 5. relatio.	l. 1. d. 2
cap. 6. illud.	l. 1. d. 2
e. q. 2. cap. 1.	l. 1. d. 8
e. q. 3. cap. 1. & 2.	l. 1. d. 13
e. q. 4. cap. 1. & 2.	l. 1. d. 9
cap. 3. Episcopi.	l. 2. d. 1
cap. 4. sine.	l. 2. d. 1

e. q. 5. cap. 2.	l. 1. d. 11
cap. 5. si quis.	l. 1. d. 11
22. q. 1. cap. 10. si quis.	l. 1. d. 13
cap. 12. habemus.	l. 1. d. 13
cap. 16. movet. p. alia.	l. 2. d. 16
cap. ult.	l. 1. d. 13. l. 2. d. 15
e. q. 4. cap. 2. est etiam.	l. 2. d. 16
cap. 5. in malis.	l. 2. d. 15. & 16
cap. 8. unusquisq.	l. 2. d. 15
c. 9. incommutabilis.	l. 2. d. 15. & 16
cap. ult. p. unde datur. & p. est etiam.	l. 1. d. 17
e. q. 5. in principio.	l. 1. d. 17
cap. 11. humane.	l. 1. d. 4
cap. 12. juramenti.	l. 1. d. 3
cap. 13. qui.	l. 1. d. 3. add. 4
cap. 14. parvuli.	l. 1. d. 13
cap. 15. pueri.	l. 1. d. 13
c. 16. honestum.	l. 1. d. 13. & 16
cap. 17. decrevit.	l. 1. d. 16
cap. 18. de forma.	l. 2. d. 9
23. q. 3. cap. 3. nostri.	l. 1. d. 3
cap. 8. qui potest.	l. 1. d. 15
e. q. 4. c. 29. si illic. p. sed.	l. 1. d. 2
cap. 30. Guilisarius.	l. 1. d. 3
e. q. 5. cap. 44. quali.	l. 1. d. 2
cap. 46. omnium.	l. 2. d. 19
e. q. 8. cap. 9. omni.	l. 2. d. 19
cap. 15. si nulla.	l. 2. d. 19
	cap. 19.

cap. 19. reprehensibile.	l. 2. d. 16
24. q. 1. in principio.	l. 1. d. 18
cap. 1. & 3. Acacius.	l. 1. d. 15
cap. 4. audivimus.	l. 1. d. 4. & 18
cap. 35. ait.	l. 2. d. 12
cap. 36. aperte.	l. 2. d. 19
cap. 37. miramur.	l. 2. d. 19
e. q. 2. c. ult. p. item Rabanus.	l. 1. d. 3
e. q. 3. cap. 19. an non.	l. 2. d. 14
cap. 23. si quis.	l. 2. d. 5
25. q. 1. c. 5. violatores.	l. 1. d. 14
cap. 24. paternor.	l. 2. d. 5
cap. 25. illi, qui.	l. 2. d. 19
25. q. 2. cap. 18. si quis.	l. 2. d. 13
cap. 25. ita nos.	l. 1. d. 5
26. q. 2. in principio	l. 1. d. 2
e. q. 5. c. 2. & 3. p. si quis.	l. 1. d. 10
cap. 12. Episcopi.	l. 1. d. 14
cap. 13. quicumq.	l. 2. d. 20
e. q. 7. cap. 3. de his.	l. 2. d. 18
cap. 7. pro qualitate.	l. 2. d. 9
cap. 8. hoc sit.	l. 2. d. 9
cap. 9. pœnitentem.	l. 2. d. 9
cap. 10. affectum.	l. 2. d. 9
cap. 11. erga eum.	l. 2. d. 9
cap. 14. si quis.	l. 2. d. 1
27. q. 1. cap. 6. si quis.	l. 1. d. 8
cap. 8. viduas.	l. 1. d. 12
cap. 26. de filia.	l. 1. d. 12
	cap. 27.

cap. 27. <i>devotam.</i>	<i>l. 1. d. 12</i>
cap. 31. <i>mulieres.</i>	<i>l. 2. d. 2</i>
cap. 34. <i>vidua.</i>	<i>l. 2. d. 17</i>
cap. 37. <i>sciendum.</i>	<i>l. 1. d. 15</i>
cap. 38. <i>vidua.</i>	<i>l. 1. d. 15</i>
e. q. 2. c. 2. <i>sufficiat.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
cap. 21 <i>si quis.</i>	<i>l. 2. d. 9</i>
cap. 22. <i>si vir, & uxor.</i>	<i>l. 2. d. 3</i>
cap. 25 <i>scripsit.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
cap. 46. <i>Attho.</i>	<i>l. 1. d. 3</i>
28. q. 1. c. 6. <i>non solum.</i>	<i>l. 1. d. 6</i>
cap. 13. <i>nullus.</i>	<i>l. 1. d. 8</i>
30. q. 1. cap. 3. <i>nosse.</i>	<i>l. 2. d. 19</i>
cap. 6. <i>de his.</i>	<i>l. 2. d. 19</i>
e. q. 2. cap. <i>unicum.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
e. q. 3. cap. 1. <i>ita.</i>	<i>l. 2. d. 19</i>
e. q. 4. cap. <i>primum.</i>	<i>l. 2. d. 19</i>
e. q. 5. cap. 3. <i>nostrates.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
31. q. 2. cap. 1. & 2. <i>tua. & 3. de neptis.</i>	<i>l. 1. d. 5</i>
cap. ult.	<i>l. 2. d. 18</i>
32. q. 2. cap. ult.	<i>l. 1. d. 15</i>
e. q. 5. cap. 22. <i>quidquid.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
e. q. 7. c. 18. <i>quod proposuisti.</i>	<i>l. 1. d. 6</i>
cap. 24. <i>si quis. p. illud.</i>	<i>l. 1. d. 6</i>
cap. 25. <i>hi, qui.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
cap. 26. <i>neque.</i>	<i>l. 2. d. 18. add. 11</i>
33. q. 2. cap. 3. <i>historia.</i>	<i>l. 2. d. 12</i>
cap. 4. <i>sive.</i>	<i>l. 2. d. 12</i>
cap. 5. <i>interfectores.</i>	<i>l. 2. d. 18</i>
	<i>cap. 6.</i>

cap. 6. inter hæc.	l. 2. d. 17. & 18
cap. 11. hoc ipsum.	l. 1. d. 4
cap. 14. in adolescentia.	l. 2. d. 18
cap. 15. latorem.	l. 2. d. 18
cap. 16. si quis.	l. 2. d. 18
cap. 17. si quis.	l. 2. d. 19
e. q. 4. c. 11. nec uxorem.	l. 2. d. 18
e. q. 5. cap. 2.	l. 2. d. 9
34. q. 1. cap. 7. ego dixi.	l. 1. d. 6
35. q. 2. cap. 2. & 3.	l. 2. d. 4
c. 17. de consanguinitate.	l. 2. d. 19
e. q. 5. cap. 6. primo gradu.	l. 1. d. 6. l. 2. d. 10
e. q. 9. c. 4. Apostolica.	l. 2. d. 19
c. 6. sententiam.	l. 2. d. 13. & 19
36. q. 2. cap. 3. quis.	l. 1. d. 4

DE PÆNITENTIA.

Dist. 1. cap. 6. si quis.	l. 1. d. 4. & 18
cap. 19. aut facta.	l. 1. d. 18
cap. 30. si cui. in fine.	l. 1. d. 18
cap. 32. facilius. p. hoc.	l. 1. d. 18
cap. 41. non potest.	l. 1. d. 3
cap. 67. si agamus.	l. 1. d. 4
c. 68. quamobrem. p. rursus.	l. 1. d. 4
c. 86. quis aliquando. p. econtra auctorit. & p. latentia.	l. 1. d. 18
c. 88. quamvis. p. quib.	l. 1. d. 18
cap. ultimum.	l. 1. d. 18
Dist. 2. cap. 1.	l. 2. d. 9

DE

DE CONSECRATIONE.

Dist. 1. cap. 7. ecclesia.	l. 2. d. 13
cap. 23. de fabrica.	l. 1. d. 14
cap. 30. altaria.	l. 1. d. 3
cap. 33. clericos.	l. 1. d. 9
cap. 45. consulto.	l. 1. d. 14
cap. 46. Facobus.	l. 1. d. 9
cap. 48. sacramenta.	l. 1. d. 16
cap. 55. porro.	l. 2. d. 16
cap. 56. nullus.	l. 1. d. 4. l. 2. d. 1
cap. 57. ut illud.	l. 1. d. 13
Dist. 2. cap. 6. didicimus.	l. 1. d. 9
cap. 7. cum omne.	l. 1. d. 14
cap. 13. cotidie.	l. 1. d. 16
cap. 17. in cena.	l. 1. d. 13. & 16
cap. 19. seculares.	l. 1. d. 16
cap. 21. omnis.	l. 1. d. 16
cap. 22. triforme.	l. 1. d. 16
cap. 23. tribus.	l. 1. d. 16
cap. 25. timorem.	l. 2. d. 9
cap. 30. sacerdotum.	l. 1. d. 13. l. 2. d. 2
cap. 42. Ego B.	l. 2. d. 13
cap. 54. liquido.	l. 1. d. 16
Dist. 3. c. 1. & 3. rogationes.	l. 1. d. 16
cap. 7. non licet.	l. 1. d. 11. & 16
cap. 8. non oportet.	l. 1. d. 11. & 16
cap. 19. crucis.	l. 1. d. 6
cap. 21. nosse.	l. 1. d. 6
	cap. 29.

CAPITULUM

603

cap. 29. sextam.	l. i. d. 7
Dist. 4. cap. 4. non potest.	l. i. d. 3
cap. 10. numquam.	l. i. d. 3
cap. 22. quicumq.	l. i. d. 12
cap. 24. à quodam.	l. i. d. 13. l. 2. d. 17
cap. 44. ab antiqua.	l. i. d. 4
cap. 57. catechismi.	l. 2. d. 17
cap. 58. baptizandor.	l. i. d. 11
cap. 59. non liceat.	l. i. d. 11
cap. 80. de trina.	l. i. d. 2
cap. 94. pleriq.	l. i. d. 5
cap. 104. monachi.	l. 2. d. 11
cap. 124. omni tempore.	l. i. d. 11. & 12
cap. 126. in sabbato.	l. 2. d. 11
cap. 152. placuit.	l. i. d. 2
Dist. 5. cap. 8. dictum.	l. i. d. 15
cap. 34. in omnib.	l. 2. d. 11

Index capitum Gregorii noni, & libri sexti, & extravag.

De adulteriis. cap. 3.	l. i. d. 6
etate, & qualitate. c. 9.	l. i. d. 8
bigamis. cap. 4.	l. i. d. 8
cler. non res. cap. 2.	l. 2. d. 3
cler. excomm. cap. 1. & 2.	l. i. dial. 11. add. 5
cohabit. cler. cap. 2.	l. 2. d. 1
eod. tit. cap. 7.	l. 2. d. 16
consang. & affin. cap. 8.	l. i. d. 16
	despons.

- despons. imp. cap. 1. l. 1. d. 5. add. 4. cap. 2.*
l. 2. d. 18.
foro comp. c. si diligenti. l. 1. d. 4. add. 17
Heret. cap. 9. & 13. l. 1. d. 18
bis, quæ fiunt à Prel. sine consens. cap. 1. & 8.
l. 1. d. 14.
immun. eccles. cap. 2. l. 1. d. 2
jurejur. cap. 4. l. 2. d. 1
oblig. ad ratiocinia ordinandis. cap. uni. l. 1.
d. 2.
De penitent. cap. 2. l. 1. d. 15
eod. tit. cap. 12. l. 1. d. 16. & 18
pœnis. cap. 2. l. 1. d. 15
postul. Prel. cap. 3. l. 2. d. 7
prescriptionib. cap. ult. l. 1. d. 17
privilegiis. cap. 23. l. 2. d. 1
purg. canon. cap. 1. l. 1. d. 15
Qui cler. vel vov. cap. 6. l. 1. d. 17
regularib. cap. 4. l. 1. d. 12
religiosis dom. cap. 3. l. 2. d. 2
renuntiat. cap. 11. l. 2. d. 6
verbor. signif. cap. 15. in his. l. 1. d. 4
vita, & hon. cler. cap. 1. l. 1. d. 13. add. 1
electione lib. 6. cap. 17. fundam. l. 1. d. 6.
add. 6.
verb. signif. extrav. cum inter. & extrav. quia
quorundam. l. 1. d. 12

Index

Index capitum juris Cæsarei.

Cap. 10. queritur. D. de statu hominum. l. 1.
d. 20.

cap. 15. D. qui potio. l. 2. d. 7

cap. 2. p. si quis nemine. D. ne quid in loco pub.
l. 2. d. 7.

Const. 5. C. de Ep. & cler. l. 1. d. 4

Const. litib. C. de agri & cens. lib. XI. l. 2. dial.
7. add. 1.

F I N I S

Duisburgi ad Rhenum,

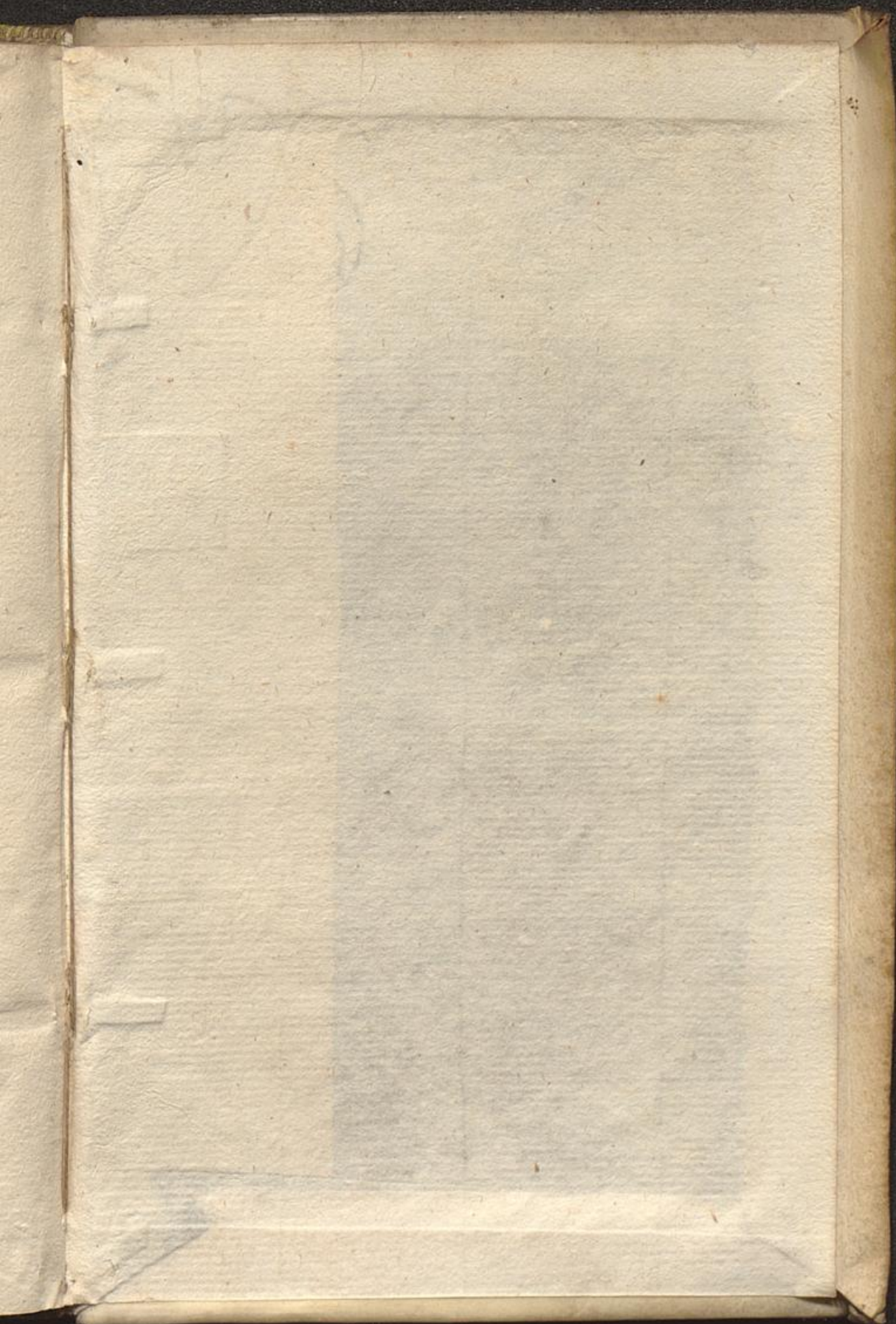

Augusti-
ni Farrac.
de
emendacoe
Gri. ni

Th

4821